

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris

C.Z.U.: 347.45/.47 (043.3)

BORDIAN MARIANA

**CONTURAREA NATURII JURIDICE
A CONTRACTULUI DE FURNIZARE A ENERGIEI
ELECTRICE CONSUMATORILOR CASNICI**

SPECIALITATEA 553.01 – DREPT CIVIL

Teză de doctor în drept

Conducător științific:

VOLCINSCHI Victor

Doctor în drept

profesor universitar

Autor:

Bordian Mariana

CHIȘINĂU, 2015

© BORDIAN MARIANA, 2015

CUPRINS

ADNOTARE.....	5
LISTA ABREVIERILOR	8
INTRODUCERE	9
1. ANALIZA INVESTIGAȚIILOR ȘTIINȚIFICE PRIVIND NATURA JURIDICĂ A CONTRACTULUI DE FURNIZARE A ENERGIEI ELECTRICE CONSUMATORILOR CASNICI	
1.1. Analiza evoluției conceptului privind natura juridică a contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici.....	17
1.2. Analiza în plan comparat a naturii juridice a contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici.....	30
1.3. Identificarea problemei de cercetare și stabilirea direcțiilor de soluționare	40
1.4. Concluzii la capitolul 1	45
2. CARACTERISTICA GENERALĂ A CONTRACTULUI DE FURNIZARE A ENERGIEI ELECTRICE CONSUMATORILOR CASNICI	
2.1. Importanța, dimensiunea socială a energiei electrice	46
2.2. Noțiunea și caracterele contractului de furnizare a energiei electrice	49
2.3. Delimitarea contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici de alte contracte	56
2.4. Condițiile și procedura de încheiere a contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici	63
2.5. Concluzii la capitolul 2	79
3. ELEMENTELE CONTRACTULUI DE FURNIZARE A ENERGIEI ELECTRICE CONSUMATORILOR CASNICI	
3.1. Părțile în contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici	81
3.2. Regimul juridic al obiectului contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici	88
3.3. Conținutul contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici	98
3.3.1. Drepturile și obligațiile furnizorului	107
3.3.2. Drepturile și obligațiile consumatorului casnic și a subconsumatorului	109
3.4. Răspunderea părților în contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici	114
3.5. Încetarea contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici.....	140
3.6. Concluzii la capitolul 3.....	146

4. SISTEMUL JURIDIC DE APĂRARE A CONSUMATORILOR DE ENERGIE ELECTRICĂ PENTRU NECESITĂȚI CASNICE

4.1. Factorii ce condiționează conectarea sistemului de protecție a consumatorului participant la raporturile juridice de furnizare a energiei electrice.....	148
4.2. Instituții statale - garanție și asigurare a protecției consumatorilor de energie electrică	155
4.3. Organizații non - guvernamentale investite cu atribuții de apărare a drepturilor consumatorilor de energie electrică.....	161
4.4. Concluzii la capitolul 4.....	170
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI.....	171
BIBLIOGRAFIE.....	176
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII.....	188
CURRICULUM VITAE AL AUTORULUI.....	189

ADNOTARE

Bordian Mariana, „Conturarea naturii juridice a contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici”, teză de doctor în drept, Chișinău, 2015

Structura tezei: Introducere, 4 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 177 titluri, 167 pagini de text de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în 10 lucrări științifice.

Cuvinte cheie: energie electrică, clauze abuzive / negociate, deconectarea / întreruperea energiei electrice, răspunderea consumatorului casnic/furnizorului, protecția consumatorilor casnici / subconsumatorilor.

Domeniul de studiu: lucrarea reprezintă un studiu asupra naturii juridice civile a contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici conform legislației Republicii Moldova, a Directivelor Europene prin prisma dreptului civil.

Scopul. Definirea și determinarea naturii juridice a contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici. **Obiectivele tezei:** 1) determinarea particularităților contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici; 2) formularea definiției contractului studiat; 3) cercetarea teoretico-practică a statutului juridic al consumatorului și al subconsumatorului de energie electrică pentru necesități casnice; 4) ajustarea normelor referitoare la momentul încheierii și producerii efectelor contractului; 5) constatarea căilor de protecție a consumatorilor casnici; 6) depistarea divergențelor și lacunelor legislative la încheierea, executarea și încetarea contractului respectiv; 7) elaborarea recomandărilor de aplicare și interpretare corectă a normelor legale și propuneri *de lege ferenda* în domeniul cercetat.

Noutatea și originalitatea științifică. Conceptualizarea și crearea definiției, determinarea regimului juridic al energiei electrice, al naturii juridice a contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici, stabilirea statutului juridic al subconsumatorului, cercetarea răspunderii juridice a consumatorului, furnizorului și înaintarea propunerilor de *lege ferenda* prin ajustarea normelor.

Problema științifică soluționată constă în conturarea naturii juridice civile a contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici și concretizarea obiectului acțiunii civile și a acțiunii în contencios administrativ rezultate din raporturile de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici.

Semnificația teoretică și valoarea empirică a lucrării se manifestă prin cercetarea multiaspectuală a reglementărilor referitoare la natura juridică a contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici. La confluența valorii euristice lucrarea conține o abordare complexă a fundamentelor teoretice, juridice, de jurisprudență referitoare la furnizarea energiei electrice consumatorilor casnici. Valoarea aplicativă a lucrării constă în argumentarea și evidențierea naturii juridice civile a contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici, determinarea obiectului juridic și material al contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici, stabilirea statutului juridic al subconsumatorului, evidențierea lacunelor doctrinare și legislative, constatarea cauzelor și elaborarea concretizărilor teoretice argumentate și a propunerilor de *lege ferenda*. **Implementarea rezultatelor științifice.** Rezultatele investigației au fost implementate în publicațiile științifice și prin înaintarea acestora cu titlu de recomandare Agenției pentru Protecția Consumatorilor a R.M. și ANRE a R.M. pentru a fi introduse modificări în actele normative speciale. Pot fi valorificate prin evoluția științei juridice autohtone a dreptului contractelor de consumator; prin ajustarea cadrului legal existent; aplicarea abordărilor teoretice în soluționarea reală a litigiilor pe calea medierii și în instanța de judecată, de asemenea prin utilizarea în procesul didactic.

ADNOTATION

Bordian Mariana „Outlining the legal nature of Household electricity supply contract ", PhD thesis in law, Chisinau, 2015

The structure of the PhD paper: introduction, four chapters, conclusions, bibliography of 177 items, 167 pages of basic text. **The results** are published in 10 scientific papers.

Key words: *electricity adhesion contract, unfair/negotiated contract terms, disconnection/interruption of electricity, domestic consumer/supplier liability, domestic consumer/subconsumer protection.*

Area of study. This work is a study of the civil legal nature of the contract for the supply of electricity households under Moldovan law, European Directives through the prism of civil law.

Purpose. Defining and determining the legal nature of the supply electricity contract to households.

The main objectives include 1. determine the specifics of the household electricity supply contract; 2. the wording of the definition of the studied contract; 3. the legal status theoretical and practical research of the consumer and the electricity sub-consumer household needs; 4. adjusting the rules upon the conclusion of the contract and the round effects; 5. establishing the ways to protect the domestic consumers; 6. detecting the discrepancies and loopholes in the signing, execution and termination of the contract; 7. developing recommendations for proper application and interpretation of legal norms and proposed *lex ferenda* regulations in the field of research.

Novelty and originality. Conceptualization and creation of the definition, determining the legal regime of electricity, the legal nature of the electricity supply contract for the household consumers, setting the legal status of the sub-consumer, liability research of the consumer, supplier, and submission of the proposals for *lex ferenda* by adjusting the rules.

The Scientific problem is resolved in shaping civil legal nature of the contract for electricity supply and the concretization of the household object and the civil and administrative action resulting from electricity supply household relationships.

Theoretical and applicative significance of this paper is manifested through multidimensional research on the contract regulations on electricity supply contract to households. At the confluence heuristic value, the work contains a comprehensive approach to theoretical legal foundations of jurisprudence, relating to electricity supply to households. The value of the work is to argue and emphasize the civil legal nature of the contract for the supply of electricity households, the recognition of the legal and material object of the contract for electricity supply households, determining of the legal status of the sub-consumer, highlighting the doctrinal and legislative gaps establishing the causes, developing the theoretical embodiments argued and proposed by the *lex ferenda* regulations.

Implementation of the scientific results consists in the following. The results of the investigation were implemented in the scientific publications and their submitted as a recommendation to RM Consumer Protection Agency and the National Agency for Energy Regulation of Moldova to introduce changes in the special normative acts. Also they will can be exploited by the local legal scientific development of consumer contract law; by adjusting the existing legal framework; applying of theoretical approaches in resolving real disputes and the use in teaching.

АННОТАЦИЯ

Бордиан Мариана, «**Изложение правовой природы договора на поставку электрической энергии бытовым потребителям**», диссертация на соискание ученой степени доктора право, Кишинев, 2015

Структура диссертаций: оглавление, 4 главы, заключения, и библиография (177 наименований), итого 167 страниц. **Полученные результаты** были опубликованы в 10 научных работах.

Ключевые слова: электроэнергия, неправомерные условия / переговорные, отключение / прерывание подачи электроэнергии, ответственность бытового потребителя / поставщика, / защита прав бытового потребителя / субпотребителя.

Область исследования: изучение гражданско-правового характера договора на поставку электрической энергии бытовым потребителям.

Главные цели: понятие и определение правовой природы договора на поставку электрической энергии бытовым потребителям.

Задачи: 1) определить специфику договора на поставку электрической энергии бытовым потребителям; 2) определение исследуемого договора; 3) теоретические и практические исследования правового статуса бытового потребителя и субпотребителя; 4) координация правовых норм связанных с моментом заключения и последствий договора; 5) найти способы защиты прав бытовых потребителей; 6) обнаружения несоответствия и пробелы в заключении, исполнении и расторжении договора; 7) разрабатывать рекомендации для правильного применения и толкования правовых норм и предлагаемых правил в исследовании.

Научная новизна и оригинальность. Определение концептуальности правового режима электроэнергии, правовой природы договора на поставку электрической энергии бытовым потребителям, определение правового статуса субпотребителя, исследование ответственности бытового потребителя, поставщика и представление предложений.

Научная проблема в формировании гражданского правового характера договора на поставку электрической энергии бытовым потребителям и уточнение предмета гражданского и административного иска, вытекающих из договора.

Теоретическая значимость и практическая ценность работы проявляется через многомерных правил исследования **договора** на поставку электрической энергии бытовым потребителям. Работы содержит комплексный подход к теоретическим основам системы, права касающиеся электроснабжением бытовых потребителей. Прикладное значение заключается в обоснованности гражданско-правовой природы договора на поставку электрической энергии бытовым потребителям, распознавание и определение юридического и материального предмета договора, определение правового статуса субпотребителя, подчеркнув проблемы доктрины и правовых норм, установление причин и предоставление теоретически обоснованных предложений.

Внедрения научных результатов. Результаты расследования были включены в научных публикациях а также были представлены в качестве рекомендации Агентством по защите Потребителей и НАРЭ R.M. для специального внесения изменений в правилах. Также могут быть использованы для развития молдавской правовой науки в области потребительского договора; для пересмотра существующей правовой основы; для применения теоретических подходов в решении реальных споров а также использование в обучении.

LISTA ABREVIERILOR

ANRE –Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică

CC – Codul civil

CP – Codul penal

C. contrav. – Codul contravențional

CSI – Comunitatea Statelor Independente

HG – Hotărârea Guvernului

RED – Rețele Electrice de Distribuție

R.M. – Republica Moldova

UE – Uniunea Europeană

UCPTE –sistemul european al energiei electrice

PCSJ – Plenul Curții Supreme de Justiție

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța problemei studiate. Consumatorii de energie electrică pentru necesități casnice trebuie să dispună de norme legale clare care să le protejeze interesele în vederea evitării litigiilor și în asigurarea garanției de a beneficia de energie electrică în condiții de operativitate. În prezent atestăm o multitudine de plângeri în instituțiile speciale de stat și acțiuni în instanțele de judecată care au ca obiect încălcarea clauzelor contractuale, a drepturilor și intereselor potențialilor consumatori casnici și a subconsumatorilor. De asemenea atestăm inadvertențe de ordin procedural la examinarea acțiunilor cu subiect similar.

Prezenta lucrare constituie o investigație asupra naturii juridice a contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici prin prisma importanței sociale a energiei electrice, a modalității de încheiere, de realizare și de încetare a acestui contract, precum și a protecției consumatorului casnic. Beneficierea de energie electrică, ca realizare a interesului public general, se efectuează în baza contractului. Contractul de furnizare a energiei electrice ca act juridic distinct s-a constituit în secolul al XX-lea, având drept premisă apariția energiei electrice.

Imposibilitatea de a beneficia de energie electrică este de neconceput. Conceptul raporturilor juridice de furnizare a energiei electrice s-a fundamentat în doctrina juridică a mai multor sisteme de drept. Apariția investigațiilor în diferite spații se demonstrează prin studiile științifice în domeniul energiei.

Raporturile menționate, în știința juridică sovietică, au început a fi studiate în a doua jumătate a secolului al XX-lea, aceeași perioadă este proprie și statelor europene.

În prezent deschiderea completă a pieței de energie electrică conduce la posibilitatea tuturor consumatorilor casnici de a deveni eligibili, adică vor avea garantat dreptul de a-și alege furnizorul și să contracteze direct cu acesta, fără intermedierea operatorului rețelelor de distribuție. În consecință existența mai multor furnizori mărește și riscul fraudării legii, de aceea ajustarea normelor speciale la cele generale va contribui anticipat la evitarea eventualelor litigii. Eligibilitatea va fi asigurată de furnizorii care produc energie din surse regenerabile, ca energia solară, energia eoliană, energia geotermală și altele.

Furnizorul, indiferent de sursa de energie, tradițională sau regenerabilă, va efectua furnizarea acesteia în baza contractului. Liberalizarea pieței energiei electrice a condus la includerea anumitor principii în categoria principiilor generale de drept civil, iar conținutul acestora confirmă importanța regulatoare a contractului civil. Deschiderea pieței de energie electrică a generat apariția noilor subiecți în domeniu și se impune separarea exactă a funcțiilor subiecților participanți direcți sau indirecti în activitatea de furnizare a energiei electrice. Prin urmare, apar noi raporturi juridice contractuale care necesită o analiză juridico-civilă pentru determinarea naturii juridice a acestora. În

consecință, furnizorul și operatorul de rețea dispun de stricte delimitări de competență, de drepturi și obligații concrete în raport cu consumatorul casnic și respectiv, de răspundere individuală sau solidară.

Prin urmare, constatăm diversificarea relațiilor și necesitatea lărgirii sferei de reglementare a relațiilor contractuale, deoarece apar noi subiecți, alte categorii de relații care trebuie încadrate în anumite categorii de contracte, cum ar fi relațiile de prestare a serviciului de distribuție a energiei electrice, relațiile de furnizare a energiei electrice pentru necesități casnice, relațiile de montare și racordare a echipamentului de măsurare, relații de transmitere a energiei electrice fără scop de furnizare, relații de livrare a energiei electrice pentru necesități casnice unui subconsumator. Necesitatea reglementării relațiilor menționate a condus la apariția diverselor raporturi contractuale fiecare având particularități distincte, dar unite prin același scop de a beneficia de energie electrică consumatorilor casnici. Interdependența acestor relații evidențiază consecutivitatea acțiunilor pentru formarea contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici și dependența de clauzele altor contracte la care furnizorul este parte.

Studiul de față se bazează pe prevederile existente în legislația Republicii Moldova cu privire la contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici.

Cercetarea subiectului dat e axată pe analiza și ajustarea cadrului legal special care reglementează relațiile de furnizare a energiei electrice la normele și principiile legislației civile.

Vom constata că contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici, deși, s-a fundamentat mult mai târziu în jurisprudență, aparent comportă, totuși, caractere și particularități similare contractelor de furnizare, contractelor de vânzare-cumpărare și contractelor de prestări servicii, dezvoltându-se ca și contract distinct datorită particularităților și utilității acestuia.

În prezentul studiu abordăm instituția contractului de furnizare a energiei constatând amprente ideologice, drept consecință a tranziției de la economia planificată la economia de piață.

În prezenta lucrare constatăm că în faza demarării contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici acesta se află la confluența dintre dreptul public și dreptul privat, deoarece la formare este guvernat de normele dreptului public, în sensul reglementării clauzelor obligatorii. Valențele pe care le comportă instituția contractului de furnizare a energiei, în general și a energiei electrice în particular, se datorează rigidității normelor dreptului public care condiționează raporturile juridice respective. În lucrare vom analiza și vom argumenta natura juridică civilă a acestui contract care are la bază principiul obligativității de a contracta care este un principiu de drept civil în opoziție cu principiul libertății contractuale.

De asemenea vom constata că ecloziunea contractului de furnizare a energiei electrice pune în mișcare particularități specifice dreptului privat prin materializarea principiului forței obligatorii a

contractului, în detrimentul principiului libertății contractuale. Contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici, în actualitatea sa, conține amprente ale sistemului economic în evoluția acestuia.

În perioada economiei planificate instituția contractului de care ne preocupăm a fost mai mult subiectul cercetărilor juridice sub aspectul dreptului comercial, fiind supuse cercetării raporturile juridice dintre furnizor și consumatorii noncasnici și, mai puțin raporturile dintre furnizor și consumatorii casnici. Ulterior, în rezultatul fenomenului de privatizare și trecerii la economia de piață, raporturile juridice având ca obiect energia electrică a ocupat vizorul cercetătorilor, deoarece coraportul dintre specificul de furnizare și necesitatea economică, vitală a acesteia a impus noi reglementări în mai multe compartimente ale dreptului, atât cel public, cât și cel privat.

Vom constata în prezentul studiu, rolul evolutiv al Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică (în continuare ANRE), ca instituție de stat în formarea și realizarea contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici și a protecției acestora.

Investigațiile impulsionate de necesitatea cunoașterii anvergurii și a dimensiunilor contractului respectiv au condus la elaborarea diverselor cercetări juridice în domeniu.

Acest studiu, **cu titlu de noutate**, definește contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici și constituie inclusiv o cercetare a statutului juridic al consumatorului și al subconsumatorului de energie electrică pentru necesități casnice și a naturii juridice a contractelor de furnizare și de livrare a energiei electrice consumatorilor casnici.

Actualitatea și utilitatea contractului de furnizare a energiei electrice pentru necesități casnice rezultă inclusiv din multitudinea categoriilor de raporturi juridice ce au ca obiect furnizarea energiei electrice pentru necesități casnice, care continuă să genereze conflicte ce converg spre litigii de judecată, fapt confirmat de diversitatea hotărârilor judecătorești.

Actualitatea temei mai este condiționată și de necesitatea evidențierii noțiunii, rolului și importanței conținutului contractului de furnizare a energiei electrice pentru necesități casnice, precum și a excluderii clauzelor abuzive, prin analiza particularităților acestuia, prin constatarea inadvertențelor și a lacunelor legislative având ca finalitate interpretări teoretico-practice și propuneri de *lege ferenda* pentru diminuarea cantitativă a litigiilor rezultate din raporturi juridice referitoare la încheierea, executarea, modificarea și încetarea contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici.

Scopul și obiectivele tezei. Prezenta lucrare are ca finalitate definirea contractului de furnizare a energiei electrice pentru necesități casnice, constatarea și evidențierea particularităților activităților de furnizare, de livrare și de distribuție a energiei electrice consumatorilor casnici, determinarea naturii juridice a contractului studiat. Cercetarea teoretico-practică a statutului juridic al

consumatorului și al subconsumatorului de energie electrică pentru necesități casnice în faza precontractuală, contractuală și postcontractuală. Ajustarea normelor referitoare la momentul încheierii și momentul producerii efectelor contractului. Analiza răspunderii juridice a subiecților. Depistarea divergențelor și lacunelor legislative la încheierea, executarea și încetarea contractului respectiv. De asemenea determinarea mecanismului de protecție a consumatorilor casnici, relevarea impactului acestuia asupra soluționării pe cale amiabilă a litigiilor rezultate din raporturile juridice ce au ca obiect furnizarea energiei electrice pentru necesități casnice, cât și precizarea aspectelor de colaborare dintre organizațiile neguvernamentale, instituțiile publice centrale și locale în domeniul dat.

Realizarea scopului propus se va efectua prin trasarea următoarelor obiective: 1) evidențierea importanței și stabilirea dimensiunii sociale a energiei electrice, determinarea regimului juridic al contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici; 2) realizarea teoretică și legală a noțiunii, determinarea particularităților și analizarea naturii juridice a contractului de furnizare a energiei electrice pentru necesități casnice prin prisma interdependenței contractelor la care furnizorul este parte; 3) analiza și sintetizarea condițiilor speciale de încheiere a contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici, evidențiind caracteristicile care determină poziția de superioritate a furnizorului. Valorificarea legală a regimului juridic al antecontractului în faza precontractuală a încheierii contractului de furnizare a energiei electrice pentru necesități casnice ale consumatorului și ale subconsumatorului; 4) evidențierea caracteristicilor și statutului juridic al părților contractante, inclusiv în faza precontractuală, analiza particularităților obiectului juridic și material în contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici; 5) analiza drepturilor și obligațiilor părților, determinarea condițiilor răspunderii juridice a părților în contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici; 6) evidențierea cauzelor apariției conflictelor și determinarea modalităților de soluționare a litigiilor prin analiza practicii judiciare; 7) determinarea condițiilor, evidențierea și stabilirea consecințelor încetării contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici; 8) analiza și constatarea factorilor ce condiționează conectarea sistemului de protecție a consumatorilor participanți la raporturile juridice de furnizare a energiei electrice; 9) identificarea lacunelor legislative în materia contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici; 10) argumentarea normativă și socială prin prisma inutilității penalității ca modalitate de garantare a executării obligațiilor.

Noutatea științifică a rezultatelor obținute. Unul dintre obiectivele lucrării este conceptualizarea și crearea unei definiții a contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici, determinarea regimului juridic al obiectului contractului, stabilirea naturii juridice a contractului cercetat și evidențierea cauzelor generatoare de litigii în acest domeniu prin

ajustarea normelor și înaintarea propunerilor de *lege ferenda*. Determinarea statutului juridic al subconsumatorului și al naturii juridice a contractului de livrare a energiei electrice.

Cu referire la aspectele enunțate, formulăm **problematica de cercetare** a prezentei lucrări care constă în analiza naturii juridice a contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici, inclusiv a statutului juridic al subconsumatorului, evidențierea lacunelor doctrinare și legislative, constatarea cauzelor și elaborarea concretizărilor teoretice argumentate și a propunerilor de *lege ferenda*. Drept consecință a realizării scopului înaintat, sunt formulate anumite concluzii de ordin teoretic și practic, să înaintăm recomandări de *lege ferenda* care ar rezulta logic din investigațiile efectuate în teza de doctorat, prin aceasta contribuind la îmbogățirea doctrinei în problemele vizate și la perfecționarea legislației în vigoare. Prezenta lucrare constituie o amplă cercetare a teoriei și a practicii aplicative a contractului de furnizare a energiei electrice pentru necesități casnice din Republica Moldova, conținând în principal aspectele legate de încheierea, executarea, încetarea și răspunderea părților în contractul menționat. De asemenea, modalitatea conectării și realizării protecției consumatorilor de energie electrică pentru necesități casnice.

Problema teoretico-practică soluționată în prezenta lucrare este constituirea unei definiții teoretico-legale a contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici, determinarea naturii juridice a acestuia și a statutului juridic al subconsumatorului.

Problema științifică soluționată în acest studiu reprezintă constatarea, argumentarea și efectuarea propunerilor de *lege ferenda* spre ajustarea normelor speciale, care reglementează relațiile de furnizare a energiei electrice pentru necesități casnice la principiile dreptului civil. ***Conturarea naturii juridice civile a contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici și concretizarea obiectului acțiunii civile și a acțiunii în contencios administrativ rezultate din raporturile de furnizare a energiei electrice pentru necesități casnice.***

Importanța teoretică a lucrării constă în cercetarea complexă și în plan comparat a naturii juridice a contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici în condițiile ultimelor modificări ale legislației autohtone în materie, prin realizarea analizei civiliste, stabilirea distincțiilor teoretice față de alte categorii de contracte. Cercetarea e utilă sub aspectul dezvoltării continue a teoriei contractului civil și reprezintă o sursă pentru juriștii teoreticieni și pentru avocați la reprezentarea intereselor consumatorilor casnici. Pentru instanțele judecătorești este utilă sub aspectul formulării motivației hotărârilor judecătorești la examinarea cauzelor în acest domeniu. Implementarea rezultatelor investigației va crea un climat pozitiv pentru valorificarea drepturilor și intereselor consumatorilor casnici la o examinare în termeni restrânși a cauzelor. Importanța teoretică rezidă în evidențierea trăsăturilor caracteristice contractului cercetat prin atribuirea și fundamentarea regimului juridic de drept privat al acestuia, precum și stabilirea carențelor legislative

în domeniu. Prin formularea propunerilor de *lege ferenda*, considerăm, ne aducem contribuția la consolidarea naturii juridice a contractului menționat.

Suportul metodologic și teoretico - științific al lucrării rezidă în cercetarea problemei științifice expuse bazate pe studierea materialului normativ - legislativ și practic, și, în măsură existenței pe cel doctrinar – teoretic. Baza științifico-metodologică e realizată prin aplicarea metodelor clasice a inducției și deducției, pentru stabilirea evolutivă a conceptelor, și, a analizei și sintezei. De asemenea am utilizat metodele istorică, sistemică, logico-practică. Cadrul normativ al Republicii Moldova constituit din: Constituția Republicii Moldova, Codul civil al Republicii Moldova, Legea Republicii Moldova cu privire la energetică, Legea Republicii Moldova cu privire la energia electrică, Legea Republicii Moldova privind protecția consumatorilor, Hotărârea Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică nr.393 privind aprobarea Regulamentului pentru furnizarea și utilizarea energiei electrice, alte acte normative.

Doctrina și literatura juridică a Republicii Moldova consacră în acest domeniu autori, precum profesorii, savanții, cercetătorii: Victor Volcinski, Eugenia Cojocari, Nicolae Roșca, Gheorghe Chibac, Gheorghe Avornic, Boris Negru, Sergiu Băieșu, Aurel Băieșu, Donos Evlampie, Dorin Cimil, Vasile Crețu, Irina Moscalciuc, Olesia Plotnic.

Doctrina franceză se remarcă prin autori consacrați ca R. Demogue, P. Raynaud care au abordat subiecte de teoria obligațiilor civile, J.C. Gaudement, Jean Rivero, care au abordat subiecte referitoare la prestarea serviciilor publice, inclusiv a furnizării energiei electrice ca serviciu public.

Doctrina juridică românească este relevantă prin multiple studii ale cercetătorilor cum ar fi Erast D. Tarangul, A. Iorgovan (drept administrativ), C. Stătescu, C.Bârsan, (teoria obligațiilor).

În vederea abordării cât mai detaliate a domeniului vizat am studiat investigațiile mai multor autori ce au ca obiect cercetarea raporturilor juridice de furnizare a energiei electrice pentru necesități casnice. Doctrina rusească e remarcabilă în domeniu prin cercetările efectuate de O. Crasavciov, M.I. Braghinski, B. M. Seinaroiev, V. V. Vitreanski, S.M. Corneev, A.M. Șafir, A.A. Spector, L.Iu. Grudțana, V.I. Sencișcev, D.A. Șcirschii,.

Investigații profunde referitoare la contractul de furnizare a energiei electrice au fost efectuate de cercetătorul român V. D. Zlătescu și practicianul rus V.V. Crasnic. De asemenea au fost studiate tezele de doctor în domeniu ale cercetătorilor ruși S.A. Svircov și E. B. Oghirencu.

Valoarea aplicativă a lucrării constă în determinarea naturii juridice a contractului de furnizare a energiei electrice pentru necesități casnice și identificarea problemelor care pot apărea la încheierea, executarea și rezilierea acestuia, inclusiv în relațiile cu subconsumatorul.

Cercetarea amplă, complexă și argumentarea temeinică a statutului juridic al părților contractului și a regimului juridic care caracterizează contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor

casnici se bazează pe studierea a peste 90 de hotărâri ale Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, ale Curții de Apel Chișinău și ale judecătoriilor.

Propunerile *de lege ferenda* formulate, constituie modesta noastră contribuție la fundamentarea și perfecționarea cadrului legal în domeniu. Considerăm că prin cercetările de ordin teoretic și concluziile efectuate contribuim la îmbogățirea științei juridice civile, iar prin recomandările propuse contribuim la completarea și ajustarea normelor speciale la sistemul normelor generale. Studiul de față poate constitui suport teoretic la predarea cursurilor de *Drept civil*, *Protecția consumatorilor*, *Contracte comerciale*, a cursului de master *Contracte de prestare a serviciilor*, în practica instanțelor judecătorești, cât și în activitatea autorității de reglementare în energetică.

Valoarea empirică a lucrării constă în identificarea unor inexactități și ambiguități în clauzele obligatorii ale contractului de furnizare a energiei electrice pentru necesități casnice și în perfecționarea modalității de protecție a consumatorilor casnici, inclusiv prin intermediul instituțiilor de stat și a instituțiilor neguvernamentale. Rezultatele investigației au fost implementate în publicațiile științifice și prin înaintarea acestora cu titlu de recomandare Agenției pentru Protecția Consumatorilor a R.M. și ANRE a R.M. pentru a fi introduce modificări în actele normative speciale.

Aprobarea rezultatelor tezei. Teza a fost elaborată în cadrul Catedrelor Dreptul civil și Dreptul Antreprenoriatului a Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova.

Rezultatele investigației au fost implementate în publicațiile științifice și prin înaintarea acestora cu titlu de recomandare Agenției pentru Protecția Consumatorilor a R.M. și ANRE a R.M. pentru a fi introduce modificări în actele normative speciale. De asemenea pot fi valorificate prin evoluția științei juridice autohtone a dreptului contractelor de consumator; prin ajustarea cadrului legal existent; aplicarea abordărilor teoretice în soluționarea reală a litigiilor pe calea medierii și în instanța de judecată, de asemenea prin utilizarea în procesul didactic. Rezultatele cercetării acestui studiu au fost aprobate prin publicații și comunicări prezentate la conferințe științifice naționale și internaționale, la predarea cursurilor de *Drept civil*, *Dreptul contractelor* și a cursului de master *Contracte de prestare a serviciilor*. Rezultatele investigației au fost implementate prin înaintarea acestora cu titlu de recomandare Agenției pentru Protecția Consumatorilor a R.M. și ANRE a R.M. pentru a fi introduce modificări în actele normative speciale confirmate prin actele de implementare anexate la prezenta lucrare.

Sumarul compartimentelor tezei. Teza de doctorat este structurată după cum urmează adnotare, introducere, lista abrevierilor, 4 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie și anexe.

Capitolul I intitulat *Analiza investigațiilor științifice privind natura juridică a contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici* evidențiază evoluția conceptului privind contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici, stabilirea problemelor cercetate

în doctrină și tendințele actuale ale legislației autohtone generate de liberalizarea și deschiderea pieței energiei electrice. Acești indicatori au contribuit la formularea sarcinilor lucrării, stabilirea problematicii de cercetare și a obiectivelor propuse spre soluționare.

În *Capitolul II* intitulat ***Caracteristica generală a contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici*** stabilim importanța și dimensiunea socială a energiei electrice în satisfacerea necesităților vitale; cercetăm noțiunile teoretice și legale existente care definesc contractul cercetat și formulăm o noțiune completă; analizăm natura juridică prin determinarea caracterelor contractului de furnizare a energiei electrice pentru necesități casnice; realizăm delimitarea contractului de furnizare a energiei electrice de alte categorii de contracte; cercetăm condițiile și divergențele apărute la încheierea contractului respectiv.

În *Capitolul III* denumit ***Elementele contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici*** examinăm și analizăm statutul juridic al părților în contractul de furnizare a energiei electrice pentru necesități casnice. Realizăm o analiză detaliată a obiectului raportului juridic de furnizare a energiei electrice, a obiectului contractului de furnizare a energiei electrice pentru necesități casnice și a obiectului serviciului de distribuție a energiei electrice pentru necesități casnice. De asemenea efectuăm o cercetare analitico-informativă a modalității de stabilire a tarifului la energia electrică și realizăm o investigație profundă a drepturilor, obligațiilor precum și a răspunderii subiecților activităților de furnizare și de distribuție a energiei electrice pentru necesități casnice. O deosebită atenție acordăm condițiilor și consecințelor încetării contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici.

În *Capitolul IV* intitulat ***Sistemul juridic de apărare a consumatorilor de energie electrică pentru necesități casnice*** se examinează factorii ce condiționează conectarea sistemului de protecție a consumatorului participant la raporturile juridice de furnizare a energiei electrice prin evidențierea rolului și funcțiilor instituțiilor statale și a organizațiilor non - guvernamentale ca garanție și asigurare a protecției consumatorilor de energie electrică.

În ***Concluzii generale și recomandări*** se conțin tezele laconice la care s-a ajuns în rezultatul efectuării investigației prin atingerea obiectivelor propuse și a sarcinilor formulate în lucrare. Concluziile facilitează comprehensibilitatea poziției noastre asupra fenomenelor cercetate în teză. Recomandările constituie propuneri de *lege ferenda*.

Conchidem prin lansarea ca această lucrare să fie *plus habeat in recessu quam fronte promittit*.

1. ANALIZA INVESTIGAȚIILOR ȘTIINȚIFICE PRIVIND NATURA JURIDICĂ A CONTRACTULUI DE FURNIZARE A ENERGIEI ELECTRICE CONSUMATORILOR CASNICI

1.1. Analiza evoluției conceptului privind natura juridică a contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici

Ca fenomen fizic energia electrică apare în scrierile lui Thales din Milet, iar becul electric a fost inventat de Thomas Edison, efectuând demonstrația publică a acestuia în 1879 [145].

Energia electrică este un bun, existența căruia, în prezent, constituie factorul decisiv, atât pentru dezvoltarea economiei țării în general, cât și pentru viața oamenilor, în particular. Importanța cotidiană și strategică a energiei invocă perfecțiune în cadrul juridic care reglementează relațiile sociale generate de producerea și consumul acesteia.

Noile tehnologii oricât de avansate ar fi, nu vor exclude modul de furnizare a energiei electrice prin rețea, fapt ce revelează durată în timp, și dă viață continuă raporturilor contractuale de furnizare a energiei electrice prin rețea. Sfârșitul secolului trecut s-a remarcat prin modelarea profundă a sistemelor energetice de aceleași forțe: tehnologice, politice, economice. În prezent se caută noi tehnologii de obținere, transportare și utilizare a energiei.

În domeniul dezvoltării energetice, convențional, trebuie să admitem că este util, prin diverse ipoteze, să anticipăm tendințe uniforme, însă trebuie să recunoaștem că nu vom putea anticipa discontinuitățile majore în acest domeniu. În esență, previziunile analiștilor referitoare la dezvoltarea energeticii în ultimele decenii nu s-au confirmat.

Consiliul Mondial al Energiei și alte organizații de domeniu, opinează asupra viitorului energiei mondiale, ca fiind o economie energetică marcată de o puternică dependență de combustibili fosili, creată de o trecere gradată de la petrolul convențional spre resurse fosile de nivel energetic mai redus (dar mai abundente), urmărind să evite necesitatea schimbărilor semnificative în tehnologie și strategia politică. Conform acestei ipoteze, combustibilii lichizi vor continua să alimenteze automobilele, camioanele și avioanele lumii, în timp ce electricitatea derivată din cărbune va furniza cea mai mare parte din restul cantităților masive de energie de care va fi necesar. În acest sens, perioada de celeritate tehnologică cum este cea de astăzi, necesită constituirea mai multor scenarii posibile vis-a-vis de consumul de energie electrică de către populație.

Acest raționament ne conduce la ipoteza că furnizarea energiei electrice prin rețea va constitui principalul mijloc de alimentare cu acest bun. Viitorul energetic trebuie să efectueze o trecere gradată la un sistem energetic cu totul diferit, unul care în ultimă instanță să se bazeze pe sursele regenerabile de energie cum ar fi energia solară, cea eoliană, geotermală, hidroenergia, biomasa,

energia valurilor, biogazul, gazul de fermentare a deșeurilor (gazul de depozit), gazul de fermentare a nămolurilor din instalațiile de epurare a apelor uzate.

O categorie distinctă a domeniului energetic o constituie energia electrică, energia termică și gazul. Aceste tipuri de energie, furnizate populației, au anumite puncte comune care urmează să justifice instituția de drept civil care reglementează relațiile sociale privind furnizarea energiei.

Furnizarea energiei prin rețea se caracterizează prin anumite particularități specifice furnizării energiei electrice, energiei termice și a gazului: materialitatea legăturilor de bază (rețelele electrice, conductele pentru gaze, rețelele termice); continuitatea și inseparabilitatea procesului de furnizare, transportare și utilizare; imposibilitatea totală sau parțială a depozitării bunului în special a energiei electrice; dependența regimului de exploatare a instalațiilor tehnice de către furnizor și regimul de consum al energiei; criteriile unice de funcționare.

În pofida stadiului de dezvoltare la care aceasta se află, în prezent, nu există posibilități tehnice de depozitare a energiei electrice ca produs final. În consecință energia electrică se prestează beneficiarilor doar prin rețea în baza contractului de furnizare.

Economia din perioada sovietică a produs repercusiuni asupra dezvoltării și valorificării viabile a surselor regenerabile.

Schimbările domeniului economic din perioada anilor 90, și anume situația financiară a întreprinderilor complexului energetic din Republica Moldova, au condus la necesitatea introducerii modificărilor esențiale în sectorul energetic.

Sistemul electroenergetic din Republica Moldova a fost restructurat prin HG RM nr.628/1997 cu privire la aprobarea Planului de restructurare a sectorului electroenergetic (abrogată). Anume acest act normativ a pus fundamentele noilor relații politice, economice, administrative și civile în domeniul electroenergetic. Planul de restructurare a fost drept consecință a necesității de redresare financiară a întreprinderilor complexului energetic.

Instituțiile investite cu atribuții de implementare a Planului de restructurare au fost: Departamentul Energetică, Resurse Energetice și Combustibil, Ministerul Privatizării și Administrării Proprietății de Stat și Compania de Stat "Moldenergo", acestea fiind în subordinea Ministerului Economiei și al Reformelor al Republicii Moldova.

Până în anul 2000, Republica Moldova era asigurată cu energie electrică de către o singură întreprindere - Compania de Stat „Moldenergo”, care, practic, era și producătorul principal de energie termică pentru municipiile Chișinău și Bălți.

Criza financiară a companiei generată de politica tarifară neadecvată, de sistemul subvențiilor încrucișate, de pierderile tehnice și furturile necontrolate, de absența pe piața electroenergetică a unui mediu concurențial, de transparența estompată în activitatea economico-financiară, de aplicarea

nejustificată a unor metode de influențare politică a activității economice și de eficiența operațională diminuată, au constituit premise pentru elaborarea Planului de restructurare a sectorului energetic.

Premisele expuse au avut drept consecință afectarea securității energetice a statului și crearea instabilității industriei electroenergetice.

Drept urmare a crizei energetice erau afectați și consumatorii casnici, dar în rezultatul implementării planului de restructurare, urma să se producă asigurarea stabilă a consumatorilor cu volume suficiente de energie, de calitate adecvată și la prețuri minime, diversificarea surselor de aprovizionare cu combustibili, implementarea elementelor concurențiale, marginalizarea statului asupra proceselor de producere și livrare a energiei electrice, crearea cadrului legal care să definitiveze clar drepturile și obligațiile participanților la piața electroenergetică.

Prin urmare, s-a produs descentralizarea, acționarea și privatizarea sectorului electroenergetic. A fost introdus un nou sistem de reglementare a activității pe piața electroenergetică și de protecție a consumatorilor. Restructurarea în domeniul electroenergetic a condus la disocierea componentelor rețelelor de distribuție prin constituirea întreprinderilor independente cu statut de societăți pe acțiuni și privatizarea acestora.

Drept consecință a implementării Planului de restructurare, a fost instituită ANRE, ca organ specializat independent, având drept scop reglementarea monopolurilor naturale și a întreprinderilor energetice care activează pe principii de concurență.

Prestarea serviciului de distribuție și activitatea de furnizare a energiei electrice se efectuează cu respectarea principiilor politicii statului care vizează responsabilitatea acestuia pentru asigurarea calității activității de furnizare a energiei electrice și a serviciilor adiacente; satisfacerea necesităților populației privind acoperirea cu servicii bazate pe normele unice ale standardelor și actelor normative în vigoare; exercitarea controlului de către autoritățile administrației publice și organele supravegherii de stat în limitele competenței lor asupra funcționării mecanismului și asupra activității întreprinderilor (furnizorilor) prestatoare.

Serviciile prestate trebuie să corespundă standardelor după cum este prevăzut în Legea RM nr.590/2012 cu privire la standardizare [102]. Standardizarea se efectuează în scopul asigurării tehnico-normative a conformității serviciilor și protecției intereselor consumatorilor și ale statului prin asigurarea calității serviciilor, caracterului inofensiv al acestora pentru viața și sănătatea oamenilor, bunurilor acestora și pentru mediul înconjurător.

Energia electrică a fost introdusă în circuitul civil doar din momentul în care a fost posibilă din punct de vedere tehnic producerea, transportarea și utilizarea. În perioada economiei planificate, în funcție de acest caracter limitat al consumului, la contractele de furnizare a energiei electrice se distingeau două elemente de determinare centralizată: a) sarcina de plan de consum a cărei stabilire

tindea la raționalizarea cantitativă a consumului de energie electrică și b) cifra puterii maxime în orele de vârf a sistemului energetic național, în scopul aplanării curbei de sarcină, cu alte cuvinte a evitării consumului exagerat în orele de vârf.

Cele două elemente nu se confundau, deoarece planul de distribuție a energiei electrice se reflecta în contracte numai cu referire la prevederile cantitative, acesta fiind întocmit de organele de resort care emiteau repartiții ministerelor beneficiare, care, la rândul lor, defalcau anumite cantități instituțiilor finanțate din bugetul de stat.

Discuțiile doctrinare cu privire la contractul de furnizare a energiei electrice, au luat naștere odată cu dezvoltarea economică, industrială și socială, acesta fiind unul dintre instrumentele juridice pentru stabilirea relațiilor contractuale dintre furnizor și consumator. Consecutiv utilizării modului de furnizare prin rețea, a apărut și necesitatea stabilirii naturii juridice a acesteia, în special ca urmare a litigiilor apărute între furnizor și consumator. Realizarea acestui scop nu ar fi fost posibilă fără existența unor contribuții esențiale, anterioare elaborării prezentei lucrări. Este oportun să menționăm că unele aspecte științifico-practice privind natura juridică a contractului de furnizare a energiei electrice le depistăm în lucrările unor renumiți autori din țările membre ale Uniunii Europene, din Republica Moldova, din Federația Rusă care au studiat și au investigat specificul acestui contract.

Cu toate acestea literatura de specialitate [4, 21, 156, 157, 160, 172, 174] abordează, în general, doar unele aspecte ale furnizării energiei electrice, cum ar fi: obiectul contractului, drepturile și obligațiile părților, rezilierea contractului. De asemenea vom constata că literatura juridică comportă aspecte legate de natura juridică a contractului de furnizare a energiei electrice în perioada economiei planificate, caracterizată de principiul planificat al acesteia și perioada actuală marcată de caracterul economiei de piață.

CC al R.M. în redacția din 26.12.1964 (abrogat), și CC al R.M. în vigoare nu conțin definiția contractului de furnizare a energiei electrice. Noțiunea contractului de furnizare a energiei electrice se găsește în legislațiile unor state.

Spre exemplu, Legea României nr.123/2012 [121] în art.3 definește contractul de furnizare a energiei electrice ca fiind „contractul în baza căruia furnizorul de energie electrică furnizează clientului său o cantitate de energie electrică pe o anumită perioadă de timp, dar care nu cuprinde un instrument derivat din domeniul energiei electrice”.

Legislația Federației Ruse [158] definește contractul de furnizare a energiei ca fiind contractul de vânzare-cumpărare, în bază căruia furnizorul de energie se obligă să furnizeze abonatului (consumatorului) energie prin rețea, iar abonatul se obligă să achite costul energiei recepționate, de asemenea se obligă să respecte regimul de consum prevăzut de contract, să asigure securitatea rețelei

energetice care se află la dispoziția sa și să mențină în stare bună instalația și echipamentele de măsurare.

Noțiunea dată în art.539 din Codul civil al Federației Ruse [158], pretinde a fi mai desfășurată, și accentuează în special obligațiile consumatorului, însă nu concretizează specificul obiectului acestui contract, de aceea o considerăm incompletă. Sarcina furnizorului referitoare la calitatea obiectului contractului este supusă reglementării, dar nu se conține expres în definiție.

După cum am menționat, legislația Republicii Moldova nu definește expres contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici, de aceea vom supune analizei noțiunile existente ale acestuia în evoluția sa.

O definiție conceptuală a contractului de furnizare a energiei electrice o depistăm în compartimentul 9 din Bazele legislației civile a URSS intitulat “Vânzarea - cumpărarea” [169]. Astfel, conform art. 84, furnizorul prin rețeaua de distribuție se obligă să asigure cealaltă parte - consumatorul (abonatul) cu resurse energetice prevăzute în contract, iar consumatorul se obligă să efectueze plata pentru resursele recepționate. Furnizorul trebuie să asigure transmiterea resurselor energetice conform standardelor de fiabilitate și continuitate, și termenului stabilite de cerințele tehnice și condițiile contractului. De asemenea, prin lege pot fi stabilite particularități privind furnizarea anumitor tipuri de resurse energetice.

Noțiunea expusă evidențiază specificul acestui contract și stabilește corelația dintre cerințele tehnice și clauzele contractului, respectiv, clauzele contractuale urmează a fi dependente de cerințele tehnice și nu pot conține prevederi care în temeiul posibilităților tehnice să fie imposibil a fi realizate.

Literatura de specialitate tratează contractele privind furnizarea energiei electrice, energiei termice și a gazului ca fiind contracte tip, după criteriul conținutului juridic [176, p.7]. Contractele menționate cuprind reglementarea relațiilor dintre furnizor și consumator, atât privind transmiterea bunului, cât și utilizarea acestuia.

În consecință, obligațiile contractuale apărute în baza furnizării prin rețea formează instituția independentă a contractului, și se evidențiază în sistemul dreptului obligațional la fel ca instituția contractului de transport, a contractului de vânzare-cumpărare, a contractului de asigurare, a intermedierei și altele.

Contractul de furnizare a energiei electrice necesită a fi definit în vederea importanței pe care o ocupă raporturile juridice apărute în rezultatul contractării și excluderii divergențelor privind supunerea acestor relații normelor specifice diverselor tipuri de contracte. De asemenea, necesitatea este generată, după cum am menționat, de inexistența unei definiții atât în doctrina autohtonă, cât și în legislația Republicii Moldova.

Definirea contractului de furnizare a energiei consumatorilor casnici a fost efectuată de mai mulți cercetători ruși.

O definiție pe care o considerăm mai completă, comparativ cu cele analizate, este dată de juristul V. Pileeva [170, p.130], care specifică trăsăturile distincte și se axează pe conținutul contractului și, în special, pe obligațiile consumatorului, ceea ce diminuează valoarea complexă a noțiunii. Este evidentă ralierea definiției în cauză la prevederile Codului civil al Federației Ruse care estompează valoarea calității energiei furnizate, dar care în esență constituie element distinctiv al obiectului contractului în cauză.

Ne punem întrebarea dacă sintagmele “energia recepționată” și “energia consumată” sunt identice. Explicația ar fi că plata urmează să se efectueze în dependență de consumul de energie și nu de energia recepționată, deoarece în cazul defecțiunii aparatelor de măsurare sau surplusul transmis de către furnizor, eronat sau din cauza anumitor circumstanțe de ordin tehnic – consumul de energie și energia recepționată ar constitui noțiuni distincte.

Consumatorul, în virtutea modalității de furnizare a energiei prin rețea, este în imposibilitatea de a refuza sau stopa cantitatea ce îi revine supra condițiilor prevăzute în contract, sau aceasta trebuie să facă obiectul erorii tehnice admisibile pe care consumatorul în pofida cunoștințelor sale nu o poate determina.

Într-o accepțiune, cercetătorul rus O. A. Crasavciov definește contractul de furnizare a energiei, ca fiind un contract în baza căruia o parte (furnizorul) se obligă să furnizeze altei părți (consumatorului) prin rețea, conform datelor planificate, o cantitate determinată de energie, în scopul utilizării economice, iar consumatorul se obligă să efectueze plata pentru consumul de energie [173, p.71]. Constatăm că noțiunea relevă caracterul planificat al contractului, indiferent de categoria consumatorului și scopul utilizării.

Caracterul menționat își are amprenta sistemului economic bazat pe principiul planificării de stat centralizate. De asemenea, evidențiază modalitatea transmiterii obiectului contractului – prin rețea, ce constituie distincție importantă a contractului de furnizare a energiei în raport cu contractul de vânzare – cumpărare și contractul de prestări servicii.

Conform art. 539 din Codul civil al Federației Ruse adoptat la 22 decembrie 1995 [158], contractul de furnizare a energiei este contractul prin care furnizorul se obligă să transmită consumatorului energie prin rețea, iar consumatorul se obligă să efectueze plata pentru energia recepționată, să respecte regimul de utilizare, să asigure securitatea de exploatare a rețelelor energetice care se află în administrarea sa și să mențină în stare bună echipamentele și aparatele utilizate. Noțiunea se referă la toate tipurile de energie, dar necesită a fi desfășurată. Aceasta accentuează în special obligațiile consumatorului, însă nu concretizează specificul obiectului acestui

contract, de aceea o considerăm incompletă. Sarcina furnizorului referitoare la calitatea obiectului contractului este supusă reglementării, dar nu se conține expres în definiție.

O altă definiție este dată de juristul V. Pileeva [170, p.130] care consideră contractul de furnizare a energiei un contract în baza căruia furnizorul se obligă să asigure consumatorului energie prin rețea, iar consumatorul se obligă să efectueze plata pentru energia recepționată, de asemenea să respecte regimul de utilizare prevăzut de contract, să asigure securitatea de exploatare a rețelelor energetice aflate în administrarea sa și să mențină în stare bună echipamentele și aparatele utilizate pentru consumul cantitativ de energie.

În literatura juridică rusă se pune problema afinității contractelor de furnizare a energiei electrice, termice și a gazului. Aceasta admite separarea și încadrarea lor într-un tip de contract independent, problema fiind abordată pentru prima oară de Corneev S.M [164, p.13]. Opinia dată o regăsim și în studiile cercetătorilor din România care afirmă posibilitatea apariției „dreptului energetic” [151, p.236].

Punct de vedere consecvent este expus de Șafir A.M. care menționează că „contractele de furnizare prin rețea intermediază relațiile de furnizare a energiei electrice, termice și a gazului numai prin rețea, (adică rețea electrică sau țeavă). Numai în acest caz este realizată condiția, specifică furnizării - de neîntrerupere, care constituie dependența nemijlocită a activității întreprinderii de furnizare și a consumatorului, în rezultatul căreia raporturile contractuale se extind asupra sferei de utilizare a energiei și a gazului [176, p.8].

Ideea este reflectată în Bazele legislației civile din 1991 (art.84) [169], care prevedeau că în baza contractului de furnizare a resurselor energetice și a altor resurse prin intermediul rețelei, partea furnizoare se obligă să asigure consumatorul (abonatul) cu resurse prevăzute de contract, iar consumatorul se obligă să achite resursele primite.

Unii autori consideră că furnizarea prin rețea constituie criteriul ce determină atribuirea contractelor de furnizare a energiei într-o categorie aparte (dinstinctă), *sui iuris* [168 p.277].

Opinia dată o argumentează și un alt cercetător [6 p.131], ca rezultând din prevederile art. 548 a Codului civil al Federației Ruse [158] potrivit căruia „normele ce reglementează contractul de furnizare a energiei sunt aplicabile la furnizarea energiei termice, a gazului, a petrolului și a produselor petroliere, a apei prin rețea, dacă legea sau alte acte normative nu dispun altfel”.

În susținerea afirmației că din norma menționată rezultă că furnizarea energiei termice, a gazului și a altor resurse prin rețea se încheie și se execută după modelul contractului de furnizare a energiei electrice se pronunță cercetătoarea Pileeva, [170 p.131] care consideră că contractele de furnizare a energiei termice, a apei, a petrolului și a produselor petroliere reprezintă în sine o varietate a contractului de furnizare a energiei.

Reflecția enunțată este combătută de ideea că furnizarea (transmiterea, transportarea) energiei (petrolului, gazului, resurselor, mărfurilor) prin intermediul rețelei constituie o particularitate tehnică (o modalitate) de executare a obligațiilor care decurg din asemenea contracte și, nicidecum aceasta nu poate fi considerat element distinctiv pentru evidențierea unui tip de contract independent sau o categorie de contracte civile (de exemplu, categoria contractelor de vânzare-cumpărare).

Astfel, se consideră că la elaborarea actelor normative, în calitate de criteriu, care a determinat înlăturarea contractului de furnizare a energiei de la atribuirea acestuia ca varietate a contractelor de vânzare-cumpărare s-a examinat obiectul contractului respectiv – energia. Anume particularitățile obiectului determină necesitatea regulilor speciale care să reglementeze raporturile juridice generale de furnizare a energiei prin rețea [174 p.32]. Atribuirea contractului de furnizare a energiei la categoria contractelor de vânzare-cumpărare este susținută de profesorul Sadicov O.N. [169, p.36] și de savantul Vitreanski V.V. [157, p.167].

În concepția lui Șafir A.M. [176, p.7] contractele privind furnizarea energiei electrice, energiei termice și a gazului ca fiind contracte tip după criteriul conținutului juridic. Contractele menționate cuprind reglementarea relațiilor dintre furnizor și consumator, atât privind transmiterea bunului, cât și utilizarea acestuia. În consecință obligațiile contractuale apărute în baza furnizării prin rețea, formează instituția independentă a contractului, și se evidențiază în sistemul dreptului obligațional la fel ca instituția contractului de transport, a contractului de vânzare-cumpărare, a contractului de asigurare, a intermedierei și altele.

Ideea însă e criticată de un alt savant rus, Suhanov E. A. care menționează că contractul de furnizare a energiei cuprinde doar raporturile apărute în rezultatul furnizării energiei electrice și termice prin rețea, excluzându-se alte categorii de contracte care de asemenea au ca obiect transmiterea bunului prin rețea [174, p.p.301-303].

Savantul Ioffe O.S [162, p.277] recunoaște independența contractelor de furnizare a energiei și a gazelor, însă remarcă caracterul deosebit al corelației dintre acestea și contractul de furnizare. Contractele de furnizare a energiei și a gazelor trebuie examinate ca independente, dar ca astfel de contracte, care nu se includ direct în componența obligațiilor de realizare a bunurilor cu titlul oneros, deoarece în limitele acestor obligații, contractul de furnizare a energiei neapărat se raportează la contractul de furnizare.

Distincția juridică pe care o comportă față de furnizare se reduce la drepturile și obligațiile părților care formează conținutul contractelor menționate. Importante precizări face asupra momentului transmiterii obiectului contractului care coincide cu consumul imediat al acestuia [168, p.276-277].

Într-o altă opinie s-a afirmat că „vânzarea-cumpărarea” este prin esența sa un contract translativ de proprietate, astfel încât transferul proprietății vândute se face de plin drept, prin încheierea contractului [146, p.109], iar vânzătorul nu este obligat de a transfera proprietatea, deoarece aceasta se produce instantaneu în momentul încheierii contractului. Așadar, proprietatea se transferă de drept fără intervenția părților. Respectiv dreptul de proprietate asupra energiei electrice, ca obiect material se transferă *de iure* în momentul încheierii contractului.

Doctrina juridică indică mai multe opinii referitoare la **natura juridică a contractului de furnizare** a energiei electrice prin rețea. Contractul de furnizare, prin noul Cod civil al României dobândește o reglementare necesară și oportună, beneficiind de o definiție legală explicită și clară. Potrivit art. 1766 alin.(1) din Codul civil al României „contractul de furnizare este acela prin care o parte, denumită furnizor, se obligă să transmită proprietatea asupra unei cantități determinate de bunuri și să le predea, la unul sau mai multe termene ulterioare încheierii contractului ori în mod continuu, sau să presteze anumite servicii, la unul sau mai multe termene ulterioare ori în mod continuu, iar cealaltă parte enumită beneficiar, se obligă să preia bunurile sau să primească prestarea serviciilor și să plătească prețul lor”. Potrivit doctrinei [139, p.100] se desprinde un reper juridic pentru calificarea naturii unui contract prin care se convin atât vânzarea de bunuri, cât și furnizarea unor bunuri sau servicii. În astfel de situații, contractul va trebuie calificat în funcție de obligația cea mai caracteristică (cea mai importantă și mai caracterizantă pentru furnizor) și de obligația accesorie. Într-o opinie se constată că acest tip de contract poate avea o asemănare foarte mare cu contractul de vânzare, atunci când obiectul său principal constă în transmiterea dreptului de proprietate, și cu contractul de antrepriză, atunci când are ca obiect, exclusiv ori doar principal, prestarea unor servicii, la anumite termene ori în mod continuu [139, p.100]

Denumit tradițional contract de furnizare, în vederea evidențierii anumitor particularități legate de specificul și esența furnizării, considerăm oportun a realiza o retrospectivă asupra noțiunii de furnizare. După părerea cercetătorului Agarcov M.M., [citat după 156, p.142] și a altor doctrinari, contractul de furnizare a energiei electrice trebuie calificat drept contract de furnizare, pe motiv că energia electrică nu se atribuie nici la bunuri, nici la drepturi patrimoniale, însă, la transmiterea ei consumatorului casnic, deoarece stația electrică îndeplinește o lucrare. Opinia este criticată, argumentându-se că conținutul contractului de furnizare a energiei nu conține obligații și drepturi legate de executarea lucrării: respectarea termenelor de inițiere, intermediere și de finalizare a lucrării, verificarea de către consumator a executării și calității lucrării [142, p.142].

În doctrină sunt diverse opinii referitoare la calificarea contractului de furnizare a energiei consumatorilor casnici. Într-o opinie s-a afirmat că „contractul de consumație” a fost proiectat legislativ ca o crustă, o carapace normativă care să cuprindă acordul de voință concret încheiat între

profesionist și consumator. De asemenea s-a afirmat că „contractul de consumație” nu este o *operațiune juridică*, un *negotium iuris*, ci un regim juridic definit imperativ de către o lege de ordine publică și aplicabil automat [citată după: 146, p.141]. Profesorul Liviu Stănciulescu, deși apreciază profunzimea cercetării, nu împărtășește ideea suprapunerii a două regimuri juridice diferite, respectiv a unui contract de fond dublat de un „contract de consumație”. Rezultă că, în concepția Codului civil din 2009, „contractul de consumație” este, pe fond, un contract – rod al unei manifestări de voință (afectat însă, unui regim juridic special) [146, p.141].

Unii autori [156, p.141] consideră contractul de furnizare a energiei ca fiind o categorie a contractului de vânzare-cumpărare pe motiv că conține toate elementele proprii acestei categorii de contracte: o parte transmite altei părți un bun determinat (energie) cu titlul oneros.

Am menționat că, CC al RM, actualmente în vigoare, nu conține expres norme care să reglementeze relațiile privind furnizarea energiei, respectiv acestea pot fi aplicate în două situații: în caz de necesitate a aplicării analogiei legii sau a dreptului, și, cel de-al doilea caz, rezultă din p.91, p.92 din Regulament [60] în care expres se fac trimiteri la Codul civil.

Demarând de la noțiunea de „furnizare” prevăzută în art.4 din Legea RM nr.124/2009, potrivit căreia *furnizarea este vânzare, inclusiv revânzare a energiei electrice procurate*, constatăm că există temei juridic de a supune contractul de furnizare a energiei electrice normelor care reglementează relațiile din cadrul contractului de vânzare-cumpărare, cu toate că legislația nu prevede expres că contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici ar fi o varietate de vânzare-cumpărare, iar relațiilor le-ar fi aplicabile normele respective. Validitatea afirmației expuse este confirmată de contextul noțiunii definite de Legea RM nr.124/2009. Dacă statuăm la bază această idee, s-ar putea admite că contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici este unul de vânzare-cumpărare.

Simplitatea ipotezei, însă, este aparentă și disimulează realitatea extrem de complexă, fiind convergentă în una simplistă, deoarece este evidentă complexitatea contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici. Trăsătura distinctă este condiționată de furnizarea prin rețea, care este o componentă indispensabilă reflectată în definiția contractului respectiv și concretizată în noțiunea de *distribuție a energiei electrice* care conform Legii RM nr.124/2009 *este transmiterea energiei electrice prin rețele electrice de distribuție în vederea livrării ei către consumatori, fără a se include furnizarea*.

În cazul în care am lansa ideea că ar putea fi aplicabile normele ce reglementează relațiile de vânzare-cumpărare, apare întrebarea de ce anume normele care reglementează această categorie de contracte și nu normele aplicabile altor categorii de contracte reglementate de Codul Civil, cum ar

fi prestarea serviciilor. Răspunsul ar putea fi că, totuși, contractul de furnizare a energiei electrice prezintă mai multe afinități cu contractul de vânzare-cumpărare.

Așadar, apariția relațiilor între furnizor și consumatorul casnic de energie electrică generează anumite probleme de ordin juridic datorită particularităților obiectului material și specificului conținutului acestuia. Într-o retrospectivă constatăm că, deși energia electrică exista demult și se vorbea frecvent despre contractul de furnizare a energiei electrice, contracte în formă scrisă încheiate cu consumatorii casnici nu existau, excepție constituiau doar consumatorii mari industriali care încheiau un contract standard cu furnizorul. În acest sens contractarea energiei electrice cu consumatorii casnici se desfășura mutual și era *de facto* un contract tacit.

Încheierea contractului, în fond, este axată pe principiile legalității, libertății contractuale și echității sociale. Unii oameni pe tot parcursul existenței lor pot evita participarea la raporturile juridice de căsătorie, de tutelă, de adopție și altele, însă viața constituie o intersecție de contracte.

În prezent, credem că nimeni nu poate afirma că a evitat faptul de a contracta. Dacă pe parcursul existenței sale nu orice om este direct parte a unui contract de furnizare a energiei electrice, atunci, cu certitudine, afirmăm că orice om în perioada existenței sale este utilizator, beneficiar de energie electrică.

Constituția RM în art.126 promovează concepția libertății comerțului, protecției concurenței și specifică faptul că economia RM este economie de piață, de orientare socială, bazată pe proprietatea privată și pe proprietatea publică, antrenate în concurență liberă.

În realitate toate actele pe care le facem îndreptându-le spre contractarea energiei electrice se încadrează și sunt guvernate de normele juridice, în special de Hotărârea ANRE nr. 393/2010. Potrivit p. 6 din hotărârea menționată furnizarea energiei electrice se efectuează numai în baza contractului de furnizare a energiei electrice, încheiat între consumatorul final și furnizor, iar conform p.26 contractul se întocmește în două exemplare, conținând în mod imperativ clauzele obligatorii specificate în Anexa nr.1. Din cele expuse rezultă că contractul se încheie în forma scrisă. Astfel forma contractului de furnizare a energiei electrice cade sub incidența alin.2 art. 208 CC al RM care prevede că forma este o condiție de valabilitate a actului juridic numai în cazurile expres prevăzute de lege.

Cele expuse condiționează principiul libertății contractuale consfințit în art. 667 din Codul Civil al RM care stipulează că părțile contractante pot încheia în mod liber, în limitele normelor imperative de drept, contracte și pot stabili conținutul lor.

E de menționat faptul că norma respectivă, fiind generală, nu a profitat în mod exhaustiv de promovarea principiului libertății contractului, fiind concretizată, de asemenea în dispozițiile alin.1 art.667 CC al RM.

Potrivit doctrinei, libertatea contractuală, ca realitate limitată și nu absolută, pentru forma negativă a axiomei, care se manifestă prin dreptul persoanei de a nu încheia un contract pe care acesta nu și-l dorește, poate fi totuși restrânsă, prin obligarea persoanei de a contracta, atunci când legiuitorul instituie o obligație legală în acest sens (excepție obiectivă), precum în cazul când persoana în mod benevol, dar în limitele legii, conform propriei voințe, își limitează această libertate (excepție subiectivă) [20, p. 32].

Statul n-a lăsat la întâmplare echilibrul principiului libertății contractului, ci și-a rezervat posibilitatea, ca în scopul protecției intereselor prioritare ale societății sau ale unui individ, efectele unui contract să depindă de încuviințarea autorităților statului.

Norma expusă încadrează și justifică regimul juridic, inclusiv al necesității utilizării unui astfel de bun cum ar fi energia electrică. Principiul libertății contractuale, în general presupune că oamenii încheie contractele pe care le doresc. Aceasta constituie o dublă încrucișare (simbioză) potrivit căreia libertatea este cel mai bun mijloc de ajustare a intereselor particularilor printr-un joc de concesiune reciprocă și, ce-a de doua, potrivit căreia, este cel mai bun mijloc de a satisface interesul general, care întrunește în sine suma intereselor particularilor.

Din cele menționate constatăm că, fiind abordată în doctrină de diverși autori [174 p.331-343; 162, p.277], determinarea naturii juridice a contractului de furnizare a energiei electrice rămâne încă discutabilă.

Problematika ce decurge din raporturile juridice de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici a devenit un domeniu prioritar de preocupări științifice și practice ale cercetătorilor în domeniu, mai ales în ultimii ani, fapt datorat demonopolizării domeniului energetic și transmiterea, încredințarea furnizării energiei electrice unei persoane juridice de drept privat prin privatizare, în rezultatul investițiilor din exterior.

Studii recente la tema contractului de furnizare a energiei electrice au fost efectuate de Oghirencu E. B. în 2005 în teza de doctor „Contractul de furnizare a energiei electrice în domeniul antreprenorial din Federația Rusă” care abordează riscul răspunderii furnizorului și necesitatea concretizării noțiunii de furnizor prin completarea acesteia cu tipurile de activități permise acesteia [161].

O altă investigație a fost efectuată de Sîsoev N. N. în 2007 în teza de doctor „Reglementarea juridică a vânzării energiei electrice cu ridicata” în care acordă atenție deosebită structurii și naturii juridice a contractelor de vânzare cu ridicata [175].

Structura relațiilor contractuale de furnizare a energiei electrice a constituit obiectul de cercetare în teza de doctor elaborată de Svircov S. A. pe tema „Structura relațiilor contractuale la furnizarea energiei electrice” [171].

Contractul de furnizare a energiei electrice în general n-a constituit obiectul cercetărilor în literatura autohtonă, fapt ce-și are explicația în caracterul strict centralizat și planificat, existent în perioada economiei planificate. Acest contract era inițiat de pe poziția interesului statului și minimaliza *de facto* interesele și posibilitățile consumatorilor în vederea controlului furnizării energiei. Situația era condiționată și de faptul că Republica Moldova nu dispunea de posibilități economice de producere integrală a energiei pentru acoperirea necesităților populației și ale economiei naționale cu energie electrică.

Astfel, fiind instituit monopolul de stat asupra reglementării și funcționării acestui domeniu, deseori erau interpretate tendențios clauzele contractuale în beneficiul furnizorului. În prezent, însă, raporturile juridice rezultate în consecința contractării furnizării de energie electrică ar trebui să guverneze funcționarea principiului egalității juridice în aceste raporturi civile.

Spre deosebire de legislația altor state, legislația Republicii Moldova și literatura juridică autohtonă nu conțin expres definiția contractului de furnizare a energiei în general și nici a contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici în special.

În Republica Moldova cercetătorii de domeniu doar se apropie de conceptualizarea naturii juridice a raporturilor legate de furnizarea energiei electrice, a contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici și a problematicii sferei de aplicare a legislației naționale în domeniu.

Profesorul Victor Volcinschi în lucrarea „Drepturile reale asupra lucrurilor altuia” abordează problema constituirii servituții în baza Legii cu privire la energia electrică, deși CC al RM nu prevede ca temei de constituire a servituții „și legea” [149, p.84].

Dorin Cimil în lucrarea „Calificarea raporturilor contractuale” argumentează caracterul civil al contractului de furnizare a energiei electrice și dă o notă critică proceselor - verbale de constatare a consumului fraudulos în aspect procesual [21, p.117 - 118].

Cercetătorul Andrei Bloșenco atribuie contractul de furnizare a energiei electrice la categoria contractelor de vânzare-cumpărare.

Contractul de furnizare a energiei electrice necesită a fi definit în vederea importanței pe care o ocupă raporturile juridice apărute în rezultatul contractării și excluderii divergențelor privind supunerea acestor relații normelor specifice diverselor tipuri de contracte. De asemenea, necesitatea este generată, după cum am menționat, de inexistența unei definiții atât în doctrina autohtonă, cât și în legislația Republicii Moldova. Mai mult decât atât, este imperios și din motiv că în rezultatul apariției reglementărilor referitoare la energia regenerabilă, au apărut pe piața energetică mai mulți producători.

Respectiv, relațiile contractuale dintre aceștia cad sub incidența normelor care reglementează regimul contractului de furnizare a energiei electrice.

Complexitatea problematicii situației legale a consumatorilor casnici în raport cu furnizorul și autoritățile administrației publice centrale și a celor de specialitate necesită o abordare complexă, din momentul în care autoritățile administrației publice se implică în formarea raporturilor juridice între furnizor, consumatorul casnic și subconsumator prin normele de drept public (drept administrativ), contractul propriu-zis comportând caracter civil.

1.2. Analiza în plan comparat a naturii juridice a contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici

Originea denumirii contractului de furnizare a energiei electrice își are explicație inclusiv în sensul noțiunii de *furnizare* care adesea este substituit prin noțiunea de *livrare* dar, care, în esență comportă același sens. Legea RM nr.137 din 1998 [103 (abrogată prin Legea nr.124/2009)] definea *furnizarea* ca fiind *achiziționare și vânzare de energie electrică*. Legea RM nr.124/2009 [108] definește *furnizarea* ca *vânzare, inclusiv revânzare a energiei electrice procurate*. Sensul menționat se regăsește și în prevederile p.13 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 [60] care menționează că *furnizorul este obligat să dea acordul în scris cu privire la livrarea energiei electrice de către consumatorul final subconsumatorului*.

În context juridic, noțiunile obțin o conotație distinctă. Astfel *furnizare* este “procurarea mărfurilor prin vânzare sau punerea la dispoziție a serviciilor, contra plată, în baza unei înțelegeri prealabile [53 p. 406]. Potrivit dicționarului explicativ [53 p.578] *livrare* constituie “*furnizarea, predarea mărfurilor, prestarea serviciilor*”. Textele actelor normative referitoare la energia electrică, totuși atribuie noțiunii de *livrare* un alt sens, utilizându-se pentru cazurile referitoare la alimentarea cu energie electrică a subconsumatorilor de către consumatori finali. Astfel realizând o retrospectivă evolutivă a normelor legale referitoare la ideea menționată subliniem că, potrivit p. 3.7 din Hotărârea ANRE nr.42/2001 [61, abrogată], *livrarea* energiei electrice de către un consumator unui sau mai multor subconsumatori nu se consideră *furnizare de energie electrică*. Prevederea expusă își găsește reflectare și în Hotărârea Guvernului RM nr.1194/2005 [70, abrogată], dar sub un alt aspect, și anume, conform p.3.9 *nu este considerată furnizare de energie electrică alimentarea cu energie electrică a unui subconsumator de către un consumator în limitele locului de consum*. Aceeași formulare se conținea și în p.12 din Hotărârea ANRE nr. 314/2008 [67 abrogată].

Practicarea acestei activități de *livrare*, implică furnizorului, care poate fi doar titular de licență pentru furnizarea de energie electrică, doar acordul, în timp ce pentru calitatea de potențial consumator final care livrează energie electrică subconsumatorului e necesar încheierea unui antecontract, condiționat de acceptul sau refuzul furnizorului.

Obiectivele acestui paragraf constau în analiza comparativă a evoluției furnizării energiei electrice ca serviciu și ca act de vânzare, cercetarea criteriilor de delimitare a acestora. Cercetarea caracteristicilor determinative și comparative specifice contractului administrativ și contractului civil. Realizarea distincțiilor și asemănarilor dintre activitatea de furnizare ca obiect al prestării de serviciu și ca obiect al vânzării-cumpărării.

În paragraful precedent am menționat că statul cedează prestarea unor servicii subiecților de drept privat prin diferite forme de realizare a parteneriatului public-privat. Mecanismele și formele de realizare a serviciilor publice în contextul reformelor autorităților administrației publice și a introducerii instituției contenciosului administrativ au creat premise pentru dispersarea procesuală a valorificării unor acte juridice. Respectiv s-a produs o simbioză a actelor juridice civile și a actelor administrative prin asimilarea nejustificată a unora de către altele.

O astfel de situație s-a produs și cu actele juridice civile care au drept izvor contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici care se califică drept un contract de vânzare-cumpărare.

În continuare vom expune din punct de vedere practic și teoretic cauzele și circumstanțele care au condus la „rătăcirea” actelor juridice civile și a înscrisurilor probante printre actele administrative.

În accepțiunea Hotărârii PCSJ a RM nr.10 din 2009 [94] cu privire la practica aplicării de către instanțele de contencios administrativ a unor prevederi ale Legii contenciosului administrativ [101], furnizarea energiei electrice este considerat un serviciu de interes public, fapt ce a determinat ca anumite litigii rezultate din contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici să cadă sub incidența normelor contenciosului administrativ.

În context menționăm 1) Decizia Judecătorei Râșcani, mun. Chișinău nr.3c/a-882/2012 din 30.10.2013 prin care „instanța de contencios administrativ” „respinge acțiunea înaintată de C.V. împotriva Î.C.S. „Red Union Fenosa” S.A. cu privire la anularea actului nr.A11358 de depistare a încălcărilor clauzelor contractuale și facturii de plată pentru energia electrică în baza acestuia, ca fiind neîntemeiată” [41];

2) Decizia Judecătorei Râșcani, mun. Chișinău nr.3c/a-938/2012 din 09.12.2013 „examinând cauza în contencios administrativ”, „se admite acțiunea reclamantului S. Ș. împotriva Î.C.S. „Red Union Fenosa” S.A. privind contestarea actului administrativ, se anulează actul nr.A10329 de constatare a încălcării clauzelor contractuale, actul nr.XXXX de control al echipamentului de măsurare și factura de consum a energiei electrice din 26.04.2012” [42];

3) Decizia Judecătorei Râșcasni, mun. Chișinău nr.3c/a-1047/2012 din 14.12.2013 „examinând în procedura contenciosului administrativ cererea de chemare în judecată înaintată de către L.N. împotriva Î.C.S. „Red Union Fenosa” S.A. privind anularea actului, excluderea din factură a sumei,

în conformitate cu art.17, 25-27 al Legii contenciosului administrative nr.793 din 2000, respinge acțiunea ca neîntemeiată” [43];

4) Decizia Judecătorei Râșcani, mun. Chișinău nr.3c/a-24/14 din 19.02.2014 „examinând în procedura contenciosului administrativ cererea de chemare în judecată înaintată de către X.X. împotriva Î.C.S. „Red Union Fenosa” S.A. privind anularea actului de control nr.XXX, anularea facturii XX, recalcularea sumelor, încasarea daunei morale pentru neprezentarea informației, se respinge ca nefondată” [44];

5) Decizia Judecătorei Râșcasni, mun. Chișinău nr.3c/a-234/2010 din 06.12.2010 „examinând în procedura contenciosului administrativ cererea de chemare în judecată înaintată de către S.I. împotriva Î.C.S. „Red Union Fenosa” S.A. privind declararea nulă a procesului-verbal și a facturii se respinge ca neîntemeiată” [45];

6) Decizia Curții de Apel Chișinău nr.2r-941/13 din 27.05.2013 asupra „acțiunii împotriva Î.C.S. „Red Union Fenosa” S.A. privind anularea actului de depistare a încălcării clauzelor contractuale nr.A și a facturii de consum pentru energia electrică” [38] și altele [39, 40, 46, 48].

În literatura de specialitate desprindem și ideia potrivit căreia „contractul de furnizare a energiei electrice constituie varietate a contractului de vânzare-cumpărare din categoria contractelor publice” [165, p.39]. Într-o altă afirmație se menționează că calificarea contractuală se poate realiza prin una din patru ipoteze, care se fac în funcție de tipul contractului supus operațiunii de calificare [20, p. 52].

Calificarea vânzării este operațiunea prin care se raportează un caz concret la un concept abstract recunoscut de o autoritate normative. Operațiunea calificării unui contract drept vânzare trebuie să cuprindă toate elementele cu valoare de calificare precum: calitatea părților, obiectul și cauza, forma contractului, obligațiile asumate etc. De asemenea în doctrină se menționează că un contract se califică numai ca o varietate a vânzării, atunci când un element essential poartă unele particularități. De exemplu, părțile sunt profesionistul și consumatorul, proprietatea este periodică etc. [146, p.107].

În temeiul celor expuse, în acest paragraf, considerăm necesar a analiza noțiunile de serviciu de interes public inclusiv, pe motiv că Legea contenciosului administrativ a R.M. nr.793/2000 [101] prin atribuirea calității de autoritate publică persoanelor de drept privat care sunt împuternicite să presteze un serviciu public, califică furnizarea energiei electrice drept serviciu public. Prin serviciu public se înțelege activitatea organizată sau desfășurată de o autoritate a administrației publice pentru a satisface nevoi sociale în interes public [14, p.40].

După părerea noastră, furnizarea energiei electrice nu poate constitui obiect de reglementare al contenciosului administrativ în accepțiunea existentă în prezent, fără delimitarea raporturilor civile

contractuale de raporturile administrative contractuale sau a contractelor civile de contractele administrative.

Autorii Hotărârii PCSJ nr.10 din 2009 [94], în susținerea afirmației, invocă faptul că, potrivit legii, actul administrativ este manifestare juridică unilaterală de voință, cu caracter normativ sau individual, din partea unei autorități publice în vederea organizării executării sau executării în concret a legii. De asemenea, se menționează că actului administrativ este asimilat contractul administrativ și nesoluționarea în termenul legal a unei cereri.

Noțiune cu un conținut similar conține și Legea contenciosului administrativ nr.554/2004 a României [126] care la art.2 prevede că actul administrativ este actul unilateral cu caracter individual sau normativ, emis de o autoritate publică în vederea executării ori a organizării legii, dând naștere, modificând sau stingând raporturi juridice; sunt asimilate actelor administrative și contractele încheiate de autoritățile publice care au ca obiect: punerea în valoare a bunurilor proprietate publică; executarea lucrărilor de interes public; prestarea serviciilor publice; achizițiile publice.

Contractul administrativ ca și concept își are originea în doctrina franceză în lucrarea savantului francez Gaston Jeze [154 p.115], în care a stabilit elementele caracteristice ale contractului administrativ. Axat pe conținutul contractelor administrative, G. Jeze [154 p.118], indică elementele caracteristice ale acestuia menționând: existența unui caiet de sarcini și condiții generale care cuprind și reguli exorbitante de drept comun; angajamentul de cooperare activă și persoana furnizorului la funcționarea serviciului public; contractul încheiat în legătură cu funcționarea unui serviciu public implică aplicarea unui regim de drept public; inserarea unei clauze, prin care părțile declară că sunt de acord să se supună jurisdicției administrative. Un alt savant francez Jean Rivero se axează pe tipurile contractelor, delimitând contractele încheiate de administrația publică în două mari categorii: contractele administrației și contractele administrative. Contractele administrației sunt contractele identice cu cele ale particularilor, așa cum sunt definite și reglementate de Codul civil, iar contractele administrative sunt acelea prin care administrația încredințează unui particular (persoană fizică sau juridică) executarea unei lucrări publice sau efectuarea unui serviciu public [citată după 137 p.514].

Distincția dintre regimul contractelor administrative și cel al contractelor civile e remarcat și de profesorul E. D. Tarangul citat de savantul Gh. Avornic [1, p.514] care menționa că „regimul juridic special căruia îi sunt supuse contractele administrative, se caracterizează prin forme speciale necesare pentru încheierea lor, precum și de principiul special cu privire la executarea lor”.

Prin urmare, constatăm distincții teoretice clare dintre contractele administrative și contractele civile, acestea fiind axate pe trei piloni și anume: 1) părțile contractului, 2) obiectul contractului și,

respectiv, 3) inegalitatea juridică a părților în contractele administrative și egalitatea juridică în contractele civile.

1) Astfel, pentru evitarea redundanțelor, în temeiul celor expuse considerăm că se conturează opinia, potrivit căreia furnizarea energiei electrice constituie serviciu public în sensul prevederilor Legii contenciosului administrativ nr.793/2000 doar în raporturile juridice contractuale rezultate din contracte administrative. Respectiv, contractul de furnizare a energiei electrice ce are ca **subiect o autoritate publică**, inclusiv persoanele juridice de drept privat, asimilate autorităților publice, va fi un contract administrativ dacă va întruni elementele caracteristice acestuia.

2) Diferitele concepții și caracteristici ale contractelor administrative conturează ideia că, deși acestea au ca **obiect** prestarea unui serviciu public sau al unui interes public, faptul nu trebuie generalizat absolut.

E necesar a face distincție între activitatea de furnizare a energiei electrice ca serviciu public în baza unui contract administrativ, materializat sub formă de achiziții publice și furnizarea energiei electrice în baza unui contract civil cu clauze obligatorii (standard). Punctul de legătură determinant care diferențiază aceste categorii de contracte este obiectul acestuia. În cazul în care obiectul contractului va fi furnizarea energiei electrice ca serviciu public, întrunind elementele constitutive ale contractului administrativ, acesta va fi supus regimului juridic de drept public.

În cazul în care obiectul contractului va fi furnizarea și utilizarea energiei electrice pentru necesități casnice, excluzând consumul aferent activității de întreprinzător sau activității profesionale, așa cum se prevede în art.4 din Legea nr.124/2009 [108], acesta va fi un contract civil supus regimului juridic de drept privat. Din prevederile menționate observăm că instituția contenciosului administrativ înglobează jurisdicțional contractul administrativ, însă e necesar să stabilim dimensiunile acestei achiziții.

Raționamentul *supra* se desprinde și din natura juridică a contractului administrativ în dreptul francez care, în acest sens, prezintă interes sub aspect jurisdicțional. Astfel, în sistemul judiciar francez competența judiciară în soluționarea litigiilor apărute în rezultatul îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor din contractul administrativ aparține tribunalelor administrative sau curților de apel administrative, ori, după caz, Consiliului de Stat [152]. Mecanismul este propriu și legislației României care rezultă din art. 2 al Legii contenciosului administrativ nr.554/2004 [126].

Legea României nr.554/2004, deși utilizează în conținut termenul de contract administrativ (de exemplu în alin.6 art.7, alin.2 art.8), a evitat să definească această noțiune. Cu toate acestea, restricționează categoriile contractelor care cad sub incidența contenciosului administrativ și la lit. c) art. 2 prevede că sunt asimilate actelor administrative și contractele încheiate de autoritățile publice care au ca **obiect** punerea în valoare a bunurilor proprietate publică, executarea lucrărilor de

interes public, prestarea serviciilor publice, achizițiile publice. De asemenea se admite că prin legi speciale pot fi prevăzute și alte categorii de contracte administrative supuse competenței instanțelor de contencios administrativ. Prevederile Legii nr.793/2000 a RM sunt mai largi la determinarea obiectului contenciosului administrativ, statuând că litigiile rezultate din contracte administrative sunt de competența contenciosului administrativ. După cum am menționat, potrivit art.3 din Legea nr.793/2000 a RM, obiect al acțiunii în contenciosul administrativ îl constituie actele administrative cu caracter normativ sau individual, iar conform art.2, actului administrativ este asimilat contractul administrativ. Spre deosebire de legislația altor state, art.2 definește contractul administrativ ca fiind un contract încheiat de autoritatea publică, în virtutea prerogativelor de putere publică, având ca obiect administrarea și folosirea bunurilor proprietate publică, executarea lucrărilor de interes public, prestarea de servicii publice, activitatea funcționarilor publici care reiese din relațiile de muncă reglementate de statutul juridic al acestora.

3) **Inegalitatea de poziții a părților** este considerat caracter juridic de bază care distinge contractul administrativ de alte categorii de contracte. Afirmarea expusă este susținută de savantul Gh. Avornic care menționează că „contractul administrativ urmărește o mai bună funcționare a serviciului public, și, de aceea, nu presupune un echilibru perfect de interese caracteristic contractelor civile și comerciale. Acordul de voințe apare astfel, pe fondul unei inegalități juridice între cocontractanți, ce decurge din poziția de superioritate a autorității publice” [1, p. 516].

Specificație similară constatăm și în opinia doctrinarului C. Bragoi potrivit căruia în temeiul faptului „că contractul administrativ este de neconceput, dacă una din părți nu este o autoritate de stat, atunci aceasta mai are și niște atribuții specifice ce cad sub incidența dreptului administrativ. Aceste atribuții stabilesc o anumită inegalitate între părțile contractului administrativ, însă fără de care nu este posibil de a sublinia importanța acestuia” [16, p. 518-522].

În raporturile contractuale consumeriste actuale, egalitatea reprezintă un „instrument primordial al justiției comutative”. Astfel înțeleasă, astăzi egalitatea între contractanți nu mai este prezumată, ci căutată. Potrivit doctrinei este depășită astfel exigența egalității contractuale și se impune un „minim echilibru contractual”. Pornind de la principiul că inegalitatea preexistă, dreptul consumului o consacră, încă de la momentul încheierii contractului [146, p.142].

În aceste condiții, dreptul consumației merge și mai departe, instituind principiul potrivit căruia părțile nu se află, de la început, pe picior de egalitate juridică, principiu fundamentat pe o realitate contractuală, potrivit căreia consumatorul este un contractant: anonim, izolat, neînsemnat, atacat și puțin interesat de conținutul juridic al contractului prea complicat.

Probabil că criteriul inegalității părților în contractul administrativ i-a determinat pe autorii Hotărârii PCSJ nr.10 din 2009 [94] să afirme că „din categoria contractelor administrative fac parte

contractele de concesiune, reglementate prin Legea RM nr.534/1995 [120], contractele de achiziții publice, reglementate prin Legea RM nr.96/2007 [118], contractele de prestare a serviciilor publice de gospodărire comunală, cum ar fi: de alimentare cu apă potabilă și menajeră, de furnizare a energiei termice și electrice, de canalizare și epurare a apelor uzate și pluviale, de salubritate, de administrare a fondului locativ public, de administrare a domeniului public, reglementate prin Legea RM nr.1402/2002 [107], alte contracte de prestări de servicii de interes public sau de executare a lucrărilor de interes public național sau local.”

În context menționăm că Legea RM nr.1402/2002 nu atribuie furnizarea energiei electrice la categoria de servicii publice de gospodărie comunală. Rezultă că autorii Hotărârii PCSJ nr.10 din 2009 și-au atribuit competențe legislative. Mai mult ca atât, Hotărârea menționată explică că procesele verbale privind consumul fraudulos al energiei electrice și termice, al gazelor naturale, apei potabile și menajere pot fi contestate în ordinea contenciosului administrativ.

Considerăm că procesul verbal privind constatrea consumului fraudulos nu întrunește condițiile actului administrativ în sensul contenciosului administrativ. În context specificăm că consumul fraudulos în accepțiunea p.2.4. din Hotărârea Guvernului RM nr.1194/2005 [70, abrogată] constituia sustragere ceea ce-l atribuia componenței unei contravenții sau a unei infracțiuni penale care avea drept izvor un contract civil de furnizare a energiei electrice. Prin Hotărârea ANRE nr.314/2009 [67 abrogată] s-a renunțat la noțiunea de „consum fraudulos”, nefiind preluată nici de Hotărârea nr.393/2010 [60] în prezent în vigoare. Deși noțiunea nu se mai conține în actele normative, aceasta continuă să apară în hotărârile judecătorești [38, 45, 46, 48, 50, 85].

Prin prisma Legii RM nr. 1402/2002 [107] furnizarea energiei electrice nu este un serviciu public, sau, dacă prezintă caractere ale acestuia, ar trebui să cadă sub incidența contenciosului administrativ, așa cum se afirmă în Hotărârea PCSJ nr.10/2009.

În context vom **indica particularitățile distinctive ale serviciului public** pentru a desprinde caracterele determinative în stabilirea dimensiunilor și parametrilor activității de furnizare a energiei electrice ca serviciu public și ca obiect al contractului civil de furnizare a energiei electrice.

Noțiunea de serviciu își are originea în epoca de formare a orașului Roma, perioadă în care ideile și instituțiile juridice și-au cristalizat o vădită identitate proprie delimitându-se tot mai clar de alte idei și instituții sociale [6, p.461]. Dreptul roman a generat instituția serviciilor actuale, din raportul cunoscut sub denumirea de locațiune (*location-conductio*) care desemna contractul prin care, în funcție de scopul urmărit, o parte se obligă să procure folosința unui lucru, serviciile sale sau să execute o anumită lucrare, în schimbul prețului pe care cealaltă parte promite să-l plătească [168, p.34] .

Literatura juridică și legislația autohtonă nu disting expres, categoric și nu efectuează o enumerare a serviciilor publice administrative. În accepție clasică, serviciu este acțiunea, faptul de a servi, de a sluji; este o formă de muncă prestată în folosul sau în interesul cuiva [53 p.979]. În sens economico – juridic serviciu constituie o activitate de interes general uman. Această activitate este realizată de stat prin intermediul organelor administrației publice centrale de specialitate sau locale. Contribuția acestora constă în darea în administrare, vânzarea, privatizarea, concesionarea, darea în arendă ori în locațiune a bunurilor domeniului public al statului, satului (comunei), orașului (municipiului), după caz, precum și a serviciilor publice de interes local.

Anume această contribuție a organelor de stat, care constituie, organizează și dizolvă serviciile publice în temeiul prevederilor art.3 din Legea RM nr.64 /1990 cu privire la Guvern [115], art.31 din Legea RM nr.98/2012 privind administrația publică centrală de specialitate [116], art.73 din Legea RM nr.436/2006 privind administrația publică locală [117], atribuie serviciilor caracter public, în timp ce particularitatea interesului general uman al serviciilor indică destinatarul serviciilor.

Necesitatea consolidării și dezvoltării serviciilor a condiționat apariția instituției prestării de servicii care, ulterior, și-a găsit reflectare în capitolul XI din Codul civil. În scopul evitării discordanțelor, specificăm că se are în vedere doar serviciul ca activitate, exceptând conceptul de “organism, ca persoană juridică, privată sau publică, prin care se realizează o activitate de interes general”. Interesează *supra* „serviciul public” în sens material, ca tip de activitate, și nu ca organism, în sensul Legii RM nr.443/1995 privind serviciul public (abrogată prin Legea nr.158 din 04.07.2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public) sau în accepțiunea prevederilor art. L233-6, L233-3, L 133-4 din Codul de justiție administrativă francez [152] care utilizează această noțiune în sens de „funcție publică”.

Un criteriu important, din punct de vedere al doctrinei juridice realizat de cercetătoarea română Alina Profiroiu [140, p.17], este clasificarea serviciilor publice conform obiectului. Astfel în funcție de natura prestației se disting: serviciile publice administrative și serviciile publice industriale comerciale. În concepția autoarei serviciile publice administrative sunt supuse regulilor de drept public, atât în ceea ce privește organizarea lor, cât și referitor la raporturile juridice instituite cu beneficiarii. În cazul în care acesta constituie unicul temei pentru clasificarea respectivă menționăm că nu împărtășim aceeași idee, evident fiind faptul că această clasificare ar fi după criteriul normelor de drept aplicabile serviciilor publice, dar nu a obiectului serviciului sau a naturii prestației.

Dar și această motivație contravine realității, deoarece anumite servicii, cum ar fi serviciul de distribuție a energiei electrice, a gazelor naturale etc., în cazul atribuirii acestora serviciilor publice, sunt guvernate, concomitent, inclusiv, de norme de drept public și norme de drept privat.

Potrivit acestei distincții, se consideră servicii publice administrative: serviciile cu caracter exclusiv administrativ pe care autoritățile publice nu le pot încredința exhaustiv altor persoane (protecția civilă, autoritatea tutelară, starea civilă, serviciile de urbanism, licențierea transportului, organizarea alegerilor, ordinea publică); servicii în domeniul educației (instituții de învățământ și de educație); servicii culturale și sportive; servicii de asistență și ajutor social; servicii în alimentația publică.

O altă clasificare, realizată de cercetătorul V. Mocanu, de asemenea instituită în baza criteriului naturii serviciilor publice, distinge convențional următoarele categorii de bază:

1. Servicii publice cu caracter general administrativ sau de reglementare (stare civilă, autorizații de construcții, ordine publică etc.);

2. Servicii care nu au un caracter exclusiv, adică serviciile de care beneficiază întreaga comunitate și de la care nimeni nu poate fi exclus, din motive de ordin social sau tehnic (securitate, iluminare publică, îngrijirea spațiilor publice);

3. Servicii cu caracter exclusiv, adică servicii care constituie așa numitele “monopoluri naturale” și sunt furnizate consumatorilor individuali, potrivit unor aranjamente contractuale și în schimbul unei plăți convenabile (aprovizionarea cu apă potabilă, energie termică, energie electrică, gaze naturale etc.);

4. Servicii de natură pur comercială (locuințe, reparații, afaceri) [129, p.35].

Această clasificare, deși denotă o transparență pronunțată referitor la natura prestației și subiecții prestației, o considerăm confuză inclusiv în temeiul caracterului exclusivității serviciului public.

Categoria ce include “serviciile cu caracter exclusiv” denotă compromis, deoarece în această categorie autorul a introdus serviciul furnizării energiei termice care conform legii nu poate fi exclus (proprietarul imobilului este lipsit de dreptul de a renunța total la serviciul de alimentare cu energie termică, deoarece în pofida naturii specifice a sistemului centralizat de încălzire, din punct de vedere tehnic, este imposibilă debransarea totală a rețelei de energie termică în imobilele cu schema de alimentare în serie, fapt ce rezultă din Anexa nr.7 a Hotărârii Guvernului RM nr.191/2002) [71]. Autorul atribuie serviciului cu caracter exclusiv particularitatea de a fi prestat contra plată, dar această particularitate urma să fie indicată și la serviciile publice cu caracter general administrativ, deoarece acestea prestează populației inclusiv servicii cu plată [72]. Or, pentru evitarea discordanțelor urmează a delimita serviciile publice cu caracter general administrativ în: servicii acordate contra plată (de eliberare a unei anumite categorii de certificate, extrase, duplicate, copii, note informative etc.) și servicii gratuite (de consultanță, de organizare, asistență socială etc.). Cu toate că autorul acestei clasificări menționează că a pus la bază criteriul naturii serviciilor publice, distincția se estompează, dar se evidențiază aici alte criterii cum ar fi: criteriul exclusivității

(renunțării/imposibilității renunțării persoanei la serviciu); criteriul agentului prestator (caracterul general administrativ) și criteriul naturii serviciului (industrial, comercial).

La finele clasificărilor efectuate, dar nu în sens de importanță minoră, specificăm subtilitatea distingerei serviciilor în “publice” și “private”, ca fiind imposibil a stabili o divizare exactă între public și privat în acest sens.

În această ordine de idei, menționăm că particularitatea expusă este proprie unei societăți date, la o anumită perioadă istorică concretă, construindu-se și modificându-se în funcție de regimul politic în stat. Distincție fundamentală, privind serviciile, se realizează și în dependență de normele de drept aplicabile, acestea constituind servicii ca obiect al dreptului administrativ și servicii ca obiect al dreptului civil. Dreptul administrativ și dreptul civil sunt ramurile de bază ce reglementează relațiile în domeniul serviciilor [163, p.9].

Astfel, în unele state s-a reușit o privatizare a unor servicii publice, iar în altele s-a abandonat această încercare sub presiunea opiniei publice și a adversarilor politici [140, p.7].

Opinăm pentru ideea că orice litigiu care rezultă din contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici este un litigiu civil care urmează normele procedurale civile, nu cele de contencios administrativ specific serviciului public.

În doctrină se afirmă că deși *vânzarea de consumație* nu se regăsește printre varietățile vânzării enumerate de Noul Cod civil român, existența sa este de netăgăduit și caracteristicile sale o recomandă în această categorie [146, p.141].

Într-o altă opinie indiferent de natura ori termenele de livrare/prestare de către furnizor a bunurilor ori a serviciilor, contraprestația la care este îndatorat beneficiarul are natura juridică a prețului, obiect juridic caracteristic obligațiilor cumpărătorilor ca părți ale contractului de vânzare [139, p.101]. Trăsăturile juridice specifice contractului de furnizare rezultă din art.1771 din Codul civil al României care reglementează aplicabilitatea dispozițiilor de la vânzare și care prevede, fără echivoc, că dispozițiile capitolului care reglementează contractual de furnizare, se întregesc, în mod corespunzător, cu dispozițiile privitoare la contractual de vânzare, în măsura în care nu este prevăzută o reglementare special pentru contractual de furnizare.

În literatură de specialitate găsim și ideea potrivit căreia contractual de furnizare se poate încheia atât între profesioniști, cât și între profesioniști și neprofesioniști, inclusive între personae fizice și/sau juridice, chiar dacă niciuna dintre ele nu are calitatea de profesionist. În cazul unor bunuri și/sau servicii care au caracter de monopol legal sau natural, adeseori contractile de furnizare au caracterul unor contracte de adeziune, utilizându-se formulare cu clauze standardizate, iar prețurile sunt reglementate de către autoritățile de profil, avându-se în vedere contractele de furnizare a gazelor naturale, a energiei electrice și a celei termice etc. [139, p.104].

În opinia aceluiași autor, în mod accesoriu prestațiilor principale, furnizorul se poate obliga să presteze în favoarea beneficiarului și anume servicii necesare pentru utilizarea bunurilor furnizate, astfel obiectul obligațiilor de furnizare ar putea fi completat, în raport cu specificul bunurilor vândute și cu opțiunea părților, și cu unele prestații accesorii, prestații care însă pot lipsi, fără ca obiectul principal să fie afectat [139, p.99].

1.3. Identificarea problemei de cercetare și stabilirea direcțiilor de soluționare

Investigațiile efectuate în rezultatul analizei abordărilor doctrinare și legale a contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici au generat formularea problemei de cercetare și stabilirea direcțiilor de soluționare a acesteia.

Evolutiv contractul de furnizare a energiei electrice ca act juridic distinct s-a constituit în secolul al XX-lea, având drept premiză apariția energiei electrice. În rezultatul cercetărilor am identificat că conceptul raporturilor juridice de furnizare a energiei electrice s-a fundamentat în doctrina juridică a mai multor sisteme de drept. Raporturile juridice de furnizare a energiei au început a fi studiate în știința juridică sovietică, aceeași perioadă fiind proprie și statelor europene. Deschiderea completă a pieței de energie electrică conduce la posibilitatea tuturor consumatorilor casnici de a deveni eligibili, prin urmare existența mai multor furnizori mărește și riscul fraudării legii. În consecință, eligibilitatea fiind asigurată de furnizorii care produc energie din surse regenerabile. Indiferent de sursa de energie, tradițională sau regenerabilă, furnizorul va efectua furnizarea acesteia în baza contractului. Liberalizarea pieței energiei electrice a condiționat includerea anumitor principii în categoria principiilor generale de drept civil, iar conținutul acestora confirmă importanța regulatorie a contractului civil, favorizând apariția noilor subiecți în domeniu. Apariția noilor raporturi juridice contractuale necesită o analiză juridico-civilă pentru determinarea naturii acestora.

Diversificarea relațiilor atrage necesitatea lărgirii sferei de reglementare a relațiilor contractuale, deoarece apar noi subiecți, alte categorii de relații care trebuie încadrate în anumite categorii de contracte, cum ar fi relațiile de prestare a serviciului de distribuție a energiei electrice, relațiile de furnizare a energiei electrice pentru necesități casnice, relațiile de montare etc.

După cum am constatat în paragrafele anterioare, doctrina juridică indică mai multe opinii referitoare la **natura juridică a contractului de furnizare** a energiei electrice prin rețea. În rezultatul analizei literaturii științifice, a actelor normative speciale și a investigațiilor în domeniul determinării naturii juridice a contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici și a protecției juridice a acestora am formulat **problematica** ce decurge din raporturile juridice de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici care a devenit un domeniu prioritar de

preocupări științifice și practice ale cercetătorilor în domeniu, mai ales în ultimii ani, fapt datorat demonopolizării domeniului energetic.

Identificarea problemei din prezenta lucrare rezidă în necesitatea determinării naturii juridice a contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici prin prisma importanței sociale a energiei electrice, a modalității de încheiere, de realizare și de încetare a acestui contract, precum și a protecției juridice a consumatorului casnic.

Vom formula **problema de cercetare** a prezentei lucrări ca fiind identificarea particularităților ce vizează esența naturii juridice contractuale, fapt care a condus la evidențierea problemelor cu care se confruntă consumatorii și potențialii consumatori, anterior și ulterior intrării în raporturi contractuale cu furnizorul de energie electrică. Cu referire la aspectele enunțate, formulăm **problematica de cercetare** a prezentei lucrări ca fiind efectuarea analizei naturii juridice a contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici, inclusiv a statutului juridic al subconsumatorului, evidențierea lacunelor doctrinare și legislative, constatarea cauzelor și elaborarea concretizărilor teoretice argumentate și a propunerilor de *lege ferenda*. Drept consecință a realizării scopului înaintat, vom formula concluzii de ordin teoretic și practic, vom înainta recomandări de *lege ferenda* care vor rezulta logic din investigațiile efectuate în teza de doctorat. Prezenta lucrare va constitui o amplă cercetare a teoriei și a practicii aplicative a contractului de furnizare a energiei electrice pentru necesități casnice din Republica Moldova, conținând în principal aspectele legate de încheierea, executarea, încetarea și răspunderea părților în contractul menționat. De asemenea, modalitatea conectării și realizării protecției consumatorilor de energie electrică pentru necesități casnice.

Problema teoretico-practică pe care ne propunem să o soluționăm este constituirea unei definiții teoretico-legale a contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici, determinarea naturii juridice a acestuia și a statutului juridic al subconsumatorului. De asemenea ne propunem efectuarea *conturării naturii juridice civile a contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici și concretizarea obiectului acțiunii civile și a acțiunii în contencios administrativ rezultate din raporturile de furnizare a energiei electrice pentru necesități casnice*.

Problema științifică pe care ne propunem să o soluționăm în acest studiu reprezintă constatarea, argumentarea și efectuarea propunerilor de *lege ferenda* spre ajustarea normelor speciale, care reglementează relațiile de furnizare a energiei electrice pentru necesități casnice la principiile dreptului civil. Evidențierea cauzelor apariției litigiilor rezultate din contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici și a instrumentelor de protecție a acestora care trebuie să fie de o maximă eficiență, de asemenea argumentarea caracterului normativ de drept privat asupra acestui tip de contract, ca fiind o garanție fundamentală de protecție a consumatorilor casnici

beneficiari ai furnizării și livrării energiei electrice și propunerea de fixare exhaustivă a actelor domeniului energiei electrice care fac obiect al contenciosului administrativ.

Direcțiile de soluționare a problemei de cercetare pragmatic vor rezulta din constatările abordărilor doctrinare analizate în paragrafele anterioare și din consecințele practicii judiciare înregistrate la studierea acesteia.

Contractul de furnizare a energiei electrice necesită a fi definit în vederea importanței pe care o ocupă raporturile juridice apărute în rezultatul contractării și excluderii divergențelor privind supunerea acestor relații normelor specifice diverselor tipuri de contracte. De asemenea, necesitatea este generată, după cum am menționat, de inexistența unei definiții atât în doctrina autohtonă, cât și în legislația Republicii Moldova. Complexitatea problematicii situației legale a consumatorilor casnici în raport cu furnizorul și autoritățile administrației publice centrale și a celor de specialitate necesită o abordare complexă, din momentul în care autoritățile administrației publice se implică în formarea raporturilor juridice între furnizor, consumatorul casnic și subconsumator prin normele de drept public (drept administrativ), contractul propriu-zis comportând caracter civil.

Scopul prezentei lucrări are ca finalitate definirea contractului de furnizare a energiei electrice pentru necesități casnice, determinarea naturii juridice a contractului studiat. Realizarea scopului se conturează prin cercetarea multiaspectuală și multidimensională precipitându-se randamente de identificate și elucidare a particularităților definitorii și a aspectelor caracteristice contractului analizat.

Unul dintre **obiectivele** lucrării este conceptualizarea și crearea unei definiții a contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici, determinarea regimului juridic al obiectului contractului, stabilirea naturii juridice a contractului cercetat și evidențierea cauzelor generatoare de litigii în acest domeniu prin ajustarea normelor și înaintarea propunerilor de *lege ferenda*. Determinarea statutului juridic al subconsumatorului și al naturii juridice a contractului de livrare a energiei electrice.

Ne stabilim ca **obiectiv** identificarea caracterelor și particularităților contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici similare contractelor de furnizare, contractelor de vânzare-cumpărare și contractelor de prestări servicii. Deși abordând instituția contractului de furnizare a energiei constatăm amprente ideologice, drept consecință a tranziției de la economia planificată la economia de piață ne vom deplasa de la aspectul politic.

În paragrafele anterioare am depistat că în faza demarării contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici acesta se află la confluența dintre dreptul public și dreptul privat. Acest aspect ne conduce la necesitatea stabilirii unui **nou obiectiv** de a analiza și a argumenta natura juridică civilă a acestui contract care are la bază principiul obligativității de a contracta.

Obiectivele investigației constau în cercetarea teoretico-practică a statutului juridic al consumatorului și al subconsumatorului de energie electrică pentru necesități casnice în faza precontractuală, contractuală și postcontractuală. Ajustarea normelor referitoare la momentul încheierii și momentul producerii efectelor contractului. Analiza răspunderii juridice a subiecților. Depistarea divergențelor și lacunelor legislative la încheierea, executarea și încetarea contractului respectiv. De asemenea determinarea mecanismului de protecție a consumatorilor casnici, relevarea impactului acestuia asupra soluționării pe cale amiabilă a litigiilor rezultate din raporturile juridice ce au ca obiect furnizarea energiei electrice pentru necesități casnice, cât și precizarea aspectelor de colaborare dintre organizațiile neguvernamentale, instituțiile publice centrale și locale în domeniul dat.

Realizarea obiectivelor se va baza pe prevederile existente în legislația Republicii Moldova cu privire la contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici, iar cercetarea subiectului se va axa pe analiza și ajustarea cadrului legal special care reglementează relațiile de furnizare a energiei electrice la normele și principiile legislației civile.

Realizarea scopului propus se va efectua prin următoarele obiective: 1) evidențierea importanței și stabilirea dimensiunii sociale a energiei electrice, determinarea regimului juridic al contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici; stabilirea și analiza aspectelor istorico-juridice evolutive a raporturilor juridice de furnizare a energiei electrice, prin cercetarea originii și a particularităților sinergeticii raporturilor menționate; identificarea părților sensibile de reglementare a contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici prin comparație cu conceptele existente în doctrina și legislația altor state; 2) realizarea teoretică și legală a noțiunii, determinarea particularităților și analiza naturii juridice a contractului de furnizare a energiei electrice pentru necesități casnice prin prisma interdependenței contractelor la care furnizorul este parte; 3) analiza și sintetizarea condițiilor speciale de încheiere a contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici, evidențiind caracteristicile care determină poziția de superioritate a furnizorului. Valorificarea legală a regimului juridic al antecontractului în faza precontractuală a încheierii contractului de furnizare a energiei electrice pentru necesități casnice ale consumatorului și ale subconsumatorului; 4) evidențierea caracteristicilor și statutului juridic al părților contractante, inclusiv în faza precontractuală, analiza particularităților obiectului juridic și material în contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici; 5) analiza drepturilor și obligațiilor părților, determinarea condițiilor răspunderii juridice a părților în contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici; 6) evidențierea cauzelor apariției conflictelor și determinarea modalităților de soluționare a litigiilor prin analiza practicii judiciare; 7) determinarea condițiilor, evidențierea și stabilirea consecințelor încetării contractului de furnizare

a energiei electrice consumatorilor casnici; 8) analiza și constatarea factorilor ce condiționează conectarea sistemului de protecție a consumatorilor participanți la raporturile juridice de furnizare a energiei electrice; 9) identificarea lacunelor legislative în materia contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici; 10) argumentarea normativă și socială prin prisma inutilității penalității ca modalitate de garantare a executării obligațiilor; 11) formularea concluziilor la care s-a ajuns în rezultatul investigațiilor în fiecare capitol, a concluziilor generale și a recomandărilor ce vizează interpretarea diferitor concepții doctrinare prin înaintarea propunerilor de *lege ferenda* în vederea îmbunătățirii cadrului legislativ național. Prin urmare se va pleca de la reglementarea legală, trecându-se prin analiza realității practice care constituie o reflecție a extinderii aplicării legii.

Se va soluționa problema de cercetare atât prin prisma aspectelor doctrinare, cât și a celor legislative, concluzionându-se asupra controverselor sau a curențelor depistate prin formularea propunerilor de *lege ferenda*.

Ne vom axa pe intensitatea unor aspecte contradictorii ce țin de problema științifică identificată la tema tezei prin argumentarea pericolului extinderii aplicării contenciosului administrativ asupra raporturilor juridice de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici. Aplicarea contenciosului administrativ nu trebuie să constrângă sau să înlăture aplicarea principiilor de drept fundamentale.

La elaborarea tezei vom utiliza materialul bibliografic elocvent care abordează subiectul investigat și care ne-a permis să analizăm în plan comparativ situația existentă în domeniu, să deducem natura juridică a contractului de furnizare a energiei electrice, să identificăm și să argumentăm natura civilă a acestuia în detrimentul naturii administrative care se invocă în practică, să specificăm mecanismele de protecție juridică a consumatorului casnic.

Semnificația cercetării realizată prin abordarea temei care face obiectul de cercetare al prezentei teze cuprinde un spectru mai larg de generalitate și principialitate juridică, constituind o simbioză a teoriei și practicii dreptului contractelor.

Rezultatele la care ajungem pot fi utilizate de către instituțiile specializate în activitățile legate de analiza și cercetarea contractului respectiv în următoarele scopuri practice: motivarea cercetărilor în domeniul dreptului, prin acceptarea propunerilor formulate în scopul îmbunătățirii legislației civile; contribuirea la completarea și perfecționarea cadrului legislativ național în domeniu.

1.4. Concluzii la capitolul 1

Investigațiile din prezentul capitol ne permit să formulăm unele concluzii ce țin de constatările stabilite privind furnizarea energiei electrice consumatorilor casnici pe baze contractuale și calificarea acestor relații, prin delimitarea de serviciile publice și serviciile ca obiect al contractului de prestări servicii.

Discuțiile doctrinare cu privire la contractul de furnizare a energiei electrice, au luat naștere odată cu dezvoltarea economică, industrială și socială, acestea fiind unul dintre instrumentele juridice pentru stabilirea relațiilor contractuale dintre furnizor și consumator. Consecutiv utilizării modului de furnizare prin rețea, a apărut și necesitatea stabilirii naturii juridice a acesteia, în special ca urmare a litigiilor apărute între furnizor și consumator.

Contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici prezintă controverse referitor la determinarea naturii juridice a acestuia fiind plasat parțial impropriu sub normele instituției contenciosului administrativ.

Ampretele administrative ale economiei planificate asupra contractului de furnizare a energiei electrice se mai mențin în structurile judiciare și în opiniile unor teoreticieni, fapt care generează denaturarea aplicării corecte a legislației civile.

Literatura autohtonă și străină conțin argumente fragmentare și estompate asupra naturii juridice a contractului investigat.

Diferitele concepții și caracteristici ale contractelor administrative conturează ideia distincției între furnizarea energiei electrice ca serviciu public în baza unui contract administrativ prin achiziții publice și furnizarea energiei electrice în baza unui contract civil.

Am elucidat distincții teoretice clare între contractele administrative și contractele civile în general și între activitatea de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici și serviciul public de furnizare a energiei electrice prin achiziții publice.

2. CARACTERISTICA GENERALĂ A CONTRACTULUI DE FURNIZARE A ENERGIEI ELECTRICE CONSUMATORILOR CASNICI

2.1. Importanța, dimensiunea socială a energiei electrice

Majoritatea statelor recunosc că anumite activități și servicii nu sunt profitabile și acestea rămân în gestiunea agenților economici cu capital de stat. În pofida acestei ipoteze constatăm că activitatea de furnizare a energiei electrice poate fi profitabilă, deoarece în Republica Moldova aceasta e realizată de agenți economici cu capital privat sau cu capital privat de stat.

În prezent, existența materială și spirituală a persoanelor, este condiționată de cantitatea și calitatea serviciilor oferite populației. Un obiectiv principal al statului, indiferent de perioada de existență a acestuia, dar în special în perioada modernă, este de a satisface interesele generale ale societății, fie direct, prin servicii acordate de instituțiile statului, raionului, satului, municipiului [125], fie prin asigurarea cadrului legal ca și agenții economici privați să contribuie la satisfacerea intereselor generale ale societății. Statul creează cadrul juridic pentru ca aceste interese generale să fie realizate, în limita competenței de care dispun, de autoritățile administrației publice centrale de specialitate în scopul satisfacerii interesului de importanță națională și de autoritățile administrației publice locale în cazul realizării intereselor populației în cadrul comunității locale. În condițiile în care un serviciu public este cedat integral de către stat spre gestionare, acesta trebuie să garanteze eficiența calității serviciului [10, p.219].

Echilibrul privind respectarea principiilor politicii statului în vederea prestării calitative a serviciului de distribuție și a activității de furnizare a energiei electrice este asigurat de instituțiile de stat. În esență aceste organe guvernamentale practic, deși sunt investite cu atribuții necesare, nu asigură consumatorilor (beneficiarilor) transparență în activitate și nu întrunesc acele caracteristici ale organului alternativ în vederea perfecționării mecanismului de prestare a serviciilor și de realizare a activităților. Astfel beneficiarii de servicii rămâneau înafara protecției reale de către un organ independent neguvernamental care să le asigure protecția intereselor. Anume din cauză că nu exista un astfel de organ independent care să asigure controlul și să avizeze actele normative ce conțineau norme care necesită protecția consumatorilor, a intrat în vigoare Hotărârea ANRE privind tarifele la energia electrică publicată la 08.08.2002, dar cu aplicare din 01.08.2002. Hotărârea dată este în contradicție cu art. 76 din Constituția RM privind intrarea în vigoare a legii. Hotărârea Curții Constituționale nr. 32 din 29.10.98 privind interpretarea art.76 din Constituția RM [28] prevede că “data intrării în vigoare a legii, prevăzută în textul ei, nu poate precede data publicării acesteia”. În acest caz consumatorii n-au beneficiat de protecția din partea unui organ alternativ care este necesar în sistemul unui stat de drept cum este Republica Moldova. Un rol deosebit, cu vaste implicații de

ordin administrativ, îl are ANRE organ de control al consumului de energie. Analizând atribuțiile acestui organ în lumina actelor normative în vigoare, stabilim măsura în care acesta influențează raporturile dintre părțile contractante.

Cele expuse au constituit premise motivaționale pentru adoptarea HG RM nr.936/2011 privind instituirea Agenției pentru Protecția Consumatorilor [80] și includerea activă în sistem, având prerogative de protecție a consumatorilor.

O categorie de **drepturi și obligații care apar în relațiile din domeniul energiei electrice, sunt cele necontractuale care** apar drept consecință a raporturilor juridice administrative și civile care nu au ca izvor contractul de furnizare a energiei electrice. Deși subiecții implicați în aceste relații sunt persoanele fizice și persoanele juridice, acestea nu au calitatea de consumator final. Respectiv, trebuie să facem distincție între **raporturile juridice** ce se nasc din contractul de furnizare a energiei electrice și **raporturile juridice** din domeniul energiei electrice ce se nasc din alte împrejurări .

Conform prevederilor art.6 din Legea RM nr.1525/1998, întreprinderile energetice care prestează servicii publice au **drept de servitute asupra terenurilor**, indiferent de tipul de proprietate, pentru efectuarea de lucrări de marcă, de construcție a obiectivelor, de deservire profilactică a utilajului, de repararea rețelelor electrice, conductelor termice și de gaze naturale, instalațiilor electrotehnice și utilajului gazifier, folosind tehnica respectivă. Efectuarea lucrărilor, cu excepția celor de avarie, trebuie să fie coordonată cu autoritățile administrației publice locale și cu deținătorii de terenuri. Restabilirea secțiunilor de străzi și terenuri, defectate prin efectuarea unor astfel de lucrări, se vor realiza din contul întreprinderii energetice respective în termenele convenite [8].

În doctrină se menționează că restricțiile dreptului de proprietate stabilite pe cale legală pot să fie de interes public sau în interes privat. Servituțiile de utilitate publică sau administrative pot fi regăsite în domeniul distribuției energiei electrice, fiind reglementate prin legi speciale [100 p.299]. Legiuitorul român a stabilit și alte limite juridice ale dreptului de proprietate. Conform Codului civil al României [23 art. 621-625] dreptul de trecere pentru utilități prevede că proprietarului îi revine obligația de a permite trecerea prin fondul său a cablurilor electrice.

Astfel, între titularul de licență pentru distribuția energiei electrice și proprietarul bunurilor apare raport juridic de **servitute** în temeiul art.22 din Legea RM nr.124/2009, care prevede că *„operatorul rețelei de transport și de sistem, operatorii rețelelor de distribuție sunt obligați să notifice în scris proprietarul terenurilor sau al bunurilor, care poate fi afectat ca urmare a lucrărilor la rețelele electrice, cu excepția cazurilor de avarii, situație în care proprietarul este înștiințat în termenul cel mai scurt posibil. La încetarea exercitării drepturilor prevăzute, operatorul rețelei de transport și de sistem, operatorii rețelelor de distribuție sunt obligați să asigure degajarea terenului și repunerea lui în situația inițială. Operatorul rețelei de transport și de sistem, operatorii rețelelor*

de distribuție sunt obligați să se folosească cu bună-credință de drepturile prevăzute și să plătească proprietarului de teren sau de alte bunuri proprietate privată despăgubirea convenită pentru pagubele produse la efectuarea lucrărilor menționate, inclusiv în cazul înlăturării consecințelor avariilor” .

Conform art.23 din Legea RM nr.124/2009 dreptul de uz (folosință) asupra terenului pentru executarea lucrărilor necesare construcției, reabilitării sau re tehnologizării rețelelor electrice se stabilește prin contract, încheiat cu proprietarul terenului, și se întinde pe durata executării lucrărilor.

La exercitarea dreptului menționat, operatorul rețelei de transport și de sistem, operatorii rețelelor de distribuție pot, cu acordul prealabil al proprietarului terenului sau al imobilului: a) să depoziteze materiale, echipamente, utilaje și instalații, necesare executării lucrărilor; b) să îndepărteze materiale și să capteze apă, în condițiile legii; c) să instaleze utilaje și să lucreze cu acestea, să amplaseze birouri și locuințe de șantier; d) să oprească ori să restrângă activități ale proprietarului în măsura strict necesară executării lucrărilor menționate.

O altă categorie de raporturi juridice apar între furnizor, operatorul de rețea și autoritățile administrației publice. Conform art.5 din Legea RM nr. 1525/1998, autoritățile administrației publice locale contribuie la asigurarea fiabilă și eficientă a populației și a economiei din teritoriu cu combustibili și cu energie.

În atribuțiile autorităților administrației publice locale intră: a) construirea de obiective energetice cu destinație locală, soluționarea problemelor defalcării de terenuri pentru obiectivele energetice; b) reglementarea alocațiilor de la bugetele locale pentru dezvoltarea sistemului de asigurare a consumatorilor din teritoriu cu resurse energetice; c) coordonarea lucrărilor de lichidare a consecințelor situațiilor excepționale la obiectivele energetice; d) acordarea de compensații nominale la plata consumului normat de resurse energetice păturilor social-vulnerabile.

Statul de drept prin reglementările legale garantează persoanelor în stat asistență și protecție socială. Constituția Republicii Moldova adoptată la 29 iulie 1994 [28] prevede în art.47 că statul este obligat să ia măsuri pentru ca orice om să dispună de un trai decent, care să-i asigure sănătatea și bunăstarea lui și familiei lui, cuprinzând hrana, îmbrăcămintea, locuința, îngrijirea medicală, precum și serviciile sociale necesare. În scopul realizării, menținerii și dezvoltării obiectivului menționat natura prerogativei statului este de a institui, organiza, supraveghea și dezvolta calitativ și cantitativ cadrul prestării serviciilor.

Relațiile sociale și economice care se constituie în procesul valorificării surselor regenerabile de energie din categoria celor nefosile, cum ar fi, energia solară, energia eoliană, geotermală, hidroenergia, energia valurilor - sunt complexe.

Obiectivele politicii de stat în domeniul surselor regenerabile de energie este sporirea securității energetice a statului și reducerea impactului negativ al sectorului energetic asupra mediului prin majorarea anuală a ratei de energie regenerabilă [12, p.306].

Constatăm că valorificarea surselor regenerabile, deși au fost aprobate prin Legea nr.160 din 2007, se produce foarte lent. Cu toate acestea pe parcursul anului 2013 ANRE a adoptat trei hotărâri de aprobare a tarifelor la producerea energiei electrice pentru diferite tipuri de energie regenerabilă: pentru S.R.L. „Tasotilex” (energie solară) – în mărime de 1,92 lei/kwh, pentru S.R.L. „Elteprod” (energie eoliană) – în mărime de 1,24 lei kwh, pentru S.R.L. „Tevas Grup” (obținerea energiei din gaz de depozit) – în mărime de 1,73 lei/kwh [142].

2.2. Noțiunea și caracterele contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici¹

Contractarea energiei electrice constituie **un fapt important** necesitând un cadru juridic adecvat, concret adaptat specificului relațiilor, pe când reglementarea acestui tip de raporturi, doar de dreptul obligațional este insuficientă și deseori creează divergențe și lacune în aplicare. **În perioada trecerii la economia** de piață, importanța materializării voinței în formă contractuală a crescut evident, de aceea este necesar de a se specifica în Codul civil al Republicii Moldova a elementelor contractelor care ar indica apartenența anumitor contracte, frecvent utilizate, la categoriile de contracte care conțin o reglementare complexă în legislație. Știința dreptului civil nu a elaborat până în prezent sistematizarea unanim acceptată a diverselor tipuri de contracte.

Spre deosebire de legislația altor state, legislația Republicii Moldova și literatura juridică autohtonă nu conțin expres definiția contractului de furnizare a energiei în general și nici a energiei electrice consumatorului casnic, în special. Contractul ca o categorie juridică, interpune o anumită clasificare, întemeiată pe diferite criterii generale și specifice, clasificare ce ne va permite o mai justă caracterizare a contractului de furnizare a energiei electrice ca specie particulară de contract. Necesitatea clasificărilor prezintă importanță pentru determinarea regimului juridic aplicabil speciilor de contracte ce se subsumează fiecărui tip. Astfel, atribuind unui contract calificativul că el este bilateral sau sinalgmatic, ne vom da seama, fără a fi necesar să precizăm, că acelui contract i se va aplica un anumit regim juridic, care este valabil pentru contractele sinalagmatice, fără careva distincții.

---

¹ În cadrul prezentului paragraf elucidăm contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici, chiar dacă uneori, spre a economisi spațiul, nu se face această precizare.

În acest paragraf supunem analizei **trăsăturile caracteristice contractului de furnizare a energiei electrice** prin prizma particularităților de clasificare, deja cunoscute în doctrină.

Contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici, după natura sa juridică, este un contract civil. Acesta nu poate fi atribuit la categoria de contract administrativ, doar pentru faptul că una dintre părți este considerată o autoritate publică. Dacă, potrivit noțiunii de „autoritate publică” dată de Legea RM nr.793/2000 [101] care prevede că „sunt asimilate autorităților publice persoanele de drept privat care exercită atribuții de putere publică sau utilizează domeniul public, fiind împuternicite prin lege să presteze un serviciu de interes public”, furnizorul de energie electrică este considerat autoritate publică, atunci vom constata existența contractelor în care ambele părți sunt autorități publice. În asemenea situație își pierde valoarea și esența caracterul inegalității părților contractante, sau criteriul distinctiv îl constituie natura obiectului contractului [150, p.85-88].

După modul în care se exprimă voința părților în contracte, acestea pot fi: contracte negociate, contracte de adeziune, contracte obligatorii, pe care unii autori le denumesc chiar „contracte forțate” [147, p. 39], și autorizate [3, p.295]. Vom determina categoria clauzelor, prin analiza clasificării contractului de furnizare a energiei electrice după criteriul modului în care se exprimă voința părților. Așadar, conform acestui criteriu se disting: **contractele negociate, contractele de adeziune, contractele obligatorii și contractele autorizate** [3, p.295].

Potrivit literaturii de specialitate [3, p.295], la clasificarea contractelor în **contracte negociate și de adeziune** drept bază se ia modul, conform căruia se instituie clauzele contractului. Adică contracte negociate sunt acelea ale căror clauze sunt rezultate din negocierile dintre părți, iar contractele de adeziune sunt acelea, ale căror clauze sunt prestabilite de către una dintre părți, cealaltă parte neavând putință să le negocieze și să influențeze asupra conținutului lor. De asemenea, se opinează că partea careia i se propune contractul de adeziune are două posibilități: ea poate să-l accepte, adică să adere la el, sau să renunțe la încheierea contractului. Din cele expuse rezultă că de fapt în acest caz, drept criteriu de clasificare nu este voința părții asupra clauzelor de negociere prestabilite ale contractului, ci voința acestei părți asupra încheierii contractului. Prin urmare, pentru consumator acest contract este un **contract de adeziune**. Drept criteriu de clasificare a contractelor în **contracte obligatorii** se ia impactul voinței asupra încheierii și asupra conținutului contractului, iar la contractele autorizate se ia acceptul terțului la încheierea contractului și nu voința asupra clauzelor acestuia. Analizând după acest criteriu contractul de furnizare a energiei electrice ce ne interesează, ne-ar părea că contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici este, la prima vedere, un contract negociat, de adeziune, obligatoriu și autorizat. Conchidem ca criteriul de clasificare a contractelor după modul în care se exprimă voința părților se referă la 2 situații: a) la voința asupra clauzelor contractuale și b) la voința asupra încheierii acestuia. Pentru contractul de

furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici predomină voința asupra încheierii contractului, deoarece voința asupra clauzelor contractuale este **apriori** prevăzută în Hotărârea ANRE nr.393/2010 [60]. Rezultă că dacă în contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici ar predomina voința asupra clauzelor contractuale, am fi în fața unui contract **negociat**. Afirmatia nu rezistă pe motiv că importanța clauzelor pasibile de negociere este atât de nesemnificativă, încât nu există argumente valabile pentru constatarea caracterului negociat al contractului. Analizând după acest criteriu contractul ce ne interesează, la prima vedere, ne-ar părea că, contractul de furnizare a energiei electrice întrunește elemente proprii fiecărei categorii, fiind concomitent contract cu posibilități reduse de negociere, de adeziune și obligatoriu din partea furnizorului. Când privește contractul de transmitere a energiei electrice de către consumatorul final unui subconsumator, acesta este unul autorizat, deoarece e necesar acordul prealabil al furnizorului. Reiterăm că, criteriul de clasificare a contractelor, după modul în care se exprimă voința părților, se referă la 2 situații: a) la voința asupra clauzelor contractuale și, b) la voința asupra încheierii acestuia. Uneori, este posibil ca una dintre părțile contractante să profite de poziția sa dominantă, în raport cu aceea a părții cu care contractează, situație caracterizată prin subordonare administrativă sau dependență economică, prin inserarea de clauze în favoarea sa, ce o avantajează continuu ori sistematic.

În doctrină se menționează că interpretarea și calificarea contractului sunt noțiuni juridice cu semnificații diferite. Ca regulă special a vânzării, clauzele contractuale îndoielnice sau neclare se interpretează „în contra vânzătorului” (in dubio contra stipulantem). De precizat că nu numai clauzele referitoare la propriile obligații, dar și cele referitoare la obligațiile vânzătorului se interpretează în favoarea cumpărătorului. [146 p.106-107].

În atare împrejurări, instanțele judecătorești ar avea posibilitatea de a recurge la unele dispoziții ale CC al RM, de exemplu, cele ale art.9 referitoare la buna-credință și la echitate, cu toate urmările lor spre a lipsi de efecte juridice astfel de clauze. Verificarea clauzelor contractuale care dezavantajează una dintre părți nu urmează, însă, a fi lăsată în seama instanțelor judecătorești. Evitarea unor astfel de clauze în toate situațiile necesită intervenția legiuitorului, spre a crea cadrul legislativ adecvat, în acest sens. În rezultatul analizei evolutive a normelor referitoare la clauzele de bază ale contractului de furnizare a energiei electrice, am constatat că, de regulă, acestea erau incluse în conținutul clauzelor obligatorii, care constituia parte integrantă a actului normativ special care reglementa relațiile de contractare a furnizării energiei electrice. Cu toate că existau clauze imperative obligatorii, totuși, legislația oferea posibilitatea **negocierii** unor clauze sau modificarea acestora. Condiția de bază fiind ca acestea să nu contravină normelor legale. În temeiul celor menționate afirmăm că contractul de furnizare a energiei electrice consumatorului casnic este unul

cu posibilități minore de negociere, deoarece doar anumite clauze pot fi negociate și anume cele referitoare la puterea și la termenul de contractare. Conform prevederilor art.46 din Legea nr.124/2009 „furnizarea energiei electrice se efectuează numai în bază de contract încheiat între furnizor și consumator”, iar „clauzele contractuale pot fi detaliate și completate în anexe și în alte acte adiționale”. De asemenea în art. 46 alin. (4) din Legea nr.124/2009 se prevede că „cererile consumatorilor finali privind încheierea contractelor de furnizare a energiei electrice și modificarea contractelor deja încheiate se examinează și se satisfac de titularul de licență în măsura posibilităților sale tehnice și în termenele stabilite în Regulament”. Legiuitorul nu concretizează titularul cărei licențe „pentru furnizarea energiei electrice” sau „pentru distribuția energiei electrice” va examina și va satisface cererile consumatorilor. Ipotetic, admitem că se are în vedere titularul licenței de furnizare, deoarece contractul se încheie între furnizor și consumatorul casnic. Totodată considerăm că e posibil să se fi avut în vedere titularul licenței de distribuție, deoarece conform prevederilor p.5 alin.2 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 „operatorul de rețea este obligat să întrețină în stare bună de funcționare rețelele electrice ce-i aparțin, precum și rețelele electrice de întreținerea cărora este responsabil, să efectueze exploatarea și reparația lor în corespundere cu cerințele documentelor normativ-tehnice obligatorii și să respecte normele de securitate”. Mai mult ca atât, conform p.19 din Regulament „orice racordare sau reconectare la rețeaua electrică care creează condiții pentru consumul energiei electrice din rețeaua electrică este efectuată, în exclusivitate, de către operatorul de rețea, în prezența consumatorului final” Sarcini similare se conțin și în p.28 din Regulament. Normele menționate ne confirmă faptul că „posibilitățile tehnice” din alin. (4) art.46 din Legea nr.124/2009 urmează a fi apreciate de titularul licenței pentru distribuția energiei electrice. În consecință propunem concretizarea alin. (4) art.46 din Legea nr.124/2009 prin adăugarea după „titularul de licență” a sintagmei „pentru distribuția energiei electrice”.

Urmează ca la încheierea contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici să efectuăm distincția dintre **clauzele modificate și clauzele negociate** inițial, deoarece, în anumite circumstanțe (cu excepția clauzelor admise spre modificare unilateral) modificarea clauzelor se efectuează prin negociere. Astfel, chiar și clauzele admise spre negociere, nu creează posibilități reale de a negocia. Analizând caracterul negociabil al contractului de furnizare a energiei electrice, conchidem că instituția abilitată în domeniu, ANRE, practic, a restrâns la minim posibilitatea de negociere atât din inițiativa consumatorului, cât și din inițiativa furnizorului, însă în favoarea ultimului. În esență, contractul de furnizare a energiei electrice, **apriori** este un contract de adeziune din cauza monopolului natural privind furnizarea energiei electrice și situației juridice dominante a furnizorului în raportul juridic respectiv [150, p.85-88]. Contracte obligatorii sunt acele contracte a caror încheiere și conținut sunt impuse prin lege. Existența contractelor obligatorii în dreptul civil

constituie o derogare de la principiul libertății contractuale specificat la alin. 2 art. 667 din Codul civil care prevede că obligarea la încheierea unui contract este interzisă, cu excepția cazurilor când obligația de a contracta este prevăzută de cod, de lege sau dacă reiese dintr-o obligație asumată benevol. Iar conform art.669 din Codul civil, dacă una din părțile contractante deține o poziție dominantă pe piață, ea este obligată să contracteze în acest domeniu. Totodată ea nu poate să impună, fără motive temeinice, celeilalte părți condiții contractuale **disproporționate**.

Un **alt criteriu de clasificare al contractelor este după conținut**. Potrivit acestui criteriu, distingem **contracte sinalagmatice**, acelea în care fiecare dintre părți se obligă reciproc, astfel încât obligația fiecăreia din ele să fie corelativă obligației celeilalte și contracte unilateral-obligaționale care generează obligații doar pentru una dintre părți. Conform acestei clasificări contractul de furnizare a energiei electrice este un contract sinalagmatic, pe motiv că există o corelație și interdependență între obligațiile furnizorului și ale consumatorului casnic. Astfel, în contractul de furnizare a energiei electrice furnizorul este debitorul obligației de furnizare a energiei electrice prin rețea consumatorului și, concomitent, creditorul obligației de plată a prețului, iar consumatorul este debitorul obligației de plată a prețului și creditorul obligației de furnizare a energiei electrice.

Raporturile contractuale de regulă au ca scop obținerea anumitor avantaje. **În funcție de scopul urmărit contractele se clasifică în contracte cu titlu oneros și contracte cu titlu gratuit**. Contractele cu titlu oneros sunt acele contracte în care, avantajului patrimonial, pe care o parte îl procură celeilalte părți sau unui terț, îi corespunde un avantaj patrimonial corelativ. Contractele cu titlu gratuit sunt acele contracte în care, avantajul patrimonial conferit uneia dintre părți, nu are drept scop obținerea avantajului corelativ [3, p.285]. Caracterul oneros al contractului de furnizare a energiei electrice rezultă din prevederile specificate în Hotărârea ANRE nr.393/2010 care prevede că, consumatorul este obligat să achite integral plata pentru energia electrică în termenul indicat în factură. Astfel, legiuitorul nu admite sub nici o formă caracterul gratuit al contractului de furnizare a energiei electrice, interzicând negocierea condiției contractuale de plată, atribuindu-i în mod imperativ caracter oneros. Conform acestui criteriu, contractul de furnizare a energiei electrice consumatorului casnic este oneros și comutativ, deoarece existența și întinderea prestațiilor furnizorului și consumatorului casnic este certă și poate fi apreciată chiar la momentul încheierii contractului respectiv. După modul de formare contractele se clasifică în: **consensuale, solemne, înregistrate și reale**. Potrivit p. 6 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 furnizarea energiei electrice se efectuează numai în baza contractului de furnizare a energiei electrice, încheiat între consumator și furnizor. Care ar fi atunci consecințele nerespectării condiției de formă a contractului. Potrivit art.211 alin. 2 din CC al RM, nerespectarea formei scrise a actului juridic atrage nulitatea (*nullum actum*) lui numai în cazul în care acest efect este expres prevăzut de lege sau prin acordul părților.

Referitor la acest temei de nulitate a convenției, dispoziția art. 47 din CC al R.M. în redacția din 26.12.1964 (abrogat) era mai restrânsă și prevedea că „este nulă convenția care nu corespunde prevederilor legii”. În rezultatul consecutivității evolutive a normelor de reglementare a furnizării energiei electrice remarcăm că nerespectarea formei scrise a contractului de furnizare a energiei electrice conducea la calificarea consumului, drept consum fraudulos, care avea drept consecință calcularea conform sistemului pașal a energiei electrice consumate. Într-adevăr, calificarea utilizării energiei electrice fără contract, drept consum fraudulos, era consecința care presupunea o anumită răspundere, dar nu o anulare a contractului, **dat fiind că contractul nici n-a existat**. Cele expuse ne permit să conchidem că, deși normele speciale prevedeau forma scrisă a contractului de furnizare a energiei electrice, nu indicau expres că nerespectarea acestei condiții atrage nulitatea contractului. Considerăm ca raportul nu putea fi afectat de nulitatea absolută, ci doar de nulitate relativă, deoarece din punct de vedere juridic, relația nu cădea sub incidența dispozițiilor art.48 din Codul Civil (în redacția din 26.12.1964). Din punct de vedere teoretic, sub toate aspectele formei, după modul de formare, contractul de furnizare a energiei electrice, îl calificăm drept contract **consensual**. Criteriu distinctiv privind condiția de formă a contractului de furnizare a energiei electrice îl constituie, totuși, condițiile și temeiurile de declarare a nulității contractului.

După modul de executare contractele se clasifică în contracte cu executare instantanee, care au ca obiect una sau mai multe prestații care se execută dintr-o dată, instantaneu, și contracte cu executare succesivă a căror executare se desfășoară în timp, fie ca o prestație continuă, fie ca o succesiune de prestații [3, p.291]. Caracterul **succesiv al prestației** în contractul de furnizare a energiei electrice rezultă din Hotărârea ANRE nr.393/2010, care prevede ca furnizorul este responsabil de furnizarea continuă a energiei electrice consumatorilor casnici în conformitate cu categoria receptorilor de energie electrică. Conform acestui criteriu, **contractul de furnizare a energiei electrice este un contract cu executare succesivă**.

Un alt criteriu de clasificare al contractelor este în funcție de cum sunt sau nu sunt expres reglementate de lege. Potrivit acestui criteriu, se disting contracte: **numite, nenumite și complexe**. Contracte numite sunt acele contracte ce corespund unei operațiuni juridice determinate, poartă fiecare câte un nume specific și sunt reglementate expres de lege [3, p.292]. Contractul de furnizare a energiei electrice este un contract numit, fiind expres reglementat prin Hotărârea ANRE nr.393/2010. În dependență de **criteriul corelației dintre contracte distingem** contracte principale și contracte accesorii. Contractele principale sunt acele contracte care au o existență de sine stătătoare și a căror soartă nu depinde de alte contracte. Contractul de furnizare a energiei electrice propriu-zis, este un contract principal, deoarece nu depinde de existența altor contracte, cu toate că, acesta, în rezultatul deschiderii complete a pieței energiei electrice, conform Legii RM nr.160/2007

a energiei regenerabile [98], trebuie să fie precedat, după caz, de contractul de montare a instalației de utilizare încheiat între operatorul de rețea și solicitantul, potențial consumator casnic. Contractul de transmitere a energiei electrice încheiat între consumatorul final și subconsumator, însă, putem afirma ca este un contract accesoriu, pe motiv că depinde de existența primului. Încetarea contractului principal atrage, nulitatea sau încetarea contractului accesoriu. Clasificarea contractelor după efectele produse cuprinde: contracte constitutive sau translativ de drepturi reale și contracte generatoare de drepturi de creanță. Potrivit literaturii de specialitate, contractele constitutive sau translativ de drepturi reale înglobează contractele prin care se constituie ori se transferă un drept real: dreptul de proprietate, dreptul de uzufruct, dreptul de uz, dreptul de servitute ori dreptul de suprafață. Excepții de la caracterul imediat translativ nu sunt excluse. Spre a face opozabilă constituirea sau transmiterea de drepturi reale, uneori se cere respectarea unei anumite publicități a contractului, astfel, cum este, de exemplu, publicitatea imobiliară [147, p.37]. Contractele generatoare de drepturi de creanță dau naștere numai unor drepturi de creanță - raporturi juridice obligatorii. În temeiul celor menționate, raționamentul ne conduce la ideea că contractul de furnizare a energiei electrice este un **contract generator de drepturi de creanță**. Aceasta se desprinde și din specificul obiectului contractului care îl constituie energia electrică ca obiect material. Stadiul tehnologic de dezvoltare, în prezent, nu admite posibilități tehnice de depozitare a energiei electrice. În consecință energia electrică se prestează beneficiarilor în baza contractului de furnizare prin rețea, ca un proces continuu. Grație specificului acestui bun, după conținut și după modul de furnizare, legislația Republicii Moldova și anume, Legea RM nr.124/2009 și Hotărârea ANRE nr. 393/2010, specifică un contract independent privind furnizarea și utilizarea energiei electrice. În consecință, raporturile juridice civile apărute în rezultatul contractării, având ca obiect furnizarea energiei, sunt supuse normelor imperative care reglementează acest domeniu, iar în vederea eficientizării procesului de furnizare și utilizare a energiei, datorită specificului relațiilor, acestea se încadrează în instituție juridică distinctă, deoarece întrunesc toate elementele necesare instituției juridice civile conținute în legislația și doctrina Republicii Moldova. Contractul de furnizare a energiei electrice este supus normelor imperative, în primul rând, din cauza situației de monopol natural în domeniu, deoarece consumatorii sunt în imposibilitatea tehnică de a-și alege furnizorul, iar în al doilea rând, din considerente de securitate. Raporturile juridice, rezultate în consecință contractării furnizării de energie electrică instalează funcționarea principiului egalității în aceste raporturi civile. Cele expuse justifică caracterele juridice desprinse din noțiunile analizate care mențin amprentele în dependență de principiile economice existente într-o perioadă sau alta.

Libertatea contractuală și autonomia de voință la încheierea contractului de furnizare a energiei electrice asigură realizarea intereselor și drepturilor consumatorilor casnici [15, p.435].

Demarând de la criteriile cărora trebuie să corespundă o definiție și axându-ne pe principiile libertății contractuale și egalității părților contractului, definim contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici ca fiind „**contractul prin care o parte, numită furnizor, se obligă să transmită cu drept de proprietate consumatorului casnic energie electrică prin rețea, de fiabilitatea stabilită prin lege în normele tehnice și o altă parte, numită consumator casnic, care se obligă să efectueze plata pentru volumul de energie electrică consumat, să respecte regimul de utilizare prevăzut de contract și să asigure securitatea de exploatare a rețelelor electrice aflate în administrarea sa, de asemenea să mențină intacte echipamentele și aparatele utilizate pentru indicarea cantității și fiabilității energiei consumate**”.

Definiția angajează trăsăturile definatorii (proprii) care deosebesc acest contract de alte tipuri de contracte, favorizând acestuia înscrierea în instituție distinctă a dreptului civil având calitatea de contract independent. În context menționăm că, în conformitate cu criteriile de clasificare ale contractelor, contractul de furnizare a energiei electrice are următoarele trăsături specifice: este un **contract de adeziune, sinalagmatic, oneros, consensual, cu executare succesivă, numit, principal, generator de drepturi de creanță**. Asume **particularitățile specifice relațiilor** pe care le comportă furnizarea energiei electrice prin rețea, prezintă dificultăți pentru determinarea corectă a locului contractului de furnizare a energiei electrice în sistemul contractelor juridice civile.

Așadar, e necesară adaptarea și ajustarea cadrului legal la relațiile de deschidere a pieței energiei electrice, deoarece premise de eligibilitate există, apar noi furnizori de energie electrică din surse regenerabile, dar nu se elaborează normele de procedură referitoare la utilizarea rețelelor de distribuție de către alți furnizori care să dea posibilitate consumatorului casnic să schimbe furnizorul.

În cazul în care legiuitorul condiționează modul de formare al contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici de faptul racordării, ar trebui să spunem că contractul investigat este un contract real, dar *supra* am argumentat caracterul consensual al acestui contract și ipoteza este clară. Așadar, contractul de furnizare a energiei electrice, în funcție de criteriul modului de formare a contractului, întrunește caracterele unui contract consensual.

2.3. Delimitarea contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici de alte contracte

Contractul de furnizare a energiei electrice, grație faptului că denumirea conține noțiunea de furnizare, la prima vedere pare să comporte caracteristicile unui contract tip de furnizare. Aceasta se explică prin faptul, că, deși în legile autohtone de bază nu se conțin norme directe referitoare la acest contract, în perioada socialistă contractul de furnizare, având un caracter planificat *sine qua non*, era utilizat pe larg în economie, fapt ce crea posibilitate de a fi aplicat prin analogie și

contractului de furnizare a energiei electrice. Sistemul economic bazat pe principiul planificării și stimulării economice a majorat importanța contractului de furnizare [166, p.6].

Sub aspectul reglementării juridice unele elemente ale contractului de furnizare a energiei electrice erau supuse normelor Codului civil al Republicii Moldova în redacția din 26.12.1964 referitoare la contractul de furnizare. Analogia cu contractul de furnizare, utilă sub multe aspecte, este contradictorie sub altele. În esență contractul de furnizare este un contract din categoria celor bazate pe sistemul economiei planificate având în calitate de subiecți persoane juridice.

Adâncind cercetarea naturii juridice a contractului analizat, e necesar să ne centrăm și asupra contractului de furnizare propriu-zis. În literatura juridică s-au purtat discuții cu referire la caracterul autonom al contractului de furnizare față de cel de vânzare-cumpărare. În consecință, stabilind elementele esențiale necesare definiției contractului de furnizare și caracterele juridice ale acestuia, raportăm contractul de furnizare a energiei electrice, ca fiind, în esență, un contract independent, având tangențe de ordin juridic cu contractele menționate, dar care poate constitui doar o varietate a contractului de vânzare-cumpărare. În temeiul celor expuse putem distinge o gamă largă de specii de contracte, ce se individualizează, atât prin caracterele specifice pe care le comportă obligațiile ce revin părților, cât și ca o consecință - prin regimul răspunderii pe care o antrenează nerespectarea acestor obligații.

Între contractul de furnizare a energiei electrice și contractul de furnizare rezultă deosebiri din înseși noțiunea acestuia. Astfel conform art.259 din Codul civil al Republicii Moldova, în redacția din 26.12.1964, în baza contractului de furnizare *organizația – furnizor se obligă să predea în anumite termene sau la un anumit termen organizației – cumpărător (clientului) în proprietate (în administrare operativă) anumite produse, conform actului de planificare pentru repartizarea producției, obligator pentru ambele organizații; organizația – cumpărător se obligă să recepționeze produsele și să le plătească la prețurile stabilite*. Elemente esențiale stabilesc deosebiri între contractul de furnizare a energiei electrice și contractul de furnizare. Spre deosebire de *contractul de furnizare*, în baza *contractului de furnizare a energiei electrice* obiectul contractului se transmite prin rețeaua consumatorului casnic și a furnizorului, acestea fiind cuplate, iar transmiterea se realizează printr-un proces continuu, neîntrerupt al activității de producere a întreprinderii furnizoare.

Raporturile juridice apărute în rezultatul contractării furnizării energiei electrice în legislația autohtonă, inițial, nu dispuneau de un cadru juridic de bază concret pentru acest tip de relații sociale, însă în prezent, reglementarea raporturilor juridice menționate sunt guvernate preponderent de Hotărârea ANRE nr. 393/2010. Atât anterior, cât și în prezent relațiile contractuale în general sunt guvernate de normele Codului civil al Republicii Moldova, actualmente în vigoare, referitoare la

obligații, și anume capitolele privind nașterea obligațiilor, garantarea executării obligațiilor, executarea obligațiilor, răspunderea pentru neexecutarea obligațiilor, stingerea obligațiilor. Amintim că normele Codului Civil al R.M., nu reglementează expres relațiile civile rezultate din contractul de furnizare a energiei în general și nici a energiei electrice în special.

Analizând contractul de furnizare a energiei electrice, **considerăm** că specificul contractelor de furnizare a energiei **justifică** atribuirea acestora în categorie aparte care, ulterior vor constitui instituția dreptului energetic, cu atât mai mult, că în prezent sunt prevăzute anumite etape de deschidere a pieței energetice pe bază de resurse regenerabile, dar care de asemenea implică transmiterea energiei electrice prin rețea. Specificul va consta în statutul juridic al producătorului, furnizorului. Clasificarea contractelor în funcție de obiectul prestației este un criteriu care generează, în esență, particularitățile, specificul acestora. Într-adevăr, dacă analizăm raporturile juridice care au ca obiect energia, resursele și alte mărfuri, atunci constatăm că transmiterea acestora cumpărătorului (consumatorului) prin intermediul rețelei constituie, în fond, una dintre modalitățile posibile de executare a obligațiilor. Pentru exemplificare: petrolul, combustibilul, gazul, pot fi transmise cumpărătorului în cisterne, baxuri, butelii etc. și, în aceste cazuri raporturile vor fi reglementate de normele aplicabile vânzării-cumpărării. Conform normelor Codului civil al Federației Ruse [158] raporturilor menționate le pot fi aplicate și regulile referitoare la contractul de furnizare. Situația nu va fi valabilă pentru Republica Moldova, deoarece legislația autohtonă nu reglementează contractul de furnizare ca și contract independent. Aceasta poate avea loc doar într-un raport juridic de drept internațional privat când va fi posibilă aplicarea legislației străine. În context menționăm că Codul civil al României în vigoare în art.1.766 din Capitolul III reglementează contractul de furnizare ca fiind un contract independent, specificând că „Dacă prin același contract se convin atât vânzarea unor bunuri, cât și furnizarea unor bunuri sau servicii, atunci contractul va fi calificat în funcție de obligația caracteristică și cea accesorie”. Respectiv, când vorbim despre contractul de furnizare a energiei, avem în vedere raporturile legate de furnizarea prin rețea doar a energiei, dar nu și a altor resurse sau mărfuri, cum ar fi, spre exemplu, furnizarea informației prin cablu (sistemul internet).

Codul civil al Federației Ruse, în afară de faptul că prevede norme care reglementează contractul de furnizare a energiei, mai conține și regula care stipulează condițiile de aplicare a acestor norme altor contracte. Acest procedeu legal are scopul de a acoperi lipsa normelor care reglementează contracte similare. Analizând legislația Federației Ruse în domeniu, și anume modalitatea de abordare legală a contractelor legate de furnizarea energiei prin rețea, constatăm că realizează dihotomia contractelor în: contracte legate de furnizarea energiei termice prin rețea și alte contracte legate de furnizarea prin rețea a gazelor, petrolului, apei și alte bunuri. Astfel, legiuitorul rus, în temeiul faptului că obiectul contractului de furnizare a energiei termice este, în fond, de asemenea

energia, admite posibilitatea ca acestei categorii de contracte să i se aplice și normele care reglementează alte categorii de contracte, luând în considerație faptul că acestea ar putea conține reglementări referitoare la particularitățile specifice energiei termice. O abordare legală distinctă constatăm în cazul în care legiuitorul se referă la furnizarea prin rețea a gazului, petrolului, apei și altor bunuri care nu constituie energie, însă similaritatea constă în modalitatea de furnizare prin rețea. În aceste cazuri normele contractului de furnizare a energiei pot fi aplicate doar dacă legislația nu prevede altfel, sau dacă aceasta nu rezultă din esența obligației. Legislația Republicii Moldova a tratat în alt mod reglementarea relațiilor de furnizare a energiei. În context menționăm că, deoarece Codul civil al Republicii Moldova nu conține expres norme, care să reglementeze această categorie de relații sociale, în consecință, normele acestuia ar putea fi aplicate în subsidiar, în circumstanțe care ar justifica analogia legii sau analogia dreptului. Astfel, relațiile sociale de furnizare a energiei electrice sunt reglementate de două legi generale în domeniu: Legea RM nr. 1525/1998 cu privire la energetică care reglementează activitatea organizatorică, economică și financiară a întreprinderilor și organizațiilor energetice, relațiile lor cu autoritățile administrației publice centrale și locale, cu persoane fizice și juridice, stabilește principiile de bază ale activității producătorilor de energie, întreprinderilor de transport, a furnizorilor de resurse energetice, relațiile de drept și economice dintre furnizori și consumatori, stabilește modul asigurării consumatorilor cu combustibil și cu energie de calitate la prețuri și tarife minime, determină elementele principale de asigurare a securității obiectivelor energetice și Legea RM nr.124/2009 cu privire la energia electrică, care stabilește principiile fundamentale de organizare și reglementare a activităților ce țin de producerea, transportul, distribuția, furnizarea și consumul de energie electrică, precum și conectarea sistemului de protecție a intereselor consumatorilor. Actul normativ special care contribuie la materializarea obiectivelor legilor menționate este Hotărârea ANRE nr. 393/2010 care are drept scop „reglementarea raporturilor juridice dintre operatorul de rețea, furnizor și consumatorul final cu privire la racordarea instalațiilor electrice ale consumatorilor finali la rețeaua electrică, referitor la contractare, furnizare și plata energiei electrice, precum și cu privire la utilizarea energiei electrice de către consumatorii finali”. Deși în p.1 al Hotărârii ANRE nr. 393/2010 se indică drept scop „reglementarea raporturilor juridice”, considerăm incorectă sintagma, deoarece raportul juridic este o relație socială reglementată de norma juridică, rezultă că acest Regulament reglementează relații sociale reglementate deja de o normă juridică, ceea ce este ilogic. Respectiv, sintagma ar trebui înlocuită cu expresia „reglementează relațiile”.

În cazul în care, în lipsa normelor speciale va fi necesar aplicarea normelor Codului Civil și a altor acte normative, acestea vor fi aplicate doar ca procedeu tehnic legislativ și nicidecum nu vor influența calificarea contractelor de furnizare a energiei. Știința dreptului civil constată că una din

cele mai importante sarcini ale aplicabilității normelor de drept, constă în stabilirea faptului, care raporturi sociale, din punctul de vedere al legiuitorului, urmează să fie reglementate de anumite norme de drept, precum și elaborarea în acest sens a unor criterii de evidențiere a acestora, care să corespundă cu criteriile de calificare normativă ale legiuitorului.

Există opinia potrivit căreia atribuirea contractelor de furnizare a energiei într-o categorie aparte ar crea anumite dificultăți [159, p.158-159]. Conceptul reglementării relațiilor de furnizare a energiei, de norme speciale, e plauzibil, dintr-un punct de vedere, aceasta justificând acțiunile legiuitorului care n-a binevoit să supună direct normelor Codului civil categoria respectivă de relații.

În context opinăm că aprecierea juridică a normelor incluse în Legea RM nr. 1525/1998, Legea RM nr.124/2009, Hotărârea ANRE nr. 393/2010 trebuie să se fundamenteze pe dispozițiile alin. 2 art. 3 din CC al RM, potrivit cărora actele normative subordonate legii se aplică la reglementarea raporturilor civile, doar în cazurile în care sunt emise în temeiul legii și nu contravin ei. Asadar, raporturile juridice generate de contractul de furnizare a energiei electrice vor fi supuse normelor legislației civile care reglementează relații similare, doar în cazul admis de art. 5 CC al RM, care permite aplicarea analogiei legii doar în situațiile nereglementate prin lege ori prin acordul părților și lipsei de uzanțe, iar dacă aplicarea analogiei legii este imposibilă, drepturile și obligațiile părților se determină în funcție de principiile generale și de sensul legislației civile (art.5 alin. 2 din CC al RM). Cele expuse ne conduc la ideea că, deși contractul de furnizare a energiei electrice în literatura juridică este considerat o **varietate a contractului de vânzare-cumpărare**, suntem în imposibilitatea juridică de a pretinde aplicarea normelor care reglementează expres relațiile sociale de vânzare-cumpărare. În literatura juridică rusă se conține părerea că din categoria contractului de furnizare a energiei ar face parte și contractul de furnizare a energiei termice [156, p.138]. Opinia conține drept argument faptul că în Federația Rusă relațiile de furnizare a apei și a gazelor prin rețea sunt reglementate de Regulile de furnizare a gazelor, aprobate prin Hotărârea Guvernului Federației Ruse nr.162 din 05.02.1998, care în p.5 menționează că contractul de furnizare a gazelor trebuie să corespundă cerințelor referitoare la contractul de furnizare din Codul civil. Respectiv luând în considerație dispozițiile p.2 art. 548 din Codul civil al Federației Ruse, în principiu, se exclude posibilitatea aplicării normelor Codului civil care reglementează contractul de furnizare a energiei raporturilor de furnizare a gazelor [176, 6-7]. E de menționat faptul că normele Codului civil al Federației Ruse reglementează expres contractul de furnizare a energiei. Legea indicată reprezintă cadrul juridic pentru ramura economiei naționale cu un sistem de întreprinderi și obiective electroenergetice, termoenergetice, de gaze, de combustibil solid și lichid. Observăm că legea în cauză nu se referă exclusiv la categoria de raporturi juridice legate de furnizarea doar prin rețea.

Astfel, dispozițiile legale aplicabile contractului de furnizare a energiei electrice provin dintr-o serie de acte normative diferite, cuprinzând reglementări care trebuie coordonate între ele. CC al RM în art.1426 alin. (1) se referă numai incidental la energia electrică. În special se aplică normele Legii RM nr. 1525/1998, Legii RM nr.124/2009, Legii RM nr.105/2003 [104]. Dispozițiile legale menționate poartă caracter general asupra contractului de furnizare a energiei electrice, iar Hotărârea ANRE nr. 393/2010 [60] conține norme cu caracter special. În consecință, concluzionăm că raporturile generate de contractul de furnizare a energiei electrice sunt reglementate în particular de norme subordonate legilor. Contractarea energiei electrice constituie un factor important în viața cotidiană a persoanelor necesitând un cadru juridic adecvat, concret adaptat specificului relațiilor, pe când reglementarea acestui tip de relații, doar de dreptul obligațional, este insuficientă și deseori conține lacune și creează divergențe în aplicare. Contractul de furnizare a energiei electrice, deși este frecvent utilizat nu este încadrat *de iure* în nici un tip de contract pentru care ar exista o reglementare completă în legislație. Încadrarea a fost evitată, atât de CC al RM, în redacția din 26.12.1964, cât și de CC al RM nr. 1107-XV din 06.06.2002, în vigoare din 12.06.2003. În perioada trecerii la economia de piață importanța materializării voinței în formă contractuală a crescut evident, de aceea considerăm, de *lege ferenda* ca în CC al RM să fie specificate elementele contractelor care ar indica apartenența anumitor contracte, frecvent utilizate, la categoriile de contracte care conțin o reglementare completă în legislație [138, p.203]. Referitor la această problemă doctrina juridică [167, p.16] menționează că știința dreptului civil nu a elaborat până în prezent sistematizarea unanim acceptată a diverselor tipuri de obligațiuni contractuale. Astfel, considerăm că contractul de furnizare a energiei electrice are mai multe afinități cu contractul de vânzare-cumpărare, iar contractul de montare a instalației de racordare este un contract din categoria celor cu prestare de servicii sau de antrepriză. Regimul juridic al contractului de furnizare a energiei electrice poate fi recunoscut doar prin calificarea și încadrarea acestuia într-un anumit tip de contract. Caracterul de contract de adeziune al acestuia derivă din situația de monopol asupra furnizării energiei electrice.

Caracterul planificat al contractului de furnizare a energiei electrice se menține în privința contractului încheiat dintre furnizor și instituțiile/organizațiile bugetare. Aspectul planificat al furnizării de energie electrică predomină în prezent pentru organizațiile și întreprinderile cărora limita de energie le este stabilită anual prin legea bugetului – consumatori bugetari. Printre acestea sunt instituțiile de învățământ, instituțiile medicale, instituțiile administrative. Situând la bază criteriul conform căruia contracte planificate erau considerate cele cu regim de repartizare centralizată, putem menționa că, în perioada acțiunii economiei bazate pe principiul planificării, contractul de furnizare a energiei electrice putea fi atribuit categoriei de contracte planificate [173,

p.71]. Dacă atribuim planificării și aspectul în baza căruia toate contractele planificate urmau în mod obligatoriu a fi încheiate, atunci contractul de furnizare a energiei electrice putea fi considerat contract obligatoriu. Prevederile Regulamentului menționează că furnizorul nu va discrimina în nici un mod pe nici unul din solicitanți și este obligat să încheie contract de furnizare a energiei electrice cu solicitantul.

Natura juridică a raporturilor generate de contractul de furnizare a energiei electrice ne conduc spre necesitatea determinării, dacă într-adevăr, ele sunt raporturi juridice civile contractuale de furnizare, și în funcție de aceasta, care este corelația dintre contractul de furnizare propriu-zis și cel referitor la energia electrică. Se opinează în mod ferm că ne aflăm în prezența unor raporturi **de furnizare**, asemănările existente între contractele de furnizare a energiei electrice pe de o parte, și cele de prestări de servicii comunale sau de transport, pe de altă parte, fiind neesențiale.

Criteriul distinctiv urmează a fi depistat în natura obligațiilor pe care și le asumă executantul: în cazul prestărilor de servicii, prestatorul își asumă obligația de a face în timp anumite acțiuni, lucrări, pe când în contractul de care ne ocupăm furnizorul de energie electrică își asumă o obligație **de a da**, contractul realizând un transfer al dreptului de proprietate sau de administrare operativă directă asupra energiei (în cazul transmiterii energiei electrice de către consumator subconsumatorului). Tot astfel, spre deosebire de contractul de transport, în care căraușul nu obține niciodată un drept de proprietate sau de administrare operativă directă asupra bunului transportat, în contractele la care ne referim furnizorul de energie electrică devine titular al unui astfel de drept real asupra energiei, chiar în situația în care ea nu este producătoarea acestei energii, pe care o cumpără de la centralele producătoare și o distribuie consumatorilor săi. Aceștia, li se repartizează de către ministerul, serviciul sau agenția în subordinea cărora se află în mod centralizat limita mijloacelor financiare prevăzute în buget pentru achitarea energiei electrice consumate, iar furnizarea are loc numai în limita mijloacelor financiare, prevăzute în devizele de cheltuieli pentru acest scop și în strictă conformitate cu Legea RM nr.96/2007 [118] privind achizițiile publice. În fond contractul de furnizare a energiei electrice încheiat între furnizor și instituțiile/organizațiile bugetare își menține caracterul unui contract centralizat și planificat. Examinarea furnizării energiei electrice ca obiect al prestării de servicii sau ca obiect al vânzării – cumpărării de bunuri nu conduce la ideea că aceasta întrunește condiții din ambele categorii.

Deși, în fond, serviciul de furnizare a energiei electrice comportă anumite trăsături caracteristice contractului de prestare de servicii și contractului de vânzare – cumpărare, întrunește toate elementele unui contract clasic și pretinde la statutul de contract special constituind instituția contractului de furnizare a energiei. În această categorie pot intra furnizarea energiei termice, a energiei electrice și a gazului. Tangențele, afinitățile și deosebirile pe care le prezintă contractul de

furnizare a energiei în general, și contractul de furnizare a energiei electrice în special cu contractele tipice, cum am menționat, contractul de furnizare, contractul de prestare de servicii, contractul de vânzare – cumpărare și contractele atipice, relevă caracterul de contract civil tipic care întrunește toate elementele unui contract pasibil să formeze o instituție juridică independentă.

Activitățile de distribuție și furnizare sunt separate legal, de aceea autoritatea de reglementare trebuie să instituie și un contract privind clauzele obligatorii pentru montarea instalației de racordare. Odată cu deschiderea pieței energiei electrice, opțiunea eligibilă va fi pentru furnizare, însă operatorul de rețea rămâne a fi unic. În acest sens, ANRE, trebuie să intensifice elaborarea unui contract cadru. Deschiderea pieței energiei electrice presupune desemnarea de către ANRE, a unui furnizor de ultimă opțiune pentru a presta serviciul universal într-o zonă geografică determinată. Respectiv, atât furnizorul eligibil, cât și furnizorul de ultimă opțiune va asigura serviciul de furnizare a energiei electrice pentru toți consumatorii săi, pe principii de egalitate de tratament și transparență, fără a face distincții de activitate între consumatorii casnici noi și preexistenți.

Pentru procurarea energiei electrice, consumatorul casnic va avea o singură relație contractuală, după caz, cu furnizorul de energie electrică sau cu consumatorul final în cazul subconsumatorului. Considerăm că schimbarea furnizorului va trebui să se efectueze gratuit, iar consumatorul va adresa operatorului de rețea o cerere de schimbare a furnizorului, în care va indica denumirea furnizorului solicitat. Această procedură simplificată va proteja consumatorul casnic, deoarece depunând cererea la oficiul furnizorului cu care se află în relații contractuale, ar putea risca să fie deconectat, pe motiv că operatorul de rețea va efectua deconectarea fără a cunoaște opțiunea consumatorului casnic.

În consecință, constatăm că normele care reglementează relațiile de vânzare-cumpărare și de prestări servicii nu pot fi aplicate relațiilor de furnizare a energiei electrice, în temeiul faptului că legislația nu indică expres, însă admitem că ar putea fi aplicate doar în spiritul legii acceptat de art. 5 din CC al RM.

2.4. Condițiile și procedura de încheiere a contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici

Modalitatea încheierii contractului de furnizare a energiei electrice necesită a fi cercetată în evoluția sa în raport cu regimul de raționalizare a consumului de energie electrică.

Distingem contractele ce se încheie cu consumatori din sistemul bugetar al căror obiect este planificat și limitat cantitativ, în schimb, obiectul contractelor încheiate cu consumatorii casnici care nu fac parte din acest sistem, comportă caracterul unor contracte al căror obiect cantitativ este reglementat parțial, adică părțile pot negocia cantitatea și condițiile fiabilității acesteia. Astfel

cantitatea energiei electrice furnizate consumatorilor din sistemul bugetar este limitat până la nivelul admis de actele normative care prevăd cheltuielile pentru energia electrică.

Expunându-ne asupra rațiunilor care au determinat diferitele fluctuații în regimul de planificare a consumului, accentuăm că raționalizarea a apărut și continua să existe ca o măsură și îndemn la utilizarea eficientă a energiei electrice.

Contractul de furnizare a energiei electrice n-a încetat să fie un contract exclusiv reglementat obligatoriu, în regimul introdus prin Hotărârea ANRE nr. 393/2010 [60]. Contractul de furnizare a energiei electrice admite dezvoltarea principiului pluralității raporturilor dintre aceleași părți pentru cazurile în care se încheie contracte pe puncte de consum. Aceasta rezultă din dispoziția p.29 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 care prevede că furnizorul încheie cu consumatorul casnic contract de furnizare a energiei electrice pentru fiecare loc de consum luat aparte sau pentru mai multe locuri de consum, în cazul acordului scris al consumatorului casnic, cu condiția indicării specificului fiecărui loc de consum într-o anexă la contract. Deși legiuitorul nu dezvoltă sensul „specificului locului de consum” admitem că se are în vedere scopul consumului, adică „pentru necesități casnice” sau „pentru activități de întreprinzător sau profesionale”. Norma menționată induce în eroare consumatorul casnic, acesta beneficiază de protecția proprietății și nu poate fi obligat să dea informații despre specificul locului de consum, dar este obligat să indice scopul consumului în sensul respectiv. Considerăm necesar în p. 29 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 de înlocuit sintagma „specificul fiecărui loc de consum” cu sintagma „scopului consumului”. În esență, pe furnizor îl interesează necesitatea consumului. Prin urmare, consumatorul casnic este în drept să încheie un singur contract având ca obiect mai multe locuri de consum. Din considerentul că energia electrică nu poate fi depozitată, furnizorul trebuie să ia în considerație fluctuațiile obiective ale nivelului consumului de energie electrică.

Așadar întrebarea pe care ne-o punem este stabilirea momentului încheierii contractului de furnizare a energiei electrice. Determinarea momentului încheierii contractului de furnizare a energiei electrice rămâne incertă atâta timp cât norma specială nu a concretizat expres consecința nerespectării condiției de formă a acestuia. În temeiul studiului realizat suntem de părerea că forma contractului de furnizare a energiei electrice este scrisă, însă sub rezerva aplicării condiției de nulitate relativă în cazul nerespectării acesteia. Într-o altă accepțiune am putea afirma că contractul de furnizare a energiei electrice este un contract real, a cărui valabilitate depinde de racordarea de fapt la rețea. Raționamentul se bazează pe faptul că dacă consumatorul casnic nu va achita plata pentru racordare, contractul nu va produce efecte. Furnizorul, în acest caz, nu are nici o obligație, mai mult ca atât, nu este nici în drept să-l oblige pe consumator să efectueze plata pentru racordare,

identic situației în care racordarea se efectuează de operatorul de rețea în baza contractului de montare a instalației de utilizare încheiat cu consumatorul casnic.

Etapa precontractuală prezintă importanță, în contextul diversificării pieței energetice prin apariția mai multor categorii de furnizori pe baza energiei regenerabile. Voința juridică la etapa precontractuală în domeniul energetic trebuie înțeleasă ca fiind generatoare de drepturi și obligații, atât din partea proprietarului, cât și a operatorului de rețea [11, p.263]. Noul Cod civil al României a înglobat evoluția consimțământului într-un corp de reglementări relativ detaliate și adaptate juridic actual, în legătură cu specificul formării și mai ales al manifestării voinței pentru încheierea vânzării [52, p.50].

Așadar, efectuăm o sinteză a celor mai însemnate aspecte pe care le prezintă **litigiul precontractual** în materia furnizării de energie electrică, aspecte de natură să aducă o nouă viziune acestei etape, care concepe litigiul precontractual ca un litigiu prin care se tinde la încheierea contractului sau la o astfel de configurare a conținutului său.

În această lumină vom cerceta unele aspecte privind: a) litigiile născute din refuzul de a contracta (în legătură cu care se face de **lege ferenda**, propunerea de a se stabili în Codul contrav. al R.M. răspunderea contravențională pentru refuzul neîntemeiat al operatorului de rețea de a contracta cu consumatorul casnic) și b) divergențele apărute la etapa precontractuală.

În etapa precontractuală se stabilește caracterul obiectului material al contractului de furnizare a energiei electrice consumatorului casnic. Pornind de la faptul că determinarea obiectului contractului constituie condiție de valabilitate a acestuia, analizând contractul de furnizare a energiei termice și a contractului de furnizare a energiei electrice, sub aspectul procedurii de comunicare a renunțărilor și suplimentărilor de cantități, atunci obiectul contractului obține formă definitivă doar după stabilirea calității și cantității acestuia, fapt ce impune o apropiere de procedura pe care anumite condiții fundamentale, cum ar fi cele pentru furnizarea aparatajelor și materialelor electrotehnice, o prevăd pentru încheierea contractelor.

Dacă în contractul de furnizare a energiei termice, inițial, nu este posibilă stabilirea cantității energiei termice ce urmează a fi furnizată, iar consumatorul, practic nici nu poate influența acest consum, grație specificului sistemului de rețele, atunci în contractul de furnizare a energiei electrice aspectele în cauză pot fi determinate cu exactitate. Un aspect particular îl prezintă litigiul precontractual în cadrul contractelor de furnizare a energiei termice în care, atât cantitatea de energie, cât și debitul de absorbție al beneficiarului sunt prevăzute numai ca valori maxime, iar cantitățile real furnizate diferă considerabil de cele înscrise în contract - costul se determină a posteriori în raport de cantitățile efectiv furnizate.

Stabilind o anumită optică, putem considera că comunicarea renunțurilor și suplimentărilor de natură a determina cu precizie obiectul furnizării reprezintă, în esență, încheierea unui nou contract, concluzie ce indică posibilitatea folosirii acțiunii precontractuale de fiecare dată când renunțurile și suplimentările nu sunt comunicate în termen. Acest sistem prezintă certe avantaje de ordin practic, întrucât stabilirea cantităților de gigacalorii ce urmează a fi furnizate lunar nu trebuie să se facă unilateral, ci prin acordul de voință al părților.

Un alt aspect îl constituie formularea și dezvoltarea principiului pluralității raporturilor dintre aceleași părți în cadrul furnizării energiei electrice. Contractul de furnizare a energiei electrice se încheie, de regulă, potrivit p. 29 Hotărârea ANRE nr. 393/2010, pentru fiecare loc de consum luat aparte sau pentru mai multe locuri de consum, în cazul acordului scris al consumatorului casnic. Respectiv, se poate încheia un singur contract pentru mai multe locuri de consum, cu condiția indicării specificului fiecărui loc de consum într-o anexă la contract. Normele Hotărârii ANRE nr.42/2002 [61, abrogată] nu prevedeau posibilitatea dată și pentru consumatorul casnic, ci doar pentru celelalte categorii de consumatori, fapt ce determina ca consumatorul casnic să încheie în mod obligatoriu câte un contract pentru fiecare loc de consum. La încheierea contractului se stabilesc clauzele referitoare la fiabilitatea și continuitatea energiei electrice care sunt esențiale. Astfel, clauzele menite să asigure continuitatea livrărilor, esențiale pentru evitarea unor daune de mare amploare nu impun enumerarea cazurilor de forță majoră în contract, căci o astfel de enumerare nu poate fi niciodată completă și, pe de altă parte, creează în practică dificultăți când se pune problema calificării drept cazuri de forță majoră, a unor împrejurări care n-au fost prevăzute expres.

Încheierea contractului depinde de rezultatele negocierii. O categorie de **clauze**, care trebuiesc **negociate**, se referă la răspunderea părților. Sub acest aspect părțile sunt limitate în stabilirea anvergurii răspunderii, deoarece aceasta e prevăzută limitativ de actele normative speciale. Răspunderea contractuală a furnizorului pentru întreruperile furnizării energiei electrice este limitată și condiționată de existența culpei acestuia, subiect pe care îl vom cerceta în paragraful 3.5. al prezentei lucrări. Respectiv, considerăm justificată introducerea în contract a clauzei potrivit căreia, în cazul unor întreruperi din motive de **forță majoră sau caz fortuit**, furnizorul să fie obligat de a întreprinde toate măsurile necesare pentru restabilirea furnizării fiabile. Considerăm că părțile, însă, nu au interdicția de a stabili în contract și alte situații în care pot stipula întreruperea furnizării cu sau fără notificare prealabilă.

O particularitate distinctă a contractului de furnizare a energiei electrice constă în necesitatea efectuării condițiilor tehnice specifice care sunt obligatorii pentru încheierea contractului. Condiția de bază o formează necesitatea existenței rețelei electrice pentru realizarea conectării reale,

efectuării legăturii dintre rețeaua electrică a operatorului și instalația de utilizare a consumatorului final.

Conform p. 22 din Hotărârea ANRE nr. 393/2010, orice persoană fizică sau juridică, a cărei instalație de utilizare este racordată la rețeaua electrică sau care a depus cerere de racordare la rețeaua electrică și a îndeplinit condițiile și lucrările prevăzute în avizul de racordare, are dreptul să solicite furnizorului încheierea contractului de furnizare a energiei electrice.

Astfel, conform p.4 din Hotărârea ANRE nr. 393/2010 „loc de consum” este definit ca fiind „amplasament al instalației de utilizare a consumatorului final, inclusiv al instalațiilor electrice ale subconsumatorilor săi, unde se consumă energia electrică furnizată prin unul sau prin mai multe puncte de delimitare”. Din definiție se conturează clar că prin loc de consum se are în vedere nu locul static de recepție, ci amplasamentul instalațiilor, deci unitatea de consum. Înseși scopul contractării energiei electrice este de a furniza energie electrică pentru necesități casnice, cultivarea plantelor, satisfacerea necesităților, fabricarea producției etc. Deci, energia electrică este contractată nu doar pentru conexiunea instalațiilor furnizorului cu a consumatorului, dar pentru ca energia electrică să alimenteze unitatea de consum. De fapt, criteriul care a stat la baza clasificării categoriilor de consumatori a fost scopul consumului de energie electrică care se materializează prin unitatea de consum și nu prin locul de consum, care ne conduce la depistarea în spațiu a locului de amplasare. Pe furnizor îl interesează nu doar locul de consum în sensul definit, dar mai ales, scopul utilizării energiei electrice.

După cum am menționat, prevederile legale condiționează încheierea contractului de furnizare a energiei electrice de îndeplinirea condițiilor tehnice. Inexistența condițiilor tehnice conduce la inutilitatea încheierii contractului, deoarece executarea acestuia este imposibilă. Mai mult ca atât, dacă se încheie contractul anterior executării condițiilor tehnice, acestea vor trebui executate neapărat, ulterior, pentru conectarea instalației de utilizare a consumatorului la rețeaua operatorului. În acest caz termenul realizării și posibilitățile părților vor crea dificultăți formale, legate de efectuarea lucrărilor, care nu întotdeauna pot fi realizate în termene stabilite. Conchidem că **forma** contractului de furnizare a energiei electrice este obligatoriu scrisă.

Doctrina specifică faptul că hotărârea judecătorească prin care se înlocuiește consimțământul promitentului poate fi pronunțată dacă toate celelalte condiții de validitate a vânzării sunt îndeplinite. [52, p.54]. Prin urmare, în cazul în care la împlinirea termenului, una din părți refuză încheierea contractului promis, cealaltă parte poate cere executarea silită a obligației fie prin echivalent, fie prin rezoluțiunea contractului cu daune – interese, prin pronunțarea unei hotărâri judecătorești care să substituie consimțământul promitentului recalcitrant [52, p.61]. Situația enunțată nu poate fi valabilă pentru promisiunea unilaterală de cumpărare formulate prin cererea

solicitantului adresată furnizorului, deoarece specificul raportului juridic de furnizare a energiei electrice nu-l poate obliga pe solicitant la încheierea contractului. În cazul relațiilor de furnizare a energiei electrice consumatorului casnic, hotărârea judecătorească poate înlocui consimțământul furnizorului la încheierea contractului, dar nu poate ține locul propriu-zis al contractului de furnizare a energiei electrice consumatorului casnic.

În context, e necesar a face incursiune în normele speciale privind reglementarea furnizării și utilizării energiei electrice, în scopul evidențierii evoluției conceptuale de interpretare a nerespectării formei scrise. Astfel p 2.1. din Hotărârea Guvernului RM nr.258/1996 [73, (abrogată)] stipula că consumul de energie electrică fără contract încheiat în prealabil este considerat consum fraudulos și constituie o contravenție sau infracțiune, după caz. Dacă dispoziția menționată nu specifică expres forma contractului, atunci p.22 din Hotărârea expusă prevedea că contractul-cadru se întocmește de furnizor, situație care ne conduce la ideea formei scrise a contractului de furnizare a energiei electrice.

Același concept privind consecințele utilizării energiei electrice fără un contract încheiat în formă scrisă de către furnizor și consumator se menținea și în Hotărârea ANRE nr. 42/2001 [61, abrogată] care la p.4.2. menționa că consumul de energie electrică fără contract încheiat între furnizor și consumator este considerat consum fraudulos, constituie infracțiune și se sancționează conform normelor. Calificarea drept consum fraudulos a utilizării energiei electrice fără contract are originea în normele din perioada economiei planificate, când contractarea energiei electrice era atestată prin „*carnetul de evidență a consumului de energie electrică*” care era asimilată condiției de formă scrisă a contractului.

În rezultatul consecutivității istorice a normelor de reglementare a furnizării energiei electrice constatăm că nerespectarea formei scrise a contractului de furnizare a energiei electrice conducea la calificarea consumului, drept consum fraudulos. Într-adevăr, calificarea drept consum fraudulos a utilizării energiei electrice fără contract era o consecință care admitea survenirea răspunderii, dar nu implica o anulare a contractului, deoarece contract nici n-a existat, deci nu exista obiectul anulării.

În cazul dat, suntem în fața situației în care trebuie să acceptăm că forma contractului de furnizare a energiei electrice este forma scrisă obligatorie, nerespectarea căreia duce la inexistența contractului, deci, nici nu pot fi invocate relațiile contractuale. Pe de altă parte, constatarea consumului fraudulos constituia temei de deconectare de la rețea, rezultă că se întrerupeau niște relații care nici n-au generat raport juridic contractual. De asemenea menționăm că nici unul din actele normative speciale nu prevedea expres nulitatea contractului drept consecință a nerespectării formei contractului. În context, constatăm că, deși normele speciale indicau forma scrisă a contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici, nu specificau expres că

nerespectarea acestei condiții atrage nulitatea absolută a contractului. Ipoteza se confirmă prin faptul că însuși conectarea locului de consum la rețeaua electrică genera consecințe juridice prin acceptul tacit al utilizatorului de energie electrică care în rezultat achita consumul de energie electrică ceea ce valorifica acceptarea și executarea condițiilor contractuale.

Considerăm că raportul juridic, în acest caz, nu putea fi afectat de nulitatea absolută, ci doar de nulitate relativă, deoarece din punct de vedere juridic, relația nu cădea sub incidența dispozițiilor art.48 din CC al RM (în redacția din 26.12.1964). Astfel, putem afirma că forma contractului de furnizare a energiei electrice era considerată verbală, dar neapărat materializată prin conectarea reală, în temeiul faptului că normele speciale nu prevedeau expres consecința nerespectării formei contractului. În acest caz observăm o conturare caracterului real al contractului. În sensul evoluției prevederilor legale care reglementează forma contractului de furnizare a energiei electrice observăm tendința de a acorda contractului forma scrisă (simplu) ca o condiție de valabilitate, însă toate actele speciale omit stipularea expresă privind consecințele nerespectării formei.

În consecință considerăm că contractul de furnizare a energiei electrice putea fi afectat doar de nulitatea relativă pe motiv că norma specială nu prevedea expres temeiurile nulității absolute. Concluzia se întemeiază inclusiv pe dispoziții din actele legale în vigoare, în sens evolutiv, potrivit cărora furnizarea energiei electrice este efectuată numai în baza contractului de furnizare a energiei electrice încheiat între consumator și furnizor.

Dorința legiuitorului de a supune contractul de furnizare a energiei electrice sub forma scrisă se desprinde din prevederile legale care prevedeau că furnizorul încheie contracte cu consumatorul numai în baza contractului-cadru de furnizare a energiei electrice. Astfel, pe de o parte, constatăm existența unor norme legale care nu condiționau *ad validitatem* forma contractului de furnizare a energiei electrice, pe de altă parte, normele indicate, confirmau forma scrisă obligatorie a contractului de furnizare a energiei electrice. Criteriu distinctiv privind impunerea condiției de formă a contractului de furnizare a energiei electrice îl constituie, totuși, condițiile și temeiurile de declarare a nulității contractului. De exemplu, în rezultatul reorganizării persoanei juridice prin transformare și schimbării denumirii acesteia, nu există suport logic în atragerea nulității absolute a contractului de furnizare a energiei electrice, sau în cazul neexecutării de către consumatorul casnic care a înstrăinat imobilul a obligației de reziliere. Hotărârea ANRE nr. 393/2010 prevede că furnizorul va încheia contractul de furnizare a energiei electrice cu un solicitant, potențial consumator final, în ziua indicată în cerere și care corespunde zilei de punere sub tensiune a instalației de utilizare de către operatorul de rețea.

De regulă, procedura încheierii contractelor în formă verbală pare a fi mai simplă, în timp ce procedura încheierii în formă scrisă este condiționată de mai multe etape, cum ar fi: oferta, acceptul,

mecanismul de întocmire a contractului, condițiile de negociere, racordarea la rețeaua electrică, conectarea propriu-zisă, fapt care constituie momentul real de transmitere a bunului. Anume această transmitere reală uneori face dificilă delimitarea contractelor în reale și consensuale. Așadar, conform prevederilor expuse contractul de furnizare a energiei electrice rămâne a fi un contract consensual, deoarece, potrivit p. 69 din Regulament, racordarea și punerea sub tensiune a instalațiilor electrice ale solicitantului se efectuează de către operatorul de rețea în termen de 4 zile calendaristice după prezentarea de către acesta a actului de admitere în exploatare a instalațiilor electrice, eliberat de Inspectoratul Energetic de Stat și după achitarea plății pentru racordare. Așadar legiuitorul stabilește 2 condiții pentru racordarea la rețea: a) prezentarea actului de admitere în exploatare a instalațiilor electrice și b) achitarea plății pentru racordare. Grație poziției de exclusivitate pe care o ocupă furnizorul de energie electrică, contractele încheiate de aceștia mereu intrau în categoria unor contracte reglementate obligatoriu. E important să specificăm că legiuitorul prin dispoziția p. 42 din Hotărârea ANRE nr. 393/2010 care prevede că „în cazul **schimbării destinației spațiului locativ**, proprietarul, posesorul imobilului este obligat să solicite furnizorului închirierea unui nou contract de furnizare a energiei electrice”, a intenționat, considerăm, să distingă scopul utilizării energiei electrice. Respectiv, considerăm, că prin expresia “schimbarea destinației spațiului locativ” se are în vedere utilizarea energiei electrice pentru necesități legate de activitatea de întreprinzător, or, care ar fi sensul de a-l obliga să încheie un nou contract, doar, dacă a schimbat destinația spațiului locativ. Considerăm această dispoziție abuzivă, deoarece schimbarea destinației spațiului locativ nu implică, neapărat utilizarea energiei electrice. Raționamentul normei indicate este condiționarea încheierii unui nou contract pentru cazul în care proprietarul sau posesorul intenționează să utilizeze energie electrică în alte scopuri decât cele casnice. Ulterior schimbării destinației spațiului locativ, consumatorul este în drept să rezilieze contractul și să nu încheie un alt contract, pentru că nu are necesitate de energie electrică. Considerăm că schimbarea destinației spațiului locativ nu trebuie să atragă obligativitatea consumatorului de a încheia un nou contract, contractarea fiind un drept al acestuia. În consecință, propunem completarea primului enunț din p.42 cu următorul conținut „dacă acesta intenționează să utilizeze energie electrică în alte scopuri, decât necesitățile casnice”. Raționamentul e dictat de faptul că chintesența utilizării energiei electrice este axată pe scopul utilizării, adică, pentru necesități casnice sau legate de activitatea de întreprinzător. Segmentul destinației spațiului are o importanță minoră, deoarece acesta nu constituie criteriul distinctiv al scopului. Intenționat am exclus cuvântul “profesională”, care se conține în noțiunea de „consumator” dată de Legea RM nr.105/2003, pe motiv că aceasta are un sens mai larg. Astfel, orice persoană în spațiul locativ utilizează energia electrică inclusiv în legătură cu activitatea profesională (de exemplu: profesorii verifică lucrări la domiciliu, un administrator utilizează calculatorul pentru

pregătirea unei informații, a unui raport, o persoană juridică poate avea sediul legal într-un spațiu locativ etc.).

Prin “proprietarul, posesorul imobilului”, considerăm, se are în vedere consumatorul casnic, parte a contractului de furnizare a energiei electrice pentru locul de consum în cauză. Rațiunea rezultă din considerentul că nu orice persoană care schimbă destinația spațiului locativ trebuie să fie obligat să solicite furnizorului încheierea unui nou contract de furnizare a energiei electrice, dacă nu necesită acest lucru. Încheierea unui nou contract are la bază libertatea contractuală, de aceea accentul trebuie pus pe faptul necesității de consum în alte scopuri decât cele casnice, dar nu pe „schimbarea destinației spațiului”. Proprietarul decide dacă are nevoie de energie electrică în locul respectiv sau nu. Observăm că unele norme din Hotărârea ANRE nr. 393/2010 prevăd o implicare prezumtiv forțată anterior programată de ordonare indirectă a intenției proprietarului din partea furnizorului.

Momentul încheierii contractului de furnizare a energiei electrice este condiționat de îndeplinirea a două acțiuni: 1) racordarea instalației electrice a potențialului consumator casnic la rețeaua electrică a operatorului de rețea și 2) punerea sub tensiune a instalației. Acțiunile pot fi consecutive și concomitente. A treia etapă ar fi încheierea contractului propriu-zis. Toate acțiunile menționate se pot produce concomitent, în cazul în care încheierea contractului ar avea loc la locul de consum.

Doctrina menționează că promisiunea sinalagmatică de vânzare este contractual prin care părțile se obligă reciproc să vândă, respectiv să cumpere un lucru pentru un preț determinabil. La o primă abordare, instituția juridică apromisiunii sinalagmatice de vânzare pare contradictorie: părțile sunt în mod obiectiv împiedicate să încheie imediat și prin urmare, pentru a da efect juridic voinței lor, ele consumt să încheie o promisiune sinalagmatică de vânzare [52, p.61]. Prin urmare, depunerea cererii de către solicitant și înaintarea condițiilor tehnice de către furnizor constituie raport juridic generat de promisiunea sinalagmatică de vânzare.

Ipoteza este confirmată de condiționarea prezenței solicitantului în momentul racordării și punerii sub tensiune a echipamentului. Etapele menționate, care precedă, de regulă, încheierea contractului de furnizare a energiei electrice nu există în cazul în care solicitantul are deja racordată instalația de utilizare (dobânditorul unui imobil la care locul de consum n-a fost deconectat). În acest caz, solicitantul, potențial consumator casnic nu intră în relații directe cu operatorul de rețea, ci doar cu furnizorul, deși, în context menționăm că potrivit normelor, operatorul de rețea este obligat să efectueze controlul echipamentului de măsurare și al sigiliilor aplicate acestuia în cazul solicitării de a încheia contract de furnizare a energiei electrice pentru locul de consum care n-a fost deconectat de la rețeaua electrică. Considerăm că momentul racordării, punerii sub tensiune a instalațiilor electrice ale solicitantului și încheierea contractului de furnizare a energiei electrice nu se produc

obligatoriu concomitent. Racordarea și punerea sub tensiune a instalațiilor electrice ale solicitantului, potențial consumator casnic, se efectuează de către operatorul de rețea, în prezența solicitantului, în termen de cel mult **4 zile** calendaristice, după prezentarea de către acesta a **actului de admitere în exploatare a instalațiilor electrice**, eliberat de Inspectoratul Energetic de Stat și după achitarea plății pentru racordare, după caz. În cazul în care la rețeaua electrică este racordată instalația electrică a potențialului consumator final, contractul de furnizare a energiei electrice se încheie în termen de cel mult **7 zile** calendaristice de la data depunerii cererii. În situația dată, teoretic suntem în prezența consumului fără contract, iar consecințele se conțin în p.36 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 care prevede că furnizorul este în drept să ceară persoanei achitarea plății pentru consumul de energie electrică din momentul dobândirii de către persoana în cauză a dreptului de proprietate asupra imobilului respectiv.

Considerăm că un Ghid-anexă la Contract e necesar să conțină răspunsuri la eventualele întrebări care pot apărea până la contractarea, pe parcursul beneficierii de acest produs și ulterior, după încetarea calității de beneficiar. Astfel acesta urmează să conțină răspuns la întrebările legate de eventuale probleme referitoare la consumul sau utilizarea energiei electrice, de modalitatea încheierii contractului de furnizare a energiei electrice în funcție de categoria imobilului (locuință, spațiu comercial etc.) tipul acestuia (conectat, deconectat, conectare inițială). Divergențe apar și în cazul trecerii în alt spațiu locativ în baza contractului de locațiune, contractului de schimb, contractului de vânzare-cumpărare, contractului de donație etc. Ghidul trebuie să includă și pașii pe care urmează să-i întreprindă consumatorul în cazul în care se defectează echipamentul de măsurare, dacă există pericolul pentru siguranța persoanei, dacă a avut loc deteriorarea unor receptoare electrice din culpa furnizorului de energie electrică etc.

În doctrină se menționează că cumpărătorul lucrului închiriat este obligat să respecte locațiunea făcută înainte de vânzare, dacă desființarea ei din cauza vânzării nu s-a prevăzut în contractual de locațiune [18 p.155]. Potrivit ipotezei, în cazul contractului de furnizare a energiei electrice consumatorului casnic în baza contractului de locațiune va opera desființarea primului drept consecință a încheierii de către locator a contractului de înstrăinare a imobilului.

Propunem ca **Ghidul-anexă** la contract, pentru eliminarea riscului electrocutării și al incendiilor cauzate instalației electrice, să conțină următoarele: „nu desigilați contorul și firida; nu atingeți conductoarele electrice chiar dacă sunt căzute la pământ; folosiți numai siguranțe calibrate corespunzător tipului de circuit dorit a se proteja; nu atingeri niciodată conductori electrici dezizolați; instalați numai prize cu contact de protecție (pământare) în locurile umede sau cu pardoseala din material conductor; nu folosiți aparatele electrocasnice cu mâinile umede sau cu picioarele în apă; nu folosiți aparate electrice improvizate; la procurarea receptoarelor electrice cereți

buletine de verificare a rezistenței izolației”. De asemenea, contractul trebuie să conțină avertismentul cu privire la temeiurile atragerii la răspundere contravențională sau penală în domeniul energiei electrice.

În raza de activitate a Î.C.S. „RED Union Fenosa” S.A. la sfârșitul anului 2012 erau încheiate contracte de furnizare a energiei electrice cu 81,5 % din numărul consumatorilor casnici, iar la finele anului 2013 numărul de contracte încheiate constituia 87,1 % [142]. Constatăm că 12,9 % dintre consumatorii casnici din raza teritorială deservită de Î.C.S. „RED Union Fenosa” S.A. consumă energie electrică fără a deține un contract în formă scrisă.

Există situații, în care din punct de vedere tehnic nu este posibilă racordarea directă a locului de consum la rețeaua electrică a furnizorului, sau nu este rațional, pe motivul cheltuielilor nejustificate pentru crearea condițiilor tehnice. În aceste cazuri persoana este în drept să solicite racordarea instalației electrice, care-i aparține, la instalația electrică a unui consumator, dacă rațional se justifică. Asemenea posibilitate se admite, însă, cu anumite condiții. Potrivit p.9 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, consumatorul final (casnic sau noncasnic) este în drept să transmită energia electrică unui **subconsumator** numai cu acordul prealabil în scris, al furnizorului și în baza unui contract încheiat cu subconsumatorul, cu respectarea prevederilor Regulamentului.

Așadar, constatăm că consumatorul final trebuie să întrunească 2 condiții pentru a fi în drept să transmită energie electrică unui subconsumator: a) să obțină acordul prealabil în scris al furnizorului și, b) să dispună de un contract încheiat cu acesta. Nu se indică concret consecutivitatea realizării în timp a acestor condiții. Rezultă, că consumatorul final trebuie să fie inițiatorul avizului, subconsumatorul având un rol pasiv, dependent de voința consumatorului final. Dacă potrivit p. 25 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 „furnizorul este obligat să încheie contract de furnizare a energiei electrice, fără discriminare, cu orice solicitant”, atunci din p.9 al Hotărârii ANRE nr.393/2010 desprindem că „consumatorul final **este în drept**” și nu e obligat să încheie contract de transmitere a energiei electrice. Rezultă că p.9 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 conține dispoziții contradictorii, deoarece în același punct prevede că, consumatorul încheie contract cu subconsumatorul cu respectarea prevederilor acesteia, adică prevederile Hotărârii ANRE nr.393/2010 se aplică și relațiilor dintre consumator și subconsumator. Din cele menționate constatăm că consumatorul final nu este obligat să încheie contract cu subconsumatorul, deci normele Hotărârii ANRE nr.393/2010 discriminează subconsumatorul în acest segment. Astfel, prevederile menționate contravin principiului nediscriminării solicitantului, deoarece consumatorul nu este obligat să încheie contract, respectiv nu-i va putea fi incriminată discriminarea cauzată de refuzul de a solicita acordul furnizorului și respectiv încheierea contractului de transmitere a energiei electrice. Conform p. 13 din Regulament, furnizorul este obligat, în termen de 5 zile lucrătoare de

la adresarea consumatorului final, să dea acordul în scris cu privire la livrarea energiei electrice de către consumatorul final subconsumatorului. Concomitent pentru obținerea acordului, legiuitorul prevede anumite condiții și anume: consumatorul final și/sau subconsumatorul să nu aibă datorii față de furnizor pentru energia consumată. Situația triunghiulară dintre furnizor, consumatorul final și subconsumator constituie un cerc fără stabilirea direcției unui vector inițial, astfel se creează interdependență inutilă între subiecți, deoarece nu sunt stabilite clar consecutivitatea relațiilor dintre ei. Considerăm că e necesar realizarea redirectionării acțiunii de inițiativă, astfel încât solicitantul, eventualul subconsumator, să fie în drept de a se adresa direct furnizorului pentru a solicita acordul concomitent cu consumatorul final ca, ulterior, consumatorul final să fie obligat să încheie contract de transmitere a energiei electrice, dacă dispune de condiții tehnice necesare. Amintim că subiectul competent de constatarea condițiilor tehnice este operatorul rețelei de distribuție care se află în relații contractuale cu furnizorul.

În caz contrar, conectarea la rețeaua electrică este guvernată, exclusiv, de voința consumatorului final. Schimbarea accentelor privind inițiativa solicitantului ar proteja persoanele care, din anumite motive sunt în situații ce necesită obținerea energiei electrice doar prin intermediul unui consumator final. Rațiunea era dictată de prevederile alin. 2, p.3.8 din Hotărârea ANRE nr.1194/2005 [70 abrogat], preluate în p.11 din Hotărârea ANRE nr.314/2008 [67 abrogată] și menținute în p.10 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 care stipulează că „raporturile juridice dintre consumatorul final și subconsumator încetează odată cu rezilierea sau expirarea contractului de furnizare a energiei electrice încheiat între furnizor și consumatorul final, precum și în cazul încălcării obligațiilor de către subconsumator”. Din p. 9 al Hotărârii ANRE nr.393/2010 nu este clară consecutivitatea acțiunilor, deci, acordul prealabil al furnizorului e necesar, anterior transmiterii energiei electrice sau, și, anterior încheierii contractului cu subconsumatorul. Interpretând prevederile p.9 din Regulament rezultă expres că trebuie îndeplinite condițiile expuse, însă cum ar putea consumatorul final să încheie contract, dacă nu dispune de acordul furnizorului, și cum ar putea obține acordul furnizorului, fără contract încheiat cu subconsumatorul final, sau, acordul va produce efecte juridice ulterior încheierii contractului între consumatorul final și subconsumator. E de menționat faptul că obținerea acordului implică anumite cheltuieli, stingerea cărora poate fi respinsă de către subconsumator, sau, acesta poate renunța la încheierea contractului de livrare a energiei electrice. Mai mult ca atât, în p. 9 nu se concretizează ce categorie de contract trebuie să existe între consumatorul final și subconsumator anterior transmiterii energiei electrice: contract de locațiune, comodat sau contract de transmitere (livrare) a energiei electrice. De asemenea, nu se indică expres forma contractului, rezultă că ar putea fi și un contract încheiat verbal, dar, deoarece în p.9 se indică precum că contractul se încheie cu respectarea strictă a prevederilor Hotărârea ANRE nr.393/2010,

conchidem că e necesară forma scrisă. În temeiul rațiunilor expuse, considerăm incorecte prevederile legale referitoare la condițiile analizate mai sus. Ipoteza e condiționată de faptul că solicitantul, eventual subconsumator, indirect trebuie să obțină acordul furnizorului prin intermediul unui consumator final, ceea ce constituie dificultăți atât în timp, cât și în funcție de voința consumatorului final. Clarificarea situației, referitor la consecutivitatea acțiunilor, aparent, se efectuează prin prevederile alin.2 p.11 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 care indică că „furnizorul nu are dreptul să se implice în raporturile dintre consumatorul final și subconsumatorii acestuia după prezentarea acordului și încheierea contractului între ei. În scopul echității statutelor solicitantului subconsumator și a consumatorului final, și pentru evitarea discriminării solicitanților, este necesar introducerea anumitor modificări în Hotărârea ANRE nr.393/2010.

Conform p.13 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 „furnizorul este obligat, în termen de 5 zile lucrătoare de la adresarea consumatorului, să dea acordul în scris cu privire la livrarea energiei electrice de către consumatorul final subconsumatorului, în cazul în care consumatorul final și/sau subconsumatorul nu au datorii față de furnizor pentru energia electrică consumată”. Considerăm că condițiile indicate **contravin principiilor dreptului civil** și anume: obligației de a contracta (art.669 din CC al RM), libertății contractului (art. 667 din CC al RM) și răspunderii pentru neexecutarea obligațiilor (art.602 din CC al RM). Potrivit alin. (1) art. 669 din CC al RM, dacă una din părțile contractante deține o poziție dominantă pe piață, atunci ea este obligată să contracteze în acest domeniu. Mai mult ca atât, ea nici nu este în drept să impună condiții contractuale disproporționate fără motive temeinice. Respectiv, în cazul în care un solicitant subconsumator vrea să contracteze în domeniul energiei electrice pentru necesitate existențială, consumatorul final trebuie să fie obligat să contracteze, deoarece, în caz contrar solicitantul, potențial subconsumator, este în imposibilitate de a-și satisface în alt mod necesitățile vitale. Deci, consumatorul final în situația analizată este în rol de poziție dominantă în sectorul, porțiunea respectivă și trebuie egalat cu statutul furnizorului sub aspectul obligației de a contracta. În context menționăm Hotărârea Judecătorei Râșcani, mun. Chișinău din 23.01.2014 prin care instanța de judecată a considerat neîntemeiată acțiunea prin care un grup de proprietari care dețin imobile pe teritoriul unei întovărășiri pomicole au solicitat încheierea contractului de furnizare a energiei electrice direct cu furnizorul [47]. Mai mult ca atât, prevederile p.13 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, evident protejează unilateral drepturile furnizorului și îi acordă putere discreționară, deoarece existența datoriei pentru energia electrică consumată nu trebuie să constituie impediment pentru contractare. Existența datoriei, în sine, dă dreptul creditorului de a acționa în judecată debitorul, cu toate consecințele drepturilor procesuale. Îngrădirea accesului la energie electrică pe motivul existenței datoriei, fără a concretiza sau a îngusta acțiunea acestei norme este evident încălcarea drepturilor fundamentale, cum ar fi dreptul la asistență

și protecție socială prevăzut în art.47 din Constituția RM care prevede că statul este obligat să ia măsuri pentru ca orice om să aibă un nivel de trai decent. Prin urmare, furnizorul este în drept să urmărească pentru datorii, atât consumatorul final, cât și subconsumatorul. În caz de rea-voință și eschivarea de la îndeplinirea obligațiilor contractuale, furnizorul poate acționa în judecată subconsumatorul prin acțiune oblică, iar consumatorul final are două opțiuni pentru perceperea datoriilor din partea subconsumatorului: a) acțiune rezultată din neexecutarea de către subconsumator a clauzelor contractului de transmitere a energiei electrice și b) acțiune în ordine de regres.

De asemenea prevederile p.13 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 contravin dispozițiilor alin. (1) art. 667 din CC al RM care indică că „părțile contractante pot încheia în mod liber, în limitele normelor imperative de drept, contracte și pot stabili conținutul lor”. Așadar, dacă legiuitorul a stabilit acest principiu în Codul civil, atunci norma, referitoare la condiționarea față de terț a încheierii contractului de transmitere a energiei electrice de către consumatorul final subconsumatorului, impunându-le lipsa datoriilor față de furnizor este vădit contrară principiilor civile. Menționăm faptul că alin. (1) art. 667 din CC al RM stipulează că „dacă, în scopul protecției intereselor prioritare ale societății sau ale unui individ, efectele unui contract depind de încuviințarea autorităților statului, limitările și condiționările trebuie reglementate prin lege”. Prevederea menționată, însă nu se referă la situația supusă analizei, deoarece efectele contractului de transmitere a energiei electrice nu depind de încuviințarea autorităților statului. În temeiul celor expuse, considerăm că p.9 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 **trebuie să aibă următorul conținut** „consumatorul final este obligat să încheie cu subconsumatorul contract **de transmitere a energiei electrice** cu acordul prealabil al furnizorului, în condițiile în care subconsumatorul nu are posibilitate în alt mod rațional să beneficieze de energie electrică. Operatorul de rețea și furnizorul sunt obligați să verifice posibilitățile tehnice ale potențialului subconsumator”.

O altă condiție care analogic nu se încadrează în principiile expuse o constituie faptul că furnizorul va da acordul consumatorului final de a transmite energie electrică unui subconsumator, doar dacă consumatorul nu are datorii pentru energia electrică consumată. Considerăm condiția drept nejustificată și care contravine, atât normelor legale, cât și principiilor generale de drept. Existența datoriilor consumatorului, în nici un caz, nu trebuie să constituie impediment la contractarea energiei electrice cu un subconsumator din următoarele motive: consumatorul final va purta răspundere în mod individual, direct pentru obligațiile și datoriile rezultate din contractarea energiei electrice; atâta timp cât nu există o hotărâre de judecată, datoriile pot fi considerate prezumate și nu pot fi luate drept temei de refuz; solicitantul subconsumator nu trebuie să depindă și nici să poarte răspundere pentru datoriile consumatorului final. Legiuitorul nu specifică ce fel de datorii, pentru care loc de

consum (locul de consum solicitat de subconsumator, sau în general, pentru toate locurile de consum). De asemenea, rămîne incertă situația în care consumatorul final are contracte individuale pentru fiecare loc de consum. Pentru evitarea condiției voinței exclusive a consumatorului final la contractarea energiei electrice, **propunem** modificarea p. 13 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 în sensul că „solicitantul subconsumator să fie în drept să solicite direct acordul furnizorului”. Rațiunea e bazată pe dispozițiile art. 202 din CC al RM care indică că dacă efectul unui act juridic, care trebuie îndeplinit față de altcineva depinde de acordul unui terț, acordul sau dezacordul poate fi exprimat atât față de o parte, cât și de cealaltă. De regulă, legea prevede cazurile în care un act juridic produce efecte juridice numai dacă există acordul unui terț. Acordul poate fi prealabil – *autorizare, încuviințare* sau ulterior – *confirmare, aprobare*. În unele norme noțiunile evocate sunt exprimate prin alte sintagme: *consimțământ* (art.34 din CC al RM), *permisiune* (art. 42 din CC al RM), *acceptare* (art. 568 din CC al RM). Pentru încheierea anumitor categorii de acte juridice, care ating nemijlocit interesele unui terț, legea prevede obligativitatea acordului terțului. Printre asemenea acte se numără: actul de dispoziție al celui neîndreptățit (art. 205 din CC al RM), reprezentarea fără împuterniciri (art. 249 din CC al RM), actele de dispoziție asupra bunurilor imobile proprietate comună în devălmășie (art. 369 alin. 2 din CC al RM), preluarea datoriei de la debitor (art. 568 din CC al RM) etc. [27, p.413-414].

Pentru alte categorii de acte juridice acordul terțului este necesar în vederea exercitării controlului asupra conținutului acestor acte juridice.

Este necesar de a face diferențiere între încuviințarea (acordul) în sensul dreptului civil și autorizațiile administrative date de organele publice abilitate. Condițiile și efectele acestor autorizații sunt reglementate de dreptul public. Apare necesitatea calificării acordului prealabil al furnizorului dat consumatorului final pentru contractare cu un subconsumator. Acesta, ar întruni condițiile unui act juridic civil unilateral, sau ale unui act administrativ, ori ale unei autorizații administrative în temeiul faptului că furnizorul este asimilat autorității publice în sensul Legii RM nr.793/2000.

În context, menționăm că din prevederile legale nu rezultă posibilitatea de revocare a acordului de către furnizor, respectiv putem afirma că acordul, indiferent de situație, este irevocabil. Deși legiuitorul stabilește un termen în care furnizorul este obligat să elibereze acordul, nu sunt prevăzute consecințele nerespectării acestui termen și nici a temeiului refuzului. Rezultă că sunt aplicabile dispozițiile art. 203 din CC al RM. În conformitate cu p.32 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 termenul de **încheiere a contractului** de furnizare a energiei electrice cu un consumator final, care are **instalația de utilizare racordată** la rețeaua electrică, este de **cel mult 7 zile calendaristice de la data depunerii cererii**, iar pentru solicitantul/potențial consumator casnic, care a **depus cerere de racordare la rețeaua electrică**, termenul pentru încheierea contractului de furnizare a energiei

electrice este de **cel mult 4 zile calendaristice** după prezentarea de către acesta a actului de admitere în exploatare a instalațiilor electrice, eliberat de către Inspectoratul Energetic de Stat și după achitarea plății pentru racordare.

Considerăm că rațiunea legiuitorului la stabilirea termenelor de 7 zile calendaristice și 4 zile calendaristice se justifică prin protejarea drepturilor și intereselor, în acest caz, atât ale operatorului de rețea și ale furnizorului, cât și ale consumatorului. Așadar, legiuitorul a considerat să stabilească un termen rezonabil pentru furnizor, acordându-i un termen mai lung de a încheia contract de furnizare a energiei electrice cu consumatorii a căror instalație de utilizare este racordată la rețeaua electrică, deoarece acești consumatori utilizează deja energie electrică, astfel, în termenul respectiv furnizorul nu va fi în imposibilitatea de a realiza dreptul consumatorului de a contracta. În termenul respectiv furnizorul va avea posibilitatea să distribuie forțele sale de muncă.

Cea de-a doua categorie de solicitanți/potențiali consumatori casnici, care au **depus cerere de racordare la rețeaua electrică**, nu dispun de posibilitatea de utilizare a energiei electrice, de aceea termenul pentru încheierea contractului de furnizare a energiei electrice este de **cel mult 4 zile calendaristice**, deci, furnizorul trebuie să-și mobilizeze imediat forțele de muncă pentru a satisface aceste cereri în termenul indicat, deși considerăm că termenul în cel de-al doilea caz este prea mare.

Rezultă, deci că punerea sub tensiune a instalației de utilizare de către operatorul de rețea urmează a fi efectuată concomitent încheierii contractului de furnizare a energiei electrice dintre furnizor și consumatorul casnic. Cel puțin aceasta rezultă din p.32 din Hotărârea ANRE nr.393/2010. Axioma e valabilă inclusiv din considerentul că utilizarea energiei electrice fără contract este interzisă de normele legale. Conform p.6 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 furnizarea energiei electrice se efectuează numai în baza contractului de furnizare a energiei electrice, încheiat între consumatorul final și furnizor.

Legiuitorul a facilitat mecanismul de contractare a furnizării energiei electrice pentru acei solicitanți care au deja racordată instalația de utilizare la rețeaua electrică a operatorului de rețea. Astfel, conform prevederilor p.35 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, persoana fizică sau juridică, care a obținut cu drept de proprietate un imobil, ce nu a fost deconectat de la rețeaua electrică, este obligată să solicite furnizorului încheierea contractului de furnizare a energiei electrice. Considerăm că solicitarea încheierii unui contract, **apriori**, poate fi un drept al persoanei și nicidecum o obligație, în special, în acest caz. Prin dispoziția menționată se încalcă principiul libertății contractuale, deoarece nu suntem în situația unui contract obligatoriu din partea persoanei fizice sau juridice.

În acest caz solicitantul are opțiunea și dreptul să fie în colaborare cu fostul consumator final al locului de consum pentru a evita complicarea mecanismului de contractare prin admiterea deconectării. O altă condiție care trebuie cunoscută de solicitant la încheierea contractului este faptul

că acesta e obligat să dețină cunoștințe tehnice elementare de domeniul utilizării energiei electrice. Considerăm că nu toți solicitanții dețin cunoștințe tehnice necesare, de aceea pentru asigurarea înțelegerii anumitor termeni și posedării cunoștințelor tehnice elementare solicitantul la încheierea contractului trebuie să fie informat și să dispună de o anexă în formă de ghid asemenea instrucțiunii de pe produse, care să conțină și reguli de tehnică a securității minime.

2.5. Concluzii la capitolul 2

Din analiza activității de furnizare a energiei electrice prin prisma deschiderii complete a pieței energiei electrice am statuat importanța și conexiunea subiecților implicați și anume, a furnizorului ca vânzător, a operatorului de rețea ca prestator de servicii de distribuție și a consumatorului casnic ca beneficiar al furnizării și distribuției energiei electrice. Relațiile de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici cad sub incidența normelor de drept public și de drept privat. Actele juridice rezultate din neexecutarea sau executarea necorespunzătoare a clauzelor contractuale sunt de natură juridică civilă și nu comportă caractere de drept administrativ. Respectiv acestea urmează a fi supuse regimului juridic civil și nu contenciosului administrativ.

Contractul de furnizare a energiei electrice comportă caracteristicile unui contract civil.

Normele care reglementează relațiile de vânzare-cumpărare și de prestări servicii nu pot fi aplicate relațiilor de furnizare a energiei electrice, în temeiul faptului că legislația nu indică expres, însă admitem că ar putea fi aplicate doar în spiritul legii acceptat de art. 5 din CC al RM.

Definim contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici ca fiind **contractul prin care o parte numită furnizor se obligă să transmită cu drept de proprietate consumatorului casnic energie electrică prin rețea, de fiabilitatea stabilită prin lege în normele tehnice și o altă parte numită consumator casnic care se obligă să efectueze plata pentru volumul de energie electrică consumat, să respecte regimul de utilizare prevăzut de contract și să asigure securitatea de exploatare a rețelelor electrice aflate în administrarea sa, de asemenea să mențină intacte echipamentele și aparatele utilizate pentru indicarea cantității și fiabilității energiei consumate.**

Spre deosebire de contractul de furnizare, în baza contractului de furnizare a energiei electrice obiectul contractului se transmite prin rețeaua electrică care aparține operatorului rețelei de distribuție și prin instalația de utilizare care aparține consumatorului, acestea fiind cuplate în rezultatul racordării, iar transmiterea se realizează printr-un proces continuu, neîntrerupt al activității de producere a întreprinderii furnizoare.

În cazul în care legiuitorul condiționează modul de formare al contractului de furnizare a energiei electrice de faptul racordării, am putea afirma că contractul investigat este un contract real, însă

analizând consecințele consumului energiei electrice fără contract constatăm caracterul consensual al acestuia. Considerăm că contractul de furnizare a energiei electrice, în funcție de criteriul modului de formare a contractului întrunește, caracterele unui contract consensual.

Anume **particularitățile specifice relațiilor** pe care le comportă furnizarea energiei electrice prin rețea, prezintă dificultăți pentru determinarea corectă a locului contractului de furnizare a energiei electrice în sistemul contractelor juridice civile.

Natura juridică a contractului de furnizare a energiei electrice consumatorului casnic, în conformitate cu criteriile de clasificare ale contractelor, are următoarele trăsături specifice: este un **contract de adeziune, sinalagmatic, oneros, consensual, cu executare succesivă, numit, principal, generator de drepturi de creanță.**

P.1 din Hotărârea ANRE nr. 393/2010 prevede că acesta are ca scop „reglementarea raporturilor juridice dintre operatorul de rețea, furnizor și consumatorul final cu privire la racordarea instalațiilor electrice ale consumatorilor finali la rețeaua electrică, referitor la contractare, furnizare și plata energiei electrice, precum și cu privire la utilizarea energiei electrice de către consumatorii finali”. Incorect este utilizată expresia „raporturilor juridice” în această prevedere și **propunem** înlocuirea acesteia cu noțiunea „relațiilor”.

Momentul racordării, punerii sub tensiune a instalațiilor electrice ale solicitantului și încheierea contractului de furnizare a energiei electrice nu se produc obligatoriu concomitent.

Pentru asigurarea înțelegerii anumitor termeni consumatorul casnic trebuie să dispună de o anexă în formă de ghid asemenea instrucțiunii de pe produse, care să conțină și reguli de tehnică a securității minime. Considerăm și propunem că un Ghid-anexă elaborat și aprobat de ANRE e necesar să conțină răspunsuri la eventualele întrebări care pot apărea până la contractare, pe parcursul beneficierii de acest produs și ulterior, după încetarea calității de beneficiar. Astfel, acesta urmează să conțină răspuns la întrebările legate de eventuale probleme referitoare la consumul sau utilizarea energiei electrice, de modalitatea încheierii contractului de furnizare a energiei electrice în funcție de categoria imobilului (locuință, spațiu comercial etc.), tipul acestuia (conectat, deconectat, conectare inițială). Ghidul – anexă urmează a fi distribuit la oficiile furnizorilor.

Solicitantul, dobânditor al imobilului nedeconectat de la rețeaua electrică are opțiunea și dreptul să fie în colaborare cu fostul consumator final al locului de consum pentru a evita complicarea mecanismului de contractare prin admiterea deconectării.

3. ELEMENTELE CONTRACTULUI DE FURNIZARE A ENERGIEI ELECTRICE

3.1. Părțile în contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici

Subiecții contractului de furnizare a energiei electrice consumatorului casnic, conform prevederilor p.23 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, sunt **consumatorul casnic și furnizorul**. Noțiunile subiecților se conțin în art.4 din Legea RM nr.124/2009. Astfel, *consumatorul casnic* este *persoana fizică ce procură și consumă energie electrică pentru necesități casnice, excluzând consumul aferent activității de întreprinzător sau activității profesionale*, iar *furnizorul* este *persoana fizică întreprinzător individual sau persoana juridică titular de licență pentru furnizarea energiei electrice*.

În prezentul paragraf vom cerceta statutul juridic al părților contractante, luând în considerație eventuala separare a atribuțiilor de furnizare a subiecților, avem în vedere furnizorul și operatorul rețelei de distribuție. Legislația națională, în materia care face obiectul prezentului studiu, distinge noțiunea de consumator *in lato sensu*, dată de Legea RM nr.105/2003 și *in stricto sensu*, dată de Hotărârea ANRE nr.393/2010. Noțiunea de “consumator” are dimensiuni diferite, în funcție de legislația țării sau în funcție de doctrină. Astfel, potrivit Legii RM nr.105/2003 [104], *consumator* este *orice persoană fizică ce intenționează să comande sau să procure, ori care comandă, procură sau folosește produse, servicii pentru necesități nelegate de activitatea de întreprinzător sau profesională*. Noțiune identică se conține și în art. 3 din Legea RM nr.256/2011 [119], concretizându-se doar că se are în vedere activitatea „sa” profesională și de întreprinzător.

În plan comparativ Legea României nr.123/2012 [121] a renunțat la noțiunea de „consumator de energie electrică” și numește partea contractantă *„client casnic ca fiind clientul care cumpără energie electrică pentru propriul consum casnic, excluzând consumul pentru activități comerciale sau profesionale”*. O altă definiție conține Legea României nr.93/2000 [105] în art. 2 alin. 1 care definește *consumatorul* ca fiind *„orice persoană fizică sau grupuri de persoane fizice reprezentate de asociații, precum și orice persoană juridică care achiziționează și utilizează sau consumă de la comercianți produse obținute pe baza unui contract sau care beneficiază de serviciile acestora”*.

Ambele definiții concep o manieră clară și completă, oferind suport textual interpretării extensive a noțiunii de „consumator”, fiind novatoare comparativ cu terminologia Directivei CE din 5 aprilie 1993, care în art.2, lit.(b) consacră înțelesul restrâns al noțiunii, instituind protecție “oricărei persoane fizice care, în cadrul contractelor aferente Directivei, acționează în realizarea unor scopuri care se află în afara activității profesionale” [54]. Astfel, dacă, potrivit Legii RM nr.105/2003, persoana **care intenționează să comande sau să procure**, cade sub incidența normei respective, atunci constatăm că persoana care *intenționează să încheie un contract de furnizare a energiei electrice* nu va avea această calitate, decât ulterior încheierii contractului, aceasta rezultă din

prevederile p.p.23 și 25 ale Hotărârii ANRE nr.393/2010 care menționează că furnizorul încheie contractul de furnizare a energiei electrice cu orice solicitant, potențial consumator casnic. După cum am menționat, părți în contractul de furnizare a energiei electrice sunt **furnizorul** care poate fi doar persoană deținătoare de licență pentru furnizarea energiei electrice și **consumatorul final** care poate fi persoană fizică sau persoană juridică, așa cum rezultă din Legea RM nr.124/2009. **Operatorul de rețea** de asemenea poate fi considerat parte a contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici în cazurile în care intervine în realizarea obligațiilor contractuale din partea furnizorului. În doctrină se menționează că în calitate de contract, promisiunea unilaterală de vânzare este un acord de voință între promitent și beneficiar. Acordul nu este însă pentru încheierea vânzării (căci în acest caz contractul ar fi de vânzare), ci pentru asumarea de către promitent a obligației de a-i vinde un bun beneficiarului pentru un anumit preț, dacă beneficiarul va voi să cumpere [52, p.51]. Astfel, operatorul de rețea intervine drept consecință a promisiunii unilaterale de vânzare din partea furnizorului în cazul în care aceasta a fost precedată de promisiunea unilaterală de cumpărare din partea potențialului consumator casnic. Menționăm că operatorul de rețea are o mare importanță în faza precontractuală, etapă în care efectuează lucrări și activități de racordare la rețea. Interesează în acest sens caracterul contractual al situației juridice a consumatorului, deoarece din prevederile Legii menționate și ale Hotărârii ANRE nr.393/2010 rezultă că persoana va avea calitatea de consumator doar din momentul contractării. Raționamentul însă ne impune a considera că persoana are calitatea de consumator în sensul definiției date de Legea RM nr.105/2003 [104] care în art.1 prevede că „consumator este orice persoană fizică ce **intenționează** să comande sau să procure ori care comandă, procură sau folosește produse, servicii pentru necesități nelegate de activitatea de întreprinzător sau profesională”. Constatăm că persoana care intenționează să procure energie electrică rămâne în afara acestor reglementări. Probabil din acest considerent în Hotărârea ANRE nr.393/2010 [60] legiuitorul a renunțat la definirea noțiunii de consumator și astfel rămâne a fi valabilă noțiunea îngustă dată de Legea RM nr.124/2009. În linii generale pentru consumatorul casnic poate rămâne a fi valabilă noțiunea dată în art.1 din Legea RM nr.105/2003, însă se menține necesitatea definirii sub aspectul dimensiunii în care să se includă și perioada în care se constată acțiuni în care „intenționează să procure energie electrică”. Cu toate acestea, dacă prevederile legale disting noțiunile de **solicitant și consumator**, considerăm necesar definirea acestora. Conform dispoziției art.1 din Legea RM nr.1525/1998 consumator casnic este orice persoană fizică care utilizează resurse energetice pentru necesități casnice, nelegate de activitatea de întreprinzător sau cea profesională. Norma menționată nu imprimă valabilitatea noțiunii de „consumator” dată de Legea RM nr.105/2003. Considerăm că persoana obține statutul juridic de consumator casnic de energie electrică din momentul intenționării de a folosi energie electrică, respectiv din momentul în

care persoana întreprinde acțiuni concrete (depunerea cererii de obținere a condițiilor tehnice de proiectare, de montare, de racordare la rețea, de încheiere a contractului de furnizare a energiei electrice etc.) care confirmă intenția de a folosi energie electrică. Doctrina specifică faptul că obligația și dreptul de creanță corelativ sunt însă afectate de o condiție suspensivă pur potestativă din pcreditorului: promitentul este obligat să vândă, dacă beneficiarul va voi să cumpere. Această obligație se poate îndeplini numai înăuntrul unui termen pe care părțile trebuie să îl fixeze [52, p.52]. Legiuitorul stabilește un termen exact pentru încheierea contractului, după îndeplinirea condițiilor tehnice de către potențialul consumator casnic. Mai mult ca atât, în temeiul dispoziției art. 46 din Legea RM nr.124/2009 care prevede că „consumatorul eligibil poate încheia contract de furnizare a energiei electrice cu orice producător sau furnizor, inclusiv din străinătate”, arbitrar am putea considera că prin norma dată calitatea de consumator e recunoscută persoanei anterior încheierii contractului de furnizare a energiei electrice.

În context, suntem de părerea că noțiunea de consumator casnic prevăzută în art. 1 din Legea nr.1525/1998 și cea prevăzută în art. 4 din Legea nr.124/2009 urmează a fi completată cu cuvântul „intenționează” pentru a fi ajustată la noțiunea de consumator prevăzută în Legea nr.105/2003 și în Legea nr.256/2011. Criteriul menționat, considerăm, e aplicabil și pentru consumatorii noncasnici cu condiția specificării scopului. Prin urmare, **consumator casnic** este orice persoană fizică ce solicită furnizorului racordarea la rețeaua electrică, contractarea furnizării energiei electrice, prestarea serviciilor auxiliare referitor la utilizarea energiei electrice sau care consumă de la furnizor energie electrică pe baza unui contract pentru necesități nelegate de activitatea de întreprinzător **sau de liber profesionist**. Cele expuse le fundamentăm pe rațiunea că în temeiul deschiderii pieței energiei electrice, schimbarea furnizorului nu va atrage întreruperea statutului juridic de consumator. În acest caz, consumatorul casnic poate solicita operatorului de rețea schimbarea furnizorului. Statutul juridic al consumatorului fiind unul continuu. În prezent cele mai multe contracte au în calitate de furnizor titularul licenței de furnizare și titularul licenței de distribuție a energiei electrice, care întrunește dubla calitate, consumatorul cunoscând doar furnizorul. Deschiderea completă a pieței energiei electrice în baza surselor regenerabile de energie electrică va elimina dubla calitate a furnizorului și se vor contura distinct doi subiecți: furnizorul ca titular al licenței de furnizare și operatorul rețelei de distribuție ca titular al licenței pentru distribuția energiei electrice. În consecință consumatorul casnic prin intermediul operatorului rețelei de distribuție va avea posibilitate să-și aleagă furnizorul.

Raporturile de furnizare a energiei electrice comportă cel puțin două părți: **un furnizor și un beneficiar**. Legea RM nr.160/2007 a energiei regenerabile nu indică cine poate fi subiect cu calitatea de furnizor al energiei regenerabile și, în consecință, furnizor eligibil în evoluția deschiderii pieței

de energie electrică, dar din art.3 rezultă că producători de energie electrică, în acest sens, pot fi persoanele juridice care desfășoară activitate de producere a energiei electrice.

O concretizare a noțiunii de „furnizor”, în general și, în special, ar fi binevenită pentru raporturile generate de contractul de furnizare a energiei termice comparativ cu contractul de furnizare a energiei electrice. Astfel, observăm că, dacă în contractul de furnizare a energiei electrice părțile nu au o dublă calitate, atunci în contractul de furnizare a energiei termice pozițiile de furnizor și beneficiar sunt reciproce, deoarece, pe de o parte, furnizorul livrează consumatorului apă caldă sau abur, iar pe de altă parte, acesta returnează către furnizor apa folosită sau condensatul. Respectiv, ne aflăm în prezența a două raporturi distincte și reciproce, iar termenii de “furnizor” și “beneficiar”, în acest caz sunt convenționali. Oricare ar fi rolul pe care l-ar avea în contract, furnizorul apare în raporturile de furnizare de energie electrică într-o **dublă calitate: sub un aspect - ca parte în contract, și, sub un al doilea - ca organ cu atribuții administrative de supraveghere și control al consumului de energie**, distincție ce ni se pare esențială pentru investigarea raporturilor de furnizare a energiei electrice. În rezultatul deschiderii complete a pieței energiei electrice, furnizorul va comporta aceleași obligații, iar supravegherea echipamentului de măsurare și a instalației de utilizare va fi efectuată de operatorul rețelelor de distribuție. În baza acestei distincții stabilim deosebire între atribuțiile pe care Hotărârea ANRE nr.393/2010 le trasează furnizorului în calitate de parte contractantă și atribuțiile ce îi revin convențional ca persoană juridică de drept privat care prestează servicii publice. Astfel, distingem raporturi care depășesc sfera celor civile, cum ar fi în cazul prevăzut la alin.2 p. 5 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, care conferă operatorului de rețea obligația de a întreține în stare bună de funcționare rețelele electrice ce-i aparțin, precum și rețelele electrice de întreținerea cărora este responsabil. De asemenea, este obligat să efectueze exploatarea și reparația lor în corespundere cu cerințele documentelor normativ-tehnice obligatorii și să respecte normele de securitate. În context menționăm că, deși, responsabil este operatorul de rețea, parte contractantă este furnizorul, care va purta răspundere și pentru operatorul de rețea. În cazul în care „furnizorul” și „operatorul rețelei de distribuție” sunt subiecți diferiți, furnizorul este obligat să încheie contract cu operatorul de rețea, deoarece în asemenea condiții furnizorul are funcția de intermediere a relației consumatorului cu operatorul de rețea. În Capitolul II am analizat criteriile de calificare ale relațiilor de furnizare a energiei electrice și considerăm inutil a aborda subiectul privind calificarea acestora ca relații de intermediere care ar genera un contract de intermediere. Raporturile menționate se încadrează în categoria celor **administrative**. Analizând normele Hotărârii ANRE nr.393/2010 conchidem că cele două categorii de raporturi nu iau naștere în același moment: **raporturile civile** se nasc în momentul încheierii contractului pe când cele administrative apar mult înaintea acestora. Deși, nu există un act normativ, cu excepția Legii RM

nr.793/2000, care expres să confere furnizorului de energie electrică atribuții administrative, considerăm că față de caracterul de tehnicitate pe care îl prezintă operația de furnizare și de pericolul pe care îl antrenează în împrejurări ce reclamă un strict control administrativ, trebuie recunoscute furnizorului de energie electrică astfel de atribuții, temeiul oferindu-1 prevederile Legii RM nr.124/2009. In afara celor două părți amintite, în raporturile de furnizare a energiei electrice intervine un alt subiect - **subconsumatorul**. În context, considerăm necesar să menționăm și un alt subiect distinct, care deși utilizează și consumă energie electrică, incidental, cade parțial, concomitent sub incidența normelor speciale care reglementează relațiile de furnizare a energiei electrice și a normelor speciale care reglementează relațiile contractuale de prestare a serviciilor. Ipoteza este determinată de faptul că, în conformitate cu art.4 din Legea RM nr.124/2009, **subconsumatorul** este *persoana fizică sau persoana juridică ale cărei instalații de utilizare sunt racordate la instalația de utilizare a unui consumator final cu care se află în relații contractuale*. Definiția menționată admite că atât în calitate de consumator final, cât și de subconsumator poate fi un consumator casnic sau un consumator noncasnic. Analizând noțiunea de „**subconsumator**” constatăm o relație logică în raport cu furnizorul, însă noțiunea, pare, la prima vedere, neadecvată în raport cu consumatorul final, deoarece raporturile apărute între ei, de asemenea fiind contractuale nu le atribuie calitatea de consumator și subconsumator ci de „prestator, gestionar” și „beneficiar”. În esență, subconsumator poate fi persoana fizică sau persoana juridică care nu are posibilitate tehnică și/sau financiară de a utiliza energie electrică prin conectarea instalației sale direct la rețeaua electrică a operatorului rețelei de distribuție. În asemenea caz, subconsumatorul devine dependent și implicit obligat să accepte toate condițiile pretinse de consumatorul final, deoarece de cele mai multe ori nu are alternativă, consumatorul final fiind unica opțiune rațională. Definiția menționată specifică faptul că aceste părți se află în relații contractuale, dar nu specifică ce fel de relații contractuale. Concretizarea e determinată de faptul că aceștia se pot afla în diferite relații contractuale, dar specificarea acestora ar contribui la calificarea raporturilor dintre ei și la instalarea unei denumiri concrete a contractului. Prin prisma noțiunilor de *furnizare și distribuție a energiei electrice* date de art.4 din Legea RM nr.124² și a noțiunii de *loc de consum* dată în p.4 din Hotărârea ANRE nr.393/2010³ considerăm că definiția de *subconsumator* urmează a fi completată cu expresia

---

² Conform art.4 din Legea RM nr.124/2009, *furnizare* este *vânzare, inclusiv revânzare, a energiei electrice procurate, iar distribuție a energiei electrice este transmirtare a energiei electrice prin rețele electrice de distribuție în vederea livrării ei către consumatori, fără a se include furnizarea.*

³ Conform p.4 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, „*loc de consum*” este *amplasament al instalației de utilizare a consumatorului final, inclusiv al instalațiilor electrice ale subconsumatorilor săi, unde se consumă energia electrică furnizată prin unul sau prin mai multe puncte de delimitare.*

„de livrare a energiei electrice”. Acesta, grație poziției pe care îl ocupă, nu se află în raporturi civile decât cu consumatorul final, eventual “revânzător”, numit în actele normative de asemenea – consumator final. Între subconsumator și furnizor nu există, decât raporturi administrative. Aceștia nu sunt în raporturi civile, decât cu consumatorul final.

Conform Hotărârii ANRE nr.393/2010, consumatorul casnic este în drept să transmită energia electrică unui **subconsumator**, numai cu acordul prealabil în scris al furnizorului și în baza contractului încheiat cu subconsumatorul. În acest caz se nasc două tipuri de raporturi contractuale: 1) între furnizor și consumatorul final principal, și 2) distinct de primul, între consumatorul final principal și consumatorul secundar, adică subconsumator. Acțiunea de transmitere subconsumatorului a energiei electrice de către consumatorul final se va numi „livrare”, așa cum rezultă din p.12 și p.13 din Hotărârea ANRE nr.393/2010. Distincția e justificată și se impune pentru evitarea confuziilor generate de subiecții cu drept de furnizare, distribuție și livrare, noțiuni cu o conotație specială acestui domeniu. În context specificăm că subiecți cu drept de distribuție a energiei electrice sunt deținătorii de licență pentru acest serviciu care dispun de rețele electrice de distribuție, iar subiecți cu drept de furnizare sunt titularii de licență pentru furnizarea energiei electrice. Deși legiuitorul nu prevede exact la noțiunea de „furnizare” că e un drept exclusiv acordat deținătorului de licență, aceasta indirect rezultă din art.4 din Legea RM nr.124/2009 care prevede că furnizorul este persoana fizică întreprinzător individual sau persoană juridică titulari de licență pentru furnizarea energiei electrice. În fine, subiecți cu drept de livrare pot fi consumatorii finali în raport cu subconsumatorii.

Între **furnizor și subconsumator** nu se stabilesc raporturi de drept civil, ci, numai de drept administrativ. Aceasta rezultă și din prevederile p. 11 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 care menționează că alimentarea cu energie electrică a unui subconsumator de către un consumator final în limitele locului de consum nu este considerată furnizare, iar furnizorul nu are dreptul să se implice în raporturile dintre consumatorul final și subconsumatorii acestuia, după prezentarea acordului și încheierea contractului între ei. O altă categorie de raporturi juridice va apărea în cazul în care consumatorul final va accepta mutual consumul de energie electrică de către un terț prin intermediul instalației sale, evitând constituirea raporturilor de consumator final și subconsumator. În asemenea situație furnizorul nu are nici un temei de a interveni în vederea interdicției, deoarece acceptarea acestei modalități presupune a fi un act cu titlu gratuit, în sensul că subconsumatorul va plăti convențional doar pentru consum, nu și pentru servicii. Raportul poate fi calificat ca raport de împrumut, de schimb etc. În consecință vor fi aplicate normele care reglementează obligațiile în general și nu normele referitoare la transmiterea energiei electrice. *În acest caz, însă, de către consumator se încalcă clauzele contractuale referitoare la scopul consumului și la securitatea*

energetică. Trăsăturile cuprinse în definițiile date justifică și raționamentele p. 42 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, care prevede că „în cazul utilizării parțiale a spațiului locativ în alte scopuri, consumatorul final este obligat să instaleze echipament de măsurare separat pentru evidența volumului de energie electrică consumat în această parte a imobilului”. Norma dată, prin raportarea la imobil, ne deplasează la ideea precum că, criteriul de bază la diferențierea consumului de energie electrică este imobilul ca obiect și nu scopul utilizării energiei electrice. Raționamentul legiuitorului ni se pare incorect, pe motiv că nu imobilul necesită energie electrică, ci consumatorul în anumite scopuri. De fapt, din punct de vedere practic, nici nu poate fi exclusă ideea, precum că spațiul locativ, fără a-i fi schimbată destinația și fără a fi utilizat doar parțial în alte scopuri, cum prevede p. 42 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, consumatorului i-ar fi imposibil de a-l utiliza în alte scopuri.

E de menționat faptul că p. 42 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 nu specifică categoria consumatorului, de aceea rămâne să credem că se referă atât la consumatorii casnici, cât și la consumatorii noncasnici. Obligația de instalare a echipamentului de măsurare separat pentru evidența volumului de energie electrică consumat în partea spațiului locativ utilizat în alte scopuri ne conduce la ideea că norma se referă doar la consumatorul noncasnic. Ideea își găsește reflectare în dispoziția p.149 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 care prevede că cheltuielile legate de procurarea, verificarea metrologică, instalarea, exploatarea, întreținerea, repararea și înlocuirea echipamentelor de măsurare la consumatorii casnici se suportă de către **operatorul rețelei de distribuție**, iar consumatorii noncasnici sunt obligați să procure, să instaleze, să efectueze verificarea metrologică, să exploateze, să întrețină, să repare și să înlocuiască echipamentul de măsurare a cantităților de energie electrică care le sunt furnizate. Din cele menționate rezultă că părți în contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici sunt consumatorul casnic și furnizorul, deși din norma expusă se întrevede apariția unui **nou subiect – operatorul rețelei de distribuție**, acesta însă se află în relații contractuale cu furnizorul nu cu consumatorul, respectiv nici nu poartă răspundere în fața consumatorului. Cu toate acestea operatorul rețelei de distribuție se va afla cu consumatorul casnic în raport contractual privind montarea instalației de racordare.

În literatura juridică [156, p.144] se indică precum că relațiile dintre furnizor și consumatorul final sunt realizate prin intermediul contractului de furnizare a energiei electrice, iar relațiile dintre consumator și subconsumator sunt mijlocite de contractul de utilizare a energiei electrice. În acest caz consumatorul final, concomitent prezintă o dublă calitate, una potrivit căreia se manifestă ca consumator final în raport cu furnizorul și astfel poartă răspundere pentru neexecutarea sau executarea necorespunzătoare a obligațiilor subconsumatorului, și cea de-a doua, potrivit căreia se manifestă ca furnizor și respectiv poartă răspunderea pentru încălcarea obligațiilor de către acesta.

3.2. Regimul juridic al obiectului contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici

În activitatea de furnizare a energiei electrice distingem obiectul în mai multe accepțiuni. Obiectul activității de furnizare a energiei electrice, obiectul relațiilor sociale în domeniul energetic, obiectul raportului juridic de furnizare a energiei electrice, obiectul juridic și obiectul material al contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici. Obiectul contractului, de regulă, îl reprezintă acțiunile și inacțiunile la care sunt îndreptățite sau sunt obligate părțile, adică prestațiile concrete pe care și le-au asumat prin contract. Întâlnim sintagme precum „obiectul contractului”, „obiectul obligației”, „obiectul prestației”, fiind folosite de cele mai multe ori în discursul juridic fără a se reflecta, de fiecare dată, la înțelesul fiecăreia dintre ele. O confuzie frecventă este aceea dintre obiectul contractului și obiectul obligației, probabil din considerentul că legislația civilă autohtonă nu prevede expres noțiunea de obiect al contractului. Legislația României face distincție expresă între obiectul contractului și obiectul obligației rezultată din contract. Astfel, conform art.1225 alin.(1) din Codul civil al României aprobat prin Legea nr.287/2009, [23] „obiectul contractului îl reprezintă operațiunea juridică, precum vânzarea, locațiunea, împrumutul și altele asemenea, convenită de părți, astfel cum aceasta reiese din ansamblul drepturilor și obligațiilor contractuale”, iar referitor la obiectul obligației art.1226 alin. (1) prevede că „obiectul obligației este prestația la care se angajează debitorul”. Savantul Liviu Pop constată că în doctrina juridică românească se poartă discuții referitor la împrejurarea dacă obiectul obligației contractuale este sau nu identic cu obiectul contractului din care s-a născut acea obligație [135 p.16]. Conform dispoziției art.670 din CC al RM este nul contractul al cărui obiect reprezintă o prestație imposibilă, adică *impossibile nula est obligatio*. Prin urmare, obiectul contractului îl reprezintă prestația. După cum rezultă din art.666 alin. (2) din CC al RM, contractului îi sunt aplicabile normele cu privire la actul juridic, iar conform art.206 alin. (1) obiect al actului juridic este obligația persoanei, adică conduita persoanei care a încheiat actul juridic, acesta constituind obiectul juridic. Literatura juridică autohtonă opinează că ceea ce legislația desemnează drept obiect al contractului, în realitate este obiect al obligației [19 p.22]. Orice contract are ca obiect crearea de obligații, al cărui obiect este întotdeauna o prestație care, la rândul ei, are ca obiect transmiterea unui drept, fie un fapt al debitorului. Respectiv conduita părților – prestația concretă – poate să se refere la un lucru (bun) și, în acest caz, lucrul este considerat ca fiind obiectul derivat (exterior) al contractului, care nu este altceva, decât obiectul material.

În doctrină se menționează că în condițiile în care la data încheierii contractului de promisiune, promitentul era proprietarul bunului ce urma să facă obiectul contractului promis, obligația sa nu are ca obiect încheierea unui contract de vânzare a lucrului altuia, ci o vânzare a lucrului propriu. De

aceea, legiuitorul subînțelege în orice contract de promisiune o clauză de inalienabilitate a lucrului a cărei durată este egală cu durata în care se poate pretinde încheierea contractului promis [52 p.54].

Obiectul contractului ca și condiție de valabilitate comportă anumite cerințe și caracteristici. Conform prevederilor art.206 alin.(2) din CC al RM, *obiectul actului juridic trebuie să fie licit, să se afle în circuit civil și să fie determinat sau determinabil cel puțin în specia sa*, iar conform art.206 alin. (3), *pot constitui obiect al actului juridic și bunurile viitoare*.

O categorie distinctă de bunuri sunt bunurile care deși se află în circuitul civil totuși au regim special de circulație. Acestea pot fi dobândite, deținute, folosite și înstrăinate în anumite condiții prevăzute de lege [20, p. 62].

Necesitatea vitală a energiei electrice face ca aceasta să genereze obiectul relațiilor sociale, obiectul material al contractului de furnizare a energiei electrice și obiectul raportului juridic de furnizare a acesteia. Energia electrică devine **obiect al drepturilor civile** în contextul valorii vitale pe care o conține. Anume aceasta generează forma juridică pe care o comportă pentru consfințirea juridică, legală. Astfel, relațiile de furnizare a energiei electrice au o dimensiune juridică fiind reglementate. Faptul se datorează funcției reglatorii pe care o îndeplinește subsistemul juridic în raport cu sistemul social general, cât și în raport cu subsistemele componente ale acestuia.

Mai mult ca atât, reglementarea obiectului juridic al contractului de furnizare a energiei electrice nu se reduce la normele Codului civil al Republicii Moldova, ci, dimpotrivă raporturile juridice respective sunt detaliat reglementate de legi, hotărâri ale Guvernului, hotărâri ale Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică. Potrivit art.12 din Legea RM nr.1525/1998 [125], furnizarea și consumul combustibililor, gazelor naturale, energiei electrice și termice se efectuează conform unor regulamente aprobate de Agenție. În context menționăm că se reglementează doar obiectul juridic al contractului (conduita părților asupra obiectului material), iar obiectul material în sine nu poate fi supus reglementărilor. Potrivit art.1426 alin. (1) din CC al RM, *produs este orice bun mobil, chiar și în cazul în care acesta este încorporat în alte bunuri mobile sau într-un bun imobil. De asemenea, sunt considerate produse energia electrică, gazele naturale și apa livrate pentru consum individual*.

Prin urmare, energia electrică, ca bun pentru a fi obiect material al contractului, trebuie să întrunească cerințele legale. Conform prevederilor art.285 din CC al RM *bunuri sunt toate lucrurile susceptibile apropierii individuale sau colective și drepturile patrimoniale*.

Obiectul contractului de furnizare a energiei electrice a constituit controverse în doctrină. Astfel, în opinia savantului Corneev S.M. **energia electrică ca obiect** al furnizării în contractul de furnizare a energiei trebuie să fie recunoscut ca bun independent, bun economic [164, p.29].

Teoreticianul Seinaroev B.M. este de părerea că energia electrică este recunoscută ca valoare, ca bun economic, care poate fi obiectul contractului luându-se în considerație particularitățile

condiționate de natura fizică a energiei electrice. De asemenea consideră că energia electrică nu poate constitui obiectul contractului de locațiune, contractului de depozit, deoarece la expirarea termenului stabilit, bunul transmis în conformitate cu contractele enunțate urmează a fi restituit. Energia electrică însă e consumptibilă și prin urmare nu poate fi restituită [156, p.142; 172, p.53].

Cu toate acestea autorii în cauză recunosc că **bunul** se caracterizează prin atâtea trăsături specifice, încât necesită reglementare deosebită [156, p.141]. Particularitățile constau în aceea că energia, spre deosebire de alte bunuri, reprezintă în sine o substanță cu însușire determinată - proprietatea de a produce lucrări eficiente, de a asigura executarea diverselor operații tehnologice, de a crea condiții necesare pentru activitatea de antreprenariat și altele. Astfel, energia electrică, ca bun independent, este un alt gen de obiect, anume **obiectul material**, care constituie parte componentă a contractului de furnizare a energiei electrice [157, p.184]. Astfel, energia dispune de trăsături fizice distincte care nu pot să nu influențeze caracterul specific de executare a obligațiilor în contractul de furnizare a energiei electrice. De exemplu: energia electrică se manifestă prin modalitatea de consum; determinarea existenței energiei electrice doar cu ajutorul utilajelor speciale; necesitatea de a întreprinde acțiuni specifice de securitate la furnizarea și utilizarea energiei electrice. Referitor la energia electrică ca **obiect material al contractului de furnizare a energiei electrice** există multe opinii printre care și aceea potrivit căreia obiectul contractului era recunoscut energia electrică ca bun economic. În opinia unui autor, constatăm părerea potrivit căreia obiectul contractului de furnizare a energiei electrice este energia electrică ca obiect material, iar acțiunile de producere și furnizare constituie mijloc de executare de către furnizor a obligațiilor contractuale [172, p. 53].

În opinia altui autor [157, p.183] se menționează că, analizând obiectul actului juridic civil în general, se are în vedere actul juridic ca izvor al raportului juridic obligațional, și, în acest sens noțiunea de „obiect al contractului” este similară noțiunii de „obiect obligațional”. În consecință, în temeiul raportului obligațional, debitorul se obligă să efectueze o acțiune determinată în beneficiul creditorului, sau să se abțină de la executarea unei acțiuni determinate, iar creditorul are dreptul să ceară debitorului executarea obligației (art. 512 din CC al RM). Din aceste considerente se desprinde verdictul că **obiectul raportului obligațional** care rezultă din contractul de furnizare a energiei electrice, și, respectiv, **obiectul contractului** în cauză îl constituie mai întâi **acțiunile furnizorului materializate în transmiterea energiei electrice ca bun material prin rețea către instalațiile consumatorului și acțiunile consumatorului de a recepționa și a achita consumul de energie electrică**. Așadar, acțiunile, respectiv inacțiunile furnizorului și consumatorului casnic constituie obiectul juridic al contractului de furnizare a energiei electrice, iar energia electrică constituie obiectul material al acestuia.

Obiectul material al contractului de furnizare a energiei electrice care trebuie să corespundă anumitor parametri rezultă din dispoziția p.48 lit.a) din Hotărârea ANRE nr.393/2010, care prevede că consumatorul beneficiază de dreptul *la furnizarea continuă a energiei electrice la parametrii de calitate stabiliți în Normele de calitate a energiei în sistemele electroenergetice publice (standardul național GOST 13109 are aplicabilitate benevolă pentru agenții economici).*

Astfel, **obiectul material al contractului** de furnizare a energiei electrice trebuie să corespundă următoarelor condiții: **fiabilității, continuității**. Prin fiabilitate se are în vedere ca sistemul tehnic constituit din instalațiile electrice care au menirea de a furniza energia electrică să se caracterizeze prin posibilități de utilizare permanentă și îndelungată (în scopul pentru care au fost construite) și siguranță în exploatare. Așadar parametrii de calitate ai energiei electrice, ca **obiect material** al contractului, se caracterizează prin două componente: **calitatea** energiei electrice furnizate și **fiabilitatea** furnizării energiei electrice. *Indicatori de calitate pentru serviciul de furnizare* sunt parametri ai serviciului de distribuție a energiei electrice ai căror nivele minime sunt stabilite de standardul GOST 13109-97 “Normele de calitate a energiei electrice în sistemele de alimentare cu energie electrică de destinație generală”, fiind obligatorii pentru furnizorii de energie electrică. *Indicatorii de fiabilitate a furnizării energiei electrice* fiind determinați de durata medie anuală normată a întreruperilor pe rețeaua de distribuție. Fiabilitatea furnizării energiei electrice este localizată de prevederile Hotărârii ANRE nr.393/2010 și anume: în conformitate cu p.15 *furnizorul este responsabil de furnizarea fiabilă a energiei electrice consumatorului casnic până la clemele de ieșire din aparatul de comutație, instalat după echipamentul de măsurare, sau până la clemele de ieșire ale echipamentului de măsurare, dacă aparatul de comutație lipsește*. Continuitatea, fiind dependentă de fiabilitate, este determinată de durata medie anuală normată a întreruperilor pe rețeaua de distribuție și durata maximă permisă a întreruperii furnizării energiei electrice oricărui consumator.

Stabilirea puterilor maxime consumate în orele sarcinii de vârf, potrivit p. 4 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 se face prin acordul părților, iar natura actului de stabilire a acestora are afinități cu cea a actelor prin care se determină calitatea produselor.

O particularitate distinctă a raporturilor legate de furnizarea energiei electrice constă în aceea că conexiunea dintre furnizor și consumator nu poate admite depozitarea bunului, deoarece realizările evoluției tehnice în prezent sunt limitate. Evitarea lacunelor legale, perfecționarea mecanismului de furnizare a energiei electrice, concretizarea răspunderii și stimularea operatorilor de distribuție / furnizorilor de energie electrică, elaborarea obiectivelor necesare pentru a spori nivelul de performanță a serviciilor prestate consumatorilor a condus la aprobarea Hotărârii ANRE nr.406 /2011 [68], care în p.3 prevede că parametrii de calitate sunt stabiliți în standardul național „Normele

de calitate a energiei electrice în sistemele electroenergetice publice”. Hotărârea menționată a fost precedată de **Hotărârea ANRE nr. 90 /2003 [62, abrogată], Hotărârea ANRE nr. 292 /2008 [64, abrogată]**.

Hotărârea ANRE nr.406/2011 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la calitatea serviciilor de transport și de distribuție a energiei electrice, reglementează relațiile dintre operatorul rețelei de transport și de sistem, operatorii rețelelor de distribuție și consumatorii finali cu privire la calitatea serviciilor de transport și de distribuție a energiei electrice prestate. Prevederile acesteia ne ajută să dăm o notă de concretizare caracteristicilor obiectului contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici prin determinarea calității serviciilor de transport și de distribuție a energiei electrice, stabilirea indicatorilor de calitate care reflectă continuitatea livrării energiei electrice și calitatea relațiilor dintre operatorul rețelei de transport și de sistem, operatorii rețelelor de distribuție și consumatorii finali, precum și consecințele nerespectării de către operatorii menționați a valorilor minime stabilite acestor indicatori.

Energia electrică furnizată prin rețea este un bun determinat individual în specia sa, fiind determinabili doar parametrii calitativi ai acesteia prin standardele de *continuitate și fiabilitate stabiliți în Normele de calitate a energiei în sistemele electroenergetice publice (standardul național GOST 13109)*. Anume aceasta face ca obiectul să fie individualizat prin însușiri caracteristice doar acesteia. Energia electrică nu poate fi înlocuită cu alt bun fiind din categoria bunurilor nefungibile.

În funcție de criteriul consumptibilității energia electrică este consumptibilă. Raportat la criteriul circuitului civil al bunurilor energia electrică face parte din categoria bunurilor admise condiționat în circuitul civil, deoarece participarea acesteia la circuitul civil implică necesitatea îndeplinirii unor cerințe speciale și anume efectuarea condițiilor tehnice. Când privește efectele dobândirii dreptului de proprietate asupra energiei electrice, considerăm este un drept limitat prin faptul că prin dobândirea acestuia în proprietate, proprietarul nu-l poate înstrăina necondiționat. Mai mult ca atât, dobânditorul e obligat să utilizeze energia electrică conform destinației, adică pentru necesități casnice.

De asemenea aceasta nu poate fi transmisă altei persoane fără acordul scris a furnizorului, comportând caracterul inalienabilității. Potrivit regulii generale bunul obiect material al contractului trebuie să existe în momentul încheierii contractului. Constatăm că energia electrică ca obiect material al contractului în nici un caz nu există la momentul încheierii acestuia. Conform art.206 alin. (3) CC al RM pot constitui obiect al actului juridic și bunurile viitoare. Energia electrică se poate încadra doar în norma respectivă grație imposibilității de depozitare a acesteia. Când privește fiabilitatea energiei electrice ca bun nu putem spune că acesta poate fi falsificat sau contrafăcut. Raționamentul se desprinde din prevederile Legii RM nr.420/2006. Potrivit art. 2 „*produsul se consideră orice produs fabricat industrial și orice produs agricol, inclusiv produsele de origine*

animală și de pescărie; se consideră, de asemenea, produse energia electrică și cea termică, gazele lichefiate și cele naturale, apa, furnizate pentru consum, precum și produsele software”. Aceeași sursă definește că „produs falsificat (contrafăcut) este produsul fabricat din alți componenți, în alte proporții sau în alte condiții decât cele stabilite în documentele normative, prezentat drept produs veritabil”. Legea RM nr.256/2003 în art. 1 definește *produsul* ca fiind *bun destinat consumului sau utilizării individuale, sunt, de asemenea, considerate produse energia electrică, energia termică, gazele și apa livrate pentru consum individual*.

Atribuirea energiei electrice la categoria de produs o considerăm adecvată, cu atât mai mult că și CC al RM consideră energia electrică un bun. Dezacordul nostru constă, însă, în faptul că legiuitorul la art. 2 din Legea RM nr.420/2006 definește o noțiune prin înseși noțiunea dată. Astfel, considerăm incorect a defini noțiunea de *produs* ca fiind *orice produs*. În acest sens este binevenită racordarea noțiunii în cauză celei din Legea RM nr.422/2006 care definește „*produsul* ca fiind *orice bun*”. În consecință propunem înlocuirea cuvântului *produs* din noțiunea dată la art. 2 din Legea RM nr. 422 cu *bun*. Astfel noțiunea de *produs* va avea următoarea definiție: *produsul se consideră orice bun fabricat industrial etc*. Considerăm necesar să evidențiem regimul juridic al energiei electrice consumate la locul de uz comun, constatând că acesta este inclus necondiționat sub același regim al energiei electrice care face obiectul contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici. Astfel, în conformitate cu prevederile p.11 lit.d) din Anexa nr.1 și p.49 lit.c) din Hotărârea ANRE nr.393/2010, rezultă că **obiect al contractului de furnizare** a energiei electrice este și **energia electrică consumată la locul de uz comun**. Legiuitorul a indicat în mod expres și plata energiei electrice consumate la locurile de uz comun.

În consecință, în contract se indică plata pentru 2 locuri de consum: a) locul de consum, ca amplasament al instalațiilor de utilizare ale consumatorului, inclusiv al instalațiilor subconsumatorilor săi, unde se consumă energia electrică recepționată prin unul sau mai multe puncte de delimitare și b) locul de uz comun care este constituit din coridoare, casa scării, ascensorul, logiile din blocul de locuit, holurile, subsolurile, etajele tehnice, bucătăriile, spălătoriile și uscătoriile comune, sălile de festivități, alte spații, unde energia electrică este consumată pentru satisfacerea necesităților comune ale locatarilor din blocul de locuit. Din cele expuse constatăm că legiuitorul a condiționat reciproc aceste două categorii de locuri de consum, așadar, consumatorul fiind obligat concomitent să achite plata, atât pentru locul de consum, cât și pentru locul de uz comun. Astfel, consumatorul va fi în imposibilitatea de a efectua plata doar parțial, iar în caz de neachitare, spre exemplu, pentru locul de uz comun, riscă să-i fie deconectată de la rețeaua electrică instalația de utilizare ce-i aparține, deoarece, în conformitate cu dispoziția p. 116 lit.d) din Hotărârea ANRE nr.393/2010, „furnizorul este în drept să ceară deconectare, iar operatorul de distribuție va deconecta

de la rețeaua electrică de distribuție instalația de utilizare ce aparține consumatorului casnic în caz de neachitare în decurs de 10 zile calendaristice de la data limită indicată în factură, prezentată consumatorului cu cel puțin 10 zile calendaristice înainte de expirarea termenului-limită de plată a facturii, indicat în aceasta”.

În temeiul argumentării afirmației menționăm că, factura, conform lit.c) p.86 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 [54], trebuie să conțină în mod obligatoriu indicațiile actuale și cele precedente ale echipamentului de măsurare și perioada pentru care este emisă factura și, după caz, indicațiile actuale și precedente ale echipamentului de măsurare a energiei electrice consumate la locurile de uz comun, precum și cota-parte ce-i revine consumatorului final din energia electrică, consumată la locurile de uz comun. Prin condiția „după caz” se are în vedere locurile de consum situate în blocurile de locuit cu mai multe apartamente, unde există locuri de uz comun. Modalitatea repartizării energiei electrice consumate la locurile de uz comun și funcționarea ascensoarelor se repartizează conform unei formule [57 Ghidul 2009]. Considerăm că includerea în conținutul facturii a consumului pentru locul de uz comun, contravine principiilor dreptului, pe motiv că raportul juridic în acest caz generează drepturi și obligații care au izvor diferit, în raport cu obligațiile rezultate în baza consumului de energie electrică la locul de consum (spațiul locativ).

O altă particularitate a obiectului material al contractului o constituie caracterul măsurabil al energiei electrice. Conform prevederilor p. 83 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 „facturile se emit în baza indicațiilor echipamentului de măsurare, a tarifelor aprobate de Agenție”, iar potrivit dispoziției p. 93, în cazul în care se constată încălcarea de către consumatorul final a clauzelor contractuale, care au dus la neînregistrarea sau înregistrarea incompletă a energiei electrice consumate, furnizorul este în drept să calculeze consumul de energie electrică conform sistemului paușal (ținând cont de volumul facturat pentru perioada recalculării). Respectiv specificul **obiectului** relațiilor de furnizare a energiei electrice determină necesitatea reglementării unui alt obiect care se include în obiectul obligațiilor și care decurge din contractul de furnizare a energiei electrice. Acest obiect îl constituie acțiunile părților contractante îndreptate spre executarea obligațiilor.

În consecință, specificul **obiectului material al relațiilor de furnizare a energiei electrice** determină necesitatea reglementării unui alt obiect care se include în **obiectul obligațiilor** și care decurge din contractul de furnizare a energiei electrice. Acest **obiect îl constituie prestația ca obiect juridic** materializat în acțiunile părților contractante îndreptate spre executarea obligațiilor.

În temeiul celor menționate *supra* constatăm că **obiectul juridic** al contractului de furnizare a energiei electrice se desprinde din prevederile p.51 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, care stipulează că *furnizorul este obligat să asigure fiabilitatea și continuitatea furnizării energiei electrice până la aparatul de comutație, instalat după echipamentul de măsurare al consumatorului*

casnic. Prestațiile subiecților care converg în obiectul obligației le vom analiza în paragraful 3.4. al prezentei lucrări. **Furnizorul** are ca **obiect de activitate vânzarea**, inclusiv **revânzarea energiei electrice** procurate, iar **operatorul rețelei de distribuție** are ca **obiect de activitate funcții de distribuție a energiei electrice** fiind responsabil de exploatarea, întreținerea și dezvoltarea rețelelor electrice de distribuție în anumite zone și a interconexiunilor cu alte rețele electrice. Limitarea reglementărilor în Hotărârea Agenției nr.406 prin evitarea activității de furnizare, se motivează prin faptul că pentru transmiterea energiei electrice prin rețelele electrice până la locul de consum, furnizorul încheie contract de distribuție cu operatorul rețelelor de distribuție pe teritoriul căruia se află locul de consum. Dacă furnizorul este concomitent și operator de distribuție, atunci nu mai este necesară plata distinctă a serviciilor pentru care furnizorul este și operator, aceasta fiind inclusă în tariful final reglementat. Anume pe acest mecanism se bazează sistemul de furnizare a energiei electrice, în care furnizorul este și operatorul rețelei de distribuție, astfel nu mai este necesar ca consumatorul final să încheie contract separat cu operatorul de distribuție pentru aceste servicii.

În acest sens legislația României înglobează furnizarea și serviciul de distribuție într-un tot unitar, în acest mod protejând consumatorul final de eventuale speculații și eschivarea de răspundere a furnizorului și a operatorului de distribuție prin deplasarea subiectului răspunderii. Astfel, în p.20 din Hotărârea Guvernului României nr.1.007 din 25 iunie 2004 [84] se stipulează că „furnizarea de energie electrică este activitatea de comercializare a energiei electrice la consumator, reprezentând un pachet de servicii care include: intermedierea relației consumatorului cu operatorul de rețea, contractarea cantității energiei electrice a puterii acesteia, stabilirea prin contract a tarifului/prețului energiei electrice furnizate, facturarea energiei electrice, informarea consumatorilor privind modificarea cadrului legislativ aplicabil, răspunsul la scrisorile consumatorilor prin care solicită informații, preluarea și soluționarea solicitărilor telefonice, notificarea consumatorilor privind eventuale plăți pentru abateri de la calitate ca efect al Standardului de performanță pentru serviciul de furnizare sau al contractelor, notificarea consumatorilor asupra întreruperilor programate, programarea și efectuarea de audiențe, investigarea reclamațiilor consumatorilor, investigarea cererilor de despăgubiri, servicii speciale pentru consumatorii vulnerabili”. Din cele menționate, constatăm că **obiectul activității de furnizare** este unul complex, de anvergură, care cuprinde un spectru larg de activități: de la activitatea de comercializare, până la soluționarea cererilor consumatorilor casnici.

Printr-o procedură de comunicare a renunțărilor și suplimentărilor de cantități, **obiectul contractului** capătă formă definitivă, ceea ce impune o apropiere de procedura de **ofertă și accept**, condiții fundamentale impuse la încheierea anumitor contracte. Se întrepătrunde o situație, potrivit căreia comunicarea renunțărilor și a suplimentărilor de natură a determina cu precizie obiectul

furnizării reprezintă în esență încheierea unui nou contract, concluzie ce indică posibilitatea folosirii acțiunii precontractuale de fiecare dată când renunțările și suplimentările nu sunt comunicate în termen. Acest sistem prezintă certe avantaje de ordin practic, întrucât stabilirea cantităților ce urmează a fi furnizate nu se va face unilateral, ci prin acordul de voință al părților.

Așadar, menționăm că determinarea **obiectului contractului de furnizare** a energiei electrice consumatorilor casnici depinde: **de categoria de consum** - a) loc de consum (spațiu locativ, necesități nelegate de activitatea de întreprinzător) și b) loc (de consum) de uz consum; **de categoria consumatorului**: în funcție de scopul utilizării energiei electrice – a) consumator casnic, b) consumator noncasnic, c) existența subconsumatorului; în funcție de puterea contractată – a) mici consumatori, cu putere contractată care nu depășește 100 kw inclusiv și b) mari consumatori, cu putere contractată care depășește 100 kw. **Obiectul contractului de furnizare a energiei electrice îl reprezintă prestația părților, ca obiect juridic și energia electrică propriu-zisă ca obiect material.** Produsul furnizat în baza contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici este **tarifat**. Normele referitoare la plata energiei electrice sunt imperative, fapt ce rezultă din prevederile p.11 lit. d) din Anexa nr.1 și p. 49 lit.c) din Hotărârea ANRE nr.393/2010 care prevăd că „consumatorul casnic este obligat să achite integral și în termenul indicat în factură, plata pentru consumul energiei electrice, inclusiv a celei consumate la locurile de uz comun, după caz”. Distingem **3 categorii de tarife**: 1) pentru energia electrică, energia solară, energia eoliană; 2) pentru servicii de furnizare a energiei electrice; 3) pentru servicii de distribuție.

Tarifele pentru energia electrică furnizată consumatorilor de către furnizor nu se negociază de către părți, dar sunt reglementate, fiind aprobate de ANRE și publicate în Monitorul Oficial al RM.

Determinarea tarifului la energia electrică mereu a constituit o procedură dificilă, deoarece mecanismul de stabilire a acestuia se reglementează prin hotărârea organului abilitat – ANRE, fiind supus unor formule care necesită o argumentare minuțioasă. Analizând cronologic fenomenul evoluției tarifului, constatăm existența mai multor hotărâri la acest subiect. Deosebit interes asupra reglementării **tarifului** vom observa începând cu anul 2000, când în temeiul Hotărârii Guvernului RM nr.628/1997 (abrogată), se privatizează o parte din întreprinderile furnizoare de energie electrică. De asemenea vom constata că până în anul 2000, ANRE stabilea, de regulă, în aceeași hotărâre tariful pentru gazele naturale, energia electrică și energia termică, ulterior a sporit interesul doar pentru tariful la energie electrică, fiind modificat frecvent doar acesta. Motivația o găsim în argumentele furnizorului – agent economic privat, care urma să convingă legiuitorul, argumentând necesitatea majorării tarifului anume la acest produs. Obligația contractuală de plată a prețului energiei constituie o chestiune de principiu a sistemului tarifar. Conform art.9 alin. (3) din Legea RM nr.1525/1998 în tarifele la energia electrică și termică și în prețurile la resursele energetice

trebuie să intre toate cheltuielile rezonabile de exploatare și dezvoltare a obiectivelor energetice, precum și **profitul**.

Actele normative care au determinat prețul la energia electrică necesită a fi analizate în succesiunea lor cronologică, spre a determina regimul legal, actualmente în vigoare, în sens evolutiv. Inițial, stabilirea și aprobarea tarifului pentru energia electrică era în competența Guvernului RM, ulterior aceasta a devenit prerogativa ANRE. Competența ANRE de aprobare a tarifelor a fost insituită prin Hotărârea Guvernului RM nr.41/1998, prin completarea Nomenclatorului de mărfuri și servicii. Modificarea frecvență a tarifelor, în esență, era determinată de majorarea prețului de procurare a gazelor naturale, deprecierea monedei naționale, necesitatea ajustării tarifelor la gazele naturale, energia electrică și termică în corespundere cu costurile reale pentru producerea, procurarea, transportarea și distribuția acestora. Prin **Hotărârea Guvernului RM cu privire la aprobarea Regulamentului și bugetului ANRE, nr. 574 /1999** au fost lărgite atribuțiile acesteia, instituidu-se sarcini privind elaborarea metodologiilor de calculare, ajustarea și modificarea prețurilor și a tarifelor pentru serviciile prestate în domeniul energetic, determinarea, ajustarea și aprobarea prețurilor și tarifelor la serviciile prestate în domeniul energetic. Ulterior atribuțiile menționate au fost preluate în p.7 din **Hotărârea Guvernului RM nr.1511/2008** [74 abrogată] și menținute în Hotărârea Parlamentului nr.238/2013. În conformitate cu prevederile Hotărârii ANRE nr.497 [66] se disting două categorii de metodologii de calculare, aprobare și ajustare a tarifelor: a) pentru serviciul de distribuție a energiei electrice și b) pentru tarife reglementate de furnizare a energiei electrice. Metodologia de calculare, aprobare și ajustare a tarifelor pentru serviciul de distribuție a energiei electrice are ca scop stabilirea modului de calcul a tarifelor pentru serviciul de distribuție a energiei electrice prestat de către operatorii rețelelor de distribuție. Tariful mediu de furnizare a energiei electrice tuturor consumatorilor deserviți de Furnizor în anul de reglementare se determină, reieșind din venitul care trebuie să fie obținut de către Furnizor în vederea acoperirii consumurilor și a cheltuielilor reale necesare pentru furnizarea energiei electrice și pentru obținerea unei marje rezonabile de profit [Anexa nr.1 și nr.2 la Hotărârea nr.497]. Conform Anexei nr.1 la Hotărârea nr. 497, tarifele pentru serviciul de distribuție a energiei electrice se determină anual de către RED și se aprobă de către Consiliul de Administrație al ANRE în conformitate cu prevederile Metodologiei.

În esență principiul fundamental al tarifării energiei constă în aplicarea pentru energia electrică a unor tarife diferențiate. Legislația stabilește două modalități de plată: fie după tariful monom (care constă într-un preț unic proporțional cu cantitatea de energie consumată) fie după cel binom (constând dintr-o taxă fixă de bază, invariabilă, stabilită în raport de puterea de consum a beneficiarului și dintr-un preț suplimentar stabilit în raport de cantitatea de energie consumată). In

contractele cu consumatorii casnici energia furnizată este facturată în raport de tariful monom. Liberalizarea completă a pieței de energie electrică și necesitatea ajustării cadrului legislativ și normativ al Republicii Moldova la cel european în domeniu, prevăzut de Planul de Acțiuni Republica Moldova - Uniunea Europeană, conformarea la principiile economiei de piață, au determinat aprobarea de către ANRE a Hotărârii nr. 190/2005 despre aprobarea Metodologiei privind determinarea tarifelor de tip binom de livrare a energiei electrice consumatorilor finali [63]. În prezent se disting 2 categorii de tarife: 1) pentru serviciul de distribuție și 2) pentru tarife reglementate de furnizare a energiei electrice.

În context specificăm că numărul cantitativ al actelor normative abrogate, ne confirmă dificultatea adaptării la principiile economiei de piață a mecanismului de furnizare a energiei electrice și a determinării tarifelor.

3.3. Conținutul contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici

Calitatea unui contract rezultă, atât din stipulațiile părților privind prestațiile la care se obligă, cât și din clauzele prin care acestea organizează raporturile dintre ele, stabilindu-și drepturile și obligațiile aferente. Clauzele de bază în contractul de furnizare a energiei electrice sunt stipulațiile părților referitoare la: obiectul, cantitatea, calitatea, regimul de consum, prețul, condițiile de asigurare a întreținerii și securității rețelelor exploatare, a aparatelor și instalațiilor. **Conținutul contractului** este constituit din totalitatea clauzelor acestuia asupra cărora părțile au convenit de comun acord și care consfințesc drepturile și obligațiile contractuale ale părților. În temeiul **principiului libertății contractuale** părțile sunt în drept să includă în contractul lor cele mai diverse clauze, cu condiția ca acestea să nu contravină normelor imperative de drept, ordinii publice și bunelor moravuri [art.9 al CC al RM].

În contract se stipulează cantitatea, calitatea, fiabilitatea și regimul de furnizare și consum al resurselor energetice, condițiile de reglare a graficului de consum, tarifele, modul de plată, se prevăd sancțiuni pentru nerespectarea obligațiilor contractuale. Hotărârea ANRE nr.393/2010, precum și alte acte normative stabilesc în sarcina consumatorilor și a furnizorilor de energie electrică o serie de **drepturi subiective de creanță** și obligații.

Conform art.18 alin. (5) din Legea RM nr.420/2006 privind activitatea de reglementare tehnică, *„este obligatorie includerea în contractele de furnizare a produselor și de prestare a serviciilor a clauzei privind conformitatea acestora cu cerințele reglementărilor tehnice aplicabile pe teritoriul Republicii Moldova”*. Prin urmare trăsăturile specifice pe care le are energia electrică ca **obiect material al raporturilor** generate de furnizarea energiei electrice necesită determinarea **volumului drepturilor și obligațiilor părților, adică conținutul contractului** care nu sunt proprii nici contractului de prestare a serviciilor, nici contractului de vânzare-cumpărare, nici contractului de

transport. **Drepturile și obligațiile părților** rezultă din conținutul contractului de furnizare a energiei electrice care, potrivit p. 27 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, va conține în mod imperativ clauzele obligatorii specificate în Anexa nr.1. Așadar, apare întrebarea, suntem în fața clauzelor obligatorii sau a clauzelor standard? În general, clauza contractuală este stipulația sau prevederea relativ independentă stabilită prin acordul de voință al părților (sau considerată ca atare în temeiul unei dispoziții legale supletive de la care părțile nu au derogat expres) în cuprinsul unui contract [143, p. 224]. În consecință, clauzele obligatorii trebuie analizate prin prisma condițiilor **clauzelor abuzive** reglementate de Legea RM nr.256/2011 care în art.3 definește *clauza abuzivă* ca fiind *clauză contractuală care, nefiind negociată în mod individual cu consumatorul, prin ea însăși sau împreună cu alte prevederi din contract, creează, în detrimental consumatorului, contrar cerințelor de bună-credință, un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract*. Menționăm că Legea RM nr.256/2011 constituie ajustarea legislației autohtone în materia clauzelor abuzive la prevederile Directivei Consiliului Comunității Europene 93/13/CEE din 05 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii [54]. De regulă, este considerată **abuzivă** orice clauză contractuală care nu a fost negociată direct cu consumatorul sau dacă, prin ea însăși ori împreună cu alte prevederi din contract, creează în detrimentul consumatorului și contrar cerințelor bunei-credințe, un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților.

În doctrină se menționează că trebuie să deosebim clauzele esențiale ale contractului de clauzele obișnuite și clauzele întâmplătoare. Astfel, sunt considerate obișnuite acele clauze ale contractului, prezența sau lipsa cărora nu afectează faptul încheierii contractului [26 p. 77].

În esență o clauză este abuzivă dacă periclitează echilibrul contractual. Caracterul abuziv al clauzei contractuale include cumulativ condiții ce rezultă din următoarele: clauza nu a fost negociată direct cu consumatorul; prin ea însăși sau împreună cu alte stipulații din contract, creează în detrimentul consumatorului și contrar cerințelor bunei-credințe, un dezechilibru semnificativ, între drepturile și obligațiile părților. În context, menționăm că o clauză contractuală va fi considerată ca nefiind negociată direct cu consumatorul dacă aceasta a fost stabilită fără a da posibilitate consumatorului să influențeze natura ei, cum ar fi contractele-standard de furnizare a energiei electrice. În ce privește efectele clauzelor abuzive, potrivit art. 717 din CC al RM, în cazul în care clauzele contractuale sunt total sau parțial nule, contractul este valabil în partea rămasă. În principiu, ineficacitatea clauzei abuzive nu aduce atingeri contractului, în ansamblul său, întrucât lacuna creată prin eliminarea clauzei respective este acoperită prin aplicarea prevederilor legale imperative, și anume, a normelor CC al RM, Legii RM nr.256/2011 și Hotărârii ANRE nr. 393. Lupta împotriva clauzelor abuzive din contracte este dificilă, întrucât atât legiuitorul, cât și instanțele judecătorești

sunt fidele concepției predominante de teoria autonomiei de voință. În sensul pur al voinței juridice, la etapa precontractuală atestăm declinul autonomiei de voință care este condiționat în ultimul timp de foarte multe norme imperative care reglementează domeniul energetic [11, p.263]. Alternativa imperativă a evitării abuzului autonomiei de voință este Directiva Comisiei **Comunităților** Europene nr. 93/13/CEE din 05 aprilie 1993 privind **clauzele abuzive** în contractele încheiate cu consumatorii, care are drept scop armonizarea diferitor legislații naționale. În vederea armonizării legislației CC al RM circumscrie sfera subiecților, precum și cea a formelor contractelor, încheiate între părți, ce intră sub incidența prevederilor capitolului IV, titlul II, cartea a treia intitulat “**Clauzele contractuale standard**”.

În ceea ce privește persoanele, legiuitorul a preferat să delimiteze domeniul de aplicare al dispozițiilor sale menționând la art. 712 din CC al RM că clauzele contractuale standard sunt toate clauzele formulate anticipat pentru o multitudine de contracte, pe care o parte contractantă le prezintă celeilalte părți la încheierea contractului. Astfel, potrivit art. 720 alin. 5 din CC al RM prin metoda excluderii se stipulează că dispozițiile capitolului menționat nu se aplică în cazul contractelor din domeniul dreptului muncii, moștenirii, familiei și societăților comerciale. Observăm că sfera de aplicare a dispozițiilor legale referitoare la clauzele standard, privind formele contractuale, este de o extensiune considerabilă, ce nu ține seama nici de natura înscrisului contractual, ce cuprinde astfel de clauze și nici de modul său de redactare. Sunt supuse prevederilor legii, atât clauzele standardizate, inserate în contractele-tip sau în simplele referințe la condițiile generale prestabilite, cât și clauzele negociate cu consumatorii⁴. Și sub acest aspect, soluția este novatoare întrucât prevederile Directivei din 5 aprilie 1993 au în vedere numai clauzele standardizate „ce nu fac obiectul unei negocieri individuale”. În dreptul francez, de exemplu, art L. nr. 132-1 din *Code de la consommation* interzice **clauzele abuzive** inserate „în contractele încheiate între comercianți și necomercianți sau consumatori” [139]. Mai mult ca atât, în legislația franceză a fost reglementată și o „listă albă” (*liste blanche*) cu caracter de orientare privind clauzele ce pot fi considerate abuzive dacă vor întruni elementele constitutive prevăzute de lege, fiind pusă în sarcina consumatorului de a aduce proba caracterului abuziv al acesteia [156 p. 264]. Putem oare considera **abuzivă clauza care** decurge din p.21 al Hotărârii ANRE nr.393/2010 și care menționează că

---

⁴ Codul civil prevedea anumite excepții referitoare la clauzele standard din contractul de furnizare a energiei electrice, și anume, potrivit alin. 3 art. 720 clauzele contractuale standard cu posibilitate de evaluare, indicate la art. 718 și clauzele contractuale standard fără posibilitate de evaluare, indicate la art. 719 nu se aplicau contractelor a căror parte o constituia întreprinderile de livrare a energiei electrice cu privire la aprovizionarea unor utilizatori aparte cu energie electrică, dacă condițiile de livrare nu derogau în defavoarea utilizatorilor de la condițiile stipulate de organul de stat pentru reglementare în domeniul energiei electrice. Alin. (3) art.720 a fost abrogat prin Legea Parlamentului nr.23 din 01.03.2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.54-59 din 23.03.2012.

consumatorul final este obligat să posedă cunoștințe necesare privind normele de utilizare a energiei electrice și privind tehnica securității.

Conform prevederilor art.4 alin. (2) din Legea RM nr.256/2011 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii „*orice contract încheiat între consumator și comerciant va cuprinde clauze contractuale clare, univoce, a căror înțelegere nu necesită cunoștințe speciale*”. Comparativ, menționăm, că potrivit art. 1 alin. (1) din Legea României privind **clauzele abuzive** din contractele încheiate între comercianți și consumatori nr. 93/2000 „*orice contract încheiat între comercianți și consumatori va cuprinde clauze contractuale clare, fără echivoc, pentru înțelegerea cărora nu sunt necesare cunoștințe de specialitate*”. Ne punem întrebarea, care ar fi dimensiunea cunoștințelor necesare privind normele de utilizare a energiei electrice și tehnica securității, întrucât contractul nu conține anexă cu anumite instrucțiuni. Mai mult ca atât, consumatorul casnic de energie electrică nu este obligat să posedă programul școlar la capitolul cunoștințe în domeniul energiei electrice. În aceste condiții legiuitorul făcea expres trimitere la imperativitatea normelor care reglementau relațiile contractuale în domeniul energiei electrice.

În literatura juridică se opinează că „refuzul luării în calcul a citirii consumului (prezentat de consumatorul casnic) constituie o practică abuzivă, în situațiile în care societatea nu poate asigura citirea contorului la o dată fixă sau anunțată în prealabil” [58, p.57].

Odată ce **clauzele abuzive** sunt interzise prin lege, urmează să stabilim care este cercul de persoane care poate beneficia de protecție în acest sens. Dacă ar fi să atribuim contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici la **categoria contractelor de prestare de servicii**, atunci dispoziția p.107 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 care prevede că „*furnizorul este în drept să ceară pentru consum plata preventivă de la consumatorii finali care solicită reconectarea instalațiilor de utilizare la rețeaua electrică, dacă acestea au fost deconectate pentru neachitarea facturilor de consum a energiei electrice și a penalităților stabilite în contractul de furnizare a energiei electrice*”, contravine legii, deoarece potrivit art. 971 din CC al RM „*plata pentru servicii se efectuează după prestarea serviciilor*”. În general putem distinge evolutiv **4 categorii-etape ale drepturilor și obligațiilor furnizorului și consumatorului casnic**: 1) precontractuale (numit prin prin Hotărârea ANRE nr.393/2010 solicitant), 2) contractuale (numit prin prin Hotărârea ANRE nr.393/2010 consumator), 3) postcontractuale (numit prin Hotărârea ANRE nr.393/2010 consumator), 4) necontractuale (numit prin prin Hotărârea ANRE nr.393/2010 persoană fizică sau persoană juridică). Cele precontractuale demarează odată cu intenția consumatorului casnic de a i se racorda instalația de utilizare, ce-i aparține, la rețeaua electrică a operatorului de distribuție.

O categorie aparte de clauze, o formează cele referitoare la negocierea și modificarea contractului. Condițiile de modificare ale contractului de furnizare a energiei electrice au avut

diferite conotații pe parcursul evoluției reglementărilor. Astfel, potrivit p.4.11 din Hotărârea Guvernului nr.1194/2005 [70, abrogat], clauzele contractului – cadru încheiat între furnizor și consumator erau obligatorii pentru ambele părți și nu puteau fi excluse sau modificate. Părțile, totuși, erau în drept, de comun acord, să includă în contract clauze suplimentare care corespundeau normelor. Norma menționată admitea, deci, ca unele clauze ale contractului de furnizare a energiei electrice să fie pasibile de negociere. Hotărârea ANRE nr.393/2010 conține mai multe dispoziții care admit **negocierea** anumitor clauze contractuale. Potrivit p. 43 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, contractul poate fi modificat în partea puterii contractate. O altă normă care dă posibilitate consumatorului să negocieze este stabilită în p.80 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 care prevede că plata energiei electrice consumate se efectuează în baza facturii, emise lunar de către furnizor, și înmănată consumatorului final sau expediată prin poștă. În unele cazuri, plata poate fi efectuată prin alte metode și în alte termene, specificate în contractul de furnizare a energiei electrice, iar conform p.81 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 în cazul în care consumul lunar nu depășește 20 kWh, furnizorul poate emite, cu acordul în scris al consumatorului casnic, o singură factură de plată a energiei electrice pentru o perioadă convenită de părți, dar care nu poate depăși 3 luni. Cele expuse ne confirmă caracterul negociat al anumitor clauze contractuale din contractul de furnizare a energiei electrice. În **esență**, constatăm posibilitățile minore de negociere a clauzelor contractului analizat. În cazul în care comerciantul pretinde că o clauză standard a fost negociată individual, lui îi revine sarcina probei [4 p. 123]. Anterior am menționat că potrivit p.27 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici va conține în mod imperativ clauzele obligatorii specificate în Anexa nr.1. Această prevedere confirmă caracterul **de adeziune** al acestuia, adică clauzele sunt prestabilite, numai că, în acest caz, nu sunt stabilite nici de către furnizor, nici de către consumator, ci de către Agenție - ca organ de reglementare în domeniul energetic. Prin urmare nici una dintre părți nu are putința să **negocieze** și să influențeze substanțial conținutul clauzelor. Mai mult ca atât, în conformitate cu dispozițiile p.p.48-51 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, atât consumatorul final, cât și furnizorul, au drepturile și obligațiile specificate în aceste prevederi, indiferent de faptul dacă acestea sunt sau nu, prevăzute în contractul de furnizare a energiei electrice.

În continuare vom analiza **drepturile și obligațiile ce revin părților** în contractele încheiate cu consumatorii casnici referitoare la întreruperi, cercetându-se pe larg **regimul întreruperilor**. Potrivit Hotărârii ANRE nr.393/2010, întreruperea poate fi programată și neprogramată. **Întrerupere neprogramată a furnizării energiei electrice** constituie întreruperea temporară a furnizării energiei electrice consumatorilor finali, cauzată de accidente produse în rețeaua electrică, fără a fi deconectate instalațiile de utilizare de la rețeaua electrică, iar **întrerupere programată a**

furnizării energii electrice constituie întreruperea temporară a furnizării energiei electrice în scopul efectuării lucrărilor de întreținere, de exploatare și/sau a reparațiilor planificate ale rețelei electrice de către operatorul rețelei de distribuție cu înștiințarea prealabilă a consumatorilor finali, fără deconectarea instalațiilor de utilizare de la rețeaua electrică. Astfel, în ambele cazuri menționate, are loc întreruperea fără deconectare. Deci, lipsa energiei electrice în rețea poate surveni din două motive: în rezultatul întreruperii (programate sau neprogramate) și în cazul deconectării. Natura lipsei energiei electrice în rețea nu este întotdeauna aceeași, de aceea distingem: a) cazurile în care lipsa are caracter de sancțiune aplicabilă consumatorului casnic care nu și-a respectat anumite obligații și are loc deconectarea; b) cazurile când întreruperea are un caracter preventiv, în scopul evitării unor avarii incendii etc., adică întreruperea neprogramată; c) cazurile în care lipsa energiei electrice este cerută pentru efectuarea anumitor reparații sau lucrări, adică întreruperea programată. Așadar, conchidem că deconectarea survine: a) ca sancțiune, sau b) la solicitarea consumatorului (în caz de suspendare sau reziliere a contractului). În conformitate cu prevederile art. 12 alin.7) din Legea RM nr.1525/1998 în cazul în care consumatorul nu plătește integral, în termenul stipulat în contract, energia electrică consumată, furnizorul este în drept să **întrerupă livrarea** (în textul Hotărârii ANRE nr.393/2010 se operează cu noțiunea de „*deconectare*” în acest caz) în modul stabilit de contract sau de lege.

Textul legii urmează să-l distingem în sensul că **întreruperea furnizării energiei electrice și deconectarea instalației de utilizare de la rețeaua electrică** sunt cauzate de factori diferiți și conferă consecințe aparte. În cazul contractelor încheiate cu consumatorii finali de energie electrică furnizarea trebuie să corespundă la doi indici: cel dintâi privește **continuitatea**, adică furnizarea energiei trebuie să aibă loc fără întreruperi nejustificate: întreruperea este justificată numai în cazurile prevăzute de art. 48 din Legea RM nr.124/2009 care prevede că operatorul rețelei **este în drept să întrerupă prestarea serviciilor** pentru un timp cât mai scurt, dacă a survenit una din următoarele împrejurări: sunt puse în pericol viața și sănătatea oamenilor, apare pericolul prejudicierii proprietății, se încalcă balanța de puteri în sistemul electroenergetic, se încalcă regimul de funcționare a obiectelor sistemului electroenergetic, se efectuează racordări și alte operațiuni de exploatare și de întreținere care nu pot fi executate în alt mod, s-au produs avarii ori se lichidează consecințele lor.

Cel de-al doilea indice, pe care trebuie să-l respecte energia furnizată este cel calitativ. **Calitatea** energiei electrice se apreciază atât sub raportul tensiunii, cât și sub cel al frecvenței, condiții stabilite de prevederile legale care indică limitele acestora. Intrucât, **întreruperea neprogramată** poate avea loc fără avertizarea prealabilă a consumatorilor finali, totuși, aceasta generează anumite drepturi consumatorilor finali și anumite obligații din partea furnizorului. Așadar, potrivit p.137 din

Hotărârea ANRE nr.393/2010 „în cazul întreruperilor neprogramate, furnizorul, operatorul de rețea este obligat să restabilească furnizarea energiei electrice către consumatorii finali în termenul cel mai scurt posibil, care să nu depășească, însă, termenul stabilit prin contractul de furnizare a energiei electrice, precum și limitele stabilite de Regulamentul cu privire la calitatea serviciului de distribuție și furnizare a energiei electrice”. Dar, întrucât **întreruperea programată** nu poate avea loc decât cu **prealabila avertizare** a consumatorilor finali, vom analiza procedura avertizării subliniind că avertizarea este destinată a pune pe consumatorul casnic în situația de a-și lua toate măsurile necesare evitării eventualelor pagube pe care i le-ar produce întreruperea intempestivă a furnizării, de aceea neîndeplinirea obligației de avertizare atrage răspunderea furnizorului. Temeiurile, condițiile și procedura deconectării consumatorilor casnici și a consumatorilor noncasnici sunt diferite.

Din prevederile Hotărârii ANRE nr.393/2010 desprindem **trei moduri de avertizare** în funcție de caracterul și cauza întreruperii sau deconectării. Conform p.50 lit.e), **furnizorul are dreptul de a solicita operatorului de rețea deconectarea** instalațiilor de utilizare, rezultă că acțiunea de deconectare în sine constituie obligație a operatorului de rețea. În cazul întreruperii programate conform p.52 alin.3) din Hotărârea ANRE nr.393/2010, operatorul de rețea este obligat să anunțe (prin telefon, mass-media, alte modalități) **micii consumatori finali** despre data și durata întreruperii programate a furnizării energiei electrice cu cel puțin 3 zile calendaristice până la întrerupere, menționând motivele întreruperii. Constituie excepție situațiile în care reconectarea unei instalații de utilizare la rețeaua electrică poate fi efectuată numai prin scoaterea de sub tensiune a liniei electrice la care va fi reconectată instalația de utilizare. **Operatorul de rețea**, în acest caz, este **obligat** să anunțe micii consumatori finali, instalațiile de utilizare ale cărora sunt racordate la linia electrică în cauză, cu 2 zile lucrătoare înainte de întrerupere. Considerăm că pentru acest motiv legea trebuie să permită consumatorului să facă obiecții asupra motivelor întreruperii. Nerespectarea procedurii de avertizare în cazul întreruperilor programate atrage răspunderea furnizorului. Respectiv constatăm că, deși, deconectarea și avizarea sunt obligații ale operatorului de rețea, nerespectarea procedurii de avertizare în cazul întreruperilor programate, atrage răspunderea furnizorului.

Conform p.116 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, deconectarea este un factor care duce la încetarea furnizării energiei electrice de către furnizor. Constatăm două modalități tehnice de deconectare. Astfel, **deconectarea** este desfacerea legăturii dintre rețeaua electrică a operatorului de rețea și instalația electrică a consumatorului final prin intermediul aparatelor de comutație sau prin decuplarea conductoarelor sau a cablurilor de la rețeaua electrică. De regulă, deconectarea se efectuează de către operatorul de rețea, la cererea furnizorului sau a consumatorului casnic.

Operatorul are dreptul să efectueze deconectarea și din proprie inițiative, dacă survin temeiurile legale.

În conformitate cu p.116 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, **furnizorul este în drept să ceară deconectarea, iar operatorul rețelei de distribuție** va deconecta de la rețeaua electrică de distribuție instalația de utilizare ce aparține consumatorului casnic în cazurile prevăzute exhaustiv. Distingem trei modalități de informare în legătură cu deconectarea: fără aviz, cu aviz prealabil și aviz încorporat în factura de plată. Acestea se disting în funcție de temeiul deconectării. Astfel, deconectarea se va efectua **fără avizarea** prealabilă în temeiurile: **1)** conform prescripției Inspectoratului Energetic de Stat, eliberată în condițiile prevăzute de lege; **2)** în cazul în care consumatorul casnic utilizează receptoarele electrice într-un mod ce afectează utilajul operatorului rețelei de distribuție sau calitatea energiei electrice furnizată altor consumatori finali, iar consumatorul casnic refuză să deconecteze aceste receptoare, la solicitarea furnizorului; **3)** dacă sunt puse în pericol persoanele, bunurile ori mediul. **Avizarea obligatorie** a consumatorului casnic despre deconectare e necesară în următoarele situații: **1)** în cazul în care consumatorul casnic nu permite accesul personalului furnizorului, al operatorului rețelei de distribuție la locul de consum pentru montarea/demontarea, controlul, înlocuirea sau citirea indicațiilor echipamentului de măsurare, pentru repararea sau înlocuirea utilajului operatorului rețelei de distribuție, instalat pe proprietatea consumatorului casnic. Furnizorul, operatorul rețelei de distribuție este obligat să documenteze acest fapt, întocmind în acest sens un act, care urmează să fie expediat consumatorului casnic împreună cu avizul de deconectare; **2)** în cazul în care contractul de furnizare a energiei electrice este încheiat pe numele altei persoane fizice decât proprietarul legal al imobilului, și ultimul refuză să încheie contractul de furnizare a energiei electrice; **3)** consumul fără evidență a energiei electrice sau consumul fără evidență a energiei electrice pe o perioadă de timp ce depășește 1 lună de la data înregistrării documentate a lipsei echipamentului de măsurare sau a deteriorării lui din vina consumatorului casnic; **4)** în caz de racordare la instalația proprie a consumatorului casnic a instalației electrice a unui subconsumator, fără acordul prealabil al furnizorului; **5)** în caz de refuz din partea consumatorului casnic de a încheia un nou contract de furnizare a energiei electrice la schimbarea destinației spațiului locativ; **6)** în caz de utilizare parțială a spațiului locativ în alte scopuri decât cele casnice, fără instalarea echipamentului de măsurare, pentru evidența separată a cantității de energie electrică, consumată în partea respectivă a imobilului; **7)** dacă a expirat termenul contractului de furnizare a energiei electrice, iar consumatorul casnic nu solicită prelungirea acestuia; **8)** în cazul constatării încălcării prevederilor Regulamentului cu privire la protecția rețelelor electrice, care duc la reducerea fiabilității furnizării de energie electrică. În cazurile menționate deconectarea se efectuează doar în zilele lucrătoare, în intervalul de timp 8.00 – 17.00,

după avizarea consumatorului casnic. Avizul se expediază sau se înmânează consumatorului casnic cu cel puțin 5 zile calendaristice înainte de data preconizată pentru deconectare. Luând în considerație importanța energiei electrice în viața socială și impactul asupra vitalității considerăm că timpul de deconectare, în vederea protecției intereselor consumatorului casnic, **propunem** reducerea până la orele 16.00, deoarece instituțiile bancare au program de lucru până la 17.30 sau 18.00, astfel consumatorul casnic să dispună de ultima opțiune pentru înlăturarea cauzelor de deconectare pentru neachitarea consumului. De asemenea, **propunem** excluderea zilei de vineri din zilele de deconectare, deoarece consumatorul va fi în posibilitatea reală de înlăturare a omisiunii plății abia luni, apoi urmează deplasarea la oficiul operatorului de rețea pentru prezentarea dovezii de plată. Aceste mici și neînsemnate limitări a acțiunilor operatorului de rețea vor contribui la evitarea unor cheltuieli suplimentare din partea subiecților implicați. În acest caz, constatăm o interdependență vizibilă între furnizor, operatorul de rețea și consumatorul casnic. Avizarea consumatorului casnic cu referire la deconectare se efectuează prin intermediul facturii de plată a energiei electrice: 1) în caz de neachitare de către consumatorul casnic a facturii, în decurs de 10 zile calendaristice de la data limită indicată în factura, prezentată consumatorului casnic cu respectarea termenului prevăzut; 2) în cazul în care consumatorul casnic a întreprins acțiuni care au dus la neînregistrarea sau la înregistrarea incompletă a cantității de energie electrică consumată, consumatorul casnic neachitând plata calculată de către furnizor pentru acest consum.

Sanțiunea de drept civil reprezintă orice consecință negativă, prestabilită prin lege sau prin convenția părților, pe care, în cadrul unui raport juridic de constrângere, la cererea celui interesat, trebuie să o suporte, în persoana sa [136, p. 37]. Măsura avertizării are două rațiuni. Una dintre acestea ar fi de a determina pe consumator să reîntre în legalitate. Deconectarea aduce adesea mari prejudicii consumatorului casnic, putându-se repercuta nefavorabil asupra. Aplicarea ei ca măsură de sancționare trebuie făcută cu înalt grad de răspundere din partea furnizorului și a operatorului de rețea, după ce a analizat toate circumstanțele care generează deconectarea și efectele acesteia, și numai atunci când culpa consumatorului casnic are un caracter de gravitate deosebită. De aceea, legiuitorul impune avertizarea prealabilă; reintrarea în legalitate a consumatorului casnic după avertizare și califică drept abuzivă deconectarea ulterioară a furnizării, atrăgând răspunderea furnizorului. Cea de-a doua rațiune a avertizării este de a preîntâmpina deconectarea prin surprindere a alimentării cu energie electrică pentru ca beneficiarul să poată lua măsurile necesare evitării prejudiciului. Nerespectarea procedurii de avertizare atrage răspunderea furnizorului și a operatorului de rețea [7, p.67-73]. **Deconectarea poate fi solicitată și de consumatorul casnic.** În acest caz deconectarea de la rețeaua electrică a instalației de utilizare ce aparține consumatorului casnic, la cererea lui, se efectuează de către furnizor, în termen de 7 zile calendaristice de la data înregistrării

cererii în scris depuse de către consumator. În consecință, dacă recunoaștem că relațiile dintre consumatorul final și subconsumator diferă substanțial de raporturile contractuale privind furnizarea energiei electrice stabilite între furnizor și consumatorul final, atunci Hotărârea ANRE nr.393/2010 ar trebui să prevadă și clauzele obligatorii de transmitere a energiei electrice subconsumatorului de către consumatorul final. Necesitatea stabilirii clauzelor obligatorii pentru contractul de servicii încheiat între operatorul rețelei de distribuție și consumatorul casnic este condiționată de următorii factori: imposibilitatea aplicării în totalitate a normelor Hotărârii ANRE nr.393/2010, în special când se constată încălcarea clauzelor contractuale; specificul raporturilor contractuale dintre consumatorul final și subconsumator; reglementarea și stabilirea prețului la energie electrică și servicii auxiliare; stabilirea concretă a situațiilor de implicare a furnizorului în raporturile dintre consumatorul final și subconsumator în perioada precontractuală (antecontract), (p.13 din Hotărârea ANRE nr.393/2010); determinarea obiectului contractului. În vederea excluderii lacunii, cu titlu de *lege ferenda*, ar putea fi inclusă în Hotărârea ANRE nr.393/2010 dispoziția potrivit careia “prevederile Regulamentului se aplică raporturilor dintre consumatorul final și subconsumator în măsura în care nu contravin normelor Codului civil” sau să se instituie clauze contractuale obligatorii de transmitere (livrare) a energiei electrice subconsumatorului. O distincție numerică exhaustivă a drepturilor și obligațiilor considerăm că este imposibilă, ca de exemplu, depunerea de către solicitant a cererii de racordare a instalației de utilizare a sa la rețeaua electrică este un drept al acestuia, iar includerea în conținutul cererii a cerințelor specificate de legislație constituie o obligație a acestuia.

În continuare analizăm succesiv **drepturile și obligațiile generale ale subiecților** menționați, care în anumite puncte se intersectează sau au tangențe.

3.3.1. **Drepturile și obligațiile furnizorului**

Există anumite lucruri mai rele pentru creditor decât neglijența debitorului: reaua sa credință. Un debitor încărcat de datorii, care se simte amenințat de o urmărire iminentă, este natural tentat în a-și sustrage activul său creditorilor. Excelent se exprima savantul francez Demolombe, există o condiție care este inseparabilă de acest drept al debitorului și anume: să-l exercite cu bună-credință, deoarece buna-credință este condiția sub care toate convențiile sunt făcute, și care trebuie să prezideze toate actele vieții civile [95, p.18-20].

Drepturile speciale ale furnizorului sunt specificate în p.50 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 care prevede că furnizorul are următoarele drepturi de care beneficiază: a) să verifice și să constate respectarea de către consumatorul final a prevederilor contractului de furnizare a energiei electrice; b) să recalculeze consumul de energie electrică, conform sistemului paușal, în cazul constatării încălcării de către consumatorul final a clauzelor contractuale care au dus la neînregistrarea sau înregistrarea incompletă a cantității de energie electrică consumată; c) să

corecteze factura eronată; d) să aplice consumatorului final penalități în conformitate cu prevederile contractului de furnizare a energiei electrice, în condițiile legii; e) să solicite operatorului de rețea deconectarea instalațiilor de utilizare, respectând prevederile legale și ale contractului de furnizare a energiei electrice; f) să solicite plata preventivă de la consumatorul final, în situațiile prevăzute de Hotărârea ANRE nr.393/2010.

Obligațiile speciale ale furnizorului sunt enumerate la p.51 din Hotărârea ANRE nr.393/2010.

În cazul în care racordarea la rețea a locului de consum nu este posibilă, deoarece nu există instalație de racordare, aceasta poate fi montată de **operatorul de rețea** la cererea persoanei interesate. Hotărârea ANRE nr.393/2010 în p. 64 stabilește că după achitarea cheltuielilor pentru montarea instalației de racordare, **operatorul de rețea este obligat** să organizeze efectuarea lucrărilor de proiectare, de procurare a utilajului și a materialelor de construcție și de montare, necesare, în scopul montării instalației de racordare, în termenul indicat în contractul privind montarea instalației de racordare, semnat de solicitant și de operatorul de rețea. În temeiul celor menționate precizăm că, în cazul în care, montarea instalației de racordare se efectuează la solicitarea persoanei, nu ne găsim în fața unei obligații ce revine exclusiv furnizorului, deoarece lucrările menționate se efectuează de către operatorul de rețea, în bază de contract negociat. Desprindem concluzia că obligația de a suporta costul materialelor și a executării lucrărilor conform devizului specificat în contract, revine integral consumatorilor finali.

Energia electrică ca obiect material al furnizării energiei electrice consumatorului casnic are particularitatea de a fi măsurabilă. Legea RM nr.647/1995 a metrologiei stabilește domeniile de exercitare a controlului metrologic legal. Astfel, conform art. 11 se supun controlului metrologic legal mijloacele de măsurare utilizate în măsurări din domeniile de interes public ce țin de protecția drepturilor consumatorilor. Energia electrică ca bun, este supus măsurării. Conform art.4 din Legea RM nr.124/2009 echipament de măsurare este un sistem destinat măsurării cantității de energie electrică livrată și, după caz, a puterii electrice, în scopul facturării. Verificarea metrologică periodică a echipamentului de măsurare al consumatorului casnic constituie obligație a operatorului de rețea. Conform p.52 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, constatăm că obligația de verificare a echipamentului de măsurare a energiei electrice ca obiect material al contractului de furnizare a energiei electrice consumatorului casnic aparține unui alt subiect și anume, operatorului rețelei de distribuție. Clauzele obligatorii ale contractului de furnizare a energiei electrice consumatorului casnic indicate în Anexa nr.1 la Hotărârea ANRE nr.393/2010, în p.8 lit.m) prevede că furnizorul este obligat să efectueze în termen verificarea metrologică periodică a echipamentului de măsurare. Normele menționate ne confirmă faptul că în contractele cu consumatorii casnici funcțiile operatorului de rețea sunt realizate de furnizor. Considerăm că aceste reglementări încrucișate pot

favoriza inducerea în eroare a consumatorului în cazul survenirii răspunderii furnizorului. Odată cu deschiderea completă a pieței energiei electrice se cer a fi strict delimitate atribuțiile furnizorului și ale operatorului rețelei de distribuție. Constatăm că furnizorul în contractul de furnizare a energiei electrice consumatorului casnic se obligă să efectueze o acțiune de verificare metrologică, obligație care, în temeiul p.52 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, aparține operatorului rețelei de distribuție.

3.3.2. Drepturile și obligațiile consumatorului casnic și ale subconsumatorului

Drepturile consumatorului de energie electrică sunt specificate în Legea RM nr.1525/1998, Legea RM nr.124/2009, Hotărârea ANRE nr.393/2010 și în contractul de furnizare a energiei electrice propriu-zis. Potrivit art.12 din Legea RM nr.1525/1998, **consumatorul are următoarele drepturi generale:** de conectare, în modul stabilit, la rețele electrice; de majorare a capacităților de consum al energiei și a puterii instalate, respectându-se condițiile tehnice; de creare, independent sau în colaborare cu alți consumatori, a unui sistem local propriu de alimentare cu energie sau de conectare la un alt sistem local, cu permisiunea proprietarilor acestuia, de reparare a prejudiciului din partea furnizorului. Potrivit p.48 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, consumatorul final are, în raport cu furnizorul și cu operatorul rețelei de distribuție, **drepturi speciale.**

Așadar, observăm că consumatorul final beneficiază de drepturi în raport cu furnizorul, și cu operatorul de rețea, deși, conform prevederilor Regulamentului, nu se află în raporturi contractuale de furnizare a energiei electrice cu operatorul de rețea, ci, doar cu furnizorul. În context, prezumăm că în circumstanțele menționate, persoana fizică are statutul juridic de consumator în sensul larg al prevederilor Legii protecției consumatorului. Anterior am statuat că operatorul de rețea intră în relații contractuale cu solicitantul în faza precontractuală de furnizare a energiei electrice.

Potrivit p.54 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, în scopul racordării instalației de utilizare la rețeaua electrică, solicitantul este obligat să obțină de la operatorul de rețea avizul de racordare, conform modelului stabilit în Anexa nr.3. Deci, drepturile și obligațiile solicitantului încep cu adresarea unei cereri în scris, la oficiul operatorului de rețea, care va cuprinde obligatoriu următoarele: a) numele, prenumele solicitantului sau denumirea întreprinderii și adresa locului de consum; b) scopul utilizării energiei electrice; c) puterea electrică solicitată; d) categoria de fiabilitate a furnizării; e) curentul electric solicitat (trifazat sau monofazat); f) copia titlului de proprietate asupra imobilului sau copia documentului care atestă alt drept real asupra imobilului sau permisiunea autorităților de resort. În consecință, drept realizare a dreptului solicitantului, operatorul de rețea este obligat să prezinte solicitantului, în termen de cel mult 15 zile calendaristice, avizul de racordare în care se indică, în mod obligatoriu, condițiile tehnico-economice optime de racordare ce nu contravin documentelor normative obligatorii, prevăzute de lege și lucrările pe care urmează să le îndeplinească solicitantul, pentru racordarea instalației sale de utilizare la rețeaua electrică.

Operatorul de rețea este obligat să colaboreze cu solicitantul în vederea alegerii și realizării soluției optime de racordare.

În sarcina solicitantului se pune obținerea avizului de racordare anterior începerii proiectării instalației electrice, iar îndeplinirea condițiilor tehnice stipulate în avizul de racordare este obligatorie pentru solicitant și proiectant. Potrivit p.61 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, executarea lucrărilor de racordare se efectuează după semnarea **contractului privind montarea instalației de racordare și după achitarea cheltuielilor** respective de către solicitant, potential consumator final. Relațiile dintre solicitant și operatorul de rețea rezultate din contractul menționat, aparent, se încadrează în categoria contractului de **prestări servicii**, iar termenul de plată în acest caz survine după executarea serviciilor de racordare. Raționamentul e confirmat în înseși p.61 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 care menționează că „cheltuielile pentru montarea instalației de racordare se stabilesc în baza devizului de cheltuieli, întocmit de operatorul de rețea, cu respectarea principiilor stabilite în Metodologia de determinare, aprobare și revizuire a prețurilor la serviciile auxiliare prestate de întreprinderile de distribuție a energiei electrice, aprobată prin Hotărârea ANRE nr. 245 din 02.05.2007” [65]. În consecință, prevederile p.61 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 contravin art.971 din CC al RM. În acest caz trebuie de exclus prevederile „**după achitarea cheltuielilor**”. Fiind un contract ce admite posibilitatea efectuării unei lucrări, rezultă ca desprindem particularități specifice relațiilor de antrepriză. Conform art. 946 alin. (2) din CC al RM, obiectul contractului de antrepriză poate fi atât producerea sau transformarea unui bun, cât și obținerea unor alte rezultate prin efectuarea de lucrări. Dacă atribuim **contractul privind montarea instalației de racordare** la categoria contractelor de antrepriză observăm că legiuitorul a stabilit imperativ achitarea în avans a prețului stabilit fără a oferi posibilitatea libertății contractuale la determinarea modului și termenului de plată de către eventualul consumator casnic. Următoarea acțiune pe care trebuie să o realizeze operatorul de rețea în prezența solicitantului în faza precontractuală este racordarea, care potrivit art.4 din Legea RM nr.124/2009 „constituie realizarea de către operatorul rețelei de distribuție a unei legături electrice permanente între instalația de utilizare sau centrala electrică și rețeaua electrică” și punerea sub tensiune a instalațiilor electrice ale acestuia. Prin urmare, în temeiul prevederilor p.22 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, distingem existența a 2 categorii de solicitanți care doresc să încheie contract de furnizare a energiei electrice: 1) persoana fizică sau persoana juridică, a cărei instalație de utilizare este racordată la rețeaua electrică și 2) persoana fizică sau persoana juridică care a depus cerere de racordare la rețeaua electrică și a îndeplinit condițiile și lucrările prevăzute în avizul de racordare.

Un drept esențial al furnizorului este de a **modifica** contractul, iar dreptul consumatorului casnic este de a accepta sau nu modificarea acestuia. Conform p.46 alin.(8) din Hotărârea ANRE

nr.393/2010, furnizorul este obligat să notifice consumatorul final despre intenția de a modifica contractul, precum și despre dreptul acestuia de a rezilia contractul în caz de dezacord. Potrivit opiniei unor autori [17, p.157], „această opțiune a consumatorului final este iluzorie în condițiile unui monopol natural asupra furnizării și distribuirii în aceste ramuri ale energiei naționale. Observăm în aceste situații că nu suntem în prezența unor contracte încălcate, însă raportul contractual ar putea fi calificat ca unul patogen: părțile se află în dezacord cu o modificare care s-a operat de una dintre ele. Astfel, rezoluțiunea este soluția de a înceta acest raport. Totodată se observă că dreptul de a rezilia trebuie exercitat într-un timp scurt și partea care reziliază nu este ținută la careva despăgubiri a prejudiciului cauzat celeilalte părți pentru încetarea intempestivă a raportului contractual”.

Obligațiile generale ale consumatorului casnic sunt menționate în art.12 din Legea RM nr.1525/1998 care prevede că consumatorul este obligat să efectueze plata pentru energia electrică consumată, să achite furnizorului taxe majorate pentru consumul de energie peste limitele prevăzute în contract, să achite penalitate pentru plata întârziată a consumului de energie, să acorde accesul liber al reprezentanților furnizorului, abilitați cu funcții de control, pentru înregistrarea indicațiilor aparatelor de evidență a consumului de resurse energetice, conform contractului încheiat între consumator și furnizor.

Obligațiile speciale ale consumatorului final se conțin în p.49 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 care prevede că consumatorul are următoarele obligații a) să utilizeze energia electrică în mod rațional, inofensiv, eficient și fără fraude; b) să consume energie electrică numai prin receptoare omologate; c) să achite integral plata pentru energia electrică și penalitățile prevăzute de contract, în termenele stabilite și indicate în factură; d) să sesizeze imediat furnizorul, **operatorul de rețea** în cazul în care depistează defecțiuni în funcționarea echipamentului de măsurare sau violarea sigiliilor; e) să rezilieze contractul de furnizare a energiei electrice, dacă nu necesită energie electrică și să achite integral furnizorului plata energiei electrice consumate și penalitățile facturate, dacă acestea din urmă sînt prevăzute în contract; f) să nu permită conectarea instalațiilor electrice ale altor persoane la instalația de utilizare proprie, fără acordul prealabil în scris al furnizorului; g) să asigure, la prezentarea legitimației corespunzătoare, acces liber personalului furnizorului, operatorului de rețea pentru controlul și citirea indicațiilor echipamentului de măsurare, precum și pentru controlul, deservirea și reparația instalațiilor electrice ce aparțin operatorului de rețea și sunt situate pe proprietatea consumatorului final; h) să fie prezent la controlul echipamentului de măsurare a energiei electrice consumate și al sigiliilor aplicate; i) să păstreze intacte echipamentul de măsurare și sigiliile aplicate, precum și să nu intervină în utilajul rețelei electrice a **operatorului de rețea**, instalat pe proprietatea consumatorului final; j) să nu permită altor persoane să intervină

în echipamentul de măsurare sau în instalațiile **operatorului de rețea**, situate pe proprietatea consumatorului final; k) să instaleze și să utilizeze doar aparate, utilaj și materiale electrice care corespund normelor tehnice; l) să solicite un nou aviz de racordare la rețeaua electrică în cazul majorării puterii instalației sale de utilizare, precum și în cazul în care intenționează să utilizeze energia electrică în alte scopuri decât cele indicate în contractul de furnizare a energiei electrice; m) să nu utilizeze receptoarele electrice în situația în care acestea provoacă deranjamente în funcționarea utilajului operatorului de rețea sau influențează negativ asupra calității energiei electrice furnizată altor consumatori finali.

În conformitate cu prevederile p.36 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, în cazul în care persoana fizică sau juridică care **a obținut în mod legal un imobil**, ce nu a fost deconectat de la rețeaua electrică, nu a solicitat furnizorului încheierea contractului de furnizare a energiei electrice va suporta consecințele deconectării, deoarece furnizorul este în drept să deconecteze locul de consum, preîntâmpinând persoana în cauză prin aviz de deconectare, în modul indicat în p.117. În acest caz, apare întrebarea referitor la subiectul avizat. Pe numele cui trebuie expediat avizul sau cui urmează a fi înmănat? Noul proprietar, deși a dobândit un imobil cu drept de proprietate, nu a dobândit calitatea de consumator casnic și nu are statutul juridic al acestuia. Mai mult ca atât, nici imobilul nu este obiect al contractului, având un regim juridic deosebit în acest caz. Logic ar fi, să expedieze avizul de deconectare pe numele fostului proprietar sau posesor cu care furnizorul se află sau s-a aflat în relații contractuale, dar dacă motivul deconectării se axează pe nevalorificarea de către noul dobânditor al dreptului său, considerăm că nici nu e necesar avizul de deconectare. În acest caz furnizorul va deconecta instalația de utilizare de la rețeaua electrică în temeiul p.116 lit.e) din Hotărârea ANRE nr.393/2010, care prevede că furnizorul este în drept să ceară operatorului de rețea deconectarea de la rețeaua electrică de distribuție a instalației de utilizare ce aparține consumatorului casnic, în caz dacă contractul de furnizare a energiei electrice este încheiat pe numele altei persoane fizice decât proprietarul legal al imobilului și ultimul refuză să încheie contractul de furnizare a energiei electrice. Deci, faptul că noul dobânditor nu și-a valorificat dreptul său, considerăm că acesta tacit și-a exprimat refuzul de a solicita încheierea contractului de furnizare a energiei electrice.

Mai mult ca atât, potrivit p.35 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, **furnizorul** este, totodată, **în drept**, să ceară persoanei fizice sau juridice achitarea plății pentru consumul de energie electrică și/sau pentru consumul neînregistrat sau înregistrat incomplet (dacă acesta există), **din momentul dobândirii** de către persoana în cauză a dreptului de proprietate asupra imobilului respectiv. Considerăm, totuși, că intenția legiuitorului de a condiționa această situație de dreptul de proprietate asupra imobilului, este grație imposibilității reale de a percepe plățile de la alte categorii de

dobânditori. Prin această dispoziție legiuitorul a specificat succesiunea în drepturi și obligații, drept consecință a dobândirii cu drept de proprietate a unui imobil grevat cu obligații contractuale.

Există situații în care **solicitantul**, deși Hotărârea ANRE nr.393/2010 la p.74 îl denuște consumator final, **are datorii la plata energiei electrice pentru alte locuri de consum** și în acest caz, potrivit dispoziției p.74, operatorul de rețea este în drept să refuze racordarea locului de consum care aparține unui consumator final cu alte locuri de consum pentru care a acumulat datorii la plata energiei electrice, până la achitarea de către acesta a datoriilor acumulate. În esență, cererea de racordare se depune de către solicitant la oficiul operatorului de rețea pentru obținerea avizului de racordare. Considerăm necesar a specifica că pentru locul de consum la care se cere racordarea, persoana, în raport cu operatorul de rețea, are statut de solicitant, iar pentru locul/locurile de consum la care s-a acumulat datorie se află în raport contractual și are statut juridic de consumator final. Considerăm că norma respectivă contravine principiilor dreptului civil, deoarece raporturile juridice sunt independente, având izvoare și obiecte obligaționale distincte. Mai mult ca atât, subiecții sunt diferiți. În acest scop **propunem** excluderea acestei prevederi, adică a p.74 din Regulament.

Drepturile și obligațiile consumatorului și ale subconsumatorului în contractul de transmitere a energiei electrice pot apărea drept consecință a acordului furnizorului, așa cum este condiționat în p. 10 din Hotărârea ANRE nr.393/2010. Astfel, contractul valabilitatea căruia depinde de acordul unui terț este un contract autorizat și va produce efecte doar în prezența acordului. Așadar, **contractul de transmitere a energiei electrice încheiat între consumatorul final și subconsumator este un contract autorizat**, cu toate că la p.10 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 e stipulat dreptul consumatorului final, dar nu obligația acestuia de a transmite energie electrică unui subconsumator. **Contractele încheiate de consumatorul casnic, pe de o parte, cu furnizorul și, pe de altă parte, cu subconsumatorul** presupun, totuși, o reciprocitate manifestată nu doar prin faptul că contractul secundar e condiționat de existența celui principal, ci, inclusiv, pentru că, anumite clauze din contractul principal, cum ar fi cele referitoare la fiabilitate sau preț, sunt stabilite în funcție de existența contractului secundar, întrucât livrarea energiei, în acest caz, nu are un caracter comercial. Consumatorul final în acest caz nu include regimul verigilor intermediare de aprovizionare și desfacere, acesta neavând dreptul de a obține beneficii în rezultatul livrării. Mai mult ca atât, conform prevederilor p.10 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, raporturile juridice dintre consumatorul final și subconsumator încetează concomitent cu rezilierea contractului de furnizare a energiei electrice, încheiat între furnizor și consumatorul final, precum și în cazul încălcării obligațiilor contractuale de către subconsumator. E de menționat faptul că legiuitorul nu stabilește expres, câți subconsumatori poate avea un consumator final. Ipotetic admitem că poate contracta cu un număr de subconsumatori, cât va fi posibil sub aspect tehnic, deoarece furnizorul supraveghează

întinderea admisibilității numerice prin eliberarea acordului. Structura raporturilor existente în acest caz, atestă consumatorului final dreptul la acțiune în regres împotriva subconsumatorului pentru toate daunele reparate furnizorului, celorlalți subconsumatori ori consumatorilor finali, inclusiv pentru toate penalitățile plătite de consumatorul final furnizorului, dacă ele se datorează faptei culpabile a subconsumatorului. Credem, însă, că consumatorul final nu are calitatea de a aplica subconsumatorului măsura întreruperii furnizării, decât cel mult în cazul când acesta nu-și achită factura în termen. În toate celelalte cazuri prevăzute de Hotărârea ANRE nr.393/2010, măsura nu poate fi luată decât de furnizor, în calitatea sa de titular de licență, iar consumatorul final va putea doar să acționeze subconsumatorul în instanța de judecată pentru a fi obligat să reintre în legalitate. La prima vedere, cele menționate ar avea suport logic, dacă n-ar fi existat indicațiile p.9 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, potrivit cărora consumatorul final este în drept să transmită energia electrică unui subconsumator în baza unui contract încheiat cu respectarea strictă a prevederilor acestuia.

În temeiul celor expuse și în scopul intensificării garantării drepturilor consumatorilor care își onorează obligațiile de achitare a prețului **propunem** ca furnizorul să fie obligat de a nu întrerupe furnizarea energiei electrice în cazul în care **subconsumatorii** se alimentează de la un consumator final, iar acesta nu-și onorează obligațiile față de furnizor fapt pentru care îi deconectează instalația de utilizare. De asemenea să se prevadă că consumatorul final este obligat să întreprindă măsurile necesare în vederea alimentării continue și calitative a energiei electrice subconsumatorilor. Nerespectarea obligațiilor contractuale atrage răspunderea civilă. Recomandăm ca norma indicată să fie introdusă și în conținutul contractelor încheiate între consumatorul final și subconsumator.

Dintre obligațiile de bază ale consumatorilor casnici cea mai însemnată ar fi plata pentru energia electrică.

3.4. Răspunderea părților în contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici

Sistemul energetic prezintă reguli stricte tuturor participanților la relațiile sociale referitoare la energia electrică. Oportunitatea regulilor e condiționată de valoarea energiei electrice în sfera socială și de caracterul tehnic periculos pe care îl comportă acest bun. Regulile de comportament în situațiile legate de energia electrică se conțin în acte normative cu caracter general: cum ar fi CC al RM, Codul contravențional al RM, Codul penal al RM, Legea RM nr.105/2003 și acte normative cu caracter special: Legea nr.1525/1998 cu privire la energetică, Legea RM nr.124/2009 cu privire la energia electrică, Hotărârea ANRE cu privire la aprobarea Regulamentului pentru furnizarea și utilizarea energiei electrice nr.393/2010. Regulile impuse de actele normative generează atragerea

la răspundere a celor care se fac vinovați de nerespectarea acestora. Răspunderea juridică, în general, constituie un fenomen juridic caracterizat prin determinarea unui anumit comportament al individului în raport cu alți indivizi și în raporturile lui cu societatea. Fiind o categorie generală a dreptului, răspunderea juridică se distinge în funcție de ramura de drept: drept civil, drept penal, drept administrativ, etc. [3, p.401]. Savantul Gh. Avornic indică drept condiții generale ale răspunderii juridice următoarele: fapta ilicită, survenirea unui rezultat dăunător, legătura causală dintre fapta ilicită și consecințele care au survenit și vinovăția [2, p.286]. Savanta română, Sofia Popescu, menționează că condițiile generale ale răspunderii juridice sunt: fapta ilicită, survenirea unui rezultat dăunător, legătura causală dintre fapta ilicită și rezultatul dăunător și vinovăția. Potrivit concepției acesteia, toate condițiile se împart în două grupuri: condiții obiective (fapta ilicită și legătura causală dintre fapta ilicită și rezultatul dăunător); condiții subiective (survenirea unui rezultat dăunător și vinovăția) [137 p.313].

Legea nr.1525/1998 în art.12 p.9 stabilește că pentru pagubele cauzate consumatorului, **furnizorul poartă răspundere** în conformitate cu legislația în vigoare și cu contractul. Legiuitorul în norma dată doar condiționează survenirea răspunderii în domeniu, dar nu concretizează formele acesteia. Instituția răspunderii juridice are la bază elemente esențiale comune tuturor ramurilor dreptului. Răspunderea în relațiile sociale din domeniul energiei electrice este reglementată de normele dreptului civil, dreptului penal, dreptului contravențional. În consecință, drept rezultat al încălcării prevederilor normelor ramurilor menționate, distingem formele răspunderii: civilă, penală și contravențională. Răspunderea rezultată din raporturile juridice ce au ca obiect energia electrică poate surveni separat, sau cumulat cu o altă formă de răspundere, spre exemplu, răspunderea penală concomitent cu răspunderea civilă, răspunderea contravențională concomitent cu răspunderea civilă.

Formele răspunderii juridice constituie o simbioză de afinități și distincții. Indiferent de formă, aceasta se stabilește în toate cazurile de către stat. În domeniul energiei electrice poate **apărea și răspunderea civilă delictuală [82], însă** cel mai frecvent survine răspunderea juridică civilă contractuală, fapt confirmat de multitudinea dosarelor civile examinate în instanța de judecată ce au ca obiect repararea prejudiciului rezultat din neexecutarea sau executarea necorespunzătoare a clauzelor contractului de furnizare a energiei electrice. Potrivit literaturii de specialitate, răspunderea juridică civilă este o formă a constrângerii de stat care constă în obligația oricărei persoane de a repara prejudiciul cauzat altuia prin fapta sa ilicită prevăzută de lege sau de contract [3, p.403].

Răspunderea civilă este de două forme: **contractuală și delictuală**. Între aceste două forme nu există deosebiri de esență. Elementele care le condiționează sunt aceleași: existența unei fapte ilicite, prin care se încalcă o anumită obligație, aducându-se, prin aceasta, o atingere unui drept subiectiv; săvârșirea cu vinovăție a acestei fapte, ca element subiectiv al răspunderii; existența unui prejudiciu

patrimonial; un raport de cauzalitate între fapta ilicită și prejudiciu; capacitatea juridică a celui chemat să răspundă [147, p.122]. Răspunderea civilă delictuală alcătuiește dreptul comun al răspunderii civile, în timp ce răspunderea contractuală este o răspundere cu caracter special, derogator. Astfel, răspunderea civilă contractuală are ca izvor obligația debitorului dintr-un contract de a repara prejudiciul cauzat creditorului prin faptul neexecutării, executării necorespunzătoare sau tardive a prestației datorate. Prin urmare, ca răspunderea să fie contractuală ea trebuie să survină dintr-un raport juridic ce are la baza apariției sale un contract încheiat legal. Răspunderea furnizorului în raporturile de furnizare a energiei electrice poate apărea în diferite etape, atât în cea precontractuală, cât și în cea contractuală sau postcontractuală. Relațiile de furnizare a energiei electrice în etapa precontractuală prezintă o importanță deosebită, deoarece în această fază furnizorul are un rol aparte, în temeiul faptului că deține o poziție dominantă pe piața energetică. Investigarea litigiului precontractual în materia furnizării energiei electrice, prezintă aspecte de natură să aducă o confirmare conceptului, precum că litigiul precontractual este un litigiu prin care se tinde la încheierea contractului sau la o astfel de configurare a conținutului său. În această lumină distingem anumite aspecte privind răspunderea furnizorului în: a) litigiile născute din refuzul furnizorului și/sau a operatorului de rețea de a contracta, b) divergențe rezultate din negocieri în faza precontractuală, c) litigii apărute în rezultatul neexecutării sau executării necorespunzătoare a obligațiilor contractuale. Furnizorul de energie electrică, grație locului pe care îl ocupă la prestarea serviciului de interes public, are anumite obligații exclusive, exceptând principiul libertății contractuale, neexecutarea cărora atrage răspunderea civilă, în consecință furnizorul / operatorul de rețea va fi obligat la repararea prejudiciului și la încheierea contractului. Într-un alt aspect stabilim că răspunderea furnizorului poate apărea în intervalele: precontractuale (la etapa negocierii), contractuale (în etapa executării), postcontractuale (consecințele rezilierii unui contract pentru un contract viitor) și necontractuale (care nu au ca izvor un contract).

Raționamentul se desprinde din următoarele prevederi legale și anume, potrivit art.12 din Legea nr.1525/1998, consumatorul de resurse energetice are dreptul de conectare (Legea nu face distincția dintre **conectare și racordare**), în modul stabilit, la rețele electrice, iar conform p.25 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 furnizorul este obligat să încheie contract de furnizare a energiei electrice, fără discriminare, cu orice solicitant, care a îndeplinit toate condițiile prevăzute de lege și de Regulament. În literatură se menționează că părțile, la încălcarea clauzelor contractuale corespunzătoare, nu sunt lipsite de dreptul de a stabili alte condiții de executare a obligațiilor și de aplicare a răspunderii pentru încălcarea acestora [156, p.144]. În faza precontractuală, anterior apariției obligației furnizorului de a contracta, solicitantul este obligat să obțină de la operatorul de rețea avizul de racordare. Prin racordare se înțelege realizarea de către operatorul rețelei de transport și de sistem

sau de către operatorul rețelei de distribuție a unei legături electrice permanente între instalația de utilizare sau centrala electrică și rețeaua electrică. De fapt, racordarea este forma inversă a deconectării, deși, Legea nr.1525/1998 în art.12 alin.(4) lit.a) și alin.(12) utilizează noțiunea de *conectare* cu sensul de *racordare*. Considerăm necesar unificarea noțiunilor cu același sens, deoarece Legea nr.124/2009 și Hotărârea ANRE nr.393/2010 folosesc noțiunea de *racordare*, în vederea evitării inducerii în eroare și ajustării normei la standardele Directivei 93/13CEE din 05 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii și ale Legii RM privind clauzele abuzive în contractele cu consumatorii nr.256 /2011.

Furnizorul, deținând monopol natural, conform prevederilor art.46 alin.(5) din Legea nr.124/2009 și p.25 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 nu poate refuza încheierea contractului de furnizare a energiei electrice cu potențialul consumator final care a îndeplinit toate condițiile impuse prin lege pentru încheierea acestuia, iar pentru neexecutarea acestei obligații actele normative indicate nu stabilesc survenirea răspunderii. Atragerea la răspundere contravențională a furnizorului, în faza precontractuală, indirect poate fi efectuată în baza art. 4¹ din Legea nr.1525/1998 care stipulează că autoritatea investită cu atribuții de reglementare și monitorizare a sectoarelor în domeniul energiei este ANRE, care are funcția de a supraveghea respectarea legislației în domeniul energiei. În consecință, atragerea la răspundere a furnizorului pentru neexecutarea obligațiilor în faza precontractuală poate fi realizată, credem, doar prin intermediul ANRE în baza art. 13 din Legea RM nr.124/2009. În acest caz, considerăm, suntem în fața răspunderii contravenționale, potrivit art.411 din Codul contravențional al RM. În conformitate cu prevederile art.52 din Legea RM nr.124/2009, *începând cu 01 ianuarie 2013 operatorii rețelelor de distribuție nu mai pot fi concomitent și furnizori*. În temeiul faptului că, potrivit p.65 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, operatorul rețelei de distribuție este obligat să încheie contract de montare a instalației de racordare cu solicitantul, potențial consumator casnic, atunci trebuie să suporte consecințe din refuzul neîntemeiat de a contracta. Menționăm că Codul contrav. al RM nr.218/2008 nu conține normă contravențională care ar avea ca obiect refuzul neîntemeiat al operatorului rețelei de distribuție de a încheia contract de montare a instalației de racordare cu solicitantul, potențial consumator casnic. Respectiv, propunem, cu titlu de ***lege ferenda***, completarea Codul contravențional al RM cu o normă care ar atrage la răspundere contravențională pentru refuzul neîntemeiat al operatorului rețelei de distribuție de a încheia contract de proiectare și montare a instalației de racordare cu solicitantul, potențial consumator casnic. În context exemplificăm Decizia Curții de Apel Chișinău din 10.06.2014 prin care s-a constatat consum de energie electrică fără existența contractului, furnizorul întocmind Act de constatare a încălcării clauzelor contractuale [30]. În acest caz instanța a considerat Actul ca probă obligând pârâtul să achite energia electrică în baza normelor legale care guvernează

contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici. ANRE are competența supravegherii și atragerii la răspundere a furnizorului în caz de nerespectare a prevederilor legale. Respectiv, în conformitate cu dispozițiile art.19 alin.(5) lit.c) din Legea nr.124/2009 drept temei pentru sistarea temporară a licenței servesc nerespectarea de către titularul de licență a prescripției privind lichidarea, în termenul stabilit de ANRE, a încălcării condițiilor de desfășurare a activității licențiate, iar potrivit art.20 alin.(2) lit.e) din Legea nr.124/2009 neînlăturarea în termen a circumstanțelor care au condus la sistarea temporară a licenței constituie temei de retragere a acesteia. Conchidem că sancțiunea stabilită de legiuitor este dură, însă se justifică prin rolul pe care îl are furnizorul la prestarea serviciului public de importanță majoră, atât pentru securitatea statului, cât și pentru viața oamenilor. În faza precontractuală furnizorul poate fi exonerat de răspundere, iar refuzul de a încheia contract de furnizare a energiei electrice cu solicitantul va fi întemeiat în două cazuri: 1) dacă solicitantul are datorii la alte locuri de consum, în conformitate cu p.33 din Regulamentul nr.393/2010, caz în care intervine răspunderea postcontractuală, și 2) dacă nu sunt îndeplinite condițiile și lucrările prevăzute în avizul de racordare, conform p.53 din Regulamentul nr.393/2010. Spre deosebire de furnizor, solicitantul în faza precontractuală are doar drepturi, de care trebuie să se folosească cu bună-credință așa cum este specificat în art.9 din Codul civil care prevede că persoanele fizice și persoanele juridice participante la raporturile juridice civile trebuie să își exercite drepturile și să își execute obligațiile cu bună-credință, în acord cu legea, cu contractul, cu ordinea publică și cu bunele moravuri.

După cum am menționat *supra*, părțile contractului de furnizare a energiei electrice sunt furnizorul și consumatorul casnic, iar părți în contractul de montare a instalației de utilizare și racordare sunt operatorul de rețea și solicitantul, potențial consumator casnic. Deci, răspunderea pentru neexecutarea sau executarea necorespunzătoare a clauzelor contractuale se aplică respectiv, în funcție de partea care se face vinovată. Trebuie să distingem răspunderea furnizorului în rezultatul activității de furnizare și pentru activitatea de distribuție a energiei electrice în cazul în care, furnizorul este concomitent titular de licențe pentru furnizare și pentru distribuție. Consumatorul casnic nu face distincție în acest caz, deoarece se adresează la același oficiu, atât pentru a beneficia de serviciu de furnizare, cât și pentru servicii de distribuție. Furnizorul poartă răspundere pentru nerespectarea obligației de fiabilitate și continuitate a furnizării energiei electrice care poate avea consecințe dăunătoare deosebit de însemnate, în mod concomitent pentru un mare număr de beneficiari. Acoperirea integrală a pagubelor ar fi de natură să se repercuteze, în mod grav, asupra situației financiare a furnizorului. Pentru acest motiv, însă, Regulamentul nr.393/2010 nu prevede răspunderea furnizorului în mod derogatoriu de la dreptul comun. Astfel, în cazul nerespectării fiabilității și continuității furnizării energiei electrice, furnizorul nu este limitat doar la o despăgubire

egală cu valoarea energiei electrice nefurnizate conform contractului, dar va trebui să repare integral prejudiciul material și moral. Condițiile răspunderii furnizorului, sau mai bine zis, temeiul nesurvenirii acesteia, rezultă din p.145 Hotărârea ANRE nr.393/2010, care menționează că operatorul de rețea, furnizorul nu poartă răspundere față de consumatorul final pentru întreruperile în livrarea, furnizarea energiei electrice, dacă acestea nu se datorează culpei sale. Norma dată, nu doar limitează maximum temeiul răspunderii subiecților indicați, dar este formulată cu atâta îngăduință și plasticitate, încât s-a intenționat camuflarea răspunderii prin dubla negație exprimată prin negarea negației. Din cele menționate observăm că furnizorul și operatorul de rețea vor purta răspundere doar pentru întreruperea în livrarea, furnizarea energiei electrice din culpă. Operatorul rețelei de distribuție poartă răspundere pentru întreruperea livrării energiei electrice, iar furnizorul pentru întreruperea furnizării energiei electrice, cu condiția existenței culpei în acțiunile acestora. Aceștia poartă răspundere solidară în temeiurile și în condițiile prevăzute de CC al RM. Deoarece normele speciale, care reglementează răspunderea furnizorului, sunt laconice și nu cuprind un spectru concret, rezultă că aceștia vor purta răspundere conform normelor CC al RM, Codului contravențional al RM și CP al RM.

În general, **răspunderea civilă contractuală a operatorului de rețea** va surveni în temeiul contractului de proiectare și de montare a instalației de racordare încheiat cu solicitantul, iar **răspunderea civilă contractuală a furnizorului** are drept izvor contractul de furnizare a energiei electrice încheiat cu consumatorul casnic. Aceștia vor purta răspundere pentru neexecutarea sau executarea necorespunzătoare a clauzelor contractului la care sunt parte.

În conformitate cu prevederile art. 1398 din CC al R.M., cel care acționează față de altul în mod ilicit, cu vinovăție este obligat să repare prejudiciul patrimonial, iar în cazurile prevăzute de lege, și prejudiciul moral cauzat prin acțiune sau omisiune. După cum am expus anterior, situațiile de răspundere pe care le examinăm decurg din raporturi contractuale, deci vor opera prevederile din dreptul comun și anume art. 1399 din CC al RM care stipulează că prevederile capitolului referitor la obligațiile care nasc din cauzarea de daune se aplică și în cazul prejudiciului cauzat în raporturile contractuale, cu excepția situațiilor în care se aplică prevederi referitoare la răspunderea debitorului pentru neexecutarea contractului și reglementări speciale pentru anumite raporturi contractuale.

Așadar, drept consecință a neexecutării obligațiilor contractuale survine răspunderea civilă a furnizorului care va repara prejudiciul material și moral cauzat consumatorului. Regulamentul nr.393/2010 nu stabilește răspunderea furnizorului pentru neexecutarea obligației concrete. De aceea se aplică regula generală, adică de fiecare dată când consumatorului casnic i se încalcă un drept subiectiv de creanță, prevăzut de contract, el poate pretinde la repararea prejudiciului material și moral. Temei pentru aplicarea răspunderii contractuale nu este numai acțiunea sau inacțiunea

furnizorului, dar și aceea că prin fapta ilicită a fost încălcat un drept subiectiv al consumatorului, fiindu-i cauzat un prejudiciu. Abaterile sancționabile în contractele de furnizare a energiei electrice se referă la fiabilitatea și continuitatea furnizării acesteia.

După cum am menționat, obligația de bază a furnizorului este furnizarea fiabilă și continuă a energiei electrice. Potrivit p.15 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, furnizorul este responsabil de furnizarea fiabilă a energiei electrice consumatorului casnic până la clemele de ieșire din aparatul de protecție, instalat după echipamentul de măsurare, sau până la clemele de ieșire ale echipamentului de măsurare, dacă aparatul de comutație lipsește. Nerespectarea acestei prevederi va conduce la răspunderea civilă a furnizorului, doar dacă se va constata existența prejudiciului și vor fi întrunite condițiile survenirii răspunderii contractuale. Constatăm că, în fond, consumatorul casnic va putea beneficia doar de repararea prejudiciului cauzat prin deteriorarea receptoarelor. Consumatorul poate fi despăgubit pentru deteriorarea unor receptoare electrice din culpa furnizorului de energie electrică. Astfel, furnizorul va despăgubi pe consumatorii casnici și pe subconsumatorii acestuia, deținători de contract de furnizare/livrare a energiei electrice, în conformitate cu prevederile contractuale, pentru deteriorarea din culpa sa a unor receptoare electrice. Considerăm că furnizorul trebuie să repare și prejudiciul subconsumatorului, deși nu se află în relații contractuale cu acesta. Pentru aceasta Hotărârea ANRE sau/și contractul dintre consumatorul final și furnizor trebuie să conțină prevederi referitoare la răspunderea directă a furnizorului ca excepție de la regula generală „în ordine de regres”.

În conformitate cu p.207 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, în cazul deteriorării receptoarelor electrice consumatorul casnic în termen de cel mult 5 zile lucrătoare de la data apariției/depistării șocului sau a golului de tensiune care a produs deteriorarea receptoarelor electrice, are obligația înregistrării la furnizor a unei sesizări scrise, în care se vor menționa: a) numele și prenumele, adresa, numărul de telefon al consumatorului reclamant și al locului de consum; b) ora și data la care a intervenit defecțiunea; c) nominalizarea receptoarelor electrice, care au fost deteriorate. E de menționat faptul că subiect al despăgubirilor în acest sens poate fi doar consumatorul casnic.

Furnizorul are obligația să analizeze în comun cu consumatorul casnic cauzele deteriorării receptoarelor electrice reclamate. În cazul în care defecțiunile nu au fost provocate din **culpa furnizorului**, remedierea receptoarelor defecte privește în exclusivitate consumatorul casnic în cauză.

Despăgubirile vor fi asigurate de furnizor numai în cazul în care sunt îndeplinite următoarele condiții: 1) consumatorul casnic a anunțat în scris furnizorul în termen de cel mult 5 zile lucrătoare de la data apariției/depistării șocului de tensiune care a produs deteriorarea receptoarelor electrice; 2) din analiza efectuată de furnizor rezultă că șocul de tensiune invocat de consumator s-a produs,

fiind afectate receptoarele electrice reclamate. În scopul evitării abuzurilor din partea consumatorului casnic considerăm necesar **completarea** p.207 al Hotărârii ANRE nr.393/2010, după alineatul unu, cu un nou alineat în următoarea formulare: „*Furnizorul, operatorul rețelei de distribuție în rezultatul analizei solicitării de despăgubire formulate de consumatorul casnic, este în drept: a) să verifice dacă receptoarele defecte erau omologate și circuitele electrice ale instalației de utilizare sunt realizate în conformitate cu prescripțiile tehnice în vigoare; b) să solicite consumatorului casnic, în condițiile legii, confirmarea dreptului de proprietate asupra receptoarelor defecte, în cazul în care numărul receptoarelor reclamate ca defecte depășește dotarea uzuală a consumatorilor casnici*”.

Respectiv, dacă defecțiunile constatate, se datorează acțiunilor și vinovăției operatorului rețelei de distribuție sau/și furnizorului vor atrage răspunderea acestora. Prin urmare, va trebui să repare prejudiciul consumatorului casnic, dar în ce va consta aceasta? În acest caz, consumatorul casnic nu va putea cere repararea în natură a prejudiciului, care ar trebui să constea în cantitatea energiei electrice nefurnizate din cauza defecțiunii. Deci, evaluarea, chiar și estimativă, este practic imposibilă. Din cele expuse ajungem la concluzia că consumatorul va putea beneficia de repararea prejudiciului material cauzat prin alterarea produselor, defectarea receptoarelor etc. și de repararea prejudiciului moral în conformitate cu dispozițiile CC al RM. În doctrină se menționează că în majoritatea cazurilor de angajare a răspunderii civile contractuale, fapta ilicită, care a provocat neexecutarea sau executarea necorespunzătoare a obligației de către debitor, se prezumă, și creditorul nu trebuie să prezinte careva probe. Și numai în cazul în care debitorul apelează la unele circumstanțe care l-au împiedicat să execute obligația, sau în lipsa vinovăției lui, aprecierea faptei, ca fiind ilicită, dobândește o importanță juridică, și debitorul urmează să prezinte probele necesare [3, p.419]. Raționamentul celor expuse se confirmă prin p.13 din Anexa nr.1 la Hotărârea ANRE nr.393/2010 referitor la clauzele obligatorii ale contractului de furnizare a energiei electrice consumatorului casnic, care prevede condițiile și procedura reparării prejudiciului, în cazul deteriorării receptoarelor electrice. Pentru aceasta consumatorul casnic depune la furnizor o cerere în scris, în termen de 5 zile lucrătoare de la data apariției / depistării, după caz, a evenimentului în urma căruia s-a produs deteriorarea receptoarelor electrice. O altă condiție este ca operatorul rețelei de distribuție să examineze, în comun cu consumatorul casnic și cu furnizorul, și, după caz, cu atragerea Inspectoratului Energetic de Stat, care să confirme faptul producerii șocului sau golului de tensiune invocat de Consumatorul casnic, care a cauzat defectarea receptoarelor electrice ale consumatorului casnic. Ultima condiție constă în obligația consumatorului casnic de a prezenta furnizorului documente care confirmă suma cheltuielilor achitate pentru reparația receptoarelor electrice, precum și, după caz, a numărului patentei de întreprinzător al persoanei care a efectuat

reparația receptoarelor defectate. Considerăm **abuzive clauzele** referitoare la condițiile de reparare a prejudiciului, pe motiv că îl situează pe consumator în condiții inechitabile, contrare normelor CC al RM care în art.1416 alin.2 stabilește că instanța de judecată, adoptând hotărâre cu privire la reparația prejudiciului, obligă autorul prejudiciului să pună la dispoziție un bun de același gen și de aceeași calitate, să repare bunul pe care l-a deteriorat ori să compenseze integral prin echivalent bănesc prejudiciul cauzat. Rezultă că consumatorul va putea beneficia de repararea prejudiciului material, în acest caz, doar în limita sumei conținute în chitanța de plată, prin aceasta se diminuează anvergura prejudiciului efectiv. Condiția depunerii cererii de către consumatorul casnic e justificabilă, aceasta îl disciplinează și creează condiții optime, în timp, pentru furnizor. Cea de-a doua condiție, de asemenea e întemeiată, deoarece analiza se efectuează tripartit, cu prezența instituției de stat, dezinteresate. Cât privește cea de-a treia condiție, legiuitorul, evident a plasat furnizorul într-o situație favorabilă, limitând răspunderea acestuia. În scopul evitării defavorizării consumatorului **propunem** înlocuirea condiției „în cazul în care consumatorul casnic a prezentat furnizorului documente care confirmă suma cheltuielilor achitate pentru reparația receptoarelor electrice, precum și, după caz, a numărului patentei de întreprinzător al persoanei care a efectuat reparația receptoarelor defectate” specificate la lit.c) p.13 din Anexa nr.1 la Hotărârea ANRE nr.393/2010, cu textul „reparării prejudiciului în condițiile legislației civile”.

O deosebită importanță revine **răspunderii** furnizorului în cazul deteriorării echipamentului de măsurare. Deteriorarea se poate produce: **din vina consumatorului casnic** sau, în alte circumstanțe, în **lipsa vinovăției** acestuia, însă, în ambele cazuri consumatorul trebuie să acționeze cu diligență. Trebuie să distingem noțiunile de „control al echipamentului de utilizare” și de „verificare metrologică de expertiză”, deoarece nerespectarea procedurii de control și de verificare metrologică, atrage răspunderea celui care era obligat. De regulă, **controlul echipamentului de măsurare și al sigiliilor** aplicate, la consumatorul casnic, se efectuează de către operatorul rețelei de distribuție în funcție de necesitate și numai în prezența consumatorului casnic sau al reprezentantului acestuia, inclusiv a membrilor familiei care locuiesc împreună cu el, cu întocmirea actului de control, conform p.161 din Hotărârea ANRE nr.393/2010. Deși nu este parte a contractului de furnizare a energiei electrice, operatorul rețelei de distribuție are dreptul legal de a efectua controlul. Norma menționată se află parțial în contradicție cu dispoziția p.163 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, care interzice operatorului de rețea să efectueze controlul echipamentului de măsurare în lipsa consumatorului final sau al reprezentantului acestuia. Legiuitorul, în p.163 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, a determinat concret cercul de persoane în prezența cărora se admite controlul. Considerăm că enumerarea în p.161, a unui număr neidentificat de persoane, contravine dispoziției art.242 din CC al RM, care prevede că „un act juridic poate fi încheiat personal sau prin reprezentant.

Împuternicirile reprezentantului rezultă din lege, din act juridic sau din împrejurările în care acționează”. În temeiul faptului că, în rezultatul controlului, se întocmește un act de control, respectiv, dispoziția p.161 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 contravine art.242 alin.(1) din CC al RM. Membrii familiei care locuiesc împreună cu el nu sunt în drept de a exercita drepturi și obligații care au ca izvor un contract la care aceștia nu sunt parte. Considerăm că sintagma „membrilor familiei care locuiesc împreună cu el” **trebuie exclusă**.

Ipotetic, considerăm că în situația în care parte a contractului este reprezentantul legal al minorului (tutorele sau curatorul), acesta din urmă nu mai poate fi considerat „reprezentant” în cazul dobândirii capacității de exercițiu depline de către proprietarul imobilului. În doctrină se face distincție între încetarea tutelei minorului și încetarea funcției tutorelui, astfel, se menționează că tutela copilului încetează la data la care persoana dobândește capacitate deplină de exercițiu, fie ca urmare a ajungerii la majorat, fie prin căsătorie [5, p.529].

Există circumstanțe în care se efectuează verificarea metrologică a echipamentului de măsurare. Potrivit Legea nr.1525 /1998, în cazul în care deteriorarea echipamentului de măsurare se produce **din vina consumatorului**, acesta va suporta costul de demontare, reparare, verificare metrologică, montare sau înlocuire a echipamentului de măsurare deteriorat. Hotărârea ANRE stabilește 2 cazuri de verificare a echipamentului de măsurare: 1) verificarea metrologică periodică (se efectuează în termene legale stabilite în conformitate cu Lista Oficială a mijloacelor de măsurare supuse obligatoriu controlului metrologic al statului L.O.-2004, aprobată prin Hotărârea Serviciului Standardizare și Metrologie nr.1445-M din 04.01.04 și numai în laboratoarele metrologice autorizate, conform p.177 din Hotărârea ANRE nr.393/2010) și 2) verificarea metrologică de expertiză (conform p.179 din Hotărârea ANRE nr.393/2010). În ambele cazuri consumatorul este în drept să fie prezent la verificarea echipamentului de măsurare.

Atât consumatorul, cât și furnizorul pot iniția verificarea metrologică de expertiză a echipamentului de măsurare în cazul în care una dintre părți are reclamații. Conform p.179 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, plata pentru verificarea metrologică de expertiză va fi efectuată de partea care a inițiat-o, iar consumatorul casnic va suporta cheltuielile pentru verificare în cazul în care reclamația lui nu capătă confirmare. În afară de părțile contractante, operatorul rețelei de distribuție, de asemenea, poate iniția controlul echipamentului de măsurare și al sigiliilor, în temeiul p.161.

În consecință, distingem 3 situații în care consumatorul casnic va suporta cheltuielile de verificare: 1) consumatorul casnic a inițiat verificarea, iar reclamația nu se confirmă; 2) consumatorul casnic a inițiat verificarea și s-a constatat vinovăția acestuia; 3) furnizorul a inițiat verificarea și s-a constatat vinovăția consumatorului casnic. În toate celelalte cazuri furnizorul va

suporta cheltuielile de verificare. Constatarea defecțiunii echipamentului de măsurare dă dreptul furnizorului de a efectua recalculul consumului de energie electrică. Modalitatea de calcul este influențată sub aspectul constatării sau lipsei vinovăției din partea consumatorului casnic la stabilirea defecțiunii echipamentului de măsurare. Astfel, conform p.102 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, în cazul în care echipamentul de măsurare este defectat (nu se înregistrează energia electrică consumată) **nu din vina consumatorului casnic**, determinarea energiei electrice, consumată pe parcursul perioadei de la ultima citire a indicațiilor echipamentului de măsurare și până la momentul restabilirii evidenței consumului de energie electrică, se efectuează conform consumului mediu zilnic de energie electrică, înregistrat. Perioada de determinare a energiei electrice în baza consumului mediu zilnic nu va depăși 3 luni. Așadar, furnizorul poartă răspundere și pentru prejudiciul cauzat de un izvor de pericol sporit. În conformitate cu prevederile art.1410 din CC al RM persoanele a căror activitate este legată de un izvor de pericol sporit pentru lumea înconjurătoare (folosirea energiei electrice) au obligația să repare prejudiciul cauzat de izvorul de pericol sporit, dacă nu demonstrează că prejudiciul se datorează unei forțe majore sau din intenția persoanei vătămate. În acest caz, furnizorul va purta răspundere chiar și în lipsa culpei. Recomandăm a se stabili prin contract despăgubiri forfetare pentru principalele abateri de la obligațiile părților. Cu toate că normele speciale care reglementează **răspunderea furnizorului** și a operatorului de rețea sunt foarte puține și foarte generale, constatăm și norme care exonerează subiecții de răspundere. Potrivit Hotărârii ANRE nr.393/2010, pot fi **exonerați de răspundere**: a) **operatorul de rețea** în situații de **forță majoră** și de calamități naturale zonale, fiind în drept să întrerupă operativ livrarea energiei electrice consumatorilor finali din zona afectată, conform p.220 din Hotărârea ANRE nr.393/2010; și b) **operatorul de rețea și furnizorul** pentru întreruperile în furnizarea energiei electrice, dacă acestea nu se datorează culpei lor, conform p.145 din Hotărârea ANRE nr.393/2010.

Opinăm că, de stabilirea forfetară a răspunderii, trebuie, pentru egalitate de tratament, să profite și consumatorul casnic. Astfel, furnizorul nu ar putea face dovada că pagubele cauzate consumatorului casnic sunt, în realitate, mai mici, decât despăgubirile stabilite de lege, cerând reducerea acestora. Numai privită astfel, limitarea răspunderii apare echitabilă. De asemenea, subliniem că sistemul de sancțiuni în vigoare, stabilind un raport direct între quantumul reparației și valoarea energiei nefurnizate sau necorespunzătoare, e de natură să stimuleze pe furnizor în a trece, cât mai urgent posibil, la remedierea defecțiunilor.

Conchidem că contractului încheiat între consumatorul final și subconsumator îi sunt aplicabile, inclusiv, normele referitoare la întreruperile programate și neprogramate. De asemenea, considerăm

că **consumatorul final răspunde** față de subconsumatori în aceleași condiții în care și furnizorul răspunde față de consumatorul final, adică în condițiile limitării răspunderii.

Pe de altă parte, consumatorul final **răspunde** integral față de furnizor pentru fapta subconsumatorilor, menținând dreptul de acțiune în regres contra acestora. Conform prevederilor Hotărârii ANRE nr.393/2010, **răspunderea** în contractul de furnizare a energiei electrice survine, de regulă, din momentul încheierii acestuia, nu din momentul racordării și punerii sub tensiune a instalațiilor electrice, dar în cazul **dobândirii unui imobil nedeconectat** de la rețeaua electrică, răspunderea survine din momentul dobândirii imobilului. Aceasta rezultă din p.116 lit.e) din Hotărârea ANRE nr.393/2010.

Răspunderea consumatorului casnic. Imediat ce a încheiat contractul de furnizare a energiei electrice, consumatorul casnic cade sub incidența răspunderii contractuale. În rezultatul derulării contractului de furnizare a energiei electrice consumatorului casnic pot surveni eventuale **prejudicii care necesită despăgubire**. Evaluarea despăgubirilor poate fi efectuată prin convenția părților anticipat producerii prejudiciului prin inserarea în contract a unei clauze penale. **Clauza penală** este definită ca fiind acea convenție accesorie prin care părțile determină anticipat echivalentul prejudiciului suferit de creditor ca urmare a neexecutării, executării cu întârziere sau necorespunzătoare a obligației de către debitorul său. **Clauza penală** este reglementată de acte normative cu caracter general și special. Conform alin.(1) art.624 din CC al RM constituie o prevedere contractuală prin care părțile evaluează anticipat prejudiciul, stipulând că debitorul, în cazul neexecutării obligației, urmează să remită creditorului o sumă de bani sau un alt bun. Cât privește penalitatea în contractul de furnizare a energiei electrice consumatorului casnic, aceasta este prevăzută în p.11) art.12 din Legea RM nr.1525/1998 cu privire la energetică, și presupune că *pentru plata întârziată a consumului de energie, consumatorii plătesc penalitate în mărime determinată în modul stabilit. Cuantumul clauzei penale este negociabil. Eventualele neînțelegeri survenite între părți în acest sens nu pot servi drept temei pentru refuzul furnizorului de a încheia contract cu consumatorul, dacă acesta a respectat toate condițiile impuse prin lege pentru încheierea contractului.* Legea RM nr.124 în art.46 p.(5) stipulează că pentru achitarea cu întârziere a consumului de energie, consumatorii finali plătesc penalitate în mărime determinată și în modul stabilit prin contract, în urma negocierilor. Cuantumul penalității este negociabil, dar nu poate depăși rata de refinanțare stabilită de Banca Națională a Moldovei. Dreptul furnizorului de a aplica consumatorului final penalități în conformitate cu prevederile contractului este prevăzut și în p.50 lit.(d) din Hotărârea ANRE nr.393/2010.

Meritul incontestabil a noului Cod civil al României este acela că a preluat din practica judiciară și din doctrină soluțiile și argumentele exprimate cu privire la redimensionarea cuantumului

penalității. Legiuitorul român reglementează însă, în mod expres, cele două ipoteze în care este permisă intervenția instanței judecătorești, intervenție care ar părea să aducă atingere principiului forței obligatorii a contractului [130, p. 88].

Din cele expuse constatăm că norma din CC al RM, referitoare la clauza penală stabilește drept condiții în materia penalității cauzarea prejudiciului în rezultatul neexecutării obligației, iar normele speciale care reglementează relațiile contractuale de furnizare a energiei electrice raportează clauza penală prin diminuarea și limitarea acesteia la neexecutarea obligației pecuniare materializată prin plata întârziată a consumului de energie de către consumatorul casnic. Teoretic, clauza penală are un caracter bivalent, fiind un mijloc de evaluare anticipată a despăgubirilor rezultate din neexecutarea unui contract și, un mijloc de garantare a executării obligației. Înclinăm a considera, că, în materia contractului de furnizare a energiei electrice clauza penală poartă mai mult un caracter de evaluare anticipată a despăgubirilor rezultate din neplata consumului de energie. Ipotetic, garantarea executării obligației este asigurată mai mult de consecințele neexecutării plății, materializate prin deconectarea de la rețeaua electrică. Deși, legiuitorul permite introducerea în contract a **clauzei penale** prin negociere, aceasta este imposibil de realizat practic, atâta timp cât Clauzele obligatorii ale contractului specificate în Anexa nr.1 la Hotărârea ANRE nr.393/2010 nu vor conține asemenea prevederi. În primul rând furnizorul nu va avea dreptul să condiționeze încheierea contractului prin impunerea unei astfel de clauze, iar consumatorul final nu va avea inițiativa introducerii acesteia în contract. Situația ar putea fi schimbată prin introducerea clauzei penale legale în sensul prevederilor art.629 din CC al RM. Considerăm oportun și **propunem** introducerea clauzei penale obligatorii, pentru defavorizarea consumatorilor casnici rău-platnici de rea-credință. Importanța socială a acestei prevederi o argumentăm prin aceea că stabilirea tarifelor la energia electrică depinde inclusiv de pierderile suportate de către furnizor. Respectiv, prin neachitarea consumului de către unii consumatori, indirect, sunt afectați consumatorii de bună-credință. Evitarea, din partea furnizorului, a abuzului la negocierea clauzei penale, în cazul lipsei quantumului exact stabilit prin lege, este asigurată de dispoziția art.630 din CC al RM, care prevede că „instanța de judecată poate dispune reducerea clauzei penale disproporționat de mari”. Acest principiu al posibilității intervenției judecătorului pentru modificarea în sensul majorării sau diminuării quantumului clauzei penale se conține și în sistemul de drept italian, elvețian, francez. Legiuitorul autohton, însă, a prevăzut doar intervenția instanței de judecată în sensul reducerii clauzei penale, nu și în cel al majorării. Literatura de specialitate consideră principiul intervenției judecătorului în sensul posibilității modificării **clauzei penale**, ca fiind de ordine publică, părțile neputând înlătura, prin convenția lor, această putere ce i-a fost conferită de lege [147 p.301]. În detrimentul argumentelor expuse, referitor la necesitatea introducerii clauzei penale obligatorii în

contractul de furnizare a energiei electrice consumatorului casnic, (clauza penală legală), operează faptul că, drept consecință a neachitării consumului este deconectarea instalației electrice a acestuia în conformitate cu p.16 și p.17 din Hotărârea ANRE nr.393/2010. O analiză profundă a chintesenței efectului clauzei penale în materia contractului de furnizare a energiei electrice ne conduce la valoarea amorfă a prevederilor referitoare la clauza penală. În consecință, inutilitatea practică, atât din punct de vedere economic, cât și juridic, a normelor privind penalitatea în contractul respectiv, justifică eliminarea din actele normative cu caracter special a tuturor normelor referitoare la penalitate în contractul de furnizare a energiei electrice consumatorului casnic.

Potrivit p.21 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 consumatorul final este responsabil de exploatarea și întreținerea instalației de utilizare și este obligat să respecte regulile tehnicii securității la exploatarea instalației sale. În acest scop, consumatorul final este obligat să posede cunoștințele necesare privind normele de utilizare a energiei electrice și privind tehnica securității. **Propunem** ca anexă la contract să fie o instrucțiune care să prezinte un set de reguli privind cunoștințele necesare.

Față de structura raporturilor existente consumatorul final obține dreptul la acțiune în regres contra subconsumatorului pentru toate daunele achitate furnizorului ori celorlalți subconsumatori ca și pentru toate penalitățile plătite de consumatorul final furnizorului, dacă ele se datorează faptei culpabile a subconsumatorului. Credem însă că consumatorul final nu are calitatea de a aplica asupra subconsumatorului măsura întreruperii livrării, decât cel mult în cazul când acesta nu-și achită factura în termen. În toate celelalte cazuri prevăzute de Hotărârea ANRE nr.393/2010 măsura nu poate fi luată decât de furnizor în calitatea sa de organ tehnic-administrativ. Consumatorul final putând doar să acționeze în judecată subconsumatorul spre a fi obligat să reintre în legalitate.

Considerăm că **consumatorul final răspunde față de subconsumator** în aceleași condiții în care și **furnizorul răspunde** față de el, adică în condițiile limitării răspunderii. Pe de altă parte, consumatorul final răspunde față de furnizor pentru fapta subconsumatorilor, integral, păstrând însă dreptul la acțiune în regres contra acestora. În contractele încheiate cu micii subconsumatori livrarea energiei electrice se întâlnește în situația “legăturii la vecin”, măsură excepțională și provizorie. Desființarea legăturii poate fi dispusă *ad nutum* de către consumatorul final, însă niciodată, după părerea noastră, de furnizor. Se prezumă că acceptarea unei “legături la vecin” este un act cu titlu gratuit. În conformitate cu p.15 din Anexa nr.1 la Hotărârea ANRE nr.393/2010, consumatorul casnic repară daunele justificate, provocate de instalația sa de utilizare, și care duc la înrăutățirea **calității** (corect ar fi fiabilității) energiei electrice furnizate sau care împiedică furnizarea continuă a energiei electrice altor consumatori. De asemenea, **consumatorul casnic va purta răspundere** și pentru prejudiciul cauzat prin utilizarea materialelor electrice care nu corespund

normelor tehnice, sau a receptoarelor electrice care provoacă deranjamente în funcționarea utilajului operatorului de rețea sau influențează negativ asupra calității energiei electrice furnizată altor consumatori finali, prin violarea integrității echipamentului de măsurare și a sigiliilor aplicate. În acest caz consumatorul casnic trebuie să dea dovadă de cunoștințe profunde în domeniu, deoarece în temeiul dispoziției menționate urmează să fie practic „expert”, și să recunoască receptoarele care corespund normelor tehnice. Oricum, consumatorul rămâne a fi cel defavorizat, deoarece receptoarele nu le produce singur, dar le dobândește de la un producător care se dă drept credibil pentru calitate. Penalizările pentru nerespectarea anumitor indici contractuali, reprezintă un adevărat sistem de corelare a prețului energiei furnizate consumatorilor în raport de consumul real al acestora. Legiuitorul dispune că penalitățile ce se percep drept plată pentru încălcarea prevederilor contractuale se varsă în bugetul furnizorului. În context menționăm că practica judiciară [51, 86, 87] admite răspunderea solidară în litigiile izvorâte din contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici, deși conform prevederilor art. 531 din CC al RM o obligație solidară nu se prezumă, ci se naște prin act juridic, prin lege sau atunci când prestația este indivizibilă. Considerăm că în contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici nu poate interveni răspunderea solidară, deoarece, subiect al obligației este doar partea contractantă.

O deosebită importanță revine **răspunderii consumatorului** casnic și furnizorului în cazul deteriorării echipamentului de măsurare. În general, consumatorului casnic i se interzice orice intervenție asupra utilajului rețelei electrice. De asemenea, se interzice consumatorului să intervină sub orice formă asupra echipamentului de măsurare a energiei electrice și asupra sigiliilor aplicate lui sau la celelalte instalații ale furnizorului aflate pe proprietatea sa, sau să blocheze accesul personalului furnizorului la acestea. Consumatorul casnic este responsabil de integritatea echipamentului de măsurare și este obligat să înștiințeze furnizorul imediat ce depistează deteriorarea echipamentului de măsurare sau violarea sigiliilor aplicate, dar în realitate se află în imposibilitatea de fapt de a realiza această obligație [13, p.211]. În consecință, deteriorarea se poate produce: **din vina consumatorului casnic** sau, în alte circumstanțe, în **lipsa vinovăției** acestuia, însă, în ambele cazuri consumatorul trebuie să acționeze cu diligență. Astfel, conform p.174 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, în cazul în care consumatorul casnic înștiințează furnizorul, imediat ce depistează deteriorarea echipamentului de măsurare și/sau violarea sigiliilor aplicate, faptul nu este calificat drept încălcare de către consumatorul casnic a clauzelor contractuale, care au dus la neînregistrarea sau înregistrarea incompletă a cantității de energie electrică consumată dacă, în urma analizelor, nu se demonstrează încălcarea respectivă. Deci, consumatorul casnic este responsabil nu doar de protejarea echipamentului de măsurare, dar și de diligența de a înștiința imediat furnizorul. Aceasta ne conduce la ideea că consumatorul casnic este obligat în fiecare zi să verifice vizual

echipamentul de măsurare. În cazul în care acesta, totuși, a înștiințat imediat furnizorul despre deteriorare, nu-l scutește de răspundere, dacă va fi demonstrată vinovăția sa. Trebuie să distingem noțiunile de „control al echipamentului de utilizare” și de „verificare metrologică de expertiză”, deoarece nerespectarea procedurii de control și de verificare metrological, atrage răspunderea celui care era obligat.

Deci, dreptul de control al echipamentului de măsurare și al sigiliilor acestuia constituie prerogativa legală a operatorului de rețea, iar verificarea metrologică a acestora ține de dreptul furnizorului și de dreptul consumatorului casnic. Inițierea verificării și procedura acesteia nu creează mari dificultăți și divergențe, acestea apărând la efectuarea recalculărilor. De fapt, cele mai multe litigii apar referitor la temeiul și modalitatea de recalculare. Specific contractului de furnizare a energiei electrice este modalitatea de efectuare a calculului și recalculului cantității energiei electrice în cazul nerespectării clauzelor contractuale. Așadar, distingem mai multe modalități de **calculare și recalculare** a cantității pentru energia electrică consumată în dependență de criteriul încălcării, propriu doar contractului de furnizare a energiei electrice. Abaterile, care se califică, de prevederile Hotărârii ANRE nr.393/2010, drept încălcarea de către consumatorul casnic a clauzelor contractuale, dau dreptul furnizorului de a efectua calculul și recalculul conform sistemului paușal.

Noțiunea de „sistemul paușal” se conține în art.4 din Legea RM nr.124/2009 cu privire la energia electrică și constituie o „metodă de determinare prin calcul a cantității de energie electrică consumată, în funcție de puterea receptoarelor și de numărul orelor de utilizare pe tipuri de receptoare electrice sau în funcție de puterea contractată și de numărul orelor de utilizare a acestei puteri, metodă care trebuie aplicată în termenele și în condițiile prevăzute de lege”. O astfel de metodă nu se mai întâlnește la alte categorii de contracte. Așadar, calculul, conform sistemului paușal, se efectuează de către furnizor în funcție: 1) de puterea receptoarelor și de numărul orelor de utilizare pe tipuri de receptoare electrice sau 2) de **puterea contractată** și de numărul orelor de utilizare a acestei puteri. Legea nr.124 nu prevede, însă p. 94 alin. 2 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, mai prevede un mod de calcul conform sistemului paușal în funcție de: puterea întrerupătoarelor automate.

Aplicarea formulei de calculul conform sistemului paușal depinde de doi factori: categoria (modul) încălcării și perioada supusă calculului sau recalculului.

În conformitate cu p.93 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, constatarea **încălcării de către consumatorul casnic a clauzelor contractuale** care au dus la neînregistrarea sau la înregistrarea incompletă a energiei electrice consumate atrage efectuarea calculului conform sistemului paușal. Perioada și formula de calcul și recalcul depinde de forma încălcării. Astfel, în cazul **intervenției vizibile** în funcționarea echipamentului de măsurare, se ia în considerație *perioada de timp de la*

*data ultimei citiri a indicațiilor echipamentului de măsurare, dar nu mai mare de 3 luni, în cazul lipsei accesului la citirea indicațiilor acestuia; în cazul **conectării neautorizate** a instalației electrice sau a receptoarelor electrice la rețeaua electrică, urmare a consumului de energie electrică prin evitarea echipamentului de măsurare sau prin contrafacerea sigiliului, la efectuarea calculelor consumului de energie electrică, se ia în calcul perioada de la data ultimului control al echipamentului de măsurare (sau perioada de la data comiterii acestor încălcări în cazul contoarelor electronice cu memorie) și până la data depistării, dar nu mai mare de 1 an; în cazul **intervenției nevizibile** în funcționarea echipamentului de măsurare, perioada pentru efectuarea recalcului se stabilește de la ultimul control al echipamentului de măsurare și până la data depistării, dar nu mai mare de 1 an; în cazul **montării unor microscheme suplimentare în echipamentul de măsurare, prin deconectarea/modificarea bobinei de tensiune din acesta**, perioada pentru efectuarea recalculelor se stabilește de la data instalării echipamentului de măsurare și până la data depistării, dar nu mai mare de 3 ani.*

În cazurile menționate calculul conform sistemului paușal se va efectua cu aplicarea tarifului în vigoare pe parcursul perioadei pentru care se face recalculul și se ia în considerație numărul orelor de utilizare pentru diferite tipuri de receptoare electrice, indicate în Anexa nr.4 din Hotărârea ANRE nr.393/2010. Din cele menționate rezultă că modalitatea de calcul nu încurajează încălcarea prevederilor contractuale, fapt plauzibil într-o economie de piață. Sancțiunea este mai drastică în cazul în care consumatorul casnic nu permite personalului furnizorului accesul pentru efectuarea inventarierii receptoarelor electrice din imobil. Situația dată acordă dreptul furnizorului de a documenta faptul, iar energia electrică consumată, dar neînregistrată sau înregistrată incomplet, se calculează în baza puterii întrerupătoarelor automate sau a puterii contractate, furnizorul alegând-o pe cea mai mică și pentru perioada de utilizare egală cu 12 ore pe zi, conform p.94 alin.2 din Hotărârea ANRE nr.393/2010. Astfel, constatăm că legiuitorul nu stabilește careva limite la modalitatea de recalculare în dependență de faptul, din inițiativa cui s-a produs verificarea, atunci când se constată încălcarea condițiilor contractuale de către consumatorul casnic. În situația în care echipamentul de măsurare este sustras, pierdut sau defectat și aceasta se datorează **culpei consumatorului casnic**, acesta este obligat să anunțe imediat furnizorul, conform dispoziției p.104 din Hotărârea ANRE nr.393/2010. În aceste situații, calcularea volumului de energie electrică consumată se efectuează conform prevederilor p. 102 din Hotărârea ANRE nr.393/2010. **Considerăm** că legiuitorul, prin norma menționată, încurajează și stimulează consumatorii casnici, de bună-credință, egalând practic, modalitățile de calcul, în cazul stabilirii defecțiunii echipamentului de măsurare admise cu vinovăția și fără vinovăția consumatorului casnic. Unica condiție este ca acesta să anunțe imediat furnizorul despre defecțiune. Conform **criteriului culpei**

distingem două forme de recalculare a consumului de energie electrică: a) conform sistemului paușal și b) conform consumului mediu zilnic înregistrat.

Hotărârea ANRE nr.393/2010 conține norme speciale care prevăd modalitatea determinării prejudiciului pretins a fi cauzat furnizorului. Astfel, conform p.96, pentru a determina prejudiciul pretins a fi cauzat furnizorului, la efectuarea calculelor, în cazul încălcării de către consumatorul casnic a clauzelor contractuale, care au dus la neînregistrarea sau la înregistrarea incompletă a energiei electrice consumate, furnizorul este obligat să ia în considerație parametrii înregistrați de contorul electronic de energie cu memorie, valoarea curenților ce au curs prin șunt și prin echipamentul de măsurare, raportul mecanismului de integrare al echipamentului de măsurare, stabilit în urma constatării tehnico-științifice. Împiedicarea de către consumatorul casnic a accesului furnizorului și operatorului rețelei de distribuție la instalația de utilizare ce aparține consumatorului casnic provoacă diverse consecințe. Refuzul de a permite accesul se documentează prin actul întocmit de furnizor, operatorul rețelei de distribuție, iar drept urmare, conform p.107 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, furnizorul este în drept să ceară pentru consum plată preventivă de la consumatorii casnici care solicită reconectarea instalațiilor de utilizare la rețeaua electrică, în cazul în care acestea au fost deconectate pentru refuzul de a permite accesul personalului furnizorului, al operatorului de rețea la echipamentul de măsurare și la instalațiile furnizorului sau ale operatorului de rețea aflate în limitele proprietății consumatorului casnic. În temeiul faptului că subiectul abordat în prezentul paragraf este răspunderea contractuală a furnizorului și consumatorului, ne vom referi doar succint la celelalte categorii și forme de răspundere.

Deconectarea este o sancțiune precedată de nerespectarea clauzelor contractuale. După cum am menționat anterior, în cazul contractelor de furnizare a energiei electrice încheiate cu consumatorii casnici furnizarea trebuie să corespundă la doi indici: fiabilitatea și continuitatea, însă pentru încălcarea clauzelor contractuale de către consumatorul casnic sancțiunea aplicată va fi deconectarea echipamentului de măsurare de la rețeaua electrică. În consecință, furnizorul este în drept să deconecteze de la rețeaua electrică a operatorului de rețea instalația de utilizare ce aparține consumatorului casnic. Natura întreruperii nu este întotdeauna aceeași, astfel, distingem: a) cazurile când întreruperea are caracter de sancțiune aplicabilă consumatorului care nu și-a respectat anumite obligații; b) cazurile când întreruperea are un caracter preventiv, în scopul evitării unor avarii incendii etc; c) cazurile în care întreruperea este cerută pentru efectuarea anumitor reparații sau lucrări.

Natura întreruperii determină obligativitatea avertizării, fapt pe care l-am analizat în paragraful precedent. Măsura avertizării are două rațiuni. Una dintre acestea ar fi de a determina pe consumator să reintre în legalitate. Întreruperea furnizării aduce adesea mari prejudicii consumatorului, putându-

se repercute nefavorabil asupra întregii economii naționale. Aplicarea ei ca măsură de sancționare trebuie făcută cu înalt grad de răspundere din partea furnizorului, după ce a analizat toate circumstanțele care generează întreruperea și efectele acesteia, și numai atunci când culpa consumatorului are un caracter de gravitate deosebită. De aceea legiuitorul impune avertizarea prealabilă, reintrarea în legalitate a consumatorului, după avertizare, și întreruperea ulterioară a furnizării se califică drept abuzivă, atrăgând răspunderea furnizorului.

Cea de-a doua rațiune a avertizării este de a preîntâmpina întreruperea prin surprindere a alimentării cu energie electrică pentru ca beneficiarul să poată lua măsurile necesare evitării prejudiciului. Pentru acest motiv legea permite consumatorului să facă obiecții asupra motivelor întreruperii. Nerespectarea procedurii de avertizare atrage răspunderea furnizorului, și acesta va trebui să repare prejudiciul material și moral cauzat consumatorului prin acțiunile sale de deconectare.

E de menționat faptul că legiuitorul, în p.122 alin.2 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 îl obligă pe consumator să înștiințeze furnizorul, în formă scrisă, în cazul în care a depus o cerere de chemare în instanța de judecată. Considerăm această dispoziție utilă doar pentru evitarea deconectării consumatorului de către furnizor în cazul adresării în instanța de judecată, deoarece în cazul în care consumatorul nu este interesat în menținerea utilizării energiei electrice, nerespectarea acestei obligații nu conduce la răspunderea consumatorului. Totuși această normă ar putea atrage **răspunderea indirectă a consumatorului**, pe motiv că, în cazul în care se va constata vinovăția furnizorului printr-o hotărâre judecătorească, acesta poate refuza reconectarea fără plată a echipamentului de măsurare ce aparține consumatorului motivând că dacă consumatorul înștiința furnizorul despre adresarea în instanța de judecată, acesta, la rândul său, evita deconectarea de la rețeaua electrică. În cazul în care consumatorul nu va mai necesita reconectarea la locul de consum în litigiu, nici o parte nu va suporta cheltuieli pentru reconectare. Totodată legiuitorul îl obligă pe consumatorul casnic, conform p.122 alin.3 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 să achite facturile pentru consumul curent de energie electrică expediate lui de către furnizor. Legiuitorul stabilește consecințe diferite pentru litigiile legate de facturarea energiei electrice și cele rezultate din facturarea energiei electrice. Astfel, potrivit p.124 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, adresarea consumatorului final la ANRE sau în instanța de judecată, în vederea soluționării neînțelegerilor nelegate de facturarea energiei electrice, nu scutește consumatorul final de obligația de plată a facturii pentru consumul energiei electrice și a penalității prevăzute în contractul de furnizare a energiei electrice. O prevedere cu totul neobișnuită se conține la p. 120 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 care stabilește că furnizorul este în drept să solicite, iar operatorul rețelei de distribuție este obligat să deconecteze instalația de utilizare a consumatorului casnic de la rețeaua electrică de

distribuție și în cazul în care există dovezi că consumatorul casnic lipsește, dacă nu este înregistrat consum de energie electrică la locul de consum sau dacă personalul furnizorului nu are acces la echipamentul de măsurare, pe parcursul perioadei de 3 luni și mai mult. Am putea afirma că, în acest caz, acțiunile furnizorului ar fi arbitrare și subiective. Pentru prima situație raționamentul ar fi clar, sub pretextul că există probabilitatea ca în lipsa consumatorului casnic, persoane terțe să utilizeze, în vre-un mod ilicit echipamentul de măsurare al consumatorului, și în scopul evitării acestui fenomen a fost prevăzut dreptul furnizorului de a-l deconecta. Deconectarea în acest caz, trebuie să fie **precedată de două condiții**: a) să existe dovezi că consumatorul lipsește și b) să nu fie înregistrat consum de energie electrică la locul de consum. Considerăm că deconectarea în circumstanțele indicate este antisocială. În primul rând, care ar fi dovezile că consumatorul lipsește? Dar, există membrii familiei sau persoanele care locuiesc la locul de consum, respectiv, și, aceasta nu înseamnă că neutilizarea energiei electrice o perioadă pe care nici legiuitorul n-o specifică, ar trebui să conducă la deconectarea instalației de utilizare. În cea de a doua situație acțiunile furnizorului ar putea fi justificate, cu toate că și în acest caz, pot exista circumstanțe care îl îndreptățesc pe consumatorul casnic, în cazul în care consumatorul casnic nu se conformează graficului furnizorului. În aceste situații soluția ar fi instalarea echipamentului de măsurare intelectual.

În context menționăm, că aplicarea normelor analizate va produce doar la imposibilitatea aplicării răspunderii în cazul producerii prejudiciului, deoarece ambele părți și-ar motiva legal acțiunile. Legislația civilă recunoaște insituația exonerării **de răspundere**. Deși, normele speciale care reglementează **răspunderea furnizorului** și a operatorului de rețea sunt foarte puține și foarte generale, constatăm norme care exonerează subiecții de răspundere.

Premizele **exonerării de răspundere** se conține în dispozițiile art.47 din Legea RM nr.124/2009 potrivit căroră operatorul rețelei de transport și de sistem, operatorii rețelelor de distribuție au dreptul să întrerupă prestarea serviciilor pentru un timp cât mai scurt, dacă a survenit una din următoarele împrejurări: sunt puse în pericol viața și sănătatea oamenilor; apare pericolul prejudicierii proprietății; se încalcă balanța de puteri în sistemul electroenergetic; se încalcă regimul de funcționare a obiectelor sistemului electroenergetic; precum și în legătură cu efectuarea de racordări și alte operațiuni de exploatare și de întreținere care nu pot fi executate în alt mod; s-au produs avarii ori se lichidează consecințele lor.

Așadar, atât furnizorul, cât și consumatorul sunt exonerați de răspundere în cazul forței majore. Noțiunea de forță majoră nu se conține expres în legislația civilă. Potrivit dispoziției art.606 din CC al RM, neexecutarea obligației nu este imputabilă debitorului în cazul în care se datorează unei forțe majore, dacă survenirea sau efectele acesteia nu au putut fi cunoscute de către debitor la momentul nașterii obligației ori dacă debitorul nu a putut împiedica sau înlătura survenirea forței majore ori a

consecințelor ei. Hotărârea ANRE nr.393/2010 nu definește forța majoră, și, în acest caz ne raliem la prevederile CC al RM și la doctrină. Legea RM nr.124/2009 cu privire la energia electrică la art.3 definește **avaria** ca fiind „*eveniment care se manifestă prin deteriorarea instalațiilor sau a rețelelor electrice și/sau prin abaterea periculoasă a parametrilor regimului de funcționare a utilajului electroenergetic de la cei prevăzuți de normele tehnice în vigoare*”.

Așadar, în ce condiții furnizorul și consumatorul vor fi exonerati de răspundere?

Precizăm că în acest caz urmează să distingem noțiunile de „în lipsa culpei”, prevăzută la p.104 și p.145, „avaria”, prevăzută la p.143 și p.144, „forța majoră”, prevăzută la p.220 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 și „cazul fortuit”, așa cum se produce în legislație și în doctrină. Doctrina specifică faptul că numai forța majoră, nu și cazul fortuit, are efecte exoneratoare, deși ambele aceste împrejurări exclud vinovăția paznicului juridic al lucrului [147, p.266]. Prin urmare, pentru ca o împrejurare să fie considerată forță majoră, trebuie să întrunească anumite caractere: să fie împrejurare externă și invincibilă, fără relație cu lucrul care a provocat dauna sau însușirile sale naturale; să fie împrejurare absolut imprevizibilă, având un caracter extraordinar. Deci, forța majoră este o împrejurare externă, cu caracter excepțional, fără relație cu publicul, care a provocat dauna, sau cu însușirile sale naturale, absolut invincibilă și absolut imprevizibilă [147, p.267]. Referitor la definirea cazului fortuit, doctrina menționează că în măsura în care împrejurările care au intervenit și au dus la producerea prejudiciului nu întrunesc caracterele forței majore, dar nici nu implică vinovăția paznicului juridic, ele constituie un simplu caz fortuit. Așadar, cazul fortuit exclude, și el, vinovăția paznicului juridic, însă nu îl exonerează de răspundere [147, p.267]. Regulamentul stabilește că consumatorul este obligat să utilizeze energia electrică în mod rațional, inofensiv, eficient și fără fraude. Cu toate că Regulamentul nu indică expres această cauză de exonerare, considerăm că furnizorul este exonerat total de răspundere în cazul când consumatorii depășesc limitele de consum stabilite sau nu respectă diagrama de limitare impusă de furnizor. Discutându-se asupra naturii acestei din urmă măsuri, indicăm că fundamentul exonerării, nu constă în fapta beneficiarului, căci nerespectarea de către consumatori a limitelor de consum sau a diagramei de limitare nu reprezintă cauza directă a scăderii tensiunii sau frecvenței energiei electrice livrate aceluia consumator final. Suntem în prezența unei măsuri de politică economică, legiuitorul având în vedere faptul, că nerespectarea, ca fenomen de masă, de către consumatorii finali a limitelor de consum, duce la scăderi de tensiune și frecvență în întreg sistemul energetic național. Pe planul raporturilor dintre părți măsura apare ca o cauză legală de exonerare de răspundere a furnizorului. Explicând rațiunile care au impus, în principiu, limitarea răspunderii furnizorului, subliniem că, deși, legea denumește despăgubirile ce se acordă furnizorului - în mod impropriu – “penalități”, acesta din urmă nu poate obține daune–interese.

După cum am menționat deja, atât solicitantul, cât și furnizorul poartă inclusiv, **răspundere delictuală**. Literatura de specialitate definește răspunderea delictuală ca fiind o sancțiune civilă, cu caracter reparator, fără a fi în același timp o pedeapsă. Spre deosebire de pedeapsă, răspunderea civilă delictuală, privită ca o sancțiune civilă, se aplică nu în considerarea persoanei care a săvârșit fapta ilicită, ci în considerarea patrimoniului său [3, p.414]. În confirmarea raționamentului expus, exemplificăm prin cazul de deces al făptuitorului, când obligația de reparare a prejudiciului se va transmite moștenitorilor săi așa cum prevede p.37 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 care stipulează că în cazul decesului consumatorului casnic, până la stabilirea moștenitorului(ilor) imobilului persoanei decedate, pretendentul sau unul din pretendenții la moștenire sunt obligați să achite plata pentru consumul de energie electrică. Dacă pretendentul(ții) la moștenire nu îndeplinește(esc) această cerință, furnizorul este în drept să solicite operatorului de rețea să deconecteze de la rețeaua electrică instalația de utilizare care a aparținut persoanei decedate. În cazul în care este stabilit un singur moștenitor al imobilului persoanei decedate, furnizorul solicită moștenitorului achitarea datoriilor existente pentru consumul de energie electrică și încheierea unui nou contract de furnizare a energiei electrice. Dacă moștenitorul refuză să achite datoriile respective sau să încheie contractul de furnizare a energiei electrice, furnizorul este în drept să solicite operatorului de rețea să deconecteze instalația de utilizare de la rețeaua electrică și să acționeze în judecată succesorii pentru perceperea datoriei. În context menționăm Decizia Curții de Apel Chișinău din 10.06.2014 [30] și Decizia Curții de Apel Comrat din 04.06.2013 [35], prin care succesorii au fost atrași la răspundere civilă pentru încălcarea clauzelor contractuale de către cei care au lăsat moștenirea.

De asemenea, se menționează că în situația în care există mai mulți moștenitori ai imobilului persoanei decedate, aceștia achită datoriile existente pentru consumul de energie electrică, iar unul dintre ei încheie contractul de furnizare a energiei electrice. În conformitate cu prevederile p.39 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, dacă moștenitorii nu îndeplinesc această cerință, furnizorul este în drept să solicite operatorului de rețea să deconecteze de la rețeaua electrică instalația de utilizare. **Considerăm** că legiuitorul nu este în drept să limiteze dreptul celorlalți moștenitori la încheierea contractului, chiar dacă sunt mulți. În cazul dat dispoziția legală **trebuie modificată** în sensul acceptării ca parte a contractului să fie mai multe persoane, la dorință, purtând răspundere solidară.

În continuare vom analiza **răspunderea părților în contractul de montare a instalației de utilizare și racordare**. În contractul de montare a instalației de utilizare și de racordare se conțin și obligații, neexecutarea cărora nu conduc la aplicarea răspunderii. Asemenea obligație constituie neachitarea de către potențialul consumator final a plății în baza contractului pentru montarea instalației de racordare. Acțiunea, imediat încheierii contractului respective, este obligația de achitare. Neexecutarea acestei obligații din partea consumatorului nu conduce la apariția

răspunderii, ci doar îi dă dreptul operatorului de rețea de a nu efectua lucrările de racordare. Refuzul efectuării plății, însă, va afecta valabilitatea contractului, deoarece fiind un contract consensual, iar prețul fiind o condiție de valabilitate, neachitarea acestuia va suspenda producerea efectelor. Reiterăm, că acest contract este din categoria contractelor cu prestare de servicii, iar conform art.971 din CC al RM, plata pentru servicii se efectuează după prestarea serviciilor. Contrar celor expuse, ar fi survenirea ca efect, a nulității contractului. În cazul în care prețul este o condiție de valabilitate a contractului, atunci survin consecințele nulității acestuia.

Art.42 din Legea RM nr.124/2009 se referă la relațiile dintre operatorii rețelelor de distribuție și consumatorii finali, în raport cu calitatea serviciilor de distribuție. Respectiv se indică precum că această calitate va fi apreciată în baza indicatorilor de calitate stabiliți într-un regulament elaborat și aprobat de ANRE, care să reflecte continuitatea livrării energiei electrice și calitatea relațiilor.

Menționăm că, consumatorul final se află în raporturi contractuale de prestări servicii cu operatorul de rețea, doar în faza precontractuală a furnizării energiei electrice, având calitatea de solicitant, potențial consumator casnic, sau, respective, prestator și beneficiar. Astfel, ulterior îndeplinirii condițiilor din avizul de racordare eliberat de către operator, acesta contractează cu furnizorul, și toate cerințele referitoare la calitatea energiei electrice sunt înaintate față de furnizor.

Operatorul de rețea este responsabil de racordare la rețeaua electrică a instalației de racordare și de punerea ei sub tensiune, cu respectarea documentelor normativ-tehnice obligatorii.

Din raționamentele expuse constatăm că plata pentru racordare constituie o obligație a solicitantului din faza precontractuală, dar care este răspunderea pentru neexecutarea acestei obligații? Hotărârea ANRE nu prevede sancțiuni pentru solicitant sau modul de percepere de către operatorul de rețea. Fiind în fața raportului juridic contractual de prestare de servicii dintre operatorul de rețea și solicitantul, potențial consumator, considerăm că în acest caz, operatorul de rețea drept sancțiune, are posibilitatea de reziliere unilaterală a contractului. Dar, în acest caz, contravine principiului de efectuare a plății, stabilit de CC al RM. Rațiunea achitării pentru servicii, anticipat demarării lucrărilor de montare, este guvernată de necesitatea disciplinării părților contractante și de punerea în consecutivitate logică a efectelor contractului care are la bază intenția utilizării energiei electrice. Contractul de furnizare a energiei electrice se încheie cu un scop bine determinat, nu „pur și simplu” pentru a exista, ci pentru a produce efecte. Respectiv, solicitantul este interesat de efectuarea lucrărilor de către operatorul de rețea, pentru ca, în consecință, să încheie contract de furnizare a energiei electrice cu furnizorul, deci operatorul de rețea nu trebuie să se îngrijoreze de neefectuarea plății din partea solicitantului și de buna-credință care se prezumă. Astfel, respectarea prevederilor Codului civil prin achitarea serviciilor după efectuarea lor nu

impune nici un risc operatorului de rețea, deoarece acesta nu va efectua racordarea în cazul neexecutării obligației de paltă.

Respectiv e necesar de adăugat la p.65 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 propoziția „Operatorul de rețea este în drept să rezilieze unilateral contractul de montare a instalației de racordare, dacă consumatorul n-a achitat plata pentru racordare în termenul stabilit, iar solicitantul este obligat la repararea prejudiciului cauzat operatorului de rețea”.

Răspunderea civilă a consumatorului casnic și a furnizorului poate avea drept premiză atragerea la răspundere contravențională sau penală, în cazul în care în rezultatul producerii contravenției sau a infracțiunii a fost cauzat prejudiciu. Așadar, o altă formă de răspundere a subiecților este **răspunderea contravențională**. În domeniul energiei electrice atît persoana fizică, cât și persoana juridică, în calitatea de furnizor sau de operator al rețelei de distribuție poartă răspundere contravențională pentru anumite acțiuni. Organul împuternicit să constate încălcările legislației de către furnizor este ANRE, iar contravențiile comise de către consumatorul casnic sunt constatate de către agentul constatatator. **Persoana fizică va purta răspundere** pentru acțiunile încadrate în prevederile art. 108 din Codul contravențional care stabilește că „conectarea neautorizată la sursele de energie electrică, termică sau la sursele de gaze se sancționează cu amendă de la 40 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 200 la 400 de unități convenționale aplicată persoanei juridice. Subiectul contravenției menționate nu are statutul juridic de consumator casnic

Considerăm că legiuitorul trebuie să fie mai explicit și să desfășoare latura obiectivă a contravenției exprimată prin „conectare neautorizată”, deoarece admitem că și consumul fără contract s-ar încadra în această componentă, dar, am analizat posibilitățile admisibile de consum fără contract în paragraful 3.1. Probabil că legiuitorul a avut în vedere conectarea fără avizul operatorului de rețea, adică fără condiții tehnice, așa cum se explică în dispoziția art. 170 din Codul contravențional al RM cu referire la conectarea neautorizată la sistemul de alimentare cu apă și la sistemul de canalizare. Răspunderea contravențională în domeniul energiei se prevede în Capitolul X din Codul contravențional. O altă contravenție este prevăzută la art.161 din Codul contravențional, care menționează că deconectarea neautorizată a instalațiilor de utilizare ale consumatorilor de la rețeaua electrică, cu excepția cazurilor când atare acțiuni se efectuează pentru securitatea vieții omenești, precum și a situațiilor de avarie sau de forță majoră (extraordinare), se sancționează cu amendă de până la 25 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de până la 50 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Provocarea intenționată a unui deranjament în rețelele electrice cu tensiune pînă la 1000 de volți (la liniile aeriene, subterane și subacvaticice de transport de energie electrică, la instalațiile de racord

și de distribuție), având drept urmare o pană de curent în asigurarea consumatorilor cu energie electrică, conform art.162 din C. contrav. al RM se sancționează cu amendă de până la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de până la 60 de ore, cu amendă de până la 100 de unități convenționale

Temei al răspunderii contravenționale constituie încălcarea Regulamentului cu privire la protecția rețelelor electrice cu tensiune peste 1000 de volți, aprobat de Guvern, creând pericolul unei pene de curent, o deteriorare a rețelelor electrice sau având drept urmare cauzarea unei daune de altă natură economiei naționale, conform art.163 din Codul contravențional se sancționează cu amendă de până la 50 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de până la 100 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

O altă contravenție este folosirea neautorizată în scop de profit a energiei electrice, a energiei termice sau a gazelor, încălcarea regulilor de folosire a energiei electrice, a energiei termice sau a gazelor de către consumatori, conform art.164 din Codul contravențional, se sancționează cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 75 la 200 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere, cu amendă de la 400 la 500 de unități convenționale aplicată persoanei juridice cu sau fără privarea, în toate cazurile, de dreptul de a desfășura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

Atât Hotărârea ANRE nr.393/2010, cât și C. contrav. al RM, condamnă acțiunile consumatorului casnic de refuz a accesului furnizorului și a operatorului de rețea la echipamentul de măsurare, doar că în Hotărârea ANRE nr.393/2010 nu se concretizează forma refuzului, pe când C. contrav. al RM menționează „refuzul nemotivat”. **Considerăm** că urmează a fi înlocuit cuvântul „nemotivat” cu cuvântul „neîntemeiat”, deoarece orice refuz poate avea un motiv, dar, este important, dacă acest refuz e întemeiat sau nu. Are importanță nu motivul în sine, ci temeiul justificativ al acestuia.

În conformitate cu dispoziția art.165 din C. contrav. al RM, refuzul nemotivat (*sau neîntemeiat*) al consumatorului de a permite accesul la echipamentele de măsurare se sancționează cu amendă de la 10 la 30 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 100 la 150 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere, cu amendă de la 150 la 200 de unități convenționale aplicată persoanei juridice. Comparând gravitatea sancțiunilor stabilite la art. 176 din C. contrav. al RM privind neasigurarea accesului liber al reprezentantului prestatorului de servicii de alimentare cu apă și de canalizare în locuințe, constatăm că sancțiunile stabilite la art.165 sunt mai dure. Mai mult ca atât la art. 176 e prevăzută și sancțiunea sub formă de avertisment.

Temeiurile atragerii la răspundere contravențională a furnizorului și a operatorului de rețea se conțin în art.169 din C. contrav. al RM care prevede că încălcarea de către titularul de licență a normelor de desfășurare a activităților licențiate în domeniul energetic se sancționează cu amendă

de la 100 la 500 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere, cu amendă de la 300 la 500 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Subiecți ai răspunderii penale sunt persoanele fizice, persoanele cu funcții de răspundere în domeniul energetic. Prin obiect de infrastructură, conform dispoziției art. 134⁶ din CP al RM se înțelege orice obiect aflat în proprietate publică sau privată care oferă sau distribuie servicii populației, cum ar fi: canalizare, asigurarea cu apă, cu energie, cu combustibil sau telecomunicații.

Încălcarea regulilor de exploatare a obiectivelor energetice constituie infracțiune contra securității publice și a ordinii publice sancționată de CP al RM. Conform art. 298 din CP al RM încălcarea regulilor de exploatare a stațiilor de producere, a liniilor de transportare și distribuire a energiei electrice și termice, a conductelor de transportare a combustibilului, dacă aceasta a provocat: a) decesul unei persoane; b) alte urmări grave, se pedepsește cu închisoare de la 3 la 7 ani.

O altă infracțiune sancționată de legea penală este prevăzută în art. 194 din CP al RM care prevede că însușirea energiei electrice, termice sau a gazelor naturale ori utilizarea ilicită a acestora evitând sistemele de evidență instalate în modul stabilit sau prin acestea, dar deteriorate de consumator, dacă aceasta a cauzat daune în proporții mari, se pedepsește cu amendă în mărime de la 500 la 1.500 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore.

Conform alin.(2) art. 194 din CP al RM, aceleași acțiuni care au cauzat daune în proporții deosebit de mari se pedepsesc cu amendă în mărime de la 1.500 la 3.000 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de 240 de ore, sau cu arest de până la 6 luni. Gradul prejudiciabil al infracțiunilor contra patrimoniului decurge din însăși natura valorilor sociale vătămate sau periclitate. **Obiectul juridic** nemijlocit îl constituie *relațiile sociale* a căror existență și desfășurare normală sunt condiționate de *ocrotirea relațiilor patrimoniale*. **Latura obiectivă** a infracțiunii se realizează prin **însușirea energiei electrice, termice sau a gazelor naturale ori utilizarea ilicită a acestora evitând sistemele de evidență instalate în modul stabilit sau prin acestea, dar deteriorate de consumator**, dacă aceasta a cauzat **daune în proporții mari**. Însușirea sau utilizarea ilicită a energiei electrice, termice sau a gazelor naturale se poate efectua **numai din rețelele electrice, termice sau din conductele de gaze naturale**. Însușirea gazelor naturale din depozite, cisterne, butelii va constitui o formă concretă de însușire (furt, jaf etc., în funcție de metoda însușirii). Însușirea acestor valori poate fi efectuată atât **prin conectarea ilegală la aceste rețele, conducte, cât și prin rețelele, conductele instalate legal, dar prin deteriorarea sistemelor de control, de exemplu - a diferitelor contoare**. Dacă, săvârșind infracțiunea, făptuitorul produce și avarierea rețelei sau a conductei, infracțiunea în cauză intră în concurs cu cea de distrugere (art.197 sau 198 CP al RM), cu condiția să fie întrunite trăsăturile componentelor acestor infracțiuni. **Însușirea sau utilizarea ilicită a energiei electrice, termice sau a gazelor naturale este**

condamnabilă penal, dacă aceste acțiuni **au cauzat daune în proporții mari**, valoarea căroră, potrivit alin.1 art.126 CP, este de la 500 până la 1500 de unități convenționale de amendă. **Latura subiectivă** se caracterizează prin **intenție directă și prin scop de profit**. Subiect al infracțiunii este persoana fizică responsabilă, care a atins vârsta de **16 ani**.

3.5. Încetarea contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici

Contractul de furnizare a energiei electrice consumatorului casnic poate înceta la cererea consumatorului casnic sau din inițiativa furnizorului. Contractul în cauză poate înceta prin reziliere și în rezultatul nulității acestuia. Condițiile și temeiurile de reziliere și nulitate le vom analiza în acest paragraf. **Dreptul de reziliere** a contractului este prevăzut în art.733 din CC al RM care menționează că contractul poate fi reziliat în temeiurile prevăzute de lege sau prin acordul părților, iar din art.734 din CC al RM rezultă că rezilierea este un drept al părților, fapt specificat și în p.48 din Hotărârea ANRE nr.393/2010. De regulă, în cazul încălcării clauzelor contractuale de către consumatorul casnic, operează deconectarea de la rețeaua electrică a instalației de utilizare a consumatorului casnic.

Rezilierea contractului de furnizare se va face de către consumator cu anunțarea în scris a furnizorului, cu cel puțin 7 zile calendaristice înainte de data rezilierii. În cazul rezilierii contractului, încheierea unui nou contract este condiționată de plata de către consumator a sumelor restante din vechiul contract pentru acest loc de consum. Pentru acest lucru consumatorul va solicita programarea verificării și citirii contorului, și, după caz, întreruperea furnizării energiei electrice. Procedând astfel, se va evita facturarea pe numele fostului proprietar a unui consum care aparține dobânditorului-consumator care își schimbă locuința. În cazul în care noul dobânditor al unui spațiu locativ, la data obținerii încăperilor respective dovedită cu acte, nu a încheiat contractul pentru furnizarea energiei electrice, furnizorul este în drept să-i factureze acestuia toată cantitatea de energie electrică înregistrată după plecarea vechiului locatar-consumator și ca sancțiune să întrerupă furnizarea energiei electrice până la încheierea unui nou contract de furnizare.

În opinia cercetătorului O. Cazac [17, p.157], „abordarea legală este strâns legată de conceptul de hardship – schimbare esențială a circumstanțelor. Diferența este una de procedură. În caz de hardship, art. 623 prevede că părțile trebuie să intre în negocieri pentru ajustarea contractului, și dacă negocierile eșuează, apare dreptul de rezoluțiune ori reziliere. În acest caz, o parte chiar ajustează contractul, modificându-l unilateral, astfel apare dreptul celeilalte părți de a-l rezolvi ori rezilia”. Considerăm că abordarea dată nu este valabilă în contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnic, deoarece inițierea modificării unilaterale prin schimbarea esențială a circumstanțelor nu dă dreptul la modificare unilaterală în acest contract, deoarece condițiile esențiale

ale modificării contractului constituie o prerogativă a Agenției, care trebuie să fie argumentată și justificată. Așadar, furnizorul, grație specificului interesului public al furnizării energiei electrice, nu este în drept să opereze unilateral modificări esențiale fără o prealabilă modificare a cadrului legal în acest sens. Potrivit Hotărârii ANRE nr.393/2010, **rezilierea** contractului este și o obligație a consumatorului casnic. Conform p.11 lit. (f) din Anexa nr.1 și p.49 lit. (e), acesta este obligat să rezilieze contractul, dacă nu necesită energie electrică. Considerăm că impunerea rezilierii în condițiile și temeiurile menționate este încălcarea drepturilor fundamentale ale persoanei. Dacă nu se înregistrează consum de energie electrică, nu înseamnă că consumatorul nu necesită energie electrică. Pentru a intra în legalitate cu această normă, rezilierea ar putea fi inițiată de furnizor, dacă un asemenea drept ar fi prevăzut și, în acest caz, ar opera rezilierea unilaterală pe motivul inexistenței consumului de energie electrică din partea consumatorului casnic, fapt ce s-ar încadra în dispoziția art.733 din CC al RM ca „temei prevăzut de lege”.

În doctrină se menționează că creditorul nu are dreptul la rezoluțiune atunci când neexecutarea este de mica însemnătate. În cazul contractelor cu executare succesivă, creditorul are dreptul la reziliere, chiar dacă neexecutarea este de mica însemnătate, însă are un caracter repetat. Orice stipulație contrară este nescrisă. Culpă debitorului unei obligații contractuale se prezumă prin simplul fapt al neexecutării [56, p. 75-76].

În temeiul p.34 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, **consumatorul final**, parte a unui contract de furnizare a energiei electrice, care a **înstrăinat un imobil**, este obligat să achite integral plata și datoriile pentru energia electrică consumată, penalitățile, dacă sunt prevăzute în contract, și să rezilieze contractul de furnizare a energiei electrice pentru locul de consum respectiv, iar în baza p.21 din Anexa nr. 1, contractul poate fi **reziliat** la cererea consumatorului casnic depusă în scris la oficiul furnizorului cu cel puțin 7 zile calendaristice înainte de data rezilierii contractului. În acest caz furnizorul, conform p. 36 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, este în drept să solicite operatorului de rețea să deconecteze locul de consum în ziua rezilierii contractului de furnizare a energiei electrice pentru locul de consum respectiv, dacă o altă persoană nu a solicitat încheierea unui nou contract de furnizare a energiei electrice pentru acest loc de consum. Respectiv, dobânditorul imobilului (solicitantul/potențial consumator casnic) trebuie să reușească să depună cerere de încheiere a contractului de furnizare a energiei electrice în temeiul p. 28 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, pentru a evita deconectarea, deoarece în acest caz procedura de racordare va dura în timp, vor exista cheltuieli suplimentare, inclusiv plata de racordare, iar solicitantul în acest timp nu va beneficia de energie electrică. Așadar, în acest caz se vor aplica prevederile p.32 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, care prevăd că termenul de încheiere a contractului de furnizare a energiei electrice cu un consumator, care are instalația de utilizare racordată la rețeaua electrică, este de 7 zile

calendaristice. Deci, furnizorul are termen de 7 zile calendaristice din momentul depunerii cererii de către dobânditorul imobilului, pentru a încheia contract de furnizare a energiei electrice. **Conchidem** că dobânditorul imobilului în perioada dintre depunerea cererii de încheiere a contractului de furnizare a energiei electrice și semnarea acestuia, perioadă care poate dura 7 zile, utilizează energie electrică, deoarece locul de consum nu este deconectat, posibilitate admisă în p. 36 și lit.(e) p.116 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, deci acesta utilizează energie electrică în lipsa contractului, fapt interzis. Pentru a evita discordanța considerăm util a se completa norma specificată la p.6 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 cu expresia „cu excepția cazurilor specificate la p.36 și lit.(e) p.116 din prezentul Regulament”.

Există și obligații de reziliere impuse consumatorului casnic a căror neexecutare nu conduce la aplicarea răspunderii. Spre exemplu, potrivit p.35 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, „*consumatorul final, parte a unui contract de furnizare a energiei electrice, care a înstrăinat un imobil, este obligat să achite integral plata și datoriile pentru energia electrică consumată, penalitățile, dacă sunt prevăzute în contract, și să rezilieze contractul de furnizare a energiei electrice pentru locul de consum respectiv*”. Cât privește plata pentru energia consumată, datoriile, penalitățile, dacă există – acestea pot fi percepute prin instanța de judecată, dacă nu există, atunci obligația de reziliere rămâne a fi suspendată, deoarece, neexecutarea dă dreptul furnizorului, în baza CC al RM, la rezilierea unilaterală. Anume în acest mod trebuie formulată dispoziția p.35 din Hotărârea ANRE nr.393/2010. Mai mult ca atât, prevederile p.36 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, menționează că, persoana fizică sau juridică, care a obținut cu drept de proprietate un imobil, ce nu a fost deconectat de la rețeaua electrică, este obligată să solicite furnizorului încheierea contractului de furnizare a energiei electrice. Deci, neexecutarea obligației de reziliere din partea consumatorului casnic, în acest caz, poate fi acoperită de cererea dobânditorului imobilului, care, în consecință, va opera tacit rezilierea unilaterală. Această operare va funcționa chiar și în cazul existenței datoriilor pentru acest loc de consum, dacă dobânditorul va depune cererea în momentul obținerii dreptului de proprietate asupra imobilului respectiv pentru a nu i se imputa dispoziția p.35 din Hotărârea ANRE nr.393/2010.

În context, dacă înstrăinarea imobilului nu este precedată sau urmată de cererea de reziliere a contractului de furnizare a energiei electrice, atunci care va fi răspunderea consumatorului. Care va fi sancțiunea civilă, care va fi dreptul subiectiv încălcat al furnizorului și în ce va consta prejudiciul cauzat furnizorului? Considerăm că în acest caz sancțiunea civilă ar putea fi materializată doar prin refuzul furnizorului de a încheia contract de furnizare a energiei electrice cu consumatorul casnic respectiv, când acesta în calitate de solicitant va dori încheierea unui nou contract de furnizare a energiei electrice pentru alt loc de consum, în temeiul p.33 din Hotărârea ANRE nr.393/2010.

Dar, dreptul de refuz, operează doar în situația existenței datoriilor. Astfel, deoarece Hotărârea ANRE nr.393/2010 nu prevede drept motiv de refuz, faptul neexecutării obligației de reziliere, furnizorului nu-i rămâne decât să rezilieze unilateral contractul de furnizare a energiei electrice. Raționamentul expus ne provoacă să considerăm inoportună dispoziția p.36 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 în partea ce condiționează înstrăinarea imobilului, de obligarea consumatorului de a solicita rezilierea contractului. Suntem de părerea că această prevedere nu-l disciplinează sub nici o formă pe consumator. În acest caz, **propunem acordarea dreptului de reziliere unilaterală** din partea furnizorului, dacă consumatorul a înstrăinat imobilul, dar n-a solicitat rezilierea contractului pe acest motiv. Facilitatea încetării legale a raporturilor contractuale în modul expus, face ca părțile să intre în legalitate fără dificultăți, deoarece lipsa sancțiunii pentru nerespectarea obligației de reziliere face imposibilă realizarea dreptului subiectiv de către dobânditor.

Mai mult ca atât, potrivit p.21 din Anexa nr.1 la Hotărârea ANRE nr.393/2010, rezultă că consumatorul nu este obligat să solicite rezilierea, deoarece norma menționează că „contractul de furnizare a energiei electrice poate fi reziliat la cererea consumatorului casnic depusă în scris la oficiul furnizorului cu cel puțin 7 zile calendaristice înainte de data rezilierii contractului de furnizare a energiei electrice”. Înstrăinarea imobilului este un fenomen dificil, de durată, iar consumatorul este în imposibilitate, uneori, de a respecta termenul respectiv, fiind dependent de dobânditorul imobilului. Mai mult ca atât, pe moment ce ultimul are inclusiv dreptul de a refuza încheierea contractului de dobândire a imobilului. În consecință, opinăm că în consecința înstrăinării imobilului consumatorul trebuie să fie obligat la reziliere, iar furnizorul trebuie să dispună de dreptul de reziliere unilaterală.

În doctrină se menționează că sancțiunea rezilierii, care se aplică, de regulă, în cazul contractelor cu executare succesivă, nu determină o desființare propriu-zisă a contractului, ci marchează încetarea prestațiilor reciproce dintre părți. Cu alte cuvinte, momentul în care operează sancțiunea rezilierii este identic cu momentul în care încetează contractul [29, p. 212].

În context menționăm că, dacă un consumator de energie electrică renunță la serviciile respective, atunci practic, în toate cazurile acesta întrerupe orice legătură cu furnizorul. Spre deosebire de consumatorul de energie electrică, consumatorul de energie termică, în consecința renunțării de la servicii, în unele situații este practic în imposibilitatea de a întrerupe total relațiile cu furnizorul. Avem în vedere locurile de consum blocurile cu mai multe apartamente, pentru care din punct de vedere tehnic este imposibilă debransarea totală a unui loc de consum (apartament), pe motiv că trebuie să existe legătura rețelei pentru furnizarea energiei termice celorlalte locuri de consum (apartamente), inclusiv a locurilor de uz comun.

Astfel, potrivit p. 8 din Anexa nr.7 din Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.191/2002 privind aprobarea Regulamentului cu privire la modul de prestare și achitare a serviciilor locative, comunale și necomunale pentru fondul locativ, contorizarea apartamentelor și condițiile deconectării acestora de la/reconectării la sistemele de încălzire și alimentare cu apă, luând în considerare imposibilitatea deconectării coloanelor de încălzire tranzitorii, consumatorul, în cazul deconectării integrale a încăperii, va achita plata pentru încălzire în mărime de 20% din suma calculată. În cazul deconectării parțiale, achitarea pentru încălzire se va efectua în modul următor: 100% - pentru suprafața încăperilor nedeconectate; 20% - pentru suprafața încăperilor deconectate.

În continuare vom realiza, inclusiv, o privire de ansamblu asupra cauzelor ce determină **modificarea și stingerea obligațiilor** prin raportarea lor la teoria generală a contractelor.

Regulamentul admite modificarea contractului doar în cazuri speciale, în condițiile prevăzute de lege. Incerte rămân a fi temeiurile și situațiile în care s-ar admite modificarea sau desființarea unilaterală a contractului. Așadar, procedura specială a renunțării consumatorului final la anumite cantități contractate este un factor specific contractului de furnizare a energiei electrice.

De remarcat că, în cazul contractului respectiv, anumite forme de modificare nu-și găsesc aplicare. De regulă, în cazul contractelor, modificarea se face prin acordul de voință al părților. Contractele încheiate cu consumatorii casnici nu sunt susceptibile de modificări esențiale, singura opțiune fiind modificarea puterii contractante sau schimbarea denumirii persoanei juridice. E de menționat faptul că legislația nu specifică consecințele și în cazul schimbării denumirii sau reorganizării întreprinderilor furnizoare. De asemenea, nu reglementează expres nici consecințele schimbării numelui, prenumelui consumatorului casnic. Prin analogia legii, considerăm că schimbarea denumirii persoanei juridice (consumator sau furnizor), sau numelui consumatorului casnic, conduce la modificarea contractului, inclusiv reorganizarea acestora, deoarece potrivit art.70 din CC al RM în cazul reorganizării persoanei juridice se produce succesiunea de drept. Conform p. 42 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 schimbarea destinației spațiului locativ duce la stingerea, nu la modificarea contractului. Mai mult ca atât, se menționează că proprietarul sau, eventual, posesorul imobilului, este obligat să solicite încheierea unui nou contract, deși, legal, considerăm că aceasta este obligația consumatorului final care se află în raporturi contractuale cu furnizorul, deoarece nu întotdeauna proprietarul sau posesorul întrunesc și calitatea de consumator final, adică să fie nemijlocit partea contractantă. În fine, răspunderea trebuie îndreptată spre consumatorul final.

Contractul de furnizare încheiat de un solicitant, devenit consumator casnic pe același loc de consum, fără ca să fi încetat contractul de furnizare precedent, este **nul** de drept din momentul încheierii sale. Situația în care spațiul locativ este utilizat parțial în alte scopuri, îl obligă pe consumator să instaleze echipament de măsurare separat pentru evidența volumului de energie

consumat în partea respectivă a imobilului. Din această prevedere deducem că apare un loc de consum nou, iar consumatorul urmează să încheie un alt contract. Concluzia e condiționată și de faptul că, potrivit p.149 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, cheltuielile legate de procurarea, verificarea metrologică, instalarea, exploatarea, întreținerea, repararea și înlocuirea echipamentelor de măsurare a consumului de energie electrică la consumatorii casnici se suportă de către **operatorul rețelei de distribuție**, iar consumatorii noncasnici sunt obligați pe cont propriu să procure, să instaleze, să efectueze verificarea metrologică, să exploateze, să întrețină, să repare și să înlocuiască echipamentul de măsurare a cantităților de energie electrică care le sunt furnizate.

Echipamentul de măsurare, fiind proprietate a operatorului de rețea, dar care se află pe proprietatea consumatorului casnic rezultă că acesta este posesor al echipamentului, iar în caz de dispariție a acestuia are drept la acțiune posesorie. În doctrină se menționează că considerente de ordin teoretic, dar mai ales de ordin practic au impus menținerea acțiunilor posesorii ca mijloc de apărare indirectă a dreptului de proprietate. Scopul acestor acțiuni este de a apăra faptul posesiei. Dacă în cadrul acțiunii în revendicare, pentru a avea câștig de cauză, proprietarul trebuie să facă dovada dreptului său de proprietate, în cadrul acțiunilor posesorii, reclamantul nu mai trebuie să facă dovada că este proprietarul bunului, ci numai dovada că posedă bunul în condițiile prevăzute de lege pentru exercitarea acțiunilor posesorii. Prin urmare, ceea ce trebuie examinat în cadrul acțiunilor posesorii, este numai faptul posesiei și al tulburării sau deposedării în mod ilicit, fără a se pune în discuție problema dreptului, problemă ce se discută și se rezolvă numai în cadrul unei acțiuni în revendicare [128, p. 282-283].

Furnizarea energiei electrice și termice se face prin natura sa, în cadrul unor raporturi constante și de lungă durată, de aceea, cazurile de încetare a raporturilor sunt puține. În general, operează normele obișnuite de stingere a obligațiilor din cadrul contractelor civile, dacă norma specială nu va prevedea expres alte condiții.

Așadar, pe de o parte raporturile dintre consumatorul final și subconsumator sunt plasate sub incidența obligatorie a normelor Hotărârii ANRE nr.393/2010, pe de altă parte, Hotărârea nu stipulează expres categoria raporturilor obligaționale apărute între aceștia.

În primul rând, Hotărârea ANRE nr.393/2010 conține mai multe norme care nu pot fi atribuite raporturilor dintre consumatorul final și subconsumator cum ar fi: fiabilitatea energiei electrice; modificarea puterii contractante; racordarea instalației de utilizare și altele, pe motiv că executarea clauzelor contractuale de către consumatorul final, exclusiv depinde de contractul de furnizare a energiei electrice încheiat cu furnizorul. Aceasta rezultă din prevederile p.10 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 în care se menționează că „raporturile juridice dintre consumatorul final și subconsumator încetează, în condițiile prevăzute de lege, odată cu **rezilierea** sau expirarea

contractului de furnizare a energiei electrice, încheiat între furnizor și consumatorul final, precum și în cazul încălcării obligațiilor de către subconsumator”. Remarcăm că structura relațiilor contractuale apărute între consumatorul final și subconsumator este complexă. În temeiul dispoziției p.10 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 conchidem că contractul de furnizare a energiei electrice încheiat între furnizor și consumatorul final este un contract principal, iar contractul de livrare a energiei electrice încheiat între consumatorul final și subconsumator este un contract accesoriu. În conformitate cu p.10 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 „*raporturile juridice dintre consumatorul final și subconsumator încetează, în condițiile prevăzute de lege, precum și în cazul încălcării obligațiilor de către subconsumator*”. Această prevedere contravine principiilor civile potrivit cărora părțile au libertatea de a contracta și a stabili de comun acord conținutul acestuia și întinderea răspunderii, precum și condițiile de reziliere. Consumatorul final este în drept să decidă temeiurile de reziliere a contractului, dar în condițiile imperativității Hotărârii ANRE nr.393/2010 este impus să rezilieze contractul chiar dacă încălcarea va fi neesențială, fapt care prejudiciază voința părților contractante.

3.6. Concluzii la capitolul 3

În rezultatul cercetării elementelor și naturii juridice a contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici specificăm următoarele concluzii: Distincția principală pe care o comportă contractul de furnizare a energiei electrice constă în **particularitățile obiectului acestui contract** care include în sine două categorii de obiecte: în primul rând sunt acțiunile furnizorului de transmitere a energiei electrice la instalația de utilizare a consumatorului casnici și respectiv, acțiunea acestuia de recepționare a energiei transmise și achitarea acesteia, acesta constituind obiectul juridic; în al doilea rând, energia electrică ca obiect material-însuși, specific raporturilor de furnizare a energiei electrice. Specificul obiectului material al contractului de furnizare a energiei electrice care este energia electrică, formează criteriul distinctiv care constituie temei de delimitare a contractului de furnizare a energiei electrice în categorie aparte a contractului de vânzare - cumpărare. Consumatorul casnic este în drept să transmită energia electrică unui subconsumator, numai cu acordul prealabil în scris al furnizorului și în baza contractului încheiat cu subconsumatorul. În acest caz se nasc două tipuri de raporturi contractuale: 1) între furnizor și consumatorul final principal, și 2) distinct de primul, între consumatorul final principal și consumatorul secundar, adică subconsumator. Intre furnizor și subconsumator nu se stabilesc raporturi de drept civil, ci, numai de drept administrativ. Considerăm necesar în p. 29 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 de înlocuit sintagma „specificul fiecărui loc de consum” cu sintagma „scopului consumului”. În esență, pe furnizor îl interesează necesitatea consumului. Propunem înlocuirea cuvântului *produs* din noțiunea dată la art. 2 din Legea nr. 422 cu *bun*. Astfel noțiunea de *produs* va

avea următoarea definiție: *produsul se consideră orice bun fabricat industrial etc.* Constatăm posibilitățile minore de negociere a clauzelor contractului de furnizare a energiei electrice consumatorului casnic.

Considerăm util a se completa norma specificată la p.6 cu expresia „cu excepția cazurilor specificate la p.36 și lit.(e) p.116 din prezentul Regulament”. E necesar de adăugat la p.65 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 propoziția „Operatorul de rețea este în drept să rezilieze unilateral contractul de montare a instalației de racordare, dacă consumatorul n-a achitat plata pentru racordare în termenul stabilit, iar solicitantul este obligat la repararea prejudiciului cauzat operatorului de rețea”.

Furnizorul nu poartă răspundere față de consumatorul final pentru întreruperile în furnizarea energiei electrice, dacă acestea nu se datorează culpei sale. Norma dată, nu doar limitează maximum temeiul răspunderii subiecților, dar este formulată cu atâta îngăduință și plasticitate, încât s-a intenționat camuflarea răspunderii prin dubla negație exprimată prin negarea negației. Din cele menționate observăm că furnizorul și operatorul de rețea vor purta răspundere doar pentru întreruperea în furnizarea energiei electrice din culpă.

Considerăm că furnizorul trebuie să repare prejudiciu subconsumatorului, deși nu se află în relații contractuale cu acesta. Consumatorul final răspunde față de subconsumator în aceleași condiții în care și furnizorul răspunde față de el, adică în condițiile limitării răspunderii. Consumatorul final răspunde față de furnizor pentru fapta subconsumatorilor, integral, păstrând însă dreptul la acțiune în regres contra acestora. O deosebită importanță revine răspunderii consumatorului casnic și furnizorului în cazul deteriorării echipamentului de măsurare. În general consumatorului casnic i se interzice orice intervenție asupra utilajului rețelei electrice. Consumatorul casnic și furnizorul în rezultatul neexecutării sau executării necorespunzătoare a clauzelor contractuale vor purta doar răspundere civilă contractuală, iar răspundere civilă delictuală consumatorul casnic va purta conform statutului juridic de persoană fizică înafara contractului nu de consumator casnic. Acest principiu e valabil și pentru furnizor. Astfel, acesta poartă răspundere și pentru prejudiciul cauzat de un izvor de pericol sporit și pentru prepus. Dobânditorul imobilului în perioada dintre depunerea cererii de încheiere a contractului de furnizare a energiei electrice și semnarea acestuia, perioadă care poate dura 7 zile, utilizează energie electrică, deoarece locul de consum nu este deconectat, posibilitate admisă în p. 36 și lit.(e) p.116 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, deci acesta utilizează energie electrică în lipsa contractului, fapt interzis de Hotărârea menționată. Pentru a evita discordanța considerăm util a se completa norma specificată la p.6 cu expresia „cu excepția cazurilor specificate la p.36 și lit.(e) p.116 din prezentul Regulament”.

E necesar de adăugat la p.65 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 propoziția „Operatorul de rețea este în drept să rezilieze unilateral contractul de montare a instalației de racordare, dacă consumatorul n-a achitat plata pentru racordare în termenul stabilit, iar solicitantul este obligat la repararea prejudiciului cauzat operatorului de rețea”.

În scopul evitării abuzurilor din partea consumatorului casnic, considerăm necesar **completarea** p.207 al Hotărârii ANRE nr.393/2010, după alineatul unu, cu un nou alineat în următoarea formulare: „Furnizorul, operatorul rețelei de distribuție în rezultatul analizei solicitării de despăgubire formulate de consumatorul casnic, este în drept: a) să verifice dacă receptoarele defecte erau omologate și circuitele electrice ale instalației de utilizare sunt realizate în conformitate cu prescripțiile tehnice în vigoare; b) să solicite consumatorului casnic, în condițiile legii, confirmarea dreptului de proprietate asupra receptoarelor defecte, în cazul în care numărul receptoarelor reclamate ca defecte depășește dotarea uzuală a consumatorilor casnici”.

4. SISTEMUL JURIDIC DE APĂRARE A CONSUMATORILOR DE ENERGIE ELECTRICĂ PENTRU NECESITĂȚI CASNICE

4.1. Factorii ce condiționează conectarea sistemului juridic de apărare a consumatorului participant la raporturile juridice de furnizare a energiei electrice

Cadrul legal în domeniul protecției consumatorilor stabilește bazele juridice pentru protejarea de către stat a persoanelor în calitatea lor de consumatori.

În prezent, sectorul energiei electrice este afectat de decalaj între cerere și ofertă, de insuficiența investițiilor interne și externe, fapt ce a demarat deschiderea completă a pieței energiei electrice prin producerea acesteia din surse regenerabile. Favorizarea concurenței loiale prin apariția pe piața energiei electrice a mai multor furnizori constituie premisă pentru conectarea activă a sistemului de protecție a consumatorilor casnici, pentru evitarea abuzurilor generate de tendința furnizorilor de a avea cât mai mulți consumatori casnici, în detrimentul fiabilității energiei electrice. Misiunea statului în domeniul energetic este de a crea și a asigura condițiile necesare pentru o activitate eficientă a entităților domeniului energetic, indiferent de forma lor de proprietate, sursa regenerabilă de energie electrică, în scopul alimentării fiabile și calitative a consumatorilor cu energie electrică, la prețuri și tarife rezonabile și la un impact admisibil asupra mediului.

Acest deziderat poate fi realizat prin intermediul instituției protecției consumatorului casnic, care reprezintă un concept ce subsumează pachetul de reglementări elaborate de Guvern pentru a asigura protejarea intereselor consumatorilor. Protecția consumatorului este legată și de ideea de drepturi ale consumatorului și de constituirea organizațiilor și asociațiilor consumatorilor care sunt create pentru a sprijini consumatorii în apărarea drepturilor lor și în protejarea intereselor acestora pe piață. **Protecția consumatorilor casnici este condiționată de numărul încă suficient de mare de petiții înregistrate la ANRE care se menține la un nivel înalt, constituind 815 petiții în anul 2012 [141] și 631 petiții în anul 2013. În anul 2013 a predominat numărul de petiții din raza de activitate a Î.C.S. „RED Union Fenosa” S.A. – 586 petiții, ceea ce constituie 92,8 % din numărul de petiții parvenite din sectorul de energie electrică [142].**

Obiectul contestației sau a acțiunii civile reprezintă, alături de cauză, una din componentele ce alcătuiesc latura complexă și în același timp obiectivă a acțiunii. Ipoteza demarează de la relația ce se poate stabili între obiectul acțiunii-dreptul subiectiv-obiectul raportului juridic dedus judecății. Dreptul subiectiv nu poate fi disociat de raportul juridic pentru că este parte component a conținutului acestuia. Doctrina concretizează că pentru a face deosebirea între obiectul acțiunii și obiectul dreptului subiectiv se cuvine să menționăm că un drept poate fi valorificat prin intermediul mai multor acțiuni, de fiecare dată existând un obiect diferit [144, p. 196-197].

Protecția consumatorilor de energie electrică trebuie să vizeze și **consecințele deschiderii pieței de energie electrică** care va garanta treptat tuturor consumatorilor posibilitatea de a-și alege furnizorul. Alegerea va demara în funcție de preț, de calitatea și fiabilitatea serviciului, dar și de caracteristicile de producere ale electricității furnizate. Un criteriu de alegere poate fi și cerința ca furnizorii să specifice mixul de producere sub aspectul impactului ecologic al electricității pe care o vând consumatorilor finali. În prezent interesele consumatorilor trebuie și pot să fie protejate prin promovarea concurenței, prin liberalizarea piețelor și crearea condițiilor ca fiecare consumator să poată alege furnizorul. Distingem aspecte specifice problematicii protecției consumatorilor pe piața liberalizată de energie electrică în contextul procesului de integrare a pieței de electricitate din Republica Moldova în piața internă de electricitate din Uniunea Europeană.

Orice consumator, indiferent de serviciul de care intenționează să beneficieze, are necesitate de protecție. Consumatorul de energie electrică pe piața liberalizată este în așteptare să dispună de o oarecare formă de protecție din partea legiuitorului. Instituția de reglementare specializată în domeniul energiei electrice este ANRE. O altă instituție care are atribuții de protecție a consumatorilor casnici este Agenția pentru Protecția Consumatorilor creată în baza Hotărârii Guvernului RM nr. 936/2011. Respectiv introducerea concurenței încurajează intrarea unor noi participanți pe piața de energie electrică, iar consumatorii au astfel mai multe opțiuni de contractare a energiei electrice. În general competitivitatea are impact asupra scăderii prețurilor la energie electrică, situație de care, în final, vor beneficia consumatorii. Consumatorul casnic, neobișnuit cu dreptul de a-și alege furnizorul, va prezenta anumite temeri la realizarea dreptului de a alege, aceasta le poate provoca incertitudini juridice de riscul de a pierde furnizorul actual. Apariția acestor probleme poate fi evitată prin obligarea furnizorului care, la data liberalizării integrale a pieței, alimenta consumatorii respectivi, să le asigure în continuare serviciul de furnizare până când aceștia își exercită prima oară dreptul de a alege un furnizor. Liberalizarea pieței energiei electrice conduce indirect la situații dificile condiționate însă de un climat competitiv pozitiv. Astfel, există riscul ca furnizorul să intre în stare de insolvabilitate sau, după caz, să i se retragă licența de prestare a serviciului respectiv. Situațiile pot fi generate de ineficiență, de gestionare necalitativă sau drept urmare a neadaptării la o concurență dură. În aceste situații, consumatorul va înceta să primească servicii de la furnizorul său, și concomitent va fi nevoit să își caute un alt furnizor. Aceasta poate provoca o discontinuitate temporară în furnizarea energiei electrice. Cu toate că situațiilor le pot fi atribuite ca premise factorul uman, acestea pot produce discomfort care va avea un impact substanțial asupra consumatorului în general. Sistarea alimentării cu energie electrică a consumatorilor, din motive care nu pot fi imputate acestora, nu este acceptată din punct de vedere social. Drept consecință, inițial trebuie concepute mecanisme care să asigure alimentarea în

continuare cu energie electrică a consumatorilor al căror furnizor se confruntă cu o situație de insolvabilitate.

Conformarea legislației interne la principiile legislației Uniunii Europene constituie un factor de bază ce influențează sistemul de protecție a consumatorilor. Cadrul juridic și instituțional pentru protecția consumatorilor pe piața liberalizată de energie electrică se manifestă prin documente relevante de reglementare ale Uniunii Europene (în continuare UE).

Sistemul de protecție a consumatorului de energie electrică este condiționat și de principiile sistemului de drept energetic al UE. Astfel, armonizarea legislației reglementând sectorul electroenergetic cu principiile sistemului de drept al UE face parte dintr-un proces mai extins de armonizare a legislației naționale cu *acquis*-ul comunitar, lansat la nivelul Parlamentului și Guvernului în cadrul implementării angajamentelor Republicii Moldova [9, p.216].

În context specificăm că, în conformitate cu Strategia energetică a Republicii Moldova până în anul 2030, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 102/2013, pe piața energiei electrice a Republicii Moldova până în anul 2030 se oferă repere concrete pentru dezvoltarea sectorului energetic, cu scopul de a asigura baza necesară creșterii economice și a bunăstării sociale. Strategia evidențiază problemele prioritare ale țării, care solicită soluții rapide și o redimensionare a obiectivelor în conformitate cu necesitatea realizării unui echilibru optim între: resursele interne (atât cele utilizate în prezent, cât și cele previzionate) și necesitățile de urgență ale țării, obiectivele Uniunii Europene și ale Comunității Energetice și țintele naționale, obligațiile internaționale privind tratatele, acordurile și programele (inclusiv politica de vecinătate) la care Republica Moldova este membră. Sunt definite obiectivele strategice generale pentru perioada 2013-2030 și obiectivele strategice specifice pentru etapele 2013-2020 și 2021-2030, cu specificarea măsurilor de implementare a acestora. Până în anul 2020, se va finaliza conectarea sistemului electroenergetic al Republicii Moldova la Rețeaua Europeană a Operatorilor de Transport și de Sistem pentru Energie Electrică (ENTSO-E), prin punerea în aplicare a celor mai eficiente soluții tehnice, în conformitate cu rezultatele studiului de fezabilitate privind realizarea proiectului. Drept rezultat al implementării Strategiei energetice a Republicii Moldova, Parlamentul a adoptat Legea cu privire la aderarea Republicii Moldova la Tratatul de constituire a Comunității Energetice, semnat la Atena la 25 octombrie 2005.

Sectorul electroenergetic al Uniunii Europene este reglementat, în special, de Directiva 2003/54/EC a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2003 privind reguli comune pentru piața internă de electricitate [55], (în continuare Directiva UE). Aceasta trasează doar obiectivele ce trebuie atinse de statele membre la stabilirea cadrului legislativ și instituțional în sectorul electroenergetic, iar mecanismul care trebuie aplicat pentru atingerea obiectivelor

menționate urmează a fi stabilit de fiecare din statele membre ale UE, în funcție de specificul sectorului electroenergetic din fiecare stat. Unul din obiectivele fundamentale ale Directivei este protecția drepturilor și a intereselor consumatorilor. Astfel, potrivit paragr. 4, par. 19 și par. 24 din Directiva UE, consumatorii de energie electrică trebuie să aibă posibilitatea de a beneficia de garanții caracteristice unui serviciu public garantat, în special în ceea ce privește securitatea furnizării energiei electrice la parametri de calitate bine definiți și la tarife rezonabile și transparente, precum și sub aspectul creării de premise care să dea posibilitate consumatorilor de a alege furnizorul de energie electrică. În context menționăm că cele mai frecvente probleme abordate de către consumatorii de resurse energetice au avut ca obiect facturarea resurselor energetice consumate și calitatea serviciilor prestate. În anul 2013 din 560 de petiții examinate în sectorul energiei electrice – cerințele din 154 de petiții au fost satisfăcute [142]. În vederea evitării abuzurilor din partea operatorului rețelelor de distribuție și a furnizorului, legiuitorul, în art. 42 alin. (2) din Legea RM nr. 124/2009 a prevăzut obligația titularului de licență pentru furnizarea energiei electrice la tarife reglementate să procure energie electrică la cel mai mic preț, asigurând, totodată, fiabilitate furnizării energiei electrice către consumatori, iar contractele de procurare a energiei electrice de către furnizorii de energie electrică la tarife reglementate să fie avizate de ANRE. În context venim cu precizarea, că în textul Legii RM nr. 124/2009 cu privire la energia electrică nu există noțiunea de *serviciu public*, cu toate că Directiva [55] în paragr.19 stipulează că toți cetățenii Comunității care se bucură de beneficiile economice ale pieței interne ar trebui de asemenea să aibă posibilitatea de a se bucura de un înalt nivel al protecției consumatorului și în particular clienții casnici și acolo unde Statele Membre consideră potrivit, și micile întreprinderi de asemenea ar trebui să aibă posibilitatea de a se bucura de un *serviciu public* garantat, în particular în ceea ce privește securitatea furnizării și tarife rezonabile, din motive de dreptate, competitivitate și indirect de creare de locuri de muncă. Așadar, **factorul** care condiționează conectarea sistemului de protecție a consumatorilor de energie electrică este prevederea Directivei UE potrivit căreia aceasta instituie în sarcina statelor membre și obligația referitor la întreprinderea de măsuri care să asigure **protecția consumatorilor vulnerabili** (art. 3, alin. 5 din Directiva UE).

Respectarea principiilor referitoare la protecția consumatorilor prevăzute în **Directiva UE este un factor obiectiv** care impune elaborarea și valorificarea mecanismelor în acest domeniu la nivel intern [9, p.221]. Condițiile contractelor, potrivit Directivei UE, trebuie să fie echitabile și bine cunoscute din timp. În orice caz, aceste informații trebuie furnizate înainte de încheierea sau confirmarea contractului. Atunci când contractul este încheiat prin intermediari, informațiile menționate anterior sunt comunicate, de asemenea, înainte de încheierea contractului. O altă condiție ar fi notificarea în timp util cu privire la intenția de modificare a condițiilor contractuale și

informarea cu privire la dreptul de a denunța contractul în momentul notificării. Furnizorii de servicii trebuie să își anunțe de îndată abonații despre orice majorare a tarifelor, într-un termen adecvat și, în orice caz înainte de sfârșitul perioadei de facturare normală după intrarea în vigoare a majorării. Statele membre garantează consumatorilor dreptul de a denunța contractul în cazul în care nu acceptă noile condiții notificate de către furnizorul de energie electrică. Alte condiții se referă la primirea de informații transparente privind prețurile și tarifele practicate, precum și privind condițiile generale aplicabile referitoare la accesul la serviciile de energie electrică și utilizarea lor; oferirea unei game largi de modalități de plată. Orice diferență privind condițiile generale reflectă costurile pentru furnizor ale diferitelor sisteme de plată. Condițiile generale trebuie să fie echitabile și transparente, ele trebuie prezentate într-un limbaj clar și ușor de înțeles. Din cele expuse constatăm că Directiva UE menționează expres dreptul consumatorului de a rezilia unilateral contractul în cazul în care nu acceptă condițiile de modificare a clauzelor contractuale, inclusiv cele referitoare la tariful pentru energia electrică. Pentru protejarea intereselor consumatorului, în cazul incapacității furnizorului de a asigura continuitatea serviciului (suspendarea sau retragerea licenței, insolvabilitatea, etc.) conform prevederilor Legii RM nr.124/2009 și a recomandărilor Directivei 54/2003 a Uniunii Europene a fost creată instituția **furnizorului de ultimă opțiune**. Furnizorul de ultimă opțiune este desemnat de către ANRE, în condiții reglementate, pentru a asigura alimentarea consumatorilor unui furnizor aflat în situația menționată anterior. Potrivit acestui mecanism, concomitent cu decizia de suspendare sau retragere a licenței, ANRE emite ordinul de activare a furnizorului de ultimă opțiune, astfel încât să se asigure continuitatea în alimentarea tuturor consumatorilor furnizorului intrat în incapacitate de prestare a serviciului, indiferent de zona geografică în care aceștia sunt amplasați. Sistemul furnizorului de ultimă opțiune este menit să asigure, pe de o parte protejarea consumatorilor de situațiile din piață, neimputabile lor, și se creează motivații pentru consumator de a-și schimba furnizorul și a urmări permanent performanțele economice și capacitatea acestuia prin valorificarea posibilităților de alegere oferite de liberalizarea pieței cu amănuntul. Liberalizarea pieței de energie electrică implică dificultăți la schimbarea furnizorului. Aceasta reflectă lichiditatea pieței și nivelul de concurență din piață. Realizarea corectă a procesului de schimbare a furnizorului necesită respectarea anumitor principii și anume: în procesul de schimbare a furnizorului sunt implicați operatorul de distribuție/transport, furnizorul ales, furnizorul actual, consumatorul și, după caz, un operator de măsurare independent; operatorul de rețea este responsabil de managementul bazei de date conținând informații și date istorice referitoare la locurile de consum racordate la rețeaua sa; consumatorul trebuie să aibă acces gratuit la informațiile referitoare la situația proprie; consumatorul se poate adresa numai noului furnizor ales, iar acesta trebuie să efectueze toate demersurile prevăzute de reglementări pentru finalizarea procesului de schimbare a furnizorului;

pentru procesul de schimbare a furnizorului consumatorul nu suportă nici un fel de costuri. Specificul raporturilor juridice de furnizare a energiei electrice constituie acel nucleu care magnetizează necesitatea protecției consumatorului de energie electrică. Factorii ce condiționează conectarea sistemului de protecție a consumatorilor fiind de natură obiectivă și subiectivă.

Factorii obiectivi sînt cei generați de poziția ocupată de consumator în viața socială, iar cei subiectivi sunt provocați de reglementările juridice în domeniul energiei electrice.

În continuare ne vom axa pe factorii generatori, fără pretenția de a realiza dihotomia acestora, deoarece este practic imposibilă o clasificare exhaustivă a factorilor.

Așadar, un alt factor care condiționează conectarea sistemului de protecție pentru această categorie de consumatori este poziția inferioară ocupată de consumatorul casnic în raport cu furnizorul și operatorul de rețea, fiind pus în situația de a accepta serviciul în condițiile oferite de cel din urmă. Monopolul natural pe care îl prezintă sectorul energetic la momentul actual este un alt factor ce condiționează necesitatea sistemului protecției consumatorilor.

Energia electrică este un serviciu universal, fapt care generează un alt factor de protecție a consumatorilor. În consecință afirmăm că orice consumator se află într-o poziție dezavantajoasă în care nu s-ar fi aflat dacă ar fi avut posibilitatea să se protejeze prin mijloace personale de autoapărare. În situația în care consumatorul are posibilitatea de a se proteja singur, protecția directă nu este necesară. Un alt factor care generează protecția consumatorilor este respectarea dreptului la petiționare. În acest scop legiuitorul elaborează mecanisme potrivit cărora consumatorii pot reclama nivelul serviciului pe care îl recepționează de la furnizori. Petițiile trebuie să poată fi recepționate direct de către furnizor sau de un alt organ, cum ar fi reglementatorul. Multiplele **adresări în instanța de judecată ce au ca obiect al litigiului relații de furnizare a energiei** electrice alarmează necesitatea perfecționării unui sistem de protecție a consumatorului de energie electrică inclusiv în sens profilactic pentru a diminua pretinsele încălcări ale legislației în domeniul dat. Așadar, între consumatori și furnizori sau societățile de transport și distribuție pot apărea divergențe. Inițierea de către un consumator a unui litigiu în fața instanței poate fi un proces de durată și costisitor din cauza taxelor legale mari implicate, inclusiv asistența juridică. În asemenea cazuri, simplificarea procedurii de adresare, soluționare și executare ar fi un remediu de încurajare a consumatorilor pentru a nu tolera încălcarea drepturilor sale. **Transparența formării prețului la energia electrică este un alt factor** ce atrage protecția consumatorului. Legea RM nr.124/2009 la art. 4, definește că „serviciu universal este serviciul prestat pentru asigurarea dreptului consumatorilor casnici de a li se furniza energie electrică de o calitate stabilită, la tarife rezonabile, transparente și ușor comparabile”. Astfel, constatăm că standardele tarifare de performanță se adresează în principal activităților de tip monopol natural din piața de electricitate: transportul, distribuția și furnizarea energiei electrice.

În consecință, **conchidem** că există trei surse ale UE de care trebuie să se țină seama la evaluarea chestiunilor privind protecția consumatorului în piețele de electricitate. Constatăm că doar Directiva UE are caracter oficial, celelalte fiind cu titlu de recomandare. Cu toate acestea menționăm că Directiva UE conține formulări suficient de generale, oferind doar un grad relativ mare de consultanță asupra modului în care trebuie tratată protecția consumatorului. Drept consecință a celor expuse, în acest paragraf, am evidențiat aspecte legate de factorii ce generează protecția consumatorilor și am prezentat principalele probleme ale liberalizării pieței, cum sunt: schimbarea furnizorului de energie electrică de către consumator și asigurarea pentru consumator a condițiilor incluse în definiția serviciului universal. Am menționat instrumentele și reglementările specifice definite de UE și ANRE pentru asigurarea funcționării normale a pieței cu amănuntul de electricitate și pentru asigurarea protecției intereselor legitime ale consumatorilor de energie electrică.

4.2. Instituții statale – garanție și asigurare a protecției consumatorilor de energie electrică

Realizarea drepturilor privind protecția vieții și sănătății cetățenilor prevăzute de Constituția RM, se efectuează prin intermediul instituțiilor de stat investite cu atribuții de protecție a consumatorilor. Consumatorul casnic în perioada liberalizării și deschiderii complete a pieței energiei electrice necesită o deosebită atenție pentru valorificarea dreptului de consumator casnic eligibil. În vederea protecției drepturilor consumatorilor casnici acționează organisme internaționale și naționale.

Complexitatea relațiilor sociale din sistemul de furnizare și utilizare a energiei electrice consumatorilor casnici a creat oportunități pentru instituirea mecanismului de protecție a acestei categorii de persoane.

În acest sens a fost adoptată Legea RM nr. 105-XV/2003 privind protecția consumatorilor. Aceasta stabilește **drepturile fundamentale ale consumatorilor**. Asigurarea și garantarea protecției consumatorilor se realizează prin instituții abilitate. Putem afirma că există două nivele sau o dublă protecție a consumatorilor casnici de energie electrică. Astfel, în general, consumatorii casnici sunt protejați prin normele universale în domeniul protecției consumatorilor consfințite în Legea RM nr. 105-XV/2003 și Hotărârea Guvernului R.M. cu privire la aprobarea Strategiei în domeniul protecției consumatorilor pentru anii 2013-2020 [79], iar în special, sunt protejați prin normele concrete ale protecției consumatorilor casnici.

În continuare vom supune analizei, consecutiv, în sens evolutiv, instituțiile generale și instituțiile speciale investite cu atribuții în domeniul protecției consumatorilor casnici. Odată cu trecerea la economia de piață, **protecția consumatorilor a fost asigurată de către o instituție de stat investită cu atribuții în acest domeniu, constituită în perioada anilor 1991-1992 prin crearea**

Departamentului de Stat pentru Standardizare, Metrologie și Supraveghere Tehnică (în continuare DSSMST) cu funcții de bază a Organismelor Naționale de Standardizare, Metrologie, Certificare și funcțiilor de supraveghere și control. Ulterior prin Hotărârea Guvernului RM nr. 932/2001 [83 abrogată] s-a instituit Inspectoratul Principal de Stat în Standardizare, Metrologie, Supraveghere Tehnică și Protecția Consumatorilor, iar în 2002 în cadrul Inspectoratului Principal de Stat în Standardizare, Metrologie, Supraveghere Tehnică și Protecția Consumatorilor s-a instituit Oficiul relații cu consumatorii. În rezultatul schimbărilor care au avut loc conform Hotărârii de Guvern nr.586 din 16.06.2005, DSSMST a fost reorganizat în Serviciul Standardizare și Metrologie, în cadrul căruia activau două Inspectorate Principale de Stat - în Standardizare, Metrologie și Protecția Consumatorilor și pentru Supraveghere Tehnică a Obiectelor Industriale Periculoase. Prin Hotărârea Guvernului nr. 757 din 23.06.2008 [76] a fost aprobat Regulamentul Inspectoratului Principal de Stat pentru Supravegherea Pieței, Metrologie și Protecție a Consumatorilor cu preluarea funcțiilor și atribuțiilor în domeniul supravegherii pieței și în domeniul protecției consumatorilor de la Serviciul Standardizare și Metrologie [148]. În prezent, protecția consumatorilor este asigurată de un organ distinct instituit prin Hotărârea Guvernului nr. 936/2011 [80], creându-se Agenția pentru Protecția Consumatorilor prin reorganizarea Inspectoratului Principal de Stat pentru Supravegherea Pieței, Metrologie și Protecție a Consumatorilor, fiind succesoare de drepturi și obligații ale instituției reorganizate. **Instituțiile de stat**, investite cu atribuții în domeniul energetic, sunt de două categorii: a) la nivel central - Guvernul Republicii Moldova, prin intermediul Ministerului Economiei, Inspectoratul Energetic de Stat, Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică, Agenția pentru Eficiență Energetică și b) la nivel local – autoritățile administrației publice locale.

Autoritatea publică centrală de administrare a energiei este **Guvernul Republicii Moldova** care potrivit art. 4 din Legea RM nr.1525/1998, are în competență atribuții de administrare a energiei și anume: elaborarea și promovarea politicii de stat în domeniul energiei; elaborarea concepției și programelor de stat de dezvoltare a energiei; monitorizarea executării, în termenele stabilite, a programelor de dezvoltare și de investiții în energetică; întocmirea de acte normative privind energetica; promovarea relațiilor internaționale în energetică, inclusiv în domeniul procurărilor strategice de resurse energetice, atragerii investițiilor, extinderii interconexiunilor energetice și formării pieței energetice internaționale; administrarea proprietății de stat în energetică; stimularea concurenței, limitarea activității monopoliste în energetică.

În Republica Moldova supravegherea energetică de stat se realizează de **Inspectoratul Energetic de Stat** care a fost instituit prin Hotărârea Guvernului nr.420/1999 [75] ca instituție abilitată cu supravegherea energetică de stat și care se subordonează Ministerului Economiei al Republicii Moldova. E de menționat faptul că instalațiile electrice cu sistem trifazat ale consumatorilor casnici

sunt admise în exploatare doar cu avizul Inspectoratului Energetic de Stat, iar ale celor alimentați monofazat vor fi puse în exploatare de către operatorii rețelelor de distribuție a energiei electrice. În acest caz observăm superioritatea răspunderii acestui organism în scopul protecției și securității persoanelor.

Activitatea Inspectoratului Energetic de Stat este axată și pe acțiuni de control cu emiterea actelor de executare obligatorie. Astfel, inspectorul principal de stat, inspectorii superiori și inspectorii de stat pentru supravegherea energetică au dreptul să emită prescripții obligatorii pentru executare de către proprietarii și gestionarii de instalații electrice și termice, în vederea excluderii abaterilor de la regulamentele, instrucțiunile și normativele în vigoare privind întreținerea, deservirea, exploatarea lor, precum și utilizarea energiei electrice și termice, să aibă acces, prezentând legitimația de serviciu.

Actele administrative emise de Inspectorul de stat pot fi contestate. Potrivit p.22 din Hotărârea Guvernului nr.420/1999, prescripțiile Inspectorului de stat pentru supravegherea energetică pot fi contestate la Inspectorul principal de stat în termen de 10 zile după înmânarea lor. Conform dispozițiilor aceleiași norme până la soluționarea reclamației, executarea prescripțiilor emise de către inspectorul de stat este obligatorie. Dacă am face abstracție de pericolul care poate fi provocat de anumite inadvertențe tehnice, am considera această normă abuzivă, deoarece odată ce legiuitorul admite contestarea actului, rezultă că respectă principiul prezumției nulității acestui act. Totodată specificăm că gradul de protecție și preîntâmpinare a eventualelor erori, inclusiv ale specialiștilor, justifică imperativitatea normei prin care prescripția devine obligatorie din momentul emiterii. Specialiștii Inspectoratului sunt responsabili de corectitudinea și obiectivitatea datelor, informațiilor, măsurilor și prescripțiilor incluse în documentele de control întocmite de ei.

Conform dispoziției art.28 din Legea RM nr.105/2003, organ al administrației publice abilitat cu funcții de protecție a consumatorilor în domeniul energiei este organul de stat abilitat cu funcții de reglementări în energetică - ANRE. Instituțiile de stat competente să protejeze consumatorii sunt autoritățile de supraveghere a pieței. Astfel, conform art. 16 din Legea RM nr.420/2006 privind activitatea de reglementare tehnică, supravegherea pieței privind conformitatea cu cerințele prescise și/sau declarate a produselor fabricate și plasate pe piață și a serviciilor prestate se efectuează, în numele statului, de către **Ministerul Economiei**. În subordinea acestuia se află și Consiliul coordonator în domeniul protecției consumatorilor instituit în baza Hotărârii Guvernului R.M. nr.773/2006. Supravegherea pieței privind conformitatea cu cerințele prescise și/sau declarate a produselor fabricate și plasate pe piață și a serviciilor prestate se efectuează, în numele statului, de către Ministerul Economiei, prin intermediul **Agenciei pentru Protecția Consumatorilor**, și alte organe centrale de specialitate ale administrației publice, în condițiile legii.

În temeiul Legii RM nr.105/2003, Agenția pentru Protecția Consumatorilor are diverse atribuții: implementează politica în domeniul protecției consumatorilor în comun cu organele centrale de specialitate ale administrației publice, cu autoritățile administrației publice locale cu atribuții în domeniu și cu asociațiile obștești de consumatori.

Legiuitorul a acordat largi competențe acestei instituții, atribuindu-i ca funcții de bază: organizarea și desfășurarea activităților de supraveghere a pieței privind corespunderea produselor plasate pe piață și a serviciilor prestate cu cerințele prescrise și/sau declarate, inclusiv prin efectuarea controlului, în numele statului, la toate etapele ciclului vital al produsului sau al prestării serviciului; efectuarea controlului metrologic legal asupra normelor privind asigurarea metrologică, starea etaloanelor, mijloacelor de măsurare și a materialelor de referință din domeniul metrologiei legale; desfășurarea activităților privind protecția intereselor economice ale consumatorilor; desfășurarea activităților de informare și educare a cetățenilor privind drepturile pe care le au în calitate de consumatori. Agenția pentru Protecția Consumatorilor colaborează cu alte instituții de stat, inclusiv cu ANRE. De asemenea, implementează politica în domeniul protecției consumatorilor, în comun cu organele centrale de specialitate ale administrației publice, cu autoritățile administrației publice locale cu atribuții în domeniu și cu asociațiile obștești de consumatori.

Instituția de bază investită cu atribuții în domeniul energiei la nivel central este **ANRE**. Conform dispozițiilor art. 4 din Legea RM nr.1525/1998, aceasta are următoarele funcții: supraveghează respectarea legislației în domeniul energiei; promovează și asigură concurența loială și funcționarea eficace a piețelor de energie; eliberează licențe pentru desfășurarea pe piețele de energie a activităților autorizate. În scopul exercitării atribuțiilor și funcțiilor conferite prin lege, Agenția emite regulamente, metodologii și alte acte normative în conformitate cu prevederile legilor speciale. Activitatea Agenției se reglementează prin Hotărârea Parlamentului RM nr. 238/2013 cu privire la aprobarea Regulamentului Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică.

Potrivit dispozițiilor legale ANRE are atribuții majore asupra protecției consumatorilor de energie electrică. Primordial menționăm că în sarcina ANRE este pusă realizarea practic a tuturor principiilor care înglobează furnizarea energiei electrice în sensul unui serviciu universal, necesar populației. În temeiul celor expuse, constatăm că aceasta este obligată să constate contravențiile, și sub acest aspect nu este doar un drept.

Autoritățile administrației publice locale, de asemenea, au contribuții și sarcini în domeniul protecției consumatorilor de energie electrică. În conformitate cu prevederile art.5 din Legea RM nr.1525/1998 cu privire la energetică, aceasta contribuie la asigurarea fiabilă și eficientă a furnizării energiei electrice populației; la construirea de obiective energetice cu destinație locală, soluționarea problemelor defalcării de terenuri pentru obiectivele energetice; la reglementarea

alocațiilor de la bugetele locale pentru dezvoltarea sistemului de asigurare a consumatorilor din teritoriu cu resurse energetice; coordonarea lucrărilor de lichidare a consecințelor situațiilor excepționale la obiectivele energetice; acordarea de compensații nominale la plata consumului normat de resurse energetice păturilor social-vulnerabile. Așadar, putem afirma că instituțiile de specialitate ale statului pe care le-am analizat, pe lângă atribuțiile menționate, au competențe mult mai largi, ca de exemplu promovarea de acte normative, asigurarea unor informații absolut necesare consumatorilor, determinarea organizării de către furnizori a unor acțiuni în favoarea consumatorilor etc. Analiza competențelor instituțiilor de stat în domeniul protecției consumatorilor de energie electrică ne conduce la concluzia, că acestea au atribuții largi în ceea ce privește elaborarea propunerilor de *lege ferenda*, sau chiar emiterea regulamentelor, instrucțiunilor, dispozițiilor, astfel încât să faciliteze mecanismul procedural al protecției consumatorilor de energie electrică sub aspect moral. Aceasta include informarea adecvată a consumatorilor în sfera competențelor în domeniul energiei electrice a instituțiilor de stat. Astfel ca persoana să știe concret la ce instituție trebuie să adreseze o petiție pentru a evita tergiversarea examinării acesteia.

Apărarea drepturilor consumatorilor pe cale judiciară este o modalitate garantată de stat prin norme procesuale. Examinarea litigiilor de către instanțele de judecată se efectuează în procedură contencioasă și necontencioasă. Procedura contencioasă este de două forme: acțiunea civilă și acțiunea în contencios administrativ. Procedura necontencioasă de asemenea este de două forme: procedura în ordonanță și procedura specială. Consumatorul casnic are opțiunea de a utiliza una din formele menționate cu excepția procedurii speciale care se referă la pricini enumerate exhaustiv în art.279 din Codul de procedură civilă al RM, fapt ce conduce la crearea confuziilor de ordin procedural și la limitarea drepturilor procesuale ale consumatorilor. Anume aceste opțiuni conduc la aplicarea neuniformă a normelor procesuale și în litigiile născute din contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici. Practica judiciară constituie un evantai divers în materie de procedură la examinarea litigiilor apărute între furnizor și consumatorii casnici. Exemplificăm prin deciziile judecătorești emise de instanțele de fond și de apel prin care aceleași categorii de litigii rezultate din contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici sînt examinate cu aplicarea în paralel a normelor Legii nr.793/2000 și ale Codului de procedură civilă al RM [44, 45, 49, 50, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92]. De asemenea constatăm că instanțele judecătorești examinează litigiile născute din contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici în procedura în ordonanță, conform Codului de procedură civilă al RM [131].

În context menționăm Decizia Curții de Apel Comrat din 05.06.2014 nr.3r-6/2014 [37] la acțiunea C.X. împotriva Î.C.S. „Red Union Fenosa” privind anularea actului administrativ și a facturii prin care instanța a aplicat exclusiv competența jurisdicțională teritorială în temeiul art. 11

din Legea nr.793/2000 în detrimentul consumatorului, fiind declinată competența instanței, în timp ce art.39 din Codul de procedură civilă al RM acordă consumatorului opțiunea de a se adresa inclusiv în instanța din raza teritorială unde își are sediul filiala. Examinarea în ordine de contencios administrativ a litigiilor născute din contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici este conceptual eronată. Ipotetic admitând examinarea acestora în ordine de contencios administrative, constatăm doar dezavantaje pentru consumator prin prisma competenței jurisdicționale și teritoriale și a aplicării termenului de prescripție procesuală și de prescripție civilă, deoarece necontestarea în termen a actelor civile emise de furnizor decad consumatorul din dreptul procedural de a le contesta în termen de 30 de zile, iar dreptul furnizorului de a solicita pe cale judiciară repararea eventualului prejudiciu indicat în actul de constatare se prescrie în termen de 3 ani, conform normelor CC al RM. Rezultă că un drept al consumatorului născut în temeiul contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici guvernat de normele materiale (legislația civilă) se prescrie în temeiul normelor procesuale. În context menționăm deciziile judecătorești [45, 90, 96] prin care instanța de judecată examinează și aplică neuniform prevederile legale referitoare la termenul de prescripție în sens procesual și în sens material civil. Sarcina probațiunii nu poate constitui un avantaj în soluționarea acestei categorii de litigii în ordine de contencios administrativ, deoarece, atât prevederile alin.(3) art.24 din Legea nr.793/2000, cât și dispozițiile art.118 din Codul de procedură civilă al RM cuprind principiul că fiecare parte trebuie să dovedească circumstanțele pe care le invocă. În context menționăm Hotărârea Judecătorei Râșcani, mun. Chișinău din 01.07.2014 prin care instanța a considerat că „consumatorul nu a probat legătura causală dintre fapta furnizorului și efectele dăunătoare” [89]. Potrivit Deciziei Curții de Apel Chișinău din 17.06.2014 „instanța de fond corect a apreciat că pârâtul nu a dovedit faptul că anume reclamantul a intervenit asupra echipamentului de măsurare” [32], în acest caz aplicându-se prevederile Legii nr.793/2000 referitoare la sarcina probațiunii. Un alt exemplu se conține în Decizia Curții de Apel Comrat din 14.05.2013 prin care instanța apreciază critic faptul achitării sumei conținute în factura pentru energie electrică și menționează că achitarea sumei nu înseamnă recunoașterea acesteia și a vinovăției [34]. Mai mult ca atât, în detrimentul examinării litigiilor născute din contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici este și etapa procedurii prealabile obligatorii în ordine de contencios administrativ. Considerăm că procedura prealabilă obligatorie stabilită prin Legea nr.793/2000 nu favorizează consumatorul, deoarece aceasta nu exclude dreptul acestuia de a se adresa cu cerere de soluționare amiabilă a litigiului și nu afectează drepturile părților specificate în p.22 din Clauzele obligatorii. În context menționăm Deciziile Curții de Apel Chișinău din 27.05.2013 și din 16.06.2014 [38, 31] prin care instanța de judecată a scos cererea de pe rol pe motiv că n-a fost respectată procedura prealabilă. Respectiv, litigiile născute din

contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici trebuie să fie soluționate în procedură contencioasă prin acțiune civilă sau în procedură necontencioasă prin acțiune în ordonanță.

4.3. Organizații non - guvernamentale învestite cu atribuții de apărare a drepturilor consumatorilor casnici de energie electrică

Organizațiile neguvernamentale cu atribuții în domeniul protecției consumatorilor casnici sunt asociațiile de consumatori, instituțiile abilitate, fie ele guvernamentale sau nu, dispunând de profesionalismul adecvat sesizării problemelor în cauză, dar mai ales de capacitatea financiară de a suporta costurile generate de declanșare a unor acțiuni în justiție ar fi un pilon de valoare în depistarea problemelor și propunerea de soluții pentru protecția drepturilor consumatorilor de energie electrică.

O protecție a consumatorilor se poate realiza atât pe cale directă, explicită, respectiv prin acțiunile judiciare și parajudiciare pe care consumatorii le au la îndemână împotriva furnizorilor de energie electrică care, oferă sau vor oferi, în temeiul deschiderii pieței de energie electrică, servicii necalitative sau promovează practici comerciale ilicite, cât și pe cale indirectă, implicită, respectiv prin activitățile de standardizare, acreditare și certificare. Pretențiile consumatorilor de energie electrică în cazuri referitoare la echipamentele de măsurare sunt multiple, iar consumatorii nu au cunoștințele tehnice necesare, de aceea nu le rămâne decât să creadă furnizorul. În literatura de specialitate se opinează că „autoapărarea” include în sine acțiunile competente ale consumatorului în orice situație [177, p.102]. Suspiciunea consumatorilor ar dispărea dacă sistemul de protecție al consumatorilor ar avea la bază standardizarea și certificarea echipamentelor de măsurare privite ca un triunghi al încrederii, unde furnizorul, operatorul de rețea - reprezintă unul dintre vârfuri, organisme de standardizare, acreditare și certificare un altul, iar consumatorii casnici un al treilea. Instituțiile de stat nu întotdeauna protejează eficient drepturile consumatorilor, aceasta datorându-se mai multor factori. Totodată statul a cedat parțial din atribuțiile sale, investind și organizațiile non-guvernamentale cu atribuții de protecție a consumatorilor. Privatizarea rețelelor electrice, constituie un domeniu important al preocupărilor consumatorilor. Elementul esențial în procesul de privatizare al acestora a fost poziția organului de reglementare. În acest caz asociațiile de consumatori apreciază că acesta trebuie să fie autonom față de guvern și față de producători, dar trebuie să rămână o instituție oficială și publică.

În acest paragraf avem ca scop investigarea activității organizațiilor obștești care activează în domeniul protecției consumatorilor de energie electrică, analiza cadrului legal referitor la atribuțiile acestora, de asemenea, evaluarea eficienței activității prin prisma rezultatelor obținute și elaborarea

recomandărilor pentru valorificarea protecției drepturilor consumatorilor de energie electrică prin intermediul asociațiilor de consumatori. Asociațiile pentru protecția consumatorilor sunt considerate acele asociații constituite conform Legii RM nr.837/1996 și Legii RM nr.105/2003 ca persoane juridice, care, fără a urmări realizarea unui profit pentru membrii lor, au ca unic scop apărarea drepturilor și intereselor legitime ale membrilor lor sau ale consumatorilor în general. Acestea pot fi parteneri sociali cu drept de reprezentare în organismele centrale consultative, cu rol în domeniul protecției consumatorilor și în care organele administrației publice sunt reprezentate. În temeiul art.29 din Legea RM nr.105/2003, cetățenii sunt în drept de a se organiza benevol în asociații obștești de consumatori, care își desfășoară activitatea în conformitate cu legislația.

Potrivit acesteia asociațiile obștești de consumatori au un spectru larg de drepturi: să înainteze în instanțe judecătorești acțiuni pentru protecția drepturilor și intereselor legitime ale consumatorilor, fără achitarea taxei de stat; să adreseze, atât organelor de control, cât și organelor procuraturii, propuneri privind tragerea la răspundere a persoanelor vinovate de producerea și comercializarea produselor, prestarea serviciilor care nu corespund cerințelor prescrise sau declarate, precum și de nerespectarea drepturilor consumatorilor, prevăzute de legislație; să informeze, în baza reclamațiilor primite de la consumatori, organele abilitate cu funcții de protecție a consumatorilor despre produsele, serviciile necorespunzătoare; să solicite instanței de contencios administrativ competente anularea în tot sau în parte a actelor, emise de autoritățile publice, care lezează drepturile și interesele legitime ale consumatorilor și care contravin legislației. În esență, asociațiile pentru protecția consumatorilor desfășoară acțiuni directe atât asupra consumatorilor, cât și asupra instituțiilor, organizațiilor centrale și locale, precum și a agenților economici, cu privire la: protecția mediului înconjurător, care poate afecta viața populației și poate atrage consecințe în lanț, în aproape toate sectoarele de activitate economico-socială; protecția juridică a consumatorilor prin stabilirea răspunderilor pe care trebuie să le aiba agenții economici pentru pagubele pe care li se provoacă printr-o comportare incorectă, deficiențe în derularea activității de furnizare și distribuție a energiei electrice. În general, asociațiile pentru protecția consumatorilor au dreptul: de a fi sprijinite logistic de către organismele administrației publice centrale și locale, în vederea atingerii obiectivelor lor. În conformitate cu prevederile art. 1 din Legea RM nr. 837/1996, asociația obștească este o organizație necomercială, independentă de autoritățile publice, constituită benevol de cel puțin două persoane fizice și/sau juridice (asociații obștești), asociate prin comunitate de interese în vederea realizării, în condițiile legii, a unor drepturi legitime, iar conform art.11 asociațiile obștești se constituie din inițiativa fondatorilor care pot fi persoane fizice - cetățeni cu capacitate de exercițiu deplină și persoane juridice - asociații obștești. În context menționăm că legiuitorul a condiționat calitatea de fondator al asociației obștești de consumatori. Astfel, fondator, membru al acestui tip de

organizație poate fi doar cetățeanul Republicii Moldova. Distincția este generată de conținutul alin.4 art.11 al Legii [113], care prevede că cetățenii străini și apatrizii domiciliați în Republica Moldova pot fonda asociații obștești pe aceleași baze ca și cetățenii Republicii Moldova, dacă legislația cu privire la tipurile distincte de asociații obștești nu prevede altfel.

Asociația obștească de consumatori e considerată ca un tip distinct de organizație care nu poate fi fondată de cetățeni străini și apatrizi. De asemenea distingem că cetățenii străini și apatrizii nu pot fi nici membri ai acestui tip de organizație, deoarece conform art.12 din Legea RM nr.105/2003, membri ai asociațiilor obștești pot fi cetățeni ai Republicii Moldova, cetățeni străini și apatrizi, dacă legislația cu privire la tipurile distincte de asociații obștești nu prevede altfel.

Raționamentul este confirmat și prin Legea RM nr.200/2010 privind regimul străinilor în Republica Moldova, care definește că *străin este considerată persoană care nu deține cetățenia Republicii Moldova sau care este apatrid*. Astfel, conform art. 4, străinii aflați legal în Republica Moldova se bucură de aceleași drepturi și libertăți ca și cetățenii Republicii Moldova, garantate de Constituția Republicii Moldova și de alte legi, precum și de drepturile prevăzute în tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte, cu excepțiile stabilite de legislația în vigoare. **În consecință constatăm că fondator și/sau membru al organizației obștești de consumatori nu poate fi cetățeanul străin sau apatridul.**

Restricția este condiționată de drepturile și atribuțiile pe care le pot avea asociațiile obștești de consumatori. În afară de protecția indirectă, acestea pot direct să înainteze în instanța de judecată acțiuni privind protecția drepturilor consumatorilor. *De facto* în Republica Moldova există organisme non-guvernamentale învestite cu protecția consumatorilor dar nu este elaborat și asigurat mecanismul implicării și participării acestora la formarea și supravegherea sistemului de furnizare și distribuție a energiei electrice. În context, constatăm că organizațiile non-guvernamentale, în limita atribuțiilor legale, au posibilitatea să valorifice protecția drepturilor consumatorilor de energie electrică prin lansarea de inițiative economice. Astfel, acestea urmează să elaboreze mecanismul care să asigure posibilitatea de alternativă privind alegerea furnizorului, sau să instituie un program de acoperire a unei părți din cheltuieli ale categoriilor de persoane material vulnerabile. În economia autohtonă rolul asociațiilor pentru protecția consumatorilor este limitat, în comparație cu celelalte țări vestice. În unele state nu ființează organisme guvernamentale de protecție a consumatorilor, ci doar ONG-uri. Acolo, se pune un accent deosebit de important pe societatea civilă.

În țările europene, în general, dar mai ales în cele membre ale Uniunii Europene, se consideră că reprezentarea consumatorilor în activitatea de adoptare și armonizare a legislației în domeniul protecției consumatorilor, implicarea acestora în urmărirea aplicării, respectării reglementărilor legale în domeniu este o necesitate absolută, apărând diverse tipuri de organizații, de asociații, ce și-

au propus o serie de obiective ambițioase cu privire la protecția consumatorilor. Constituirea unor organizații sau asociații ale consumatorilor a fost favorizată de cadrul legislativ permisiv creat în cele mai multe țări europene. Liga Apărării Drepturilor Consumatorilor a realizat un raport în care se menționează, că în rezultatul consultării cu societatea civilă, la Ministerul Justiției, au fost înregistrate circa 10 asociații obștești în domeniul protecției consumatorului. Dintre care, autorii raportului menționează drept cele mai eficiente: Centrul pentru Protecția Consumatorilor (CPC) - constituit ca organizație obștească, activând din 2002; Mișcarea obștească „Pro Consumator” - constituită ca mișcare obștească, înregistrată în 2002; Liga pentru Apărarea Drepturilor Consumatorilor (LADC) - constituită ca organizație obștească [127]; Organizația obștească „Protecția Consumatorilor” - înregistrată în 2004 [132]. După cum am menționat, consumatorii au dreptul la reuniune benevolă în organizații obștești inclusiv în temeiul art. 25 din Legea RM nr.105/2003.

Reuniunile benevole viabile, existente în Republica Moldova sînt: Liga pentru apărarea drepturilor consumatorilor (LADC) [127] avînd forma organizatorico-juridică de organizație obștească, cu scop de protejare a consumatorilor prin intermediul biroului de informare și consultare a cetățenilor; Mișcarea obștească „Pro Consumator” constituită ca - mișcare obștească, avînd ca scop de bază protecția consumatorilor pe întreg teritoriul republicii, ridicarea nivelului deservirii consumatorilor, neadmiterea în comerț a produselor necalitative și contrafăcute; Organizația obștească „Protecția Consumatorilor” care are ca scop contribuirea la protecția consumatorilor, realizarea și apărarea drepturilor civile, economice și spirituale a acestora, de asemenea dezvoltarea activizmului social și spiritului de inițiativă a cetățenilor; Asociația pentru protecția consumatorilor „Astra” constituită avînd ca scop apărarea consumatorilor de mărfuri și servicii din republică, contribuirea la îmbunătățirea calității mărfurilor și serviciilor livrate pe piața republicii; Instituția obștească pentru protecția consumatorilor „Consum protect” [132] care are ca scop protecția drepturilor consumatorilor de bunuri și servicii, sporirea nivelului deservirii consumatorilor, contribuirea la asigurarea unui cadru legal adecvat.

Centrul pentru Protecția Consumatorilor din Republica Moldova este un alt organism ce constituie o instituție obștească, republicană, de utilitate publică [19, 132]. O parte dintre asociațiile obștești de protecție a consumatorilor sau asociat în Consiliul Național al organizațiilor de protecție a consumatorilor. Consiliul Național a fost recunoscut de Guvern, potrivit raportului, drept ca organizație umbrelă importantă fiind inclus și în Strategia Națională privind protecția consumatorilor drept partener de dialog [127]. Vorbind despre necesitatea de protecție a drepturilor consumatorilor, menționăm că înșiși agenții economici în calitatea lor de consumatori de energie electrică au simțit necesitatea de a se proteja prin intermediul unei asociații.

Astfel, Asociația Consumatorilor de Energie din Moldova (ACEM) a fost creată ca urmare a modificărilor, apărute în relațiile „Furnizor-Consumator” în procesul de restructurare a complexului energetic prin privatizarea parțială a rețelelor electrice de distribuție. Perioada de restructurare a condiționat necesitatea de a elabora un șir de acte de reglementare, instrucțiuni și metodologii și, ca urmare, a fost necesară o structură, care ar prezenta interesele consumatorilor-agentilor economici în procesul de elaborare și aprobare a actelor și documentelor, care formează cadrul de reglementare a relațiilor „Furnizor-Consumator”. În consecință o astfel de asociație a fost înregistrată la 3 iulie 2002.

Asociația Consumatorilor de Energie a fost creată ca organizație neguvernamentală, fără angajamente politice, nonprofit cu statut de societate obștească. La momentul actual în calitate de membri Asociația întrunește 15 agenți economici. Asociația Consumatorilor de Energie Electrică din Republica Moldova vine în apărarea agenților economici consumatori de energie electrică, iar consumatorii casnici rămân a fi protejați, în fond, de organele administrației publice.

Dacă este o realitate bine cunoscută faptul că guvernele au la O.N.U. un forum mondial, iar producătorii și comercianții își reprezintă interesele în Organizația Mondială a Comerțului, puțini știu că există și o Organizație Mondială a Consumatorilor. „Principiile Directoare” privind protecția consumatorilor, document adoptat de Adunarea Generală a O.N.U. în 1985, constituie rezultatul eforturilor pe plan internațional a acestei organizații de a îmbunătăți poziția consumatorilor. Consumers International este organizație cu sediul la Londra și care grupează organizații de consumatori din întreaga lume, fiind una din instituțiile care contribuie la înființarea de grupuri pentru protecția consumatorilor în țările candidate. Prima conferință internațională de lideri din organizațiile de consumatori a avut loc la Haga, în martie 1960 [148].

În continuare intenționăm să analizăm valorificarea de către asociațiile obștești de consumatori a dreptului de a proteja drepturile consumatorilor de energie electrică prin acțiune în justiție. Cu referire la acțiunile în justiție, acestea s-au dovedit în ultimele două decenii a fi, în majoritatea cazurilor, un mijloc important de repunere în drepturi a consumatorilor și asigurarea unei protecții reale a acestora. Prin asemenea acțiuni, asociațiile consumatorilor urmăresc o dublă strategie.

Pe de o parte, se are în vedere lansarea unui anumit număr de acțiuni proprii privind afaceri care desemnează cu precizie fabricantul sau prestatorul de servicii, iar pe de alta, are în vedere constituirea ca parte civilă, în acțiuni angajate de către organele de specialitate ale administrației de stat plecând de la premiza că asemenea instituții dispun de mai multe mijloace colective și eficiente de investigare pentru constituirea probelor. În vederea materializării rolului asociațiilor obștești de consumatori, asupra protecției consumatorilor de energie electrică, vom expune succint subiectele

de referință ale unor cauze civile mai relevante intentate la cererea Centrului pentru Protecția Drepturilor Consumatorilor din Republica Moldova (în continuare Centru), cu toate că am constatat puține cauze intentate în instanța de judecată direct de Centru.

Centrul s-a adresat în ordine de contencios administrativ la Curtea de Apel Chișinău cu acțiune în interesele lui A. C., către Î.C.S. „RED Centru” S.A privind obligarea de a conecta locuința la rețeaua electrică, anularea facturii de plată pentru consum fraudulos de energie electrică și încasarea despăgubirilor morale, solicitând anularea facturii de plată pentru consum fraudulos de energie electrică în sumă de 1336.88 lei, obligarea pârâtului să reconecteze locuința reclamantului la rețeaua electrică și încasarea prejudiciului moral. La judecarea cauzei s-a stabilit că, în rezultatul controlului efectuat de reprezentanții pârâtului în gospodăria reclamantului din s.Puhăceni raionul Anenii Noi, nu au fost depistate careva încălcări, care după semnele calificative ar putea fi calificate drept consum fraudulos de energie electrică în sensul p.2.4 din Regulamentul cu privire la furnizarea și utilizarea energiei electrice. Procesul-verbal de consum fraudulos DT. 0001804 din 12.03.2002 a fost întocmit în legătură cu depistarea unui cablu în grădina reclamantului. Instanța în ședința de judecată a stabilit cu certitudine, că nici unul din capetele respectivului cablu nu era unit la linia de curent electric, cablul era întins pe pământ. Nici martorul B.G. nu a putut confirma cu certitudine, că la momentul controlului cablul era unit la linia de curent electric. În așa circumstanțe instanța concluzionează, că pârâtul, pe seama căruia, potrivit cerințelor art.24(3) din Legea contenciosului administrativ, este pusă sarcina probațiunii, nu a demonstrat faptul consumului fraudulos de energie electrică de către reclamant. Instanța a mai reținut, că lipsa faptului consumului fraudulos nici nu se cere a fi dovedită, deoarece prin hotărârea judecătorească Anenii Noi din 20.02.2003, menținută prin decizia Curții de Apel Chișinău din 08.04.2003, a fost clasată cauza în procedură administrativă (contravențională) pornită împotriva reclamantului A.C. în baza faptelor menționate. Astfel, circumstanțele expuse cad sub incidența prevederilor art.123 (2) din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr.225-XV din 30.05.2003, care prevăd că, faptele stabilite printr-o hotărâre judecătorească irevocabilă nu se cer a fi dovedite din nou la judecarea altei pricini. În situația, în care nu este demonstrat faptul consumului fraudulos de energie electrică, acțiunile pârâtului, ce țin de deconectarea locuinței reclamantului de la rețeaua electrică, cât și calculele de plată efectuate pentru astfel de consum, sunt neîntemeiate și ilegale. Cerința reclamantului privind încasarea despăgubirilor morale, instanța consideră necesar a o respinge, deoarece însuși câștigul de cauză constituie deja o satisfacție morală. În temeiul faptului, că reclamantul s-a adresat cu cerere prealabilă la data de 22.04.2005, iar pârâtul i-a expediat răspuns la data de 23.05.2005, instanța consideră cererea de chemare în judecată depusă în termenul prevăzut de art.17 din Legea contenciosului administrativ. În consecință instanța a admis acțiunea în parte. A anulat, ca fiind

ilegale, calculele de plată pentru consum fraudulos de energie electrică în sumă de 1336,88 lei, efectuate de către Î.C.S. „RED Centru” S.A. și inclusă în factura de plată pe numele reclamantului A. C., în baza procesului-verbal nr.0001804 din 12.03.2002. A obligat Î.C.S. „Rețelele Electrice de Distribuție Centru” S.A să reconecteze la rețeaua electrică locul de consum al reclamantului, situat în s.Puhăceni raionul Anenii Noi. A respins capătul de cerere privind încasarea despăgubirilor morale.

Cazul expus ne ghidează să conchidem că, grație insistenței Centrului, consumatorul, fiind susținut de reprezentantul acestuia, a fost repus în drept, deoarece valoarea acțiunii fiind mică, cel din urmă nici nu avea posibilitatea să avanseze niște cheltuieli de judecată. Rezultă că asociația are impact indirect și asupra încurajării cetățenilor de a-și revendica chiar și drepturile care la prima vedere sunt neînsemnate, iar pentru furnizor pasivitatea consumatorului constituie un precedent de toleranță a abuzului.

Cu toate acestea, decizia instanței este una plauzibilă, mai mult sub aspect moral, deoarece nici chiar cheltuielile real suportate de Centru pentru asistență juridică n-au fost percepute. Rolul asociației în acest caz este evident, însă situații similare, în care să acționeze Centrul, sunt unice. Presupunem că, indirect, prin acest caz, Centrul, a realizat un obiectiv major de educare a consumatorilor.

O altă cauză a fost intentată la acțiunea Asociației Consumatorilor de Energie din Moldova împotriva ANRE având ca obiect contestarea Deciziei ANRE prin care consumatorii care au la balanță transformatoare de forță sunt obligați să achite pierderile din transformatoare și serviciile auxiliare prestate de furnizor în baza unor Instrucțiuni și Metodologii care nu au fost publicate oficial. Instanța de judecată a considerat că obiectul acțiunii nu se încadrează în sensul art.3 din Legea RM nr.793/2000 și a dispus încetarea procesului. Asociațiile de consumatori, potrivit Legii RM nr.105/2003, au un șir de drepturi, însă ineficiente în aplicare.

Toate drepturile acestora se reduc la sesizarea și informarea organelor administrației publice competente despre eventualele încălcări, dar cum să fie constatate aceste nereguli admise de agenții economici? Așadar, o altă atribuție a asociațiilor de consumatori ar trebui să fie dreptul de a participa în modul stabilit la controale în sfera comerțului și serviciilor în legătură cu examinarea plângerilor consumatorilor. Astfel, asocierea consumatorilor în organizații neguvernamentale ar permite dialogul societății civile cu structuri ale puterii alese care să conducă, prin metode și tehnici specifice, la cooperare în folosul cetățeanului, la reprezentare, la apărarea intereselor legitime. E plauzibil faptul, că la inițiativa ANRE, o parte din asociațiile pentru protecția consumatorilor din republică au semnat un acord de colaborare cu aceasta în scopul intensificării activității de protejare

a drepturilor consumatorilor de energie. Deocamdată, însă, rezultatul colaborării este estompat, iar consumatorilor le-au fost oferite doar consultații.

Dreptul asociației de consumatori de a efectua controale, considerăm, ar avea un impact pozitiv asupra respectării drepturilor consumatorilor. Așadar, **propunem completarea** art. 29 alin. 2 din Legea nr.105/2003 cu indicarea dreptului asociației de consumatori de a participa în modul stabilit la controale în sfera serviciilor în legătură cu examinarea plângerilor consumatorilor, de asemenea de a participa în modul stabilit la controalele efectuate de organele de stat asupra respectării condițiilor de prestare a serviciilor oferite. **Pentru aceasta însă va fi necesar ajustarea acestui drept la normele Legii privind controlul de stat asupra activității de întreprinzător, nr.131/2012 [124].**

Propunerea este motivată de faptul că dreptul asociației de a sesiza și a informa își pierde eficiența, deoarece informația nu va constitui material constatat, dobândit în temeiul legii. Conform art. 385 din Codul contravențional al RM, agentul constator este reprezentantul autorității publice care soluționează, în limitele competenței sale, cauza contravențională, acesta fiind împuternicit cu atribuții de constatare a contravenției. Din prevederile legale observăm marginalizarea și anihilarea rolului asociației de consumatori, or, tocmai aceasta ar putea dezinteresat să constituie acea punte de legătură îndreptată spre protecția eficientă a consumatorului de energie electrică.

Valorificarea potențialului consultativ al **asociației independente** ca o primă etapă de soluționare a litigiului, cum ar fi rolul mediatorului, ar diminua cu mult adresările personale ale consumatorilor casnici în instanța de judecată. Astfel, pe de o parte, consumatorul n-ar insista asupra intentării unei acțiuni, iar instanțele de judecată s-ar ocupa doar de cazuri cu adevărat litigioase. Nu negăm faptul că unele sesizări în instanța de judecată sunt cu adevărat nefondate, iar asociația independentă ar fi în asemenea caz un fel de filtru. Consumatorii fiind consultați de specialiști în domeniu vor înțelege mai bine dacă le-a fost încălcat dreptul în raporturile de furnizare a energiei electrice.

Efectul benefic pentru consumatori va fi evident, dacă asociația independentă își va asuma cheltuielile de aderesare în instanță. Așadar, trebuie să fie valorificat mecanismul juridic ca asociația independentă direct să-și poată revendica pretențiile pecuniare în instanța de judecată concomitent cu acțiunea.

Pentru a facilita, în scopul favorizării, activitatea productivă a asociației independente, ar putea fi create consiliile de consumatori ca organisme de protecție a consumatorilor mult mai simplificate, sub aspect organizatoric și structural, fiind formate din reprezentanți ai consumatorilor și acționând pe lângă organizații obștești, autoritățile administrației publice locale, cum este de exemplu *instituția parajuristului* care funcționează eficient și are rezultate etc. Principalele obiective ale acestor instituții să fie ca acțiuni de conciliere pe probleme apărute între consumator și furnizorul

sau operatorul de distribuție a de energiei electrice. De asemenea să dispună de atribuții de sondare a opiniei consumatorilor cu privire la măsurile și acțiunile întreprinse de diferite entități (organisme guvernamentale, furnizor, operator de rețea) în domeniul furnizării energiei electrice.

Potrivit literaturii de specialitate, *o altă cale de soluționare a litigiilor de consum în afara procedurii judiciare este și procedura extrajudiciară sau arbitrară* [4 p.108]. Procedura extrajudiciară, considerăm, nu se suprapune arbitrajului și nici nu-l exclude, deoarece procedura extrajudiciară se poate exterioriza în diverse forme. În prezent procedura extrajudiciară în litigiile de consum se realizează pe două căi: prin mediere și prin arbitraj (procedură arbitrală, dar nu arbitrară).

Din cele expuse constatăm că mecanismul de protecție a consumatorilor, inclusiv a consumatorilor de energie electrică, de către organizațiile non-guvernamentale se află în impas din cauza lipsei cadrului juridic care să le ofere pârghii de control asupra respectării drepturilor consumatorilor. Situația existentă se datorează lipsei unui sistem de conlucrare între organele cu funcție de control și societatea civilă. În general, menționăm că dispunem de un cadru legal național mai mult sau mai puțin bun, însă modul de aplicare a normelor de drept existente, respectarea întocmai a acestora este inadecvată.

Normele legale referitoare la supraveghere și control nu sunt aplicate în mod riguros și corect. În acest sens, este necesară **instituirea unui control eficient din partea societății civile**. În consecință, **propunem** crearea mecanismului pentru rezolvarea alternativă a litigiilor consumatorilor prin completarea actelor normative, care ar permite **utilizarea medierii și arbitrajului** ca alternativă la soluționarea plângerilor consumatorilor. Astfel, în temeiul art.6 din Legea cu privire la arbitraj nr.23-XV/2008 poate fi instituită Comisia de Arbitraj ca organ permanent pe lângă Centrul pentru Protecția Consumatorilor [122].

De asemenea asociațiile nonguvernamentale pot să valorifice prin diverse proiecte prevederile Legii cu privire la mediere nr.134/2007 [123]. Gravitația problemei, în fond, se axează pe repararea prejudiciului. Prin urmare, implementarea unui mecanism facil de estimare și restituire a pagubelor, precedat de soluționarea alternativă a litigiilor, constituie panaceu pentru consumatori și agenții economici în caz de litigiu. Procedura de soluționare trebuie să fie elaborată astfel, încât să fie accesibilă pentru consumatori. Soluționarea litigiilor pe cale extrajudiciară, prin utilizarea disputelor, negocierii, concilierii, va fi susținută pentru că prezintă atu-uri, și anume: este rapidă, eficientă, mai puțin costisitoare, fără obstacole și cheltuieli pentru întreprinderea acțiunilor legale formale. Autoritatea independentă pentru protecția consumatorilor va trebui să dispună de un cont special, pentru susținere financiară a consumatorilor, având dreptul de regres (inclusiv acțiunea oblică) pentru despăgubiri, în condițiile legislației civile.

Consumatorii de energie electrică au cunoștințe foarte limitate privind drepturile lor și modalitățile de a-și exercita aceste drepturi, iar furnizorul nu este pe deplin conștient de obligațiile sale față de consumatorii casnici.

Organizațiile neguvernamentale pot fi acel pilon care să supravegheze respectarea drepturilor consumatorilor de energie electrică, deoarece, în prezent, această funcție este atribuită ANRE care apără interesele statului și ale furnizorului și ale operatorului rețelei de distribuție.

Societatea civilă se poate implica productiv în spațiul ce ține de protecția consumatorilor în direcția informării, reprezentării și educării consumatorilor. Autoritățile administrației publice trebuie să fie monitorizate de organizațiile obștești pentru a depista litigiile frecvente referitoare la calitatea serviciului de furnizare a energiei electrice. Obiectivul principal trebuie să fie sporirea importanței, constituirea unei forțe care să fie organizațiile consumatorilor.

4.4. Concluzii la capitolul 4

Deschiderea pieței de energie electrică necesită conectarea protecției consumatorilor de energie electrică care să vizeze și **consecințele** de garantare treptată consumatorilor posibilitatea de a-și alege furnizorul. Factorii ce generează protecția consumatorilor în condițiile liberalizării pieței sunt: posibilitatea schimbării furnizorului de energie electrică de către consumator și asigurarea pentru acesta a condițiilor incluse în definiția serviciului universal.

Pentru protejarea intereselor consumatorului, în cazul incapacității furnizorului de a asigura continuitatea furnizării, în art.4 din Legea RM nr.124/2009 a fost instituită calitatea de **furnizor de ultimă opțiune**. Furnizorul de ultimă opțiune este desemnat de către ANRE, în condiții reglementate, pentru a asigura alimentarea consumatorilor unui alt furnizor aflat în situația imposibilității de a activa. Rolul asociațiilor de consumatori se reduce la acțiuni de consultanță a consumatorilor și la sesizarea și informarea organelor administrației publice competente despre eventualele încălcări, dar e necesar constatarea neregulilor admise de agenții economici.

Propunem deblocarea mecanismului pentru rezolvarea alternativă a litigiilor consumatorilor, care ar permite **utilizarea medierii și arbitrajului** ca alternativă la soluționarea plângerilor consumatorilor. Soluționarea litigiilor în afara instanțelor de judecată, prin utilizarea disputelor, negocierii, concilierii, va fi susținută pentru că prezintă atu-uri, și anume: este rapidă, eficientă, mai puțin costisitoare, fără obstacole și cheltuieli pentru întreprinderea acțiunilor legale formale.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Analiza obiectivă în plan comparat a aspectelor abordate, în unele momente ușor subiectivă, se manifestă ca o abordare pragmatică a funcționării contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici și a mecanismului de protecție a consumatorilor casnici, evidențiind lacunele, discordanțele legislative care constituie obstacole în buna desfășurare și executare a clauzelor contractuale. În consecință am ajuns la următoarele concluzii:

1. Discuțiile doctrinare cu privire la contractul de furnizare a energiei electrice, au luat naștere odată cu dezvoltarea economică, industrială și socială, acesta fiind unul dintre instrumentele juridice pentru stabilirea relațiilor contractuale dintre furnizor și consumator. Consecutiv utilizării modului de furnizare prin rețea, a apărut și necesitatea stabilirii situației juridice a acesteia, în special, ca urmare a litigiilor apărute între furnizor și consumator.

2. Contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici prezintă controverse referitor la determinarea naturii juridice a acestuia, fiind plasat impropriu sub normele instituției contenciosului administrativ. Hotărârea judecătorească poate înlocui consimțământul furnizorului la încheierea contractului, dar nu poate ține locul propriu-zis al contractului de furnizare a energiei electrice consumatorului casnic.

3. Relațiile de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici cad sub incidența normelor de drept public și de drept privat. Actele juridice rezultate din neexecutarea sau executarea necorespunzătoare a clauzelor contractuale sunt de natură juridică civilă și nu comportă caractere de drept administrativ. Respectiv acestea urmează a fi supuse regimului juridic civil și nu contenciosului administrativ. Contractul de furnizare a energiei electrice comportă caracteristicile unui contract civil.

4. Amprentele administrative ale economiei planificate asupra contractului de furnizare a energiei electrice se mai mențin în structurile judiciare și în opiniile unor teoreticieni, fapt care generează denaturarea aplicării corecte a legislației civile. Literatura autohtonă și străină conțin argumente fragmentare și estompate asupra naturii juridice a contractului investigat. Diferitele concepții și caracteristici ale contractelor administrative conturează ideia distincției între furnizarea energiei electrice ca serviciu public în baza unui contract administrativ prin achiziții publice și furnizarea energiei electrice în baza unui contract civil.

Există distincții teoretice clare între contractele administrative și contractele civile în general și între activitatea de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici și serviciul public de furnizare a energiei electrice prin achiziții publice.

5. Definim contractul de furnizare a energiei electrice ca fiind **contractul prin care o parte numită furnizor se obligă să transmită cu drept de proprietate consumatorului casnic energie**

electrică prin rețea, de fiabilitatea stabilită prin lege în normele tehnice și o altă parte, numită consumator casnic, care se obligă să efectueze plata pentru volumul de energie electrică consumat, să respecte regimul de utilizare prevăzut de contract și să asigure securitatea de exploatare a rețelelor electrice aflate în administrarea sa, de asemenea să mențină intacte echipamentele și aparatele utilizate pentru indicarea cantității și fiabilității energiei consumate. Spre deosebire de contractul de furnizare, în baza contractului de furnizare a energiei electrice obiectul contractului se transmite prin rețeaua electrică care aparține operatorului rețelei de distribuție și prin instalația de utilizare care aparține consumatorului, acestea fiind cuplate în rezultatul racordării, iar transmiterea se realizează printr-un proces continuu, neîntrerupt al activității de producere a întreprinderii furnizoare.

6. În cazul în care legiuitorul condiționează modul de formare al contractului de furnizare a energiei electrice de faptul racordării, am putea afirma că contractul investigat este un contract real, însă analizând consecințele consumului energiei electrice fără contract constatăm caracterul consensual al acestuia. Considerăm că contractul de furnizare a energiei electrice, în funcție de criteriul modului de formare a contractului întrunește, caracterele unui contract consensual.

7. Anume **particularitățile specifice relațiilor** pe care le comportă furnizarea energiei electrice prin rețea, prezintă dificultăți pentru determinarea corectă a locului contractului de furnizare a energiei electrice în sistemul contractelor juridice civile.

8. Natura juridică a contractului de furnizare a energiei electrice consumatorului casnic, în conformitate cu criteriile de clasificare ale contractelor, are următoarele trăsături specifice: este un **contract de adeziune, sinalagmatic, oneros, consensual, cu executare succesivă, numit, principal, generator de drepturi de creanță.**

9. Distincția principală pe care o comportă contractul de furnizare a energiei electrice constă în **particularitățile obiectului acestui contract** care include în sine două categorii de obiecte: în primul rând, sunt acțiunile furnizorului de transmitere a energiei electrice la instalația de utilizare a consumatorului casnic și respectiv, acțiunea acestuia de recepționare a energiei transmise și achitarea acesteia, aceasta constituind obiectul juridic; în al doilea rând, energia electrică ca obiect material-însuși, specific raporturilor de furnizare a energiei electrice. Specificul obiectului material al contractului de furnizare a energiei electrice care este energia electrică, formează criteriul distinctiv care constituie temei de delimitare a contractului de furnizare a energiei electrice în categorie aparte a contractului de vânzare - cumpărare.

10. Consumatorul casnic este în drept să transmită energia electrică unui subconsumator, numai cu acordul prealabil în scris al furnizorului și în baza contractului încheiat cu subconsumatorul. În acest caz se nasc două tipuri de raporturi contractuale:1) între furnizor și consumatorul final

principal, și 2) distinct de primul, între consumatorul final principal și consumatorul secundar, adică subconsumator. Intre furnizor și subconsumator nu se stabilesc raporturi de drept civil, ci, numai de drept administrativ.

11. Furnizorul nu poartă răspundere față de consumatorul final pentru întreruperile în furnizarea energiei electrice, dacă acestea nu se datorează culpei sale. Norma dată, nu doar limitează maximum temeiul răspunderii subiecților, dar este formulată cu atâta îngăduință și plasticitate, încât s-a intenționat camuflarea răspunderii prin dubla negație exprimată prin negarea negației. Din cele menționate observăm că furnizorul și operatorul de rețea vor purta răspundere doar pentru întreruperea în furnizarea energiei electrice din culpa, dar conform legislației civile trebuie să poarte răspundere pentru prejudiciul cauzat de un izvor de pericol sporit și de fapta prepusului.

12. Consumatorul casnic și furnizorul, în rezultatul neexecutării sau executării necorespunzătoare a clauzelor contractuale, vor purta doar răspundere civilă contractuală, iar răspundere civilă delictuală consumatorul casnic va purta conform statutului juridic de persoană fizică înafara contractului, nu în calitate de de consumator casnic.

13. Rolul asociațiilor de consumatori se reduc la acțiuni de consultanță a consumatorilor și la sesizarea și informarea organelor administrației publice competente despre eventualele încălcări, dar e necesar constatarea neregulilor admise de agenții economici.

În rezultatul investigației am formulat următoarele **recomandări pe care le-am adresat Agenției pentru Protecția Consumatorilor din R.M. și ANRE al R.M.:**

1. Legiuitorul nu dezvoltă sensul „specificului locului de consum”, de aceea admitem că se are în vedere scopul consumului, adică „pentru necesități casnice” sau „pentru activități de întreprinzător sau profesionale”. Consumatorul casnic beneficiază de protecția proprietății și nu poate fi obligat să dea informații despre specificul locului de consum, dar este obligat să indice scopul consumului în sensul respectiv. Considerăm necesar în p. 29 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 de înlocuit sintagma „specificul fiecărui loc de consum” cu sintagma „scopului consumului”.

2. P.1 din Hotărârea ANRE nr. 393/2010 prevede că acesta are ca scop „reglementarea raporturilor juridice dintre operatorul de rețea, furnizor și consumatorul final cu privire la racordarea instalațiilor electrice ale consumatorilor finali la rețeaua electrică, referitor la contractare, furnizare și plata energiei electrice, precum și cu privire la utilizarea energiei electrice de către consumatorii finali”. Încorect este utilizată expresia „raporturilor juridice” în această prevedere și **propunem** înlocuirea acesteia cu noțiunea „relațiilor”. Schimbarea destinației spațiului locativ nu trebuie să atragă obligativitatea consumatorului de a încheia un nou contract, contractarea fiind un drept al acestuia. În consecință, **propunem** completarea primului enunț din p.42 din Hotărârea ANRE nr.

393/2010, cu următorul conținut „dacă acesta intenționează să utilizeze energie electrică în alte scopuri, decât necesitățile casnice”. Raționamentul e dictat de faptul că chintesența utilizării energiei electrice este axată pe scopul utilizării, adică, pentru necesități casnice sau legate de activitatea de întreprinzător. Segmentul destinației spațiului are o importanță minoră, deoarece acesta nu constituie criteriul distinctiv al scopului.

3. Propunem înlocuirea cuvântului *produs* din noțiunea dată la art. 2 din Legea nr. 422 cu *bun*. Astfel noțiunea de *produs* va avea următoarea definiție: *produsul se consideră orice bun fabricat industrial etc.*

4. Dobânditorul imobilului în perioada dintre depunerea cererii de încheiere a contractului de furnizare a energiei electrice și semnarea acestuia, perioadă care poate dura 7 zile, utilizează energie electrică, deoarece locul de consum nu este deconectat, posibilitate admisă în p. 36 și lit.(e) p.116 din Hotărârea ANRE nr.393/2010, deci acesta utilizează energie electrică în lipsa contractului, fapt interzis de Hotărârea menționată. Pentru a evita discordanța considerăm util a se completa norma specificată la p.6 cu expresia „cu excepția cazurilor specificate la p.36 și lit.(e) p.116 din prezentul Regulament”.

5. E necesar de adăugat la p.65 din Hotărârea ANRE nr.393/2010 propoziția „Operatorul de rețea este în drept să rezilieze unilateral contractul de montare a instalației de racordare, dacă consumatorul n-a achitat plata pentru racordare în termenul stabilit, iar solicitantul este obligat la repararea prejudiciului cauzat operatorului de rețea”.

6. În scopul evitării abuzurilor din partea consumatorului casnic, considerăm necesar **completarea** p.207 al Hotărârii ANRE nr.393/2010, după alineatul unu, cu un nou alineat în următoarea formulare: „Furnizorul, operatorul rețelei de distribuție în rezultatul analizei solicitării de despăgubire formulate de consumatorul casnic, este în drept: a) să verifice dacă receptoarele defecte erau omologate și circuitele electrice ale instalației de utilizare sunt realizate în conformitate cu prescripțiile tehnice în vigoare; b) să solicite consumatorului casnic, în condițiile legii, confirmarea dreptului de proprietate asupra receptoarelor defecte, în cazul în care numărul receptoarelor reclamate ca defecte depășește dotarea uzuală a consumatorilor casnici”.

7. Noțiunea de *consumator casnic* prevăzută în art. 1 din Legea nr.1525/1998 și cea prevăzută în art. 4 din Legea nr.124/2009 urmează a fi completată cu cuvântul „*intenționează*” pentru a fi ajustată la noțiunea de *consumator* prevăzută în Legea nr.105/2003 și în Legea nr.256/2011.

8. Pentru asigurarea înțelegerii anumitor termeni consumatorul casnic trebuie să dispună de o anexă în formă de ghid asemenea instrucțiunii de pe produse, care să conțină și reguli de tehnică a securității minime. Considerăm și propunem că un Ghid-anexă elaborat și aprobat de ANRE e necesar să conțină răspunsuri la eventualele întrebări care pot apărea până la contractare, pe

parcursul beneficiarii de acest produs și ulterior, după încetarea calității de beneficiar. Astfel, acesta urmează să conțină răspuns la întrebările legate de eventuale probleme referitoare la consumul sau utilizarea energiei electrice, de modalitatea încheierii contractului de furnizare a energiei electrice în funcție de categoria imobilului (locuință, spațiu comercial etc.), tipul acestuia (conectat, deconectat, conectare inițială). Ghidul – anexă urmează a fi distribuit la oficiile furnizorilor.

9. Deblocarea mecanismului pentru rezolvarea alternativă a litigiilor consumatorilor, care ar permite **utilizarea medierii și arbitrajului** ca alternativă la soluționarea plângerilor consumatorilor. Soluționarea litigiilor în afara instanțelor de judecată, prin utilizarea disputelor, negocierii, concilierii, va fi susținută pentru că prezintă atu-uri, și anume: este rapidă, eficientă, mai puțin costisitoare, fără obstacole și cheltuieli pentru întreprinderea acțiunilor legale formale.

BIBLIOGRAFIE

1. Avornic Gh. Caracterile generale ale contractului administrativ. În: Administrația publică în perspectiva integrării europene. Materiale ale sesiunii de comunicări științifice, 27-28 octombrie, 2006, Chișinău: 2006. p. 514-517.
2. Avornic Gh. Tratat de teoria generală a statului și dreptului. Universitatea de Stat din Moldova. Chișinău: 2009. 460 p.
3. Baieș S., și alții. Drept civil. Drepturile reale. Teoria generală a obligațiilor. Volumul II. Chișinău: Cartier juridic, 2005. 528p.
4. Băieșu A., Plotnic O. Dreptul protecției consumatorilor. Suport de curs. Chișinău: CEP USM, 2014. 252 p.
5. Bodoașcă T., Draghici A., Puie I. Dreptul familiei. București: Universul Juridic, 2012. 550 p.
6. Bordian-Postolachi M. Furnizarea energiei electrice – serviciu public. În: Administrația publică în perspectiva integrării europene. Materiale ale sesiunii de comunicări științifice, 27-28 octombrie, 2006, Chișinău: 2006. p. 461-467.
7. Bordian M. Răspunderea juridică a furnizorului în contractul de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici. În: Revista Națională de Drept, nr.4, (162) Chișinău, 2014. p.67-73.
8. Bordian M. The right of easement on goods from the energetical field. În: Conferința națională cu participare internațională „Instituții juridice contemporane în contextul integrării României în Uniunea Europeană”, București, 08-09 noiembrie 2013. În: www.ijc.rau.ro_documents_2013-IJC-ed7.
9. Bordian M. Factorii care condiționează sistemul de protecție a consumatorului participant la raporturile juridice de furnizare a energiei electrice. În: Conferința științifică internațională „Știința politică în Republica Moldova: realizări și perspective”, Chișinău, 15-16 octombrie 2010. p.213-231.
10. Bordian M. Impactul ANRE asupra protecției consumatorilor. Conferința internațională științifico-practică „Teoria și practica administrării publice”. 22 mai 2012, Chișinău, 2012. p. 219-220.
11. Bordian M. Voința juridică la etapa precontractuală de stabilire a regimului drepturilor asupra proprietății unui terț în domeniul energetic. În: Conferința internațională științifico-practică „Teoria și practica administrării publice”. 20 mai 2013, Chișinău, 2013. p.261-264.
12. Bordian M. Valența juridică a serviciului de distribuție și a activității de furnizare a energiei electrice pentru necesități casnice. În: Conferința științifico-practică cu participare internațională „Teoria și practica administrării publice”. 23 mai 2014, Chișinău, 2014. p.306-309.

13. Bordian M. Dreptul de proprietate asupra bunurilor domeniului energetic. În: Conferința științifică „Integrare prin cercetare și inovare”, Chișinău, 26-28 septembrie 2013. p. 210-212.
14. Bordian M. Sistemul autorităților administrației publice centrale de specialitate. În: Conferința științifică „Dimensiuni reformatoare ale administrației publice centrale de specialitate din Republica Moldova”, Chișinău, 15 mai 2013. p.31-43.
15. Bordian M. Răspunderea în contractul de furnizare a energiei electrice. În: Conferința științifică internațională. Învățământul superior și cercetarea – piloni ai societății bazate pe cunoaștere. 28 septembrie 2006. Rezumatele comunicărilor. Științe socioumanistice. Volumul II. Chișinău: CEP USM, 2006. p. 435-436.
16. Bragoi C., Contractul administrativ. În: Administrația publică în perspectiva integrării europene. Materiale ale sesiunii de comunicări științifice, 27-28 octombrie, 2006, p. 518-522.
17. Cazac O., Instituția rezoluționii și rezilierii contractelor: metodă de soluționare a raporturilor contractuale patogene. Teza de dr. în drept. Chișinău, 2013. 224 p.
18. Călinescu I.O., Posesia și efectele sale juridice. București: Universul Juridic, 2013. 340 p.
19. Chibac Gh., Băieșu A., Rotari Al. și alții. Drept civil. Contracte și succesiuni. Ediția a III-a. Chișinău: Cartier, 2010. 568 p.
20. Cimil D., Bejenaru E. Drept civil. Contracte special. Partea I. Chișinău: Grafema Libris, 2014. 276 p.
21. Cimil D. Calificarea raporturilor contractuale. Studiu monografic. Chișinău: Grafema Libris, 2013. 224 p.
22. Codul civil al Republicii Moldova, nr.1107-XV din 06.06.2002. În: Monitor Oficial al Republicii Moldova, nr.82-86/661 din 22.06.2002, în vigoare din 12.06.2003.
23. Codul civil al României aprobat prin Legea Parlamentului României nr.287 din 17 iulie 2009. În: Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 409 din 10 iunie 2011.
24. Codul contravențional al Republicii Moldova. Nr.218 din 24.10.2008. În: Monitorul Oficial nr.3-6 din 16.01.2009.
25. Codul penal al Republicii Moldova. Nr.985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial nr. 128-129 din 13.09.2002.
26. Cojocaru V., Plotnic O. Clauzele abuzive în contractele de consum. Monografie. Chișinău: CEP USM, 2013. 192 p.
27. Comentariul Codului civil al Republicii Moldova. Vol. I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2006. 816 p.
28. Constituția Republicii Moldova adoptată la 29 iulie 1994, în vigoare din 27.08.1994. În: Monitor Oficial nr.001 din 18.08.1994.

29. Daghie N. Rezoluțiunea și rezilierea contractelor. București: Universul Juridic, 2013. 287 p.
30. Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ al Curții de Apel Chișinău, dosar nr.3a-617/14 din 10.06.2014. /<http://instante.justice.md>.
31. Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ al Curții de Apel Chișinău, dosar nr.3r-377/14 din 16.06.2014. /<http://instante.justice.md>.
32. Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ al Curții de Apel Chișinău, dosar nr.3a-1388/14 din 17.06.2014. /<http://instante.justice.md>.
33. Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ al Curții de Apel Comrat, dosar nr.3a-29/2014 din 01.07.2014. /<http://instante.justice.md>.
34. Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ al Curții de Apel Comrat, dosar nr.3ч/h-1/2013 din 14.05.2013. /<http://instante.justice.md>.
35. Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ al Curții de Apel Comrat, dosar nr.2a-138/2013 din 04.06.2014. /<http://instante.justice.md>.
36. Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ al Curții de Apel Comrat, dosar nr.3r-8/2014 din 15.07.2014. /<http://instante.justice.md>.
37. Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ al Curții de Apel Comrat, dosar nr.3r-6/2014 din 05.06.2014. /<http://instante.justice.md>.
38. Decizia Curții de Apel Chișinău nr.2r-941/13 din 27.05.2013. /<http://instante.justice.md>.
39. Decizia Curții Supreme de Justiție din 14.05.2008. Dosar nr.3r-830/08. www.csj.md. (vizitat la 10 septembrie 2014).
40. Decizia Curții Supreme de Justiție din 23.03.2005. Dosar nr.2ra-457/05. www.csj.md. (vizitat la 10 septembrie 2014).
41. Decizia Judecătoriei Râșcani, mun. Chișinău nr.3c/a-882/2012 din 30.10.2013. /<http://instante.justice.md>.
42. Decizia Judecătoriei Râșcani, mun. Chișinău nr.3c/a-938/2012 din 09.12.2013. /<http://instante.justice.md>.
43. Decizia Judecătoriei Râșcani, mun. Chișinău nr.3c/a-1047/2012 din 14.12.2013. /<http://instante.justice.md>.
44. Decizia Judecătoriei Râșcani, mun. Chișinău nr.3c/a-24/14 din 19.02.2014. /<http://instante.justice.md>.
45. Decizia Judecătoriei Râșcani, mun. Chișinău nr.3c/a-234/2010 din 06.12.2010. /<http://instante.justice.md>.
46. Decizia Judecătoriei Râșcani, mun. Chișinău nr.3c/a-269/2010 din 03.12.2010. /<http://instante.justice.md>.
47. Decizia Judecătoriei Râșcani, mun. Chișinău nr.2-289/2012 din 23.01.2014. /<http://instante.justice.md>.
48. Decizia Judecătoriei Râșcani, mun. Chișinău nr.2-6235/10 din 23.12.2010. /<http://instante.justice.md>.
49. Decizia Judecătoriei Călărași, dosar nr.2-904/2013 din 05.09.2013. /<http://instante.justice.md>.

50. Decizia Judecătorei Călărași, dosar nr.2-760/2013; 16-2-855-03052013 din 21.10.2011. /<http://instante.justice.md>.
51. Decizia Judecătorei Ciocana, mun. Chișinău nr.2-448/2011 din 03.03.2011. /<http://instante.justice.md>.
52. Dincă R. Contracte civile speciale în noul Cod civil. Note de curs. București: Universul Juridic, 2013. 308 p.
53. Dicționar explicativ al limbii române. Ediția a II-a. București: Univers enciclopedic, 1996. 2240 p.
54. Directiva Comisiei Comunităților Europene nr. 93/13/CEE din 05 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii. Journal officiel des Communautés européennes. nr. L. nr. 95 din 21.04.1993, p. 29.
55. Directiva 2003/54/EC a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2003 privind normele comune pentru piața internă a energiei electrice. http://eur-lex.europa.eu/fr/treaties/dat/12002e/htm/c_2002325fr_003301.html, (vizitat 10 septembrie 2014)
56. Florescu D.C. Contractele civile. Ediția a III-a revăzută și adăugită. București: Universul Juridic, 2012. 438 p.
57. Ghidul consumatorului de energie electrică. Chișinău: 2009. 141 p. www.anre.md/ (vizitat la 15.08.2014)
58. Ghidul consumatorilor. Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor. București: Național, 2001. 223 p.
59. Hotărârea ANRE a R.M. privind aprobarea Metodologiilor de calculare, aprobare și ajustare a tarifelor pentru serviciul de distribuție a energiei electrice și a tarifelor reglementate de furnizare a energiei electrice. Nr.497 din 20.12.2012. În: Monitorul Oficial nr.42-47 din 01.03.2013.
60. Hotărârea ANRE a R.M. privind aprobarea Regulamentului pentru furnizarea și utilizarea energiei electrice. Nr. 393 din 15.12.2010. În: Monitorul Oficial al R.M., 15.04.2010, nr. 59-62.
61. Hotărârea ANRE a R.M. privind aprobarea Regulamentului pentru furnizarea și utilizarea energiei electrice. Nr. 42 din 30.08.2001. Republicat. În: Monitorul Oficial 14.03.2002, nr.36-38 (abrogată).
62. Hotărârea ANRE a R.M. cu privire la aprobarea Regulamentului cu privire la indicatorii de calitate pentru serviciul de furnizare a energiei electrice la tarife reglementate. Nr. 90 din 13.03.2003. În: Monitorul Oficial, 17.10.2003, nr. 215-217 (abrogată).
63. Hotărârea ANRE a R.M. despre aprobarea Metodologiei privind determinarea tarifelor de tip binom de livrare a energiei electrice consumatorilor finali. Nr. 190 din 04.10.2005. În: Monitorul Oficial, 21.10.2005, nr. 139 (abrogată).

64. Hotărârea ANRE a R.M. cu privire la aprobarea Regulamentului cu privire la calitatea serviciului de distribuție și furnizare a energiei electrice. Nr. 292 din 23.06.2008. În: Monitor Oficial, din 25.07.2008, nr. 134-137 (abrogată).

65. Hotărârea Consiliului de Administrație al ANRE a R.M. cu privire la metodologia de determinare, aprobare și revizuire a prețurilor la serviciile auxiliare prestate de întreprinderile de distribuție a energiei electrice. Nr. 245 din 02.05.2007. În: Monitorul Oficial, 2007, nr.157-160.

66. Hotărârea ANRE privind aprobarea Metodologiilor de calculare, aprobare și ajustare a tarifelor pentru serviciul de distribuție a energiei electrice și a tarifelor reglementate de furnizare a energiei electrice. Nr.497 din 20.12.2012. În: Monitorul Oficial 01.03.2013, nr.42-47.

67. Hotărârea ANRE a Republicii Moldova, privind aprobarea Regulamentului pentru furnizarea și utilizarea energiei electrice. Nr. 314 din 04.12.2008. În: Monitorul Oficial, 13.02.2009, nr. 30-33 (abrogată).

68. Hotărârea ANRE a R.M. pentru aprobarea Regulamentului cu privire la calitatea serviciilor de transport și de distribuție a energiei electrice. Nr.406 din 15.04.2011. În: Monitorul Oficial, 12.08.2011, nr.131-133.

69. Hotărârea Curții Constituționale a R.M. privind interpretarea art.76 din Constituția R.M. „Intrarea în vigoare a legii”. Nr.32 din 29.10.1998. În: Monitor Oficial al RM, 12.11.1998, nr.100

70. Hotărârea Guvernului R.M. cu privire la aprobarea Regulamentului pentru furnizarea și utilizarea energiei electrice. Nr. 1194 din 22.11.2005. În: Monitor Oficial, 16.12.2005, nr.168-171 (abrogată).

71. Hotărârea Guvernului R.M. privind aprobarea Regulamentului cu privire la modul de prestare și achitare a serviciilor locative, comunale și necomunale pentru fondul locativ, contorizarea apartamentelor și condițiile deconectării acestora de la/reconectării la sistemele de încălzire și alimentare cu apă. Nr.191 din 19 februarie 2002. În: Monitorul Oficial al R.Moldova, 28.02.2002, nr.29-31/263.

72. Hotărârea Guvernului R.M. cu privire la aprobarea Nomenclatorului lucrărilor efectuate și serviciilor prestate contra plată de Ministerul Justiției și instituțiile subordonate ale acestuia și de instanțele judecătorești și tarifelor la acestea, precum și a regulamentelor privind modul și direcțiile de utilizare a mijloacelor speciale. Nr. 241 din 06 martie 2006. În: Monitorul Oficial al R.M., 17.03.2006, nr.43-46.

73. Hotărârea Guvernului R.M. privind Regulamentul pentru furnizarea și utilizarea energiei electrice. Nr.258 din 06.05.1996. În: Monitorul Oficial, 14.06.1996, nr.38-39 (abrogată).

74. Hotărârea Guvernului R.M. cu privire la aprobarea Regulamentului ANRE. Nr. 1511 din 31.12.2008. În: Monitorul Oficial, 20.01.2009, nr. 7-9 (abrogată).

75. Hotărârea Guvernului R.M. despre instituirea organului supravegherii energetice de stat și aprobarea Regulamentului cu privire la supravegherea energetică de stat. nr. 420 din 11.05.1999. În: Monitorul Oficial, 13.05.1999, nr. 48-49.

76. Hotărârea Guvernului R.M. cu privire la Inspectoratul Principal de Stat pentru Supravegherea Pieței, Metrologie și Protecție a Consumatorilor. Nr. 757 din 23.06.2008. În: Monitorul Oficial, 27.06.2008, nr. 112-114 (abrogată).

77. Hotărârea Guvernului R.M. cu privire la instituirea Consiliului coordinator în domeniul protecției consumatorilor. Nr. 773 din 06.07.2006. În: Monitorul Oficial nr. 112-115 din 21.07.2006.

78. Hotărârea Guvernului R.M. cu privire la Agenția pentru Eficiență Energetică. Nr. 1173 din 21.12.2010. În: Monitorul Oficial al R.M., 24.12.2010, nr.254-256.

79. Hotărârea Guvernului R.M. cu privire la Strategia energetică a Republicii Moldova până în anul 2030. Nr. 102 din 05.02.2013. În: Monitorul Oficial, 08.02.2013, nr.27-30.

80. Hotărârea Guvernului R.M. privind crearea Agenției pentru Protecția Consumatorilor și aprobarea Regulamentului, structurii și efectivului-limită ale acesteia. Nr.936 din 09.12.2011. În: Monitorul Oficial, 16.12.2011, nr.222-226.

81. Hotărârea Guvernului R.M. cu privire la aprobarea Strategiei Naționale în domeniul protecției consumatorilor pentru perioada 2008-2012. Nr.5 din 14.01.2008. În: Monitorul Oficial, 22.01.2008, nr.14-15 (abrogată).

82. Hotărârea Guvernului R.M. cu privire la aprobarea Strategiei în domeniul protecției consumatorilor pentru anii 2013-2020. Nr.560 din 24.07.2013. În: Monitorul Oficial, 26.07.2013, nr.161-166.

83. Hotărârea Guvernului R.M. privind aprobarea Regulamentului, structurii și efectivului-limită ale Departamentului Standardizare și Metrologie. Nr.932 din 06.09.2001. În: Monitorul Oficial, 18.09.2001, nr.112-113 (abrogată).

84. Hotărârea Guvernului României pentru aprobarea Regulamentului de furnizare a energiei electrice la consumatori. Nr.1.007 din 25.06.2004. În: Monitorul Oficial al României, 27.07.2004, nr.673.

85. Hotărârea Judecătoriei Călărași, dosar nr.2-1351/2013; 16-2-2150-15112013 din 19.12.2013. /<http://instante.justice.md>.

86. Hotărârea Judecătoriei Călărași, dosar nr.2-168/2014 din 27.02.2014. /<http://instante.justice.md>.

87. Hotărârea Judecătoriei Ciocana, mun. Chișinău, dosar nr.2-2145/10 din 13.07.2010. /<http://instante.justice.md>.

88. Hotărârea Judecătorei Ciocana, mun. Chișinău, dosar nr.2-695/2010 din 22.02.2010. /<http://instante.justice.md>.
89. Hotărârea Judecătorei Râșcani, dosar nr.2-586/2014 din 01.07.2014. /<http://instante.justice.md>.
90. Hotărârea Judecătorei Râșcani, dosar nr.3-1414/2014 din 04.07.2014. /<http://instante.justice.md>.
91. Hotărârea Judecătorei Râșcani, dosar nr.3c/a-53/2014 din 02.04.2014. /<http://instante.justice.md>.
92. Hotărârea Judecătorei Râșcani, dosar nr. 3c/a /104/2014 din 17.07.2014. /<http://instante.justice.md>.
93. Hotărârea Parlamentului R.M. cu privire la aprobarea Regulamentului ANRE. Nr. 238 din 26.10.2012. În: Monitorul Oficial, 01.02.2013, nr.22-25.
94. Hotărârii P.C.S.J. a R.M. cu privire la practica aplicării de către instanțele de contencios administrativ a unor prevederi ale Legii contenciosului administrativ. Nr.10 din 30.10.2009. www.csj.md. (vizitat la 10 aprilie 2014).
95. Ionescu B. Acțiunea pauliană. București: Universul Juridic, 2013. 204 p.
96. Încheierea Colegiului civil și de contencios administrativ al Curții de Apel Chișinău, dosar nr.3a-624/14 din 14.03.2014. /<http://instante.justice.md>.
97. Încheierea Colegiului civil și de contencios administrativ al Curții de Apel Chișinău, dosar nr.2ac-360/14 din 14.05.2014. /<http://instante.justice.md>.
98. Încheierea Colegiului civil și de contencios administrativ al Curții de Apel Chișinău, dosar nr.2a-1012/14 din 25.02.2014. /<http://instante.justice.md>.
99. Încheierea Colegiului civil și de contencios administrativ al Curții de Apel Chișinău, dosar nr.3a-310/2014 din 18.02.2014. /<http://instante.justice.md>.
100. Jora C. Drept civil. Drepturile reale. București: Universul Juridic, 2012. 398 p.
101. Legea R.M. contenciosului administrativ. Nr.793- XIV din 10.02.2000. În: Monitor Oficial, 18.05.2000, nr.57-58.
102. Legea R.M. cu privire la standardizare. Nr. 590 din 22.09.1995. Republicată. În: Monitorul Oficial, 06.03.2012, nr. 76-80.
103. Legea R.M. cu privire la energia electrică. Nr.137-XIV din 17.09.98. În: Monitor Oficial, 17.12.1998, nr. 111-113/681 (abrogată).
104. Legea R.M. privind protecția consumatorilor. Nr. 105-XV din 13.03.2003. Republicată. În: Monitor Oficial, 21.10.2011, nr.176-181.

105. Legea României privind clauzele abuzive din contractele încheiate între comercianți și consumatori. Nr. 93/2000. În: Monitorul Oficial al României. Partea I, nr. 560 din 10 noiembrie 2000.
106. Legea R.M. a energiei regenerabile. Nr. 160-XVI din 12.07.2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 17.08.2007, nr.127-130/550.
107. Legea R.M. a serviciilor publice de gospodărie comunală. Nr. 1402-XV din 24.10.2002. În: Monitorul Oficial, 07.02.2003, nr.14-17.
108. Legea R.M. cu privire la energia electrică. Nr.124 din 23.12.2009. Republicată. În: Monitorul Oficial, 23.05.2014, nr. 127-133.
109. Legea R.M. pentru aderarea R.M. la Tratatul de constituire a Comunității Energetice, semnat la Atena la 25 octombrie 2005. Nr.117 din 23.12.2009. În: Monitor Oficial, 22.01.2010, nr. 8-10.
110. Legea R.M. privind activitatea de reglementare tehnică. Nr.420 din 22.12.2006. În: Monitor Oficial, 22.12.2006, nr. 36-38.
111. Legea R.M. privind securitatea generală a produselor. Nr.422 din 22.12.2006. În: Monitor Oficial, 16.03.2007, nr. 36-38.
112. Legea R.M. metrologiei. Nr.647 din 17.11.1995. Republicată. În: Monitor Oficial. Ediție specială din 15.04.2008.
113. Legea R.M. privind asociațiile obștești. Nr.837 din 17.05 1996. Republicată. În: Monitor Oficial, 02.10.2007, nr. 153-156.
114. Legea R.M. privind regimul străinilor în Republica Moldova. Nr.200 din 16.07.2010. În: Monitor Oficial, 24.09.2010, nr. 179-181.
115. Legea R.M. cu privire la Guvern. Nr.64 din 31.05.1990. Republicată. În: Monitorul Oficial, 26.09.2002, nr.131-133.
116. Legea R.M. privind administrația publică centrală de specialitate. Nr.98 din 04.05.2012. În: Monitorul Oficial, 03.08.2012, nr.160-164.
117. Legea R.M. privind administrația publică locală. Nr.436 din 28.12.2006. În: Monitorul Oficial, 09.03.2007, nr.32-35.
118. Legea R.M. privind achizițiile publice. Nr.96 din 13.04.2007. În: Monitorul Oficial, 27.07.2007, nr.107-111.
119. Legea R.M. privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii. Nr.256 din 09.12.2011. În: Monitorul Oficial, 24.02.2012, nr. 138-146.
120. Legea R.M. cu privire la concesiuni. Nr.534 din 13.07.1995. În: Monitorul Oficial, 30.11.1995, nr. 67.

121. Legea României a energiei electrice. Nr.123/2012. În: Monitor Oficial al României, din 16.07.2012, nr. 485.
122. Legea R.M. cu privire la arbitraj. Nr.23-XV din 22.02.2008. În: Monitor Oficial, 20.05.2008, nr.88-89/314.
123. Legea R.M. cu privire la mediere. Nr.134 din 14.06.2007. În: Monitor Oficial al R.M., 07.12.2007, nr.188-191/314.
124. Legea R.M. privind controlul de stat asupra activității de întreprinzător. Nr.131 din 08.06.2012. În: Monitor Oficial, 31.08.2012, nr.181-184.
125. Legea R.M. cu privire la energetică. Nr.1525 – XIII din 19.02.1998. În: Monitor Oficial, 04.06.1998, nr.50-51/366.
126. Legea contenciosului administrativ a României. Nr.554/2004. În: Monitorul Oficial, Partea I nr.1154 din 07.12.2004. www.dreptonline.ro/legislatie/ (vizitat la 10 septembrie 2014).
127. Liga pentru apărarea drepturilor consumatorilor (LADC). web: www.proconsumator.md (vizitat la 10 septembrie 2014)
128. Lupulescu D. Proprietatea comună. București: Universul Juridic, 2013. 409 p.
129. Mocanu V. Descentralizarea serviciilor publice. Chișinău: Editura TESH SRL, 1999. 305 p.
130. Motica R.I., Ungur V.M. Unele aspecte privind clauza penală în lumina noului Cod civil. În: Libertatea contractuală. Limite legale și garanții procesuale. Volumul secțiunii Drept privat al Conferinței Internaționale Bienale a Facultății de Drept și Științe Administrative din cadrul Universității de Vest din Timișoara, ediția a IX-a, - octombrie 2012. București: Universul Juridic, 2013. p.85-94.
131. Ordonanța Judecătorei Râșcani, dosar nr.2po-75/12 din 18.05.2012 /<http://instante.justice.md>.
132. Organizația Obștească „Protecția Consumatorilor” - înregistrată în 2004. www.consumator.md. (vizitat la 10 aprilie 2014).
133. Plotnic O. Apariția și evoluția conceptului de clauză abuzivă. În: Revista Națională de Drept, nr.9, Chișinău, 2011. p.8-12.
134. Plotnic O. Mecanismul de protecție a consumatorilor în R. Moldova. Aspecte de drept comparat. În: Revista Națională de Drept, nr.11/12., Chișinău, 2010. p.42-47.
135. Pop Liviu, Popa Ionuț – Florin, Vidu Stelian Ioan. Tratat elementar de drept civil. Obligațiile. București: Universul juridic. 2012. 889 p.
136. Popa Fl. Clauzele considerate nescrise în viziunea noului Cod civil. În: Libertatea contractuală. Limite legale și garanții procesuale. Volumul secțiunii Drept privat al Conferinței

Internaționale Bienale a Facultății de Drept și Științe Administrative din cadrul Universității de Vest din Timișoara, ediția a IX-a, - octombrie 2012. București: Universul Juridic, 2013. p.37-46.

137. Popescu S. Teoria generală a dreptului. București: Lumina lex, 2000. 345 p.

138. Postolachi M. Particularitățile contractului de furnizare a energiei electrice. În: Analele științifice ale Universității de Stat din Moldova. Seria „Științe socioumanistice”. Volumul I. Chișinău: CEP USM, 2005. p. 201-206.

139. Prescure T. Curs de contracte civile. București: Editura Hamangiu, 2012. 338 p.

140. Profiroiu A. Pilotajul serviciilor publice. București: Editura Economică, 2001. 367 p.

141. Raport privind protecția consumatorilor din sectorul energetic. Anul 2012. 13 p. www.anre.md/ (vizitat la 15.08.2014).

142. Raport privind activitatea ANRE în anul 2013. 57 p. www.anre.md/ (vizitat la 15.08.2014).

143. Rădescu D. Dicționar de drept privat. București: Editura MONDIAN 94, 1997. 1080 p.

144. Roman C. P. Obiectul acțiunii civile-obiectul probei în procesul civil. În: Libertatea contractuală. Limite legale și garanții procesuale. Volumul secțiunii Drept privat al Conferinței Internaționale Bienale a Facultății de Drept și Științe Administrative din cadrul Universității de Vest din Timișoara, ediția a IX-a, - octombrie 2012. București: Universul Juridic, 2013. p.195-201.

145. Scrierile lui Thales din Milet. www.electricityforum.com/who_invented_Electricity.html. (vizitat la 03 septembrie 2014).

146. Stănculescu L., Nemeș V. Dreptul contractelor civile și comerciale în reglementarea noului Cod civil. București: Editura Hamangiu, 2013. 653 p.

147. Stătescu C., Bârsan C. Drept civil. Teoria generală a obligațiilor. București: Editura ALL, 1995. 414 p.

148. Vocea global pentru consumatori <http://www.consumersinternational.org/who-we-are/about-us/we-are-50/history-of-the-consumer-movement/> (vizitat la 15 septembrie 2014).

149. Volcinschi V., Cibotaru A. Drepturile reale asupra lucrurilor altuia. Chișinău: UCCM, 2011. 318 p.

150. Volcinschi V., Bordian M. Trăsăturile caracteristice contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici. În: Revista Națională de Drept, nr.2, Chișinău, 2010. p.85-88.

151. Zlătescu V.D., Încheierea contractelor de furnizare a energiei electrice și termice. În: Studii și cercetări juridice. Anul 12 nr.2, 1967. Extras. Editura Academiei R.S România: p.236 (p. 231-236).

Referințe bibliografice în limba franceză

152. Code de Justice Administratif. Version consolide du code au 3 juillet 2014. Edition: 2014-07-06. <http://www.legifrance.gouv.fr/> (vizitat la 10 septembrie 2014).

153. Code de la consommation de France L. nr. 132—1. Version consolide du code au 4 aout 2014. [www.legifrance.gouv.fr.](http://www.legifrance.gouv.fr/) (vizitat la 10 septembrie 2014).

154. Jeze, G., Les contrats administratifs de l'Etat, des departments, des communes et des etablissements publics, Paris, 1927. p.

155. Terre F., Simler P., Lequette Y. Droit civil. Paris: Dalloz, 2002. 1438 p.

Referințe bibliografice în limba rusă

156. Брагинский М.М., Витрянский В.В., Договорное право. Книга вторая. Договоры о передаче имущества. Москва: Статут, 2000. p.

157. Витрянский В.В., Договор купли-продажи и его отдельные виды. Москва: Статут, 1999. 284 p.

158. Гражданский кодекс Российской Федерации. Часть вторая. Одобрен 22.12.1995. Вступление в силу 22.01.1996. <http://base.garant.ru/10164072/> (vizitat 10 septembrie 2014).

159. Гражданское право Российской Федерации. Учебник. Том 2. Под редакцией Садикова О. Н. Москва: Юридическая фирма. Контракт. Издательский Дом «Инфра - М». 2006. 608 p.

160. Грудцына Л. Ю., Спектор А.А. Гражданское право России. Учебник для вузов. Москва: Юстицинформ. 2008. 560 p.

161. Договор снабжения/ Научная библиотека диссертаций и авторефератов. Огиренко Е.Б. 2005. <http://www.dissercat.com/content>. (vizitat la 10 septembrie 2014)

162. Йоффе О. С. Обязательственное право. Москва: Юридическая литература. 1975. 880 p. weblibrary.at.ua/load. (vizitat la 10 septembrie 2014)

163. Кабалкин А. Ю., Брычева Л.И. Услуги населению: правовое обеспечение. Москва: Советская Россия, 1988. с. 9

164. Корнеев С. М. Договор о снабжении электроэнергией между социалистическими организациями. Москва: 1956, 267 p.

165. Красник В.В. Секреты выживания потребителей на рынке электрической энергии. Подключение к электросетям в условиях ограничений. Практическое пособие. Москва: ЭНАС, 2008. 192 p.

166. Крылова З. Исполнение договора поставки. Москва: Издательство «Юридическая литература», 1968, 287 p.

167. Лебедев В. Путь совершенствования законодательства об услугах. În: Закон и жизнь, Chişinău: 1997, nr.6, p.16

168. Новицки И.Б. Основы римского права. Москва: Издательство «Юридическая литература», 1972. 229 p.

169. Основы гражданского законодательства Советского Союза и Республик (приняты Верховным Советом Союза Советских Социалистических Республик №. 2211-1 от 31.05.1991), (vizitat la 20 august 2014). <http://www.consultant.ru/document/cons> .

170. Пиляева В. В. Гражданское право с образцами договоров. Москва:INFRA-М, 2002. 430 p.

171. Свирков С. А. Структура договорных связей по снабжению электрической энергией. Диссертация кандидата юридических наук. 2006. 206 p. [http:// www.dissercat.com/content](http://www.dissercat.com/content). (vizitat la 10 septembrie 2014).
172. Сейнаров Б.М., Правовые вопросы договора на снабжение электроэнергией предприятий и организаций. Алма-Ата: 1975.
173. Советское гражданское право. Том 2. Под редакцией Красавчикова О.А.. Издание третье. Москва: Высшая школа, 1985. 480 p.
174. Суханов Е. А. Гражданское право. В 4-х томах. Том 3. 3-е издание. Москва: Wolters Kluwer. 2008. 766 p.
175. Сысоев Н. Н. Правовое регулирование оптовой торговли электроэнергией: Диссертация кандидата юридических наук. 2007. 197 p. [http:// www.lib.u._ru.net/diss/cont/](http://www.lib.u._ru.net/diss/cont/) (vizitat la 10 septembrie 2014)
176. Шафир А. Энергоснабжение предприятий (правовые вопросы). Москва: Высшая школа, 1990. 264 p.
177. Шебулдаева И.В. Основы потребительских знаний. Учебное пособие. Каменец-Подольский: Абетка-Нова, 2002. 155p.

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnata, declar pe proprie răspundere că materialele prezentate în teza de doctor, se referă la propriile activități și realizări, în caz contrar urmînd să suport consecințele, în conformitate cu legislația în vigoare.

Bordian Mariana

Data:

CURRICULUM VITAE

Numele, prenumele: Bordian Mariana

Data nașterii: 02 aprilie 1970

Studii: 2000 – 2004 - doctorandă la Universitatea de Stat din Moldova, Secția Studii Postuniversitare Specializate Doctorat, Profilul Drept, Specializarea Drept privat;

1999 – 2000 - magistrandă la Universitatea de Stat din Moldova, Secția Studii Postuniversitare Specializate Masterat, Profilul Drept, Specializarea Drept Privat, titlul de magistru în drept;

1995 – 1999 - studentă la Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea Drept, titlul de licențiat în drept;

Domeniile de interes științific: - dreptul contractelor, protecția drepturilor consumatorilor.

Activitate profesională: Universitatea de Stat din Moldova, Departamentul Științe Politice și Administrative, lector universitar **1999 – prezent.**

Participare la conferințe:

1. Conferința științifică internațională „Știința politică în Republica Moldova: realizări și perspective”, Chișinău, 15-16 octombrie 2010, comunicare: *Factorii care condiționează sistemul de protecție a consumatorului participant la raporturile juridice de furnizare a energiei electrice.*
2. Conferința internațională științifico-practică „Teoria și practica administrării publice”. 22 mai 2012, Chișinău, 2012, comunicare: *Impactul ANRE asupra protecției consumatorilor.*
3. Conferința națională cu participare internațională „Instituții juridice contemporane în contextul integrării României în Uniunea Europeană”, București, 08-09 noiembrie 2013, comunicare: *The right of easement on goods from the energetical field.*
4. Conferința științifică „Integrare prin cercetare și inovare”, Chișinău, 26-28 septembrie 2013, comunicare: *Dreptul de proprietate asupra bunurilor domeniului energetic.*
5. Conferința științifică „Dimensiuni reformatoare ale administrației publice centrale de specialitate din Republica Moldova”, Chișinău, 15 mai 2013, comunicare: *Sistemul autorităților administrației publice centrale de specialitate.*
6. Conferința internațională științifico-practică „Teoria și practica administrării publice”. 20 mai 2013, Chișinău, 2013, comunicare: *Voința juridică la etapa precontractuală de stabilire a regimului drepturilor asupra proprietății unui terț în domeniul energetic.*
7. Conferința științifico-practică cu participare internațională „Teoria și practica administrării publice”. 23 mai 2014, Chișinău, 2014, comunicare: *Valența juridică a serviciului de distribuție și a activității de furnizare a energiei electrice pentru necesități casnice.*

Publicații științifice:

1). Volcinschi V., Bordian M. Trăsăturile caracteristice contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici. În: *Revista Națională de Drept*, nr.4, Chișinău, 2010. p.11-17.

2). Bordian M. *Factorii care condiționează sistemul de protecție a consumatorului participant la raporturile juridice de furnizare a energiei electrice*. În: Materiale ale Conferinței științifice internaționale „Știința politică în Republica Moldova: realizări și perspective”, Chișinău, 15-16 octombrie 2010, p.213-231.

3). Volcinschi V., Bordian M. Regimul juridic al obiectului contractului de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici. În: *Revista Națională de Drept*, nr.10, Chișinău, 2014. p.12-17.

4). Bordian M. *Impactul ANRE asupra protecției consumatorilor*. În: Materiale ale Conferinței internaționale „Teoria și practica administrării publice”. 22 mai 2012, Chișinău, 2012. p.219-220;

5). Bordian M. *Voința juridică la etapa precontractuală de stabilire a regimului drepturilor asupra proprietății unui terț în domeniul energetic*. În: Materiale ale Conferinței internaționale „Teoria și practica administrării publice”. 20 mai 2013, Chișinău, 2013. p.261-264.

6). Bordian M. *The right of easement on goods from the energetical field*. În: Materiale ale Conferinței naționale cu participare internațională „Instituții juridice contemporane în contextul integrării României în Uniunea Europeană”, București, 08-09 noiembrie 2013. www.ijc.rau.ro.

7). Bordian M. *Dreptul de proprietate asupra bunurilor domeniului energetic*. În: Rezumate ale comunicărilor Conferinței științifice „Integrare prin cercetare și inovare”, Chișinău, 26-28 septembrie 2013. p.210-212.

8). Bordian M. *Sistemul autorităților administrației publice centrale de specialitate*. În: Materiale ale Conferinței științifice „Dimensiuni reformatoare ale administrației publice centrale de specialitate din Republica Moldova”, Chișinău, 15 mai 2013. p.31-43.

9). Bordian M. *Valența juridică a serviciului de distribuție și a activității de furnizare a energiei electrice pentru necesități casnice*. În: Materiale ale Conferinței internaționale științifico-practice „Teoria și practica administrării publice”. 23 mai 2014, Chișinău, 2014. p.306-309.

10). Bordian M. *Răspunderea juridică a furnizorului în contractual de furnizare a energiei electrice consumatorilor casnici*. În: *Revista Națională de Drept*, nr.4, Chișinău, 2014. p.67-73.

Limbile cunoscute:

<i>Limba</i>	<i>Citit</i>	<i>Vorbit</i>	<i>Scris</i>
Română	excelent	excelent	excelent
Rusă	excelent	excelent	excelent
Franceză	bine	bine	bine
Engleză	bine	mediu	mediu

Universitatea de Stat din Moldova, str. Mateevici, 60, Departamentul Științe Politice și Administrative,
Telefon: 0684-333-87, e-mail: marianalex@mail.ru